IX D

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIU

SERIA III — ANUL V No. 161

5 Lei Exemplarul in ţară
10 Lei Ex. in străinătate

Duminică 6 Ianuarie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Biblioteca Judeteana ASTRA
P31501

CÂNTEC

A venit un lup din crâng
Şi-alerga prin sat să fure
Şi să ducă în pădure
Pe copii care plâng.
Şi-a venit la noi la poartă
Şi-am eşit eu c'o nuea:

„Lup flămând cu trei cojoace,
Hai la maica să te joace“ —
Eu chemam pe lup încoace,
El fugea 'ncotro vedea.

Ieri pe drum un om sărac
Intreba pe la vecine:
„Poartă-se copiii bine?
Dacă nu, să-i vâr în sac!
Şi-a venit la noi la poartă
Şi-am ieşit eu şi i-am spus:

„Puiul meu e bun şi tace
Nu ţi-l dau, şi du-te 'n pace!
Eşti sărac dar n'am ce-ţi face!
Du-te, du-te!“ şi s'a dus.

Şi-a venit un negustor
Plin de bani, cu vălvă mare,
Cumpără copii pe care
Nu-i iubeşte mama lor.
Şi-a venit la noi la poartă
Şi-am eşit şi l-am certat:

„N'ai nici tu, nici împăratul
Bani să-mi cumpere băiatul!
Pleacă 'n sat, că-i mare satul
Pleacă, pleacă!“ Şi-a plecat.

G. COŞBUC

31501.

Crăciunul săracilor

Bătrân aducător de bucurii,
Din an în an tot mai sărac ne vii;
Cu sânul gol şi cu desagii goi
Da ce te-ai mai abate pe la noi?

Atâtora săraci şi suferinzi
Ce bunuri sărăcia ta le 'mparte?
Ce lumânări în casa lor aprinzi:
De bucurie... ori de moarte?

Copiilor ce te aşteaptă
Ce veşti de mângâere să le spun?
Dă-mi barem o povaţă înţeleaptă
Ca să-i împac în noaptea de Crăciun.

Le-oiu povesti cum s'au născut odată
Un copilaş în staulul cu vite...
Vor asculta povestea repetată
Şi-or adormi cu gândurile risipite.

A doua zi le-oiu spune o minciună:
Că Moşul te-a bătut în geam cu voie bună
Aşa, pela cântatul de cocoşi,
Dar lui nu-i plac copiii somnoroşi.

Iar tu, Bătrâne gârbovit de ani,
Strâmbează-ţi drumul pe'la alte case:
E amorţit căminul de sărmani
Şi cariul morţii roade 'n grinzi de case.

Cum eşti prea obosit de-atâta drum,
In patul celor ce te-aşteaptă — acum
Poate găseşti o clipă de hodină:
Acolo e căldură şi lumină.

La noi şi şoarecii zac prin unghere.
Şi-i frig; şi e'ntuneric şi pustiu.
Şi 'n noaptea asta tristă de veghere
Un clopot bate cuie la sicriu...

George A. Petre

* * *

Copilăria

Un prieten, scriitor de mare valoare, îmi spunea într'o zi:

— „La cincizeci de ani, dacă apucăm această vârstă, am putea face două volume, unul: **Crăciun** şi altul **Paşte**, în care să adunăm tot ce-am scris în douăzeci şi atâţi de ani, cu prilejul serbătorilor”.

Avea dreptate.

Marile cotidiane şi revistele de mai mică sau mai mare importanţă apar, de serbători, cu colaborarea scriitorilor în viaţă, care, bine înţeles dau „ceva ocazional”

— „Dă-mi ceva de Crăciun!”

Sau:

— „Dă-mi ceva de Paşte!”

Adeverul Literar şi Artistic rupe cu tradiţia. M-am gândit pentru data aceasta ca şi pentru viitor, că ar fi interesant să apărem cu un număr pentru serbători, care să coprindă pe cât este cu putinţă, tot ce s'a scris în jurul unui acelaşi lucru. Pentru că serbătorim naşterea celui mai înţelept dintre oameni, celui mai mare poet al omenirii, naşterea aceluia care jertfindu-se a propovăduit mila, iubirea şi pacea între popoare, paginile noastre sunt închinate divinităţii sale, slăvind copilăria în amintirea celui ce-a zis:

— „Lăsaţi copiii, să vină la mine!”

* * *

Am adunat din aproape toţi marii scritori români — vechi şi noui — cerând şi contimporanilor, amintiri din copilăria lor sau chiar din prima lor tinereţe, atât de strâns legată cu copilăria.

Amintirile acestea nu privesc numai Crăciunul. Cu atât mai bine dacă unele se şi potrivesc. In felul acesta am împăcat şi tradiţia cu noua noastră înfăţişare serbătorească.

Şi, frunzărind, cu ajutorul harnicului nostru prieten d. George Baiculescu, volumele marilor maeştri ai gândirei şi scrisului românesc, pentru a găsi fragmentele de care aveam nevoe, mi-am retrăit eu însu-mi copilăria, acel dar preţios ce ni-l dă Dumnezeu şi pe care — ca orice lucru bun — nu-l preţuim de cât după ce l'am pierdut.

Mai ai vreme să reciteşti, altfel, pe Odobescu, pe Costachi Negruzzi, pe Creangă sau pe Alecu Russo?

Grijile zilei, nevoile de tot soiul te fac să te chinueşti cu lucruri de nimic, cu atât mai odioase, cu cât îţi iau bucuria de a mai răsfoi cărţile, din care odinioară ai supt înţelepciunea vieţii, dorul liniştitelor vremi patriarhale şi farmecul limbei în care scriem... noi, atât de prost!

Şi amintirile m'au năpădit în stoluri, liniştindu-mi sufletul ca o citire din Evanghelie, mai ales când am deschis volumele, cu dedicaţii, ale celor morţi de curând...

— Gârleanu, Iosif, Delavrancea, Anghel, Coşbuc, Macedonski, Vlahuţă...!

Le-am cules fragmentele cu emoţia cu care m'aş fi dus să-i salut de serbători.

* * *

Antologia aceasta e departe de a fi complecta.

Timpul pregătirii şi spaţiul revistei n'au îngăduit să punem tot ce trebuia pus.

E o simplă încercare.

Dar, fie, ca şi aceste puţine fragmente din opera marilor înaintaşi să vă aducă de serbători o lectură plăcută şi, în acelaş timp, să fie pentru mulţi un imbold de a citi şi restul acelor volume, care cu drept cuvânt alcătuesc zestrea noastră intelectuală.

31 Decemvrie 1923 — **I. de HERZ**

1964

La București, la școală

— AMINTIRI —

de I. PETROVICI, prof. universitar

Fusese hotărât cu un an mai de vreme că nu voi face școala secundară la gimnaziul orășelului nostru, ci la un mare liceu din Capitală. In special mama nici nu voia s'audă ca băiatul ei, premiant întâiu la toate clasele, să urmeze la un gimnaziu păcătos, unde toți profesorii erau suplinitori și netitrați, oameni cari steteau la mahala și nu frequentau societatea bună, iar unul dintre ei—ca culme—purta în mod obicinuit un vechiu joben, alcătuind o lamentabilă pereche cu acordorul de piane, un neamț pripășit mai de multă vreme, singurul care până la un timp purtase un cilindru în localitate, pentru marea distracție a strengarilor ce se țineau pe uliți, droae după el.

In anul care a precedat plecarea mea la București a fost în casa noastră mare frământare. Mai întâiu o lungă corespondență cu rude din București pentru a mijloci prin trecerea lor presupusă ca să fiu admis la un internat al Statului. Răspunsurile erau care de care mai turbure și mai descurajante. Ba că sunt locuri puține, ba că sunt în regulă generală mulți candidați cu sprijin mare. In sfârșit într'o zi tată-meu se hotărî să pue capăt eroic acestor tribulațiuni zadarnice: așternu fără să-l cunoască o scrisoare către Ministrul de Instrucție, plină de duioșie pentru mine și aproape umilită pentru cel care scria. Toată familia a știut de scrisoare dar ceeace n'a bănuit nimeni e că într'un moment în care tata o lăsase să se usuce și eșise din birou, eu o citisem toată, rămânând înmărmurit între altele când am văzut distanța care era până la un ministru chiar dela un fruntaș al urbei noastre cum știam că este tatăl meu. Au trecut vre-o două-trei săptămâni de neliniște și îngrijorare. In sfârșit, într'o dimineață, mama năvăli în odaie la mine strigându-mi colorată de bucurie : Bravo ! bravo ! Pe hârtia pe care mi-o întinse am cetit repede și cu inima în gât:

„Ordin s'a dat liceului Sf. Sava ca fiul d-stră să fie primit intern". Dedesupt iscălise ministrul în persoană.

Mama s'a pus febril pe lucru pentru a-mi complecta trusoul. Ai fi zis că mărită o fată. Lingerie de cea mai fină olandă, câte douăsprezece rânduri din fiecare articol. Sufrageria noastră se transformase într'un atelier. Femei cu ziua ajutau la croială. Dânsa împletea horbotă de mână, pentru a-mi încadra prostirile și fețele de pernă. Dac'ar fi putut bănui biata femee în ce hal îi voi aduce la cea d'intâiu vacanță, această zestre elegantă ! O jumătate pierdută, câteva înlocuite, iar restul niște boarfe de nerecunoscut, după evoluția pe care o suferise prin mâna spălătoresei dela internat !

La rândul meu trăiam „între vis și viață". In fine o să văd și eu acel oraș care apărea închipuirii mele în colori de basm minunat. Voi traversa eu însumi acele strade despre care auzisem, podul Mogoșoaei, bulevardele, șoseaua,—unde noaptea lumina electrică (noțiune complect necunoscută pentru mine) le face limpezi ca ziua. O să văd adesea pe rege și palatul în care locuește. O să mă plimb cu tramvaiul,—pe șine în mijlocul orașului. O să mă duc la teatrul, a căruia sală feerică o văzusem într'un calendar și voi cunoaște actorii cei mari, care nici în turnee nu voiau să se oprească în târgul nostru, socotindu-l din cale-afară mic. O să pot lua aere grozave, când mă voiu întoarce de Crăciun, față de toți acești provinciali care mucezesc departe de Capitală și nu o văd cu anii ș'o să mă desinterez de micile ambițiuni locale ca de pildă că nu avem de cât un regiment de infanterie și chiar acela comandat de-un locotenent-colonel. Ce-o să-mi mai pese mie, care o să stau în București, unde sunt toate soiurile de armată și toate felurile de generali !

Dar mai era încă o perspectică care îmi umplea inima de emoțiune: faptul că voi putea cu franceza învățată la școală să dau iama prin romanele mamei, ale căror titluri și autori le știam mai exact ca dânsa, dar pe care nu le puteam ceti, cu toate că puțină franțuzească elementară prinsesem din conversațiile de-acasă, unde se strângeau multe cucoane cu învățătură de la „Sacré-Coeur". In special dorința mea era ațâțată de romanele din l'Illustration. Aci apăreau toate cu ilustrații sugestive și oricât mă trudeam înseilîndu-le să reconstitui o istorie coherentă nu izbuteam mai nici odată. Mă rugam adesea de mama să mi-le explice, dar mă alegeam în deobște cu făgădueli care nu se realizau. Ce-aș fi dat să pot construi subiectul, ajutat de fotografiile acelea care înfățișau momente rupte din cursul povestirei ! Era un roman—și n'aș putea să spui de ce nici până astăzi—care mă chema mai puternic ca toate: „Toute une jeunesse" de Francois Coppée. Revăd în gând câteva din ilustrații: Un copilaș pieptănat de maică-sa, un balcon cu flori acățătoare, un tânăr cetind cu gesturi lângă o lampă de masă, o apă cu poduri, și siluete de biserici în zare, frânturi de iubire tăinuită.... un colț de parc pe care îl desfrunzește toamna, aceasta chiar la sfârșitul romanului care se și încheia cu o frază pe care o pricepusem de atunci și a cărui melancolie mă și pătrunsese: „Et les feuiles tombent, et le feuilles tombent".

Voi ceti așa dar la cea dintâiu vacanță aceste texte, lângă care sufeream ca un Tantal și mi se vor deschide aceste comori ascunse din a căror viață se prelingeau câte-va zare răzlețe în acele ilustrații promițătoare.... Voi ceti îmi ziceam „Toute une jeunesse".... de și vai !... aceasta nu s'a întâmplat așa de repede, fiindcă până la Crăciun franceza școalei secundare, despre care îmi făcusem iluzii puerile, nu depășise cu nimica pe aceea cu care mă dusesem de acasă...

Intre timp s'a călătorit vara și au început să mijească zorile anului școlar. De data asta nu era numai pasul obicinuit al vremei, care înaintează, ci un răsărit de viață nouă, o cotitură de drum, un început de epocă. Din ce în ce simțeam că deviu centrul de interes al întregii familii cari nu se reducea numai la părinți, fiindcă aveam și două bunici, câtiva unchi și câteva mătușe. Pentru cufărul care se umplea mereu și pe care mama îl clădea cu'ncetișorul, bunicile au trimes și ele două-trei gavanoase cu dulceață.... „să aibă băiatul de mâncat la școală". Fratele mai mare al tatei mi-a dăruit o pungulită cu un fond inițial de câtiva arginți. In sfârșit fie-care mădular al familiei și-a avut mica lui atențiune pentru tânăra odraslă care crescută în puf acasă, mergea acum între străini, într'un regim de școală severă. Un eveniment familial despre care se vorbea cu înduioșare chiar prin casele prietenilor, cu singurul refren consolator: „O să se învețe dânsul, fiindcă îi place cartea".

Dacă era însă unul care exalta de o bucurie neștirbită, acela eram eu. Ideia de a vedea Bucureștiul strivea orice germen de tristețe. Și pe lângă toate celelalte era gândul unei lungi călătorii cu trenul, în care voi traversa o treime de țară, trecând pe lângă atâtea orașe și oprindu-mă la atâtea gări. Avusesem totdeauna o plăcere bolnăvicioasă în a mă plimba cu trenul, dar până atunci nu făcusem decât drumuri scurte prin locuri învecinate cu orașul meu. De data asta mi se deschidea o cale lungă și o studiasem în toate amănuntele ei. In cancelaria moșului Costică, medicul primar al județului, descoperisem pe perete, exact de-asupra scheletului de care fugeam când eram mai mic, un „Mersul Trenurilor" care avea în frunte chiar linia mea. In două zile știam toate stațiile pe din afară, în ordinea lor geografică—ba mai știam care din ele are bufet sau restaurant. Am spus-o triumfător acasă și pentru a nu se crede că mă laud, necontenit recitam gările de-arândul, în întregime sau fragmentar.... Monteoru—Ulmeni—Vintileanca—Mizil—Inotești—Albești, Valea Călugărească—Ploești....

Imi așterneam astfel jaloane concrete pentru închipuirea mea îmbătată, fără răbdare să mai aștepte ziua plecării, de altfel destul de apropiată. Până atunci a mai fost însă o aprigă și grea discuțiune, în care gata-gata eram să fiu învins fără sprijinul mamei care a trecut de partea mea. Tată-meu, ca om rezonabil, zicea să plecăm cu acceleratul de noapte care sosea dimineața în București. Asta însă pentru mine ar fi fost o catastrofă: n'aș fi văzut drumul, drumul acela cu care îmi enervasem imaginația cu-atâtea zile înainte. Eu propuneam un tren de zi care pleca dimineața și ajungea pe seară ; numai bine să stau tot timpul la fereastră și să înregistrez cu preciziune defilarea peisagiilor. Tată-meu îmi tot spunea că „nu e nimica de văzut" și mai cu seamă că trenul ales de mine, merge mizerabil și se schimbă de trei ori până la București.

Am biruit totuși până la urmă și bietul om a cedat bombănind că „trebue să se ia după capul copiilor".

Cu aceasta se trecea cea din urmă săptămână a lui August în care, ca toți anii, strugurii superbi de Nicorești înlocuiseră la masă pepenii îmbătrâniți. Mai erau încă trei zile, încă două, în sfârșit numai una, în care am umblat ca un desmetic, iar noaptea m'am sbătut ca un pește în așternut. Mai înainte de a se lumina bine de ziuă toată casa a fost în picioare. Mama dădea ultimile porunci slugilor emoționate, căci și părinții mei care mergeau să mă instaleze aveau să lipsească o săptămână-două. Iată că sosesc două birje de piață cu bătrânul argat care mă ținuse de-atâtea ori în cârcă; într'una s'au așezat bagajele, într'alta ne urcăm noi. O pocnitură de bici urni cea dintâiu trăsură, după care se mișcă ș'a noastră, în timp ce personalul de serviciu care ieșise până în stradă îmi striga într'un cor haotic: „Să te'ntorci sănătos cuconașule!" Dar eu eram fascinat și toate aceste lucruri care m'ar fi făcut să vibrez altădată, nu m'au mișcat mai de loc...

La gară o parte din familie era sosită, cealaltă a venit după noi. Trenul care se forma din stație era tras la peron,—un tren mixt care la coada unei duzini de vagoane de marfă, avea două-trei vagoane pentru călători. După îmbrățișări nesfârșite acei care plecam ne-am suit într'un compartiment aproape gol. Fereastra mi-a fost firește cedată mie, și m'am și instalat lângă dânsa după ce tată-meu a lăsat-o să cadă pe jumătate. Mai erau câteva minute și locomotiva își făcea pregătirile. Cele două bunici înlăcrămate nu mai conteneau cu povețele și recomandările de pe peronul gării: „Vezi mamă să fii supus, acolo nu e ca acasă... să nu te pui la harță cu cei mari și să asculți de pitagogi"...

Dar clopotul de plecare a pus capăt la toate și după cele două șuerături ale mașinei ca răspuns la țignalele șefului de tren, ne-am pomenit de-odată împinși înapoi, pentru ca zdruncinați până în măruntae și într'un tapaj infernal de tampoane ciocnite, să luăm după câteva momente drecția cea adevărată. Batistele au început să fluture, pălăriile să se agite. Una din bunici, folosindu-se că trenul se mișca încă agale mi-a mai svârlit o ultimă jerbă de sfaturi sănătoase : „Vezi mamă, nu uita, supunere și răbdare...."

Dar cine stătea s'o mai asculte, acum când imaginația mea complect slobozită de mișcarea însăși a ferestrii dela care priveam, anticipa traseul pe care îl înfăptuiam în fine, bodogănindu-mi la ureche: „Mărășești-Putna-Seacă, Focșani, Costești.... Sihlea... Râmnicu-Sărat...?

Succes literar

— AMINTIRI —

Viața scriitorului e o goană nebună după succes. Când a scris cele dintâi rânduri a visat laurii ce „o să-i încunune odată fruntea". Mic sau mare, succesul îl măgulește și îl face fericit.

Chiar și scriitorii cari nu scriu pentru marele public vânează succesul. O elevă de liceu, care își scrie zi de zi memoriile, de obiceu își „uită" carnetul în vreun loc, unde îl găsește altcineva. Când acel „cineva" a citit aproape toate paginile, domnișoara apare furioasă, face o scenă de crezi că au dat tătarii și lacrimile ce izvorăsc din frumoșii ei ochi se usucă numai când i se spune că paginile sunt drăguțe, frumoase, admirabile.

Nici cele dintâi rânduri ale scritorului nu sunt destinate marelui public. Sunt versuri, de obicei foarte corecte ca versificație, ritm și rimă. Sunt primele acorduri ale „eternului cântec", scrise pentru cei doi „ochi albaștri ca marea" ori „negri ca păcatul".

Infrigurat, așteaptă succesul. Inima îi bate cu putere, când își adâncește privirile în frumoșii ochi, ce nu spun nimic. Spun numai buzele și îl fac pe scriitor să fredoneze:

— O, buze frumoase, de ce vă strânbați?

E primul (și uneori și ultimul) insucces literar.

Când un scriitor îți spune, că el nu vânează succesul, nu-l credeți. E, poate, modest dumnealui. Dar și modestia face parale numai când e scoasă la lumină.

Când scriitorul își vede *întâia oară* scrisul tipărit în coloanele vreunei reviste (de obiceiu de-a doua mână), pe fața lui se întipărește fericirea — și laurii visați odinioară iau forma concretă. De-acum se începe pentru el o epocă de succese, amestecată cu insuccese. Unii îl laudă, alții îl hulesc. Pe cei dintâi îi iubește, pe cei de-al doilea îi respectă. Iși zice:

— Știu, cel puțin, că m'au citit.

Dară nu poate suferi pe cei cari îl ignorează. Se simte transportat în al treilea cer, când o nouă cunoștință (mai ales dacă e de celălalt sex) îi spune că îl cunoaște din scrieri. Dar, îi vine să sugrume pe cel care nu l-a auzit de nume niciodată. Acesta e idealul scriitorului: să-l cunoască lumea. Ii râde sufletul când vede oameni cumpărând revista în care și-a plasat și el vreo bucată.

Un sfert de ceas de nemărginită fericire am avut odată și eu.

Mă aflam în cafeneaua „Europa", îmi sorbeam „șvarțul" și mă gândeam la... criza de numerar ce bântuia în toată țara. La masa vecină un cetățean onorabil citea o revistă, ce conținea și o povestire scrisă de mine. O singură privire am aruncat asupra revistei și am simțit fiori dulci străbătându-mi tot trupul. Iubitul, adorabilul cetățean mă citea tocmai pe mine.

I-am urmărit mișcările buzelor și mă gândeam cu groază: oare n'o să lase laoparte povestirea și o să treacă la alt articol? Când am constatat, că a citit-o toată, toată, eram ca un curcan umflat în pene. M'am apropiat de el.

— Domnule, — i-am zis, — te rog, împrumută-mi pentru câteva momente, revista asta.

— Cu plăcere, Domnul meu, — mi-a răspuns. — Și— adăogă arătând titlul povestirii mele pe copertă, — te sfătuiesc să citești povestirea asta. E admirabilă...

— Aș! — zisei, făcând pe grozavul.— Mici fleacuri, banalități, cari nu mă interesează. Eu citesc numai articole serioase, de politică, istorie, sociologie...

— Ce spui, Domnule? — făcu el. — Politica? Escrocherie! Istoria? Minciună. Sociologia? Fleac. Numai literatura plătește ceva!

Am ridicat din umeri. De-aș avea obiceiu să îmbrățișez pe bărbați, l-aș fi îmbrățișat și l-aș fi sărutat, vă asigur.

Și vedeți, omul acesta mi-a făcut o pagubă de-o mie de lei.

Succesele mici fac să crească pofta omului după succese... mari In ziua aceea, părea că și pietrele de pe stradă și stâlpii de telegraf îmi striga:

— La București, băiete!

— La București! Un editor, un volum! Un volum în vitrinele librăriilor! In dreptul vitrinelor să se oprească femeile frumoase, să-ți privească volumul, să intre în librărie, să-l cumpere...

Cum un prieten naiv mi-a împrumutat o mie de lei, în ziua următoare eram în București. Am colindat pe toți editorii și — nu tăgăduiesc — am trăit clipe de adevărată fericire. Dar, fericirile sunt de scurtă durată, cum spune chiar și scriptura.

Câtiva editori mi-au adus așa elogii, cât a trebuit să roșesc în fața lor. Dar, când la ispravă, unul mi-a spus povestea ce-o știam și eu, mai bine ca el, că e o criză teribilă de numerar în toată țara. Altul, că librăria lui a publicat concurs pentru un volum de povestiri din răsboiu și că ar dori să iau și eu parte. (O dorință ce n'am putut s'o împlinesc. Eu n'am fost în răsboiu. In vremea aceea, eram în temniță și scriam cu unghiile povestiri dureroase ce nu vor vedea lumina zilei niciodată). Altul, că azi nu se mai citesc decât scrierile pornografice și romanele de detectivi. Altul, un om burtos, cu un lanț de aur, că scriitorii l-au nenorocit și azi-mâine va da faliment. Altul, în sfârșit, că în ziua de azi mai bine să facă omul saramură decât literatură.

Ce să vă mai spun? Am păpat mia de lei și m'am întors trist acasă.

De-atunci muncesc din greu, să fac mia de lei. Uneori deschid sertarul ce conține toate scrierile mele. File galbene și mai puțin galbene, din vremea când cântau privighetorile și de mai târziu. Odată, între „galbenele file", am dat de o scrisoare de câteva rânduri... O scrisoare ce-și are istoria ei.

Acum patru ani, într'un ziar, a apărut un articol iscălit de „un medic dela țară". Sărmanul om s'ar fi însurat, dar nu-și găsia nevastă. Câteva fete, chiar dela țară, pe care le ceruse, l-au refuzat pe motiv că... nu e „la oraș". Mamele oftau disperate la gândul că fetele lor vor trebui să bată clapele pianului în pustietatea satelor, unde nu le aude nimeni. Cu un cuvânt: un protest energic și solemn contra acestei mentalități bolnave...

Am citit articolul și am simțit nevoia să-i răspund. Am invitat pe medicul nostru să vie... să mă ia pe mine. Sunt frumoasă, de douăzeci și unu de ani și la casa noastră nu se află pian. Se află numai... încă cinci surori, care dacă tocmai îi place cântecul, îi vor cânta mai frumos ca toate pianele lumii. Voi avea și zestre, plus... binecuvântarea părintească. Și vom fi fericiți. Am iscălit: *O fată.*

Articolul a apărut și a făcut mare senzatie. Lumea l-a atribuit unui cunoscut scriitor, om de cincisprezece volume. Eu... zâmbiam cu amărăciune și mă gândeam: n'ar trebui oare să-mi iscălesc în viitor scrierile mele cu un nume femeiesc?

Aproape am uitat istoria asta, când, poșta îmi aduse o scrisoare dela redacția ziarului cu pricina. Era scrisoarea unui tânăr profesor de liceu.

„Stimată Domnișoară! Nu știu, exiști ori nu exiști. De cumva exiști, prin aceasta îți cer mâna. Te rog, dă-ți numele și adresa. Voi veni în curând și... dacă-ți voi plăcea, vom stabili ziua cununiei. Și... vom fi fericiți..."

Am râs din tot sufletul și l-am răspuns la moment:

„Stimate Domnule! Eu exist într'adevăr, în foarte multe exemplare. Cată-mă, te rog, și-o să mă găsești. Și... vom fi fericiți. Așa dar... la revedere. *O fată.*

Acum, când am dat de scrisoarea tânărului profesor, n'am mai râs. Mi-am adus aminte de cântecul popular:

Fire-ai maică blăstămată,
De ce nu m'ai făcut fată?

In fiecare zi o scot din sertar, o recitesc și oftez:

O, mamă, de ce nu m'ai făcut fată?

(Cu altă mutră, bine înțeles). Aș fi înregistrat și eu în viață... un succes literar real, pipăibil...

SEPTIMIU POPA

Radu D. Rosetti

Bătrân

Amicii mei, când am plecat,
Eram mai tânăr de cât voi;
„Veniaminul ne-a lăsat, —
V'ați zis glumind, haidem și noi!"

Și 'ntreaga lume-am pribegit
Umblând nebuni după noroc,
Când soarta iarăși ne-a 'ntrunit
Pe câte șease la un loc.

Privesc al vostru blând profil,
Și, dus pe gânduri, trist rămân:
Cum eu, plecat cel mai copil,
Mă 'ntorc acum cel mai bătrân?

* * *

Vrabia

Amintiri din copilărie

Sânt patruzeci de ani de-atunci, de la întâia mea remușcare.

Socotesc că era toamna. Sigur nu sânt.

Maică-mea mă luase cu ea, de la București, unde locuiam, la Târgoviște, unde se afla mai de demult fratele meu mai mare, cel mai mare, frate pe care eu îl și uitasem și la care mă gândiam cred, auzindu-l pomenindu-l pe părinți și pe celălalt frate al meu, și acesta mai mare.

Prin Târgoviște nu mai fusesem și nici n'am mai fost de-atunci și n'am stat acolo decât trei zile. Dar mi-aduc aminte bine că orașul era foarte departe de gară. Locuri vagi, nesfârșite, s'au legănat pe dinainte-mi, în sdruncinăturile birjii, plăcute copilului și ne-am oprit la o casă impunătoare, veche, cu multe încăperi, cu gang, cu ogradă nemăsurată, cu grajduri în fund.

Pe un drum ca de țară, — n'aș mai putea spune că'i văd aevea — îi zăresc : pe mama, pe frate-meu Sterică, flăcăiaș ca de cincisprezece ani și pe mine, — tocmai pe mine mă întrevăd, mă închipui mai nelămurit.

Pe un drum de țară, mergeam toți trei, și poate că mai era cine-va cu noi. Stoluri de vrăbii se ridicau din garduri de nuele uscate și de ramuri, tăbărau pe cale. Apropirea noastră le izgonia. Păsările se așezau iarăș pe caerele gardurilor, toate, și iar stolul întreg cuteza să se așeze la douăzeci de pași înainte-ne.

Mă mirau, mă bucurau, atâtea vrăbii, care toate se depărtează, poate de la cuibul lor, și nu se despart. Nu aveam mai mult de cinci ani. Râdeam poate de fericire, voi fi spus ceva în privința lor, că frate-meu îmi propuse să prindă una și să mi-o dea.

Ca 'ntr'un vis, în care ușor se împlinește dorința, frate-meu Sterică se repezi, nu prea mult și numai odată, — mie mi s'a părut că a făcut numai un pas, și a întins mâna — și-mi dădu o vrabie. Mi-o dădu mie, o acoperi cu degetele mânii mele drepte, strângându-mi pumnul în jurul sburătoarei speriate.

Cred că nu m'am mirat în destul de sprintenia și norocul lui frate-meu. Nu m'am mirat, pentru că trecusem de curând prin câte-va minuni : călătorisem fără cai, cu trenul, prin locuri îngrădite cu cerul, nemărginite, văzusem sute de vrăbii.

Cu vrabia 'n mână, m'am întors, după ai mei, la casa ce ne adăpostise. Aci, mama, frate-meu, aveau treburi și m'au lăsat singur, socotind că mă voi juca cu prizonierul meu.

Dar m'am găsit de-odată într'un gang, singur și stânjenit de vietatea din mâna mea obosită. Cred că se însera. Mă gândiam unde-aș cuibări-o, ca s'o păstrez, ca să fie tot a mea, și bag de seamă că zidurile din jurul meu au spărturi mari și apropiate.

Incântat strecor vrabia într'o spărtură și aștept. Numai de cât o aud piuind, țipând ; aud locul ca surpându-se de aripile și sub piciorușele ei.

Cu urechea la zid, ținându-mi răsuflarea, ascult : piuitul jalnic se depărtează mereu, — și ideia morții și ideia răului săvârșit de neghiobia mea mă înfioară, mă copleșește. Mereu ascult, încordat, și inima-mi bate, și plâng, și mă frământ în zadar.

De la o vreme, mama, frate-meu Sterică, mă căutau disperați. Nu-și închipuiau, chiar dacă mă lăsaseră acolo ei, că sânt tot acolo.

Și multe nopți apoi m'a chinuit remușcarea. „Ce s'o fi făcut biata vrabie?" mă întrebam și udam cu lacrimi perina, în căutarea unei speranțe că va fi scăpat.

V. DEMETRIUS

* * *

Vacanţa Crăciunului

de I. DRAGOSLAV

Ah, cu cât dor nu aşteptam draga vacanţă a Crăciunului. Nu zău, frumoase mai erau iernile în copilăria mea. Nu ştiu, mie mi se păreau, ori în adevăr erau frumoase. Nu era sfânt Nicolaie să nu vie cu nămeţi şi nu era iarnă să n'avem munţi de zăpadă, că troienea aşa drumurile şi dosurile că parcă mergeai pe deal.

Apoi, nouă băieţilor, ce ne trebuia de cât atâta: să avem loc de săniuş şi să se îngheţe părăul Buciumeni şi iazul lui Clopoţel, ca aicea Duminicele, sărbătorile şi vacanţa Crăciunului să ne facem lunecuşul nostru. Astăzi băieţii întrebuinţează patina. Ce patine! Noi ne dădeam pe ghiaţă mai dihai de cât cu patina: într'un picior, de-a pirostiele: ne făceam câte un vânt din un capăt al iazului şi ajungeam la celălalt. Lasă că mulţi cădeau de-a berbeleacul, dar era o osteneală şi o veselie între noi, că nici nu băgam de seamă când vine noaptea.

Vai de ele de ghete, de ciubote mai bine zis, pentru că în copilăria mea copii nu purtau ghete iarna, ci botfori şi ciubote. Pe urmă tata lui Dumnezeu! chelfăneală de la părinţi şi a doua zi la şcoală.

He-hei, copiilor, azi e bine de voi; la amiază, seara, sărbătorile, cerurile bogate în zăpadă, mereu cu sania, mereu cu patinele. Ba, încă — şi fetele. Fetele pe atunci — cu săniuţa, ferească sfântul! Şi încă cu băieţii. Hâ-hâ! Ce ar fi râs de o fată s'o fi văzut cu săniuţa? Şi ce bătăiţă nu ar fi mâncat de la părinţi şi de la învăţătoare! Dapoi ar fi fost şi de pomină între copile.

Da să te fi văzut pe tine şcolar, d-nu învăţător cu sama ori hârşindu-ţi încălţămintele pe ghiaţă, al tău era popa: a doua zi scos la lecţie, judecat şi osândit ca un făcător de rele.

Şi acuma vă mai plângeţi de dascăli când vă pedepseşte cu o notă rea măcar? Şi treceţi pe lângă el cu sania nici căciula nu vă luaţi unii din voi. Şi d-nu învăţător zâmbeşte cu duioşie la voi, căci îşi aduce aminte de când era şi el copil. Şi a doua zi, de şi nu prea ştii lecţia, totuşi se arată chiar îngăduitor.

Şi, cu toate astea mă pedepsea dascălul la şcoală: şi-mi punea şi nota rea la conduită, şi rămâneam şi la post, mâncam bătae la palmă şi pentru o slovă uitată din carte.

Ei, dar pielea de copil, cine s'o schimbe. Ce uită mai uşor de cât copilul, cânele şi porcul. Acuma i-ai bătut, atuşi uită.

Şi iacă, pornind de cum da zăpada şi îngheţu, până nu mai e cu putinţă nici o leacă de gheţuş o duceam într'un săniuş. Pune-mă acum să mă dau cu sania, că mi-ar fi ruşine de mine însumi. Atunci o simţeam ca o trebuinţă, ca un lucru de care nu mă puteam lipsi. Da 'să nu mă fi lăsat de acasă că buhăiam de-i asurzeam pe toţi. Şi, totuşi, de şi nu mă lăsau, fugeam.

Dar bucuria mea cea mare era vacanţa crăciunului. O mulţime de lucruri se îngrămădeau în capul meu: umblatu cu colindu şi cu steaua, sf. Vasile cu pluguşorul şi sămănatul, Boboteaza iar cu steaua şi Sf. Ion ziua mea. Şi aşa urme au lăsat zilele astea în sufletul meu că, şi azi, cu cât se apropie sărbătorile fie a Crăciunului şi a Paştelor, par'că sufletul e o oglindă cu două feţe: una care sta descoperită toată vremea şi în care nu se oglindesc de cât grijile care mă preocupă zilnic, alta faţa care vede tot anul învălită în nepricepere şi nu se desvăluie de cât din timp în timp, de câte ori e nevoe să-mi aduc aminte de trecut: simt ceva care-mi pune toată fiinţa în mişcare, care mă umple de-o datorie sfântă şi faţă de mine şi faţă de Dumnezeu şi faţă de ai mei.

Toată viaţa se răstoarnă şi trecutul mă copleşeşte Parcă mă simt om nou. Şi icoanele se perindă, se perindă, şi nu scap de cât după ce trec zilele astea, când intru din nou în vârtejul vieţei. Atunci oglinda se acopere din nou, până când iar vine la sorocul de a-mi aminti cine sunt.

Acum, vine nu ştiu pentru a câte-a oară crăciunul: în faţă îmi stă pomenita oglindă, şi iacă mă văd la casa părintească din uliţa Boian din Fălticeni, o casă care nu mai e, de oare ce mai încolo de unde a fost e alta, tot pe locul cela, dar nu mai e plină aşa de viaţă şi de farmec ca aceea. Şi iacă şi pe tata şi pe mama, — doi oameni cu frica lui Dumnezeu şi ruşinea de oameni, morali, încă la încărnare, evlavioşi şi păzitori de datini, ca odinioară, Romanii care păzeau focul sacru să nu se stingă. Iacă pe fraţii mei şi o soră, şi eu mezinu sau prâslea în mijlocul lor, desmierdatul părinţilor şi gazda bătăilor.

Dar iaca şi un crăciun cu ometi mari cât casa, cu acoperişurile locuinţelor ca nişte cuşme albe mari, trase pe ochi de nişte înfriguraţi, cu sunet de zurgălăi la sanii, cu copii cu săniuţele. Şi ai mei îngălaţ cu treburile. Eu să merg cu steaua, cu tovarăşii cu care mă întovărăşeam. Ce era mai dornic pentru mine de cât să umblu cu steaua, cu pluguşorul şi cu sămănatul. Cuiva, i-ar fi ruişne azi, dar în copilăria mea umblau cu steaua şi oameni în toată firea. Ba mergeam şi la sate. Şi erau stelari, care umblau cu steaua la sate până la lăsatul secului de postumare.

Dar şi steaua şi a cânta cum nu cântau alţi băeţi. Eu că eram un copil, cântam vre-o opt cântece. Când ziceam: „Oh amar şi grea durere", plângeau şi pietrele. Apoi avem şi luceafăr cu corceie la el. Şi era meşteşug să-l repezi prin colţurile caselor, şi la copii să se minuneze de el... In mahalaua Pietrarilor nu erau de cât doi băieţi care ştiau să umble cu corceiele şi cu acestia umblam. Şi doar aşteptam ziua de ajunul crăciunului ca după ce mântuiau preoţii cu icoana lui s'o pornim noi.

Dar aveam frică mare de irozi, că ne cerea să le închinăm steaua lor şi Irod împărat. Şi noi dârji: ziceam: „Cum să închinăm steaua cu naşterea lui Domnu Hristos pre ea lui Irod care a tăiat paisprezece mii de prunci de doi ani în jos şi mai mici, şi au prigonit pe Domnu Hristos?"

Şi nu scăpam de cât în casele oamenilor. Şi iaca şi Crăciunul dus şi vine şi Sfântu Vasile. Altă grije în casă, să pornească urători şi eu să mă duc cu pluguşorul. Pii! Ce uraturi nu ştiam! Nici lecţia la şcoală n'o spuneam aşa de bine. Dar acela care stia să ure mai bine în mahala era: „pomenitul bădiţa" nepotul tatei si vărul meu şi unu Vasile Şchiopu; să fi stat să-i tot auzi... Şi o porneam cu băieţii şi tocmai pe la miezul nopţii veneam abia târându-mi traista de colaci, mere şi nuci, iar în casă la noi dam de o masă mare plină de bunătăţi şi de cofele de apă, pline cu vin, dulce şi bun să-l mănânci şi cu pâne.

Aşa erau vremurile odată: erau oameni buni şi Dumnezeu era bun. Apoi a doua zi cu semănatul:

„Ca merii
Ca perii."

Şi cu felicitări-poezii făcute de mine şi scrise cu mâna şi cu desemne de flori şi alte lucruri făcute tot de mine.

Banii îi dădeam pe cărţi de haiduci cărţi de poveşti, pe creioane, vopsele, hârtie şi — pe acadele. Şi abea aşteptam să vie şi boboteaza să iau iar steaua de coadă şi cerceile şi s'o pornesc cu:

„In Iordan botezându-te..."

Iar în ziua de Sf. Ion, să fac cinste cu banii câştigaţi. Mă rog, mă chema Ion, şi sfântul cere să fie prăznuit, şi de; aveam şi eu obraz. Trebuia să dau vin dulce de Cotnari la fraţii mei şi acadele şi turtă dulce. Incă din pat mă luau de urechi şi mă ridicau: „Să trăieşti Ionică, să-ţi crească urechile mari".

Cu aist Sf. Ion, apoi puneam capătul la toate.

A doua zi, şcoala încă din pat îşi râdea închipuirea pe fereastră. Şi apoi avea şi un clopot la poartă care par'că te strigă trăgănat:

„Hai, băiete, hai la şcoală!
Hai băiete, hai la şcoală".

Oif! Ce chin mare mai era şi la şcoala asta! Par'că mai bine m-aş fi dus iar la săniuş de cât să mai dau cu ochii de d-nu învăţător să-i spun că n'am învăţat nimic în timpul sărbătorilor.

Ei, dar mă duceam, ca un câine bătut, şi învăţam.

Şi e bine că am învăţat că iacă-tă pricopseală mare nu e, dar de nu învăţam, cine ştie ce se alegea de capul meu şi azi nu eram nici ceea ce sunt.

Şi din ceea ce am învăţat şi din ceea ce ştiu şi am uitat, ceea ce mi-a rămas mai duios în sufletul meu sunt păţaniile şi ghiduşiile mele din copilărie, iar ceeace mi-a rămas mai sfânt şi care le încunună pe toate, e vatra părintească cu toate icoanele ei şi obiceiurile strămoşeşti, şi nu e Crăciun ori Paşte să nu le întregesc în sufletul meu, şi din ele din când în când să rup câte-o pagină şi să le svârl în lume, să spun oamenilor că am fost şi eu copil şi fericit şi cât de fermecător nu mi-am petrecut cele mai frumoase zile ale trecutului meu, îngropat în amurgul timpurilor.

* * *

Cântec Bătrânesc

Duios un fluer cântă în linişţea de seară.
Şi cântecul acesta ce tainic îl ascult,
Mi-l îngână măicuţa într'un amurg de vară,
Pe prispa casei noastre, în sat la noi, de mult.

L'am ascultat pe plaiuri cântat de un caval,
In nopţile cu lună când toate-s adormite
Şi leneşele-i triluri — asemeni unui val —
Purtau vrăjiri duioase şi doruri risipite.

L'am auzit pe drumuri cântat de un pribeag,
Pornit la drum departe; în nesfârşit de zare.
Ce trist era streinul! dar cântu-i era drag
Că-i mângâia în suflet durerea lui cea mare.

Şi-l mai cântau odată din frunză toţi flăcăii,
Când au pornit s'oprească şivoaiele din cale;
A sângerat potopul atunci în fundul văii,
De se schimbase cântul în tânguit de jale.

Şi-acum când gându-mi fuge pe dealul dela Voina,
Am înţeles suspinul vieţii noastre, — Doina!..

George Baiculescu

* * *

Sosesc tristeţile-amintirii...

Sosesc, sosesc tristeţile - amintirii
Şi 'nviu uitate doruri de Crăciun;
In suflet ninge ca în noaptea firii,
Se pierde 'n urma vremii visul bun:

... Crăciunul, altădată: Doruri mici,
Bătând din aripi fragede de suflet
In casa amintirilor, aici...
Erà pe - atuncea veselul răsuflet

Al vieţii luminoase şi trecute;
Azi ninge afară alb şi liniştit
Cu nepăsarea clipelor cernute
Pe trupul mort al timpului trăit.

Credinţa veche 'n noaptea cuibărită
Işi sună clopotul dogit şi trist:
Nu ne mai spune azi nici o ispită
Că te-ai născut din nou pe lume, Crist?...

Dar ninge 'n noi ca şi în noaptea firii,
Se pierde 'n urma vremii visul bun;
Sosesc, sosesc tristeţile—amintirii
Şi plâng în suflet doruri de Crăciun...

Mircea Gheorghiu

* * *

Amintiri searbăde

de Claudia Millian

Scriitorul e dator să salute zilele fericite ale Calendarului, cu cuvântul inspirat al împrejurării. De fiecare Crăciun sau de fiecare Paşte, întorci anumitul robinet al gândirei, şi din isvorul povestitor cu care 'ţi pierzi vremea de obiceiu, trebue să scoţi picătura necesară clipei.

Iată-mă de data aceasta, răscolind copilăria, să găsesc ceva în amintirile ei, demn de reţinut şi demn de povestit.

Copilăria! Epocă de inconştienţă şi de permanentă asimilare. Cine n'ar găsi îndărătul anilor o pagină de humor sau de naivitate şi cui nu i s'a părut copilăria, o punte de aur care duce la poarta durerilor sau a tristeţilor blazate? Dar cine astăzi mai crede în bagajul ei sentimental, revărsat fără control, în clipe bune, peste necazul vremilor, târzii?

In jocurile şi în plăcerile ei neinsemnate, în lentila puternică prin care 'ţi proectezi trecutul, e totdeauna o fantezie minunată, şi surprinzătoare, dar banală şi neinsemnată.

In copilărie n'ai putinţa să'ţi ordonezi impresiile după intensitatea lor, în ele rămâne vecinic aceiaşi mistificare senină şi inconştientă, care colorează viaţa cu mirajul făurit de fantezia gândurilor; de acia azi mă întreb nedumerită, când am crezut mai fără cercetare în naşterea omului — Dumnezeu: atunci când din pragul altarului o citea în evanghelie preotul, sau în clipa când parodiind misterul din Beetleem, mă substituiseră tovarăşele mele de joc, pruncului minunat?

Am fost aşezată şi eu într'o iesle şi în jurul meu, am văzut înşirându-se cuminţi, oile de carton îmbrăcate în ştofă albă sau animalele domestice, zugrăvite pe „poze" colorate, care înlocuiau cucernicia patrupedelor evlavioase îngenunchiate în faţa mântuitorului.

Mă aleseseră pe mine, pentru teatrul nostru improvizat, fiindcă eram cea mai mică dintre surori şi cea mai cuminte.

Trebuia o cuminţenie neobicinuită să stai mai bine de o oră ghemuită într'o cutie de pălărie, până la venirea magilor aducători de daruri sfinte.

Ce însemna însă dovada cuminţeniei mele, pe lângă misterul ce se petrecea în mine? O lumină neobicinuită îmi creştea în suflet. Ştiam că pentru mine se îmbrăcau surorile mele în rochiile mamei sau în halatul tatei, pentru mine coborâseră borcanele cu dulceaţă din rafturile sufrageriei, pentru mine ardea lumânarea pe colţul dulapului — sus — în semn de stea, pentru găsirea ieslei în care mă născusem eu.

Credeam în mine, credeam în rostul meu divin şi aşteptam magii cu daruri.

Rând pe rând, treceau şi se prosternau în faţa mea, aşezând lângă mine tot ce 'mi aduseseră şi pe măsură ce se prelungea ceremonia, nerăbdarea mea învingea gloria sfântă, de a fi copilul-divin şi trecând peste toate consideraţiunile de ordin bisericesc, am îndrăsnit să-mi iau singură răsplata răbdărei şi naşterei mele fericite, dintr'un borcan cu prune afumate pe care Baltazar mi-l oferise cu atâtă smerenie!

Dar odată misterul profanat de gestul meu necumpătat, magii — devenind ceeace erau, îmi smulseră darurile — oferite doar în glumă — şi în jurul ieslei se încinse una din acele gâlceve formidabile, care se sfârşesc de obiceiu cu intervenţia părinţilor...

Atunci mi s'a stins şi steaua care călăuzea de pe colţul dulapului, drumul spre nemurire; şi darurile au reintrat iar în rafturile păzite de cheile mamei şi Fiul-omului — Eu — a ieşit umilit, dintr'o învălmăşeală, în care s'a apărat cu pumnii, oprindu-şi ghiarele în pletele magilor!

Târziu, şi poate la fiece Crăciun, un fior ciudat îmi însoţea amintirea: am fost cândva şi eu copilul ce se născuse să mântuiască şi să ierte. Dar amintirea se oprea aici, umilinţa de-a 'mi fi coborât gloria, la satisfacerea imediată a poftei, mă ruşina mereu.

Şi pe urmă, mai târziu, în şcoală, când ajunsesem să disting atmosfera unui adevăr de a unei minciuni, sărbătoarea mistică de parodia comică, atunci îmi amintesc ce indignată am refuzat să mai joc rolul lui Isus, în biserică.

Trebuia într'o cămaşe albă, cu părul lăsat pe spate, cu picioarele goale, să mă aşez pe treapta unei scene şi să uimesc pe învăţaţi, cu darurile mele.

Ei bine, nu! Prea trăisem umilinţa primei încercări a divinităţii şi prima înfrângere a poftei mele lacome, ca să nu mă îndoesc în mod definitiv şi convingător, că e ruşine să întrupezi o înţelepciune perfectă, după ce ai rămas corigentă la matematici.

CLAUDIA MILLIAN

Ce vă dau de Crăciun

de G. Galaction

Amintiri de Crăciun... Crăciunul din copilărie... Toate mi se arată vagi şi depărtate! Afară de copilăreasca voe bună, legată de *Moş Ajun*, afară de zilele fără şcoală şi de mesele lor, cinstite cu deosebită pregătire, nu mai pot să prind nimic din acele vremuri moarte, sub amurg de trandafiri.

Adevăratul meu Crăciun a răsărit mult mai târziu. Acum 35—40 de ani, Crăciunul venia la noi cu zăpezi mari, cu sănii rurale cu ploşii laţi de lemn, cu clopoţei şi cu covrigi — dar fără nici un mesagiu sufletesc.

Lăsând la o parte un Crăciun bătrân, înnecat în vreo patruzeci şi două de zăpezi, prin barba căruia ni-a ieşit înnainte un haitic de lupi — fără ca eu să-i văd, fiindcă dormeam în şubă, la fundul săniei — nimic de seamă nu mai ştiu de Moş Crăciun.

Biet moşneag, cu picioare de omăt şi cu pieptul şi cu capul de vifore, el nu stia să ne spună şi să ne aducă — în câmpiile Teleormanului — de cât urările colindătorilor, ceva „bradoşi" de pâine oacheşă (nişte colăcei cel mult unşi cu miere) şi, dacă Moşul avusese timp să dea prin târg, pe la Ruşii-de-Vede, ne mai aducea şi-o crosnă de covrigi. Incolo, nimic, nimic!

In ziua de Crăciun, mama ne îmbrăca în hăinuţele cele bune şi, pe poteca făcută în zăpadă, de argaţi, dela curte până la vechea bisericuţă călugărească, alergam la „tata popa".

Dar înăuntru nu puteam să înţeleg nimic, nu puteam să reţin nimic. Cuvintele din altar, cuvintele dela strană şi tot ce se mai lega de ele, erau, pentru mine, taină de nepătruns. Nimeni nu cugeta că ele sunt bune şi pentru copii. Atâta îmi rămânea, după fiecare sfântă liturghie: înfăţişarea uriaşă a unor Sfinţi zugrăviţi pe perete şi în deosebi înfăţişarea unui copilaş cu mânile la piept, plutind deasupra cuiva, răpus de sabia sfântului Arhanghel, cu alte cuvinte, sufletul „ridicat" de puternicul Mihail.

Deabia pe la 9—10 ani, am început să năzuesc câte ceva în întunericul religios în care mă găseam. Dar acea slabă lumină de revărsat de ziuă nu mi-a venit din lecţiile de religie — pe care nu mi-le explica nimeni şi le învăţam ca un papagal — ci din cântecul de stea pe care îl pregăteau, pe aproape de Crăciun, noii mei conşcolari târgoveţi:

Trei Crai dela Răsărit
Cu steaua-au călătorit
Şi-au ajuns, precum citim,
Până la Ierusalim.
Acolo dacă au ajuns,
Steaua lor li s'a ascuns.
Şi le-a fost a se plimbà
Prin oraş a întreba:
„— Unde s'a născut (zicând)
Un crai mare, de curând?..."

La noi în sat, steaua şi cântecul de stea erau lucruri prea odăşeneşti. Cu totul necunoscute, în toată copilăria mea, au fost bradul de Crăciun, jucăriile şi făclioarele care atârnă printre crengile lui, precum şi toată acea atmosferă sufletească nordică, dulce, învăluită de melodia cântecului:

„O, brad frumos, o, brad frumos..."

Dar lipsa cea mare din această lume a amintirilor de Crăciun este partea creştină, este nimbul catechetic pe care nu l-a avut niciodată.

Cu ce greutăţi, cu câte bariere răsturnate, după câte drumuri inutile şi greşite, am ajuns, unii dintre noi, să înţelegem şi să adorăm aceea ce, în alte părţi de lume, creştinul începe să înţeleagă şi să adore din frageda-i copilărie!

In alte părţi de lume, Dumnezeescul Prunc, coboară, printre prunci, într'o pădure de făclii, în catedrale uriaşe şi lângă amvoane stăpânite de învăţătură şi de geniu.

Noi sărmani, creştini din Răsărit, băjenari, veacuri întregi, pe pământul nostru închinat Turcilor, n'am cunoscut decât bisericuţele de lemn, schiturile ascunse prin păduri şi cine ştie când, bisericile şi mănăstirile domneşti şi boereşti, cu ziduri şi cu metereze de cetate.

O, Mântuitorul lumii, cobora la noi cu adevărat printre săraci şi printre nevinovaţi!... Preoţi umili, popor neştiutor, neam de plugari necăjiţi, cari nu ştiau niciodată dacă vor secera, la vară, aceea ce semănau în toamna aceasta!

De vreo trei sferturi de veac, poporul românesc drept credincios, a intrat într'o epocă de pace şi de spor. Spor în toate şi peste tot, afară de tărâmul religios, afară de împărăţia lui Isus Christos.

Nu există azi, pe pământ, nici un loc, unde atât de grav ca la noi, oamenii să fi uitat înţelesul eternelor cuvinte: *„Ce va folosi omului dacă va câştiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde?"* (Matei. 16, 26).

Şi sărbătorile care ne stau înainte însemnează tocmai o victorie a duhului asupra cărnii, a celor veşnice asupra celor trecătoare. Câţi dintre fiii neamului nostru vor putea să se apropie, în noaptea de Crăciun — fie şi dela distanţă — de aceste gânduri ale admirabilului Giovanni Papini:

„Astfel e staulul unde Iisus veni în lume. Locul cel mai întinat fu sălaşul cel dintâi al singurei fiinţe curate născute din femeie. Fiul Omului... avu ca leagăn ieslea unde dobitoacele mestecă minunatele flori de primăvară (moarte în fânul uscat). Şi aceasta n'a fost o întâmplare: Pământul nu e oare şi el un staul imens, unde omul mănâncă şi digeră? Lucrurile cele mai frumoase, cele mai curate, cele mai divine, nu le preface, oare, în bălegar o alchimie infernală? Grămada de gunoi, unde, în urmă, ne culcăm! Şi aceasta însemnează, în graiul omenesc, „a gusta plăcerile vieţii"... Intr'o lume ca aceasta, sărmană vizuină ale cărei podoabe nu pot să-i ascundă murdăria, Iisus se ivi, într'o noapte, născându-se dintr'o fecioară fără prihană şi întrarmat numai cu nevinovăţie".

* * *

Vin zilele Crăciunului — adică inconştienţă a copiilor cari umblă, în noaptea de Ajun, după nuci şi după bani — adică (pentru cei ce au) mesele lungi şi vinurile tari — adică (pentru cei ce nu au) pâinea neagră zilnică, cu ceva mai mult gust de lacrămi şi de amărăciune. Şi mai departe?... Unde este cerescul tezaur, dăruit omenirii, astăzi când s'a născut, cu adevărat, Izbăvitorul lumii?...

Iată, scumpii mei prieteni, dela „Adevărul Literar", tot ce pot să vă scriu, de Crăciunul care vine.

G. GALACTION

* * *

ION GHICA

Tunsu şi Jianu

FRAGMENT

Intr'o seară, pe când eram la cină cu două lumânări de seu în sfetnice de tinichea, cu băşici de sticlă, Marin Isprăvnicelul s'apropie încetişor de tata şi cu glas jumătate sfios, jumătate hotărît îi zice:

Cocoane, cocoane! te cheamă un om la portiţă lângă gard, zice că are să-ţi spue o vorbă.

Tata, fără să pară câtuşi de puţin atins de o invitaţiune aşa de poruncitoare, lasă furculiţa în friptură, pune şervetul pe masă şi se îndreptează către locul arătat, unde se auziau şoapte de mai multe guri.

Scurt şi coprinzător.

— Cocoane Tache, i-a zis omul cu vorba, nu mai mânca seara acolo, că ni-e drumul une-ori pe aici şi văzându-te la masă le faci poftă băeţilor. Că de!... oameni sunt şi ei, râvnesc. Să nu mă pomenesc odată că face unul vre-o boroboaţă.

Trecătorul era fiorosul Tunsu, fost paracliser, ţârcovnic şi candidat de diacon. Nu era săptămână lăsată dela Dumnezeu să nu se auză câte o vitejie două de ale lui, à la Fra Diavolo. Cu vre-o zece zile înainte, călcase dela moşia dela Cocoş pe vornicul Tache Ralet, vecinul şi vărul nostru; îi luase şaluri, scule, argintărie, tot. Il lăsase pe dânsul şi pe cocoană numai în cămaşe.

Pas de nu asculta, dacă poţi, de poveţile amicale ale unui astfel de bine-voitor.

Tata, cum se întoarse, porunci să stingă lumânările şi să ridice masa de acolo. A doua zi până'n ziuă un dulgher cu câte-va scânduri de brad improviza un fel de pavilion rotund după modelul templului Vestei de pe malul Tibrului, cu singura deosebire că avea numai o fereastră despre apus, ca să nu se vază lumina dela drum şi să nu inducă pe băeţi în ispită; numai aşa am putut urmà de a ne folosi de umbra şi de răcoarea bătrânului stejar.

Eram încă sub impresiunea poveţelor banditului, când într'o zi intră în curte o căruţă cu patru cai şi trage la grajd. Tată-meu trimite să întrebe cine a venit; feciorul se întoarce fuga spăriat.

— Cucoane, Jianu!

Mama şi noi copiii îngălbenisem, iar tata, uitându-se zâmbind către fecior, îi zice:

— Du-te de-i spune să poftească, că chiar acum ne-am pus la masă.

Prin grădină se vedea venind un om scurt, îndesat, rumen la faţă, ras şi cu mustaţa deasă şi scurtă; îmbrăcămintea lui: dulamă, pantaloni şi scurteică, pe cap şeapcă peste fes, la brâu pistoale şi un cuţit cu plăsele de os, şi puşca în cumpănă în mâna dreaptă.

Tata îl primeşte vesel şi prieteneşte, dându-i mâna să i-o sărute.

— Ce mai faci, Iancule! Bine-ai venit!

Şezi de mănâncă. — Bre! să-i aducă ciorbă; vezi să fie caldă.

Când am auzit zicându-i şi Iancule, mi-am zis: nu mai încape îndoială, el e! Mi-a venit în minte cântecul:

Iancule, Jianule!
Iţi e murgul cam nebun,
Trece Oltul ca pe drum.

Cum să şedem la masă cu un hoţ de codru şi să ciocnim cu el pahare de pelin? Tot îmi părea că-l auziam zicând:

Ţine gazdă nu mă dă,
Că ţi-oiu face-o malotea,
Cu samurul cât palma.

Polcovnicul Ioniţă, cum l-a văzut de departe, a dat fuga la cornu de vânătoare: câinii alergau din toate părţile chelălăind, cu botul plin de mămăligă. Intr'o clipă Braica, Dudaş, Ţica şi Neamţul, săriau şi jucau cu bucurie împrejurul cornului de vânătoare.

— Auzi, Iancule, nici să îmbucăm nu ne lasă Polcovnicul, cum te-a zărit numai decât hai la vânătoare!

— Bine face, că e târziu, deabia o să avem vreme până diseară să întoarcem doi, trei vătui.

Tata da ordine şi instrucţiuni pe a doua zi, căci asta era numai un preludiu de vânătoare.

Se sculară dela masă, sorbiră din cafea, traseră de două trei ori din ciubuc. Pletea, Manta, Şuţă, Dobre, puneau lănţugurile de gâtul copoilor, câte doi, doi şi pornia fiecare cu părechea lui.

— Maneo, mâine în zori să fii aici cu Cojeştenii, şi vezi dacă cumva vărul Costache o fi la Corneşti, spune-i să ne găsească mâine pe Crevedia, doar vom încolţi lupoaicele cele fătate.

Când răsăria luna, de era două ceasuri păn'a se crăpa de ziuă, curtea era plină de vânători de prin cătunele vecine.

Polcovnicul Ioniţă în mijlocul lor, cu o ladă plină de cutii dinainte, le împărţia iarbă şi alice, câte patru umpluturi de puşcă, desemnând fiecăruia locul unde să se ţie, când să dea gură şi încotro s'apuce.

— Voi, Săbieştenilor, să vă ţineţi la mărul roşu. Tu Dobre, să-mi pui pe Colăceni pe Baranga şi pe Cămăneşteni să mi-i aşezi cu Cojăştenii la locurile din Mariuţa; Pletea să se ducă să caute la Boloboace; să nu cumva să vă aud gura că vă ià dracul! Ţineţi câinii legaţi lângă voi. Manto, când îi simţi că a sărit lupoaica, dă drumul lui Samson, că ala, când o dă de urma ei odată, n'o mai slăbeşte; lăsaţi pe Ovreica acasă că minte şi ne înşeală. Na şi ţie băieţică, zicea unui bătrân bondoc vărsându-i iarba în corn şi alice în basma. Vezi să nu mă dai iar de ruşine ca mai deunăzi, de-ai lăsat bunătate de lup să treacă pe lângă tine şi să se ducă sănătos.

— Da lasă, zău, cucoane Ioniţă, nu mai zice, că ţi-am adus alaltăieri doi lupi în loc de unul. De necaz m'am dus de-am stat trei nopţi la pândă lângă scorbura fagului celui mare; i-am adus pe amândoi în spinare tocmai dela ogrăzile ciobanului. Uite atunci parc'a fost un făcut. Când era să treacă spurcăciunea îmi rezemasem puşca de un copac şi scăpăram să-mi aprind luleaua, şi până să-i iau de veste, s'a făcut nevăzut prin hăţiş, par'că avea tichiuţa dracului în cap.

Seara în aprinsul lumânărilor, un car plin cu lupi tineri şi bătrâni, cu vulpi şi cu epuri, venià cu vânătorii după dânsul. In mijlocul curţii, jupâneasa Ilinca aşezase de cu ziuă o butie cu vin, împrejurul căreia aprinsese patru butoae cu călţi mueţi în păcură; zece fete, fiecare la vatra ei, unde se frigeau berbeci şi se fierbea mămăligi, un ţigan zicea din gură, şi din cobză istoria lui Alimoş.

Pletea şi cu Manta descărcau căruţa cu vânat.

Pusese pe bute un pat de mărăcini, pe care aşezase epurii cu botul şi cu urechile afară, şi cu picioarele la pentru, în patru colţuri ale bazei eşiau de un cot doadele bine îmblănite a patru vulpi legate împreună de gât, de un par înfipt în mijlocul grămezii de epuri şi ţinute în picioare pe par deasupra capetelor vulpilor. Pe o mescioară rotundă şedeau în picioare cinci pui de lup cu gurile căscate către vânători, şi deasupra lor două lupoaice năpraznice, legate spate la spate de parul înfipt în masă; formà astfel un fel de monument cinegetic, cam în formà fântânelor moderne, adoptate în capitalele ţărilor civilizate.

Chelăreasa umpleà oale cu vin din bute şi fetele ajutoare cinsteau pe vânători, dându-le împreună cu oala de vin şi câte un hartan de friptură, o bucată de pastramă, un codru de mămăligă, tăiată cu sfoara, ş'o vorbă bună.

— Căutat-o-ai în pântece, nea Gheorghe, să vezi dacă nu cumva avea pe văcşoara noastră? Azi o săptămână de când ne-a mâncat-o din coşar.

— Bea, Gămănescule, că o să-mi dea mie coconul vulpea cea împuşcată de tine, să-mi fac pe iarnă o scurteică cu care o să-ţi joc la nuntă, că văd eu, că de câşlegi îţi pui pirostriile în cap.

— Ţie, Comane, mi-a zis jupâneasa să-ţi mai dau o oală, că tu ai dat întâi în lupoaica cea mare, care i-a mâncat scroafa cu purcei cu tot, i-a luat-o chiar din bătătură.

— De ce n'ai împuşcat bine puiul de lup, măi Sgabercio, şi l-ai trântit viu în căruţă, de era să rupă cu colţii, mâna lui nea Dumitru Ciuruian? Ià uite, colţi ca niste brice.

Patru zile, cât a şezut Jianul, a fost numai veselie şi petrecere, toată noaptea cântau lăutarii şi fetele întindeau hora şi bătuta cu flăcăii.

Mă obişnuisem să mă uit la dânsul fără să-mi fie frică, ba încă aveam şi un fel de respect, de când îl văzusem nimerind cu glontele, de trei ori de-arândul, în piatra din marginea pădurii, care de-abia se vedea din foişor; şi de când sărise peste şanţul din coada eleşteului mai bine decât caii dela ipodrom. Ori cum însă, când mă uitam în ochii lui, tot îmi părea că avea în mâini tigaea cu ceară fiartă, cu care făcea pe ciocoi şi pe negustori să-i spue unde avea banii ascunşi.

Dar apoi iar îmi ziceam: „Cum se poate, tata să fie prieten cu unul

Din cei cu puşca lungă
Care dau chioriş la pungă.
Feciori de lele nebună,
Care noaptea'n frunză sună?

Iancu Jianul era de peste Olt, din judeţul Romanaţi, de pe valea Tasluiului. El a lăsat un nume de haiduc, dar nici n'a fost, nici gând n'a avut să se facă vre-o dată hoţ de codru. Insă o poveste, dacă ajunge a deveni legendă, adevărul n'o mai poate scoate din capul poporului.

***

Elena Farago

Lângă leagăn

Hai, nani, nani
Lumina mamii...

Să-ţi cânt şi'n astă seară, lumina mea, să-ţi cânt,—
Dar uite 'ncep un cântec şi altu-mi vine'n minte,
Şi-acela, dragul mamii, e fără de cuvinte,
Şi plânge-aşa cum plânge cumplitul ăst de vânt.

Hai, nani, nani...

Să-ţi cânt, lumina mamii, dar iar încep şi iar
Cuvintele-şi pierd şirul,—că vezi în astă seară
I-atât de-amarnic cântul ce-l geme vântu-afară,
De parc'ar plânge, întregul săracilor amar...

Dar tu aştepţi un cântec, că tu ce ştii de vânt,
Şi ce să ştii ce spune 'n amarnica-i poveste !...
O, tu nu poţi pricepe nimic din toate-aceste...
Să-ţi cânt şi'n astă seară, lumina mea, să-ţi cânt...

Hai, nani, nani...

Şi iar rămân de parcă nu mai găsesc cuvânt
Din tot ce-ţi spun altă-dată în cântecele mele, —
Şi feţi frumoşi, şi zâne, şi cer, şi flori, şi stele,
Şi-au amuţit cântarea de parcă nu mai sânt !...

Hai, nani, nani...

Adormi în caldu-ţi leagăn, lumina mea, şi taci,—
Nu-ţi pot cânta şi încă nu eşti destul de mare
Ca să-ţi pot spune basmul cel nesfârşit în care
Se sting de frig şi foame copiii cei săraci !

***

O. Carp

La rugăciune

Când cel mai mic copil îşi spune
Blând rugăciunea lui de sară,
De ce tu gând de—amărăciune,
Faci inima-mi ca să tresară?

Credinţa ta îmi pare-o floare,
Crin alb cu miros de tămâe,
Dar, scump copil, cu vremea oare
Dintr'însa ce-o să mai rămâe?

Ca mâini, când jalea ce ne-abate
Ori-unde-ar cere mângâere,
Sunt toate florile uscate,
Şi nu-o mai afli nicăere;

De-aceea inima-mi se strânge,
De teama zilei ce-o să vie,
Când ca şi mulţi şi tu vei plânge,
Credinţa din copilărie.

***

Duiliu Zamfirescu

Noapte bună

Noapte bună, noapte bună,
Copilaş cu gura mică,
Dormi sub razele de lună
Şi la cap c'o floricică.

Mâine, când te-i deştepta,
Razele din sfântul Soare
Genele ţi-or săruta,
Socotindu-te o floare.

Şi-or trimite către tine
Depe-un vârf de romăniţă
Ursitoarele de bine
Pe aripi de gărgăriţă.

Azi norocul îţi zâmbeşte,
De pe drumuri te adună,
Gărgăriţa urmăreşte,
Urmăreşte-o... Noapte bună!..

***

Alecu Russo

Amintiri

— FRAGMENT —

De ce vorbesc de părul satului? Vântul primăverei au bătut; peste dealuri, peste văi, peste ani, dorul leagănului mă ajunge; spre codru mi se întorc ochii, şi zăresc umbra părului copilăriei mele, care îşi întinde ramurile ca nişte braţe şi îşi scutură florile pe inima mea ca o ploiţă răcoroasă. Părul, cu locul bătut prin prejur de vitele satului lui, ce singure astăzi mai ţin divan; curtea boerească, opcină strămoşească ce nu se mai află, albind pe troscotul verde al ogrăzii mari, mari şi întinsă, livada din dosul curţei, biserica cu ţinterimul pestriţ de iarbă lungă, de sulcină aurită, şi de cruci negre; cumpăna fântânei dela poartă, anînată de răchita crengoasă; toate trec dinaintea mea, vii şi în mişcare.... Iată pădurea unde alergam merle, cireşul sălbatec unde mă băteam cu ţărănaşii; iată colo, colo în depărtare, în zarea luncei, pe deasupra pârlazului, ţiganca cu desagii, o stahie uscată prietenă cu mama pădurei, ce vine să iee băieţii, umbre ce mă fac să răsar şi acum de şi îmi râd încet şi cu iubire. Cât de dulci sânt amintirile bătăilor de inimă, cât de învăpăioase sărutările tinereţii înflorite... însă nu desfătează inima, nu descânt durerile lumei, nu mângâie de înşelăciunile vieţii ca dulcele soare a copilăriei, alinit din depărtare, ca soarele ce se vede prin ceaţa subţire.

Dar serile satului meu, când luna se ridicà asupra părului, şi cumpăna fântânei se părea un cocostârc cu pliscul întins... ce seri senine! Intr'amurg se apropia cârdurile, aducând miroasele câmpurilor cu ele, turmele de oi sbierând cu ciobanii fluierând; focurile se aprindeau dinaintea caselor; fumul stuhurilor se împrăştiea în văzduh cu mirosul teilor ce venia dela pădure; moşnegii spuneà de Turci şi de Tătari, de moşul Adam cu barba până în brâu; ce ţinea plăghiile pe genunchi, de Ileana Cosinzeana, de fraţii din lună, de lupte şi de năvăliri.

. . . .

...Părul satului păzia numai el casele; câţi flăcăi, câte fete mari şi codane, toţi şi toate se împodobeau cu flori şi cordeluţe, care la pălărie, care la codiţe. Cu liliecí în mâini, cu garoafe pe cap, cu busuioc în sân, fetele şi flăcăii păreau flori mişcătoare; de cu seară fetele se là, flăcăii se pieptănau; iar în zori de zi, când se deschid lăcrămiorele, viorelele şi toporaşii se scutură de roua nopţei, văile se umpleau de chiote; codrii clocotiau de pocnite de frunze, de hohote, de cimpoae, telingele răsuna în toate părţile de doine, mese numeroase se întindea pe sub copaci.

Curţile boiereşti locuite pe atuncia iarna şi vara, se gătia, se pospia, înălbia, la apropierea zilelor mari că şi casele săteşti, sărbătoarea se primia cu aceeaş bucurie de boier şi de ţăran, fiind uniţi în credinţă, în limbă şi în obiceiuri: strigoii, stihiile urzitoare de rele, naiba, năbădaica şi urletul câinilor noaptea îi umplea de spaimă deopotrivă pe amândoi. Pare că văd încă acea icoană a trecutului: Mare sgomot şi sbuciumală este prin curţi; ţiganii până şi bucătarul se fudulesc în cămăşi curate, oamenii în minteni, cu mânecele suflecate, cu cordelele la pălării fâlfâind în vânt, se păunesc prin ograda măturată; rochiile roşi şi tuipanele galbene dela paşti ale ţiganilor, se zăresc iarăşi; totu-i plin de mişcare; toate fetele pline de veselie: jupânesele déla cămară sânt pârjol de ameţeală, cucoana ţipă! După mult vălmăşag a nenumăratelor slugi, ameţite de alergătură, trăsurile cu caii împodobiţi trag la scară; în una se suie cuconul şi cucoana, în capră un arnăut cu ciubucul încălifat în mână, şi cu pistoale la brâu; în a doua, giupâneasa cu vutcile şi dulceţile; în alta sofragiul şi ţigănaşul său nedespărţit, cu tacâmurile; în alta stolnicul cu vinaţele, cafeaua, pâinea şi pelinul mai cu seamă, fără care nu este zi-întâiu-Maiu! apoi vine bucătarul cu merindele, ş'apoi gloata din casă, slugele, femeile şi cuconaşii. De se întâmplă vecini, adunarea nu se mai numără; drumul se acopere cu trăsuri şi de călăreţi; strânsura, cu răcnite, chiote, şi împuşcături, seamănă o nuntă de cele huioase, precum obişnuia părinţii noştri de toate treptele; călăreţii, balcoanele cu feciori boiereşti la obloane, braşovencele (de care ne-au scutit astăzi Dumnezeu pentru odihna ciolanelor noastre), căruţele şi alaiul ajung într'o poiană mare şi frumoasă, în mijlocul codrului, unde-i iarba netedă ca un covor, nu departe de un isvor rece în care sticlesc fedeleşele. Meselé sé întind: masa boierească, masa jupânesei şi a feciorilor, masa oamenilor şi masa ţiganilor. Sub poalele codrului verde se vede un foc uriaş, împrejurul focului muncesc bucătarii, mieii întregi se întorc în ţepe, de lemn; pârpâlacul umple pădurea de miros. Benchetul începe cu glume late; pelinul curge prin pahare, după pelin vutca, fala gospodăriilor, vutca ce se taie cu cuţitul! vutca se schimbă cu vişinapul: vinul şi lăutarii întărt boerii, paharele se umplu des, fesurile sbor în văzduh.

***

BUNICA

O văz ca prin vis.

O văz limpede, aşa cum era: 'naltă, uscăţivă, cu părul creţ şi alb, cu ochii căprui, cu gura strânsă şi cu buza de sus, crestată, în dinţi de peptene, de la nas în jos.

Cum deschidea poarta, îi săream înainte.

Ea băga binişor mâna în sân, şi-mi zicea:

— Ghici...

— Alune!

— Nu.

— Stafide!

— Nu.

— Năut!

— Nu.

— Turtă-dulce!

— Nu.

Şi până nu ghiceam, nu scotea mâna din sân.

Şi totdeauna sânul ei era plin.

Ii sărutam mâna.

Ea-mi da părul în sus şi mă săruta pe frunte.

Ne duceam la umbra dudului din fundul grădinii.

Ea îşi înfigea furca cu caerul de in în brâu, şi începea să tragă şi să răsucească un fir lung şi subţire; eu mă culcam pe spate şi lăsam alene capul în poala ei.

Fusul sfârâia pe la urechi şi mă uitam la cer, printre frunzele dudului şi mi se părea că de sus are să cază o ploaie albastră.

— Ei, acum, ce mai vrei? îmi zicea bunica.

Surâsul ei mă gâdila în creştetul capului.

— Să spui...

Şi niciodată, nu isprăvea basmul.

In glasul ei dulce şi slab mă legănam; genile mi se prindeau şi adormiam; une-ori tresăriam ş'o întrebam câte ceva; ea începea să spuie şi eu visam înainte.

— A fost, odată, un împărat mare, mare...

— Cât de mare?

— Mare de tot. Şi iubia pe împărăteasa lui, ca pe ochi din cap. Dar copii nu avea. Şi îi părea rău, îi părea rău că nu avea copii...

— Bunico, e rău să nu ai copii?

— Fireşte că e rău. Casa omului fără copii, e casă pustie.

— Bunico, dar eu n'am copii şi nu'mi pare rău.

Ea lăsa fusul, râdea, îmi desfăcea părul cârlionţat în două, şi mă săruta în creştetul capului.

Câte-o frunză se desprindea din ramuri şi cădea legănându-se. Eu mă luam cu ochii după ea, şi ziceam:

— Spune, bunico, spune.

— Şi aşa, îi părea grozav de rău că nu are copii. Şi... nu mai putea de părere de rău, că nu are copii. Intr'o zi, veni la el un moş bătrân, bătrân, că'şi târa barba, de bătrân şi de cocoşat ce era. Şi era mic, mic de tot...

— Cât era de mic?

— Poate să fi fost, aşa, cam ca tine.

— Va să zică nu era mic, mic de tot.

— Era mic, dar nu aşa de tot, de tot mic. Şi cum veni, îi zise: Măria ta, ai doi meri în grădină, unul lângă altul, că nu ştii care sânt ramurile unuia şi care sânt ale altuia; şi când înfloresc, nu ştii care sânt florile unuia şi care sânt ale altuia; şi, ăşti doi meri, înfrunzesc, înfloresc, se scutură, şi mere nu fac. Măria ta, să ştii, că atunci când or lega rod, ăşti doi meri, împărăteasa o să rămâie grea şi o să nască un cocon cu totul şi cu totul de aur.... Piticul se duse şi împăratul alergă în grădină, şi căută, căută, peste tot locul, până dete peste ăi doi meri. Merii se scuturaseră de floare, că sub ei par'că ninsese, dar rod nu legaseră.

— De ce nu legau rod, bunico?

— Ştiu eu.... Dumnezeu ştie.

Era aşa de cald... era aşa de bine în poala bunichii... o adiere încetinică îmi răcoria fruntea,... şi norii albi, alunecând pe cerul albastru, mă ameţiau şi închideam ochii.

Ea spunea, spunea înainte, mulgând, repede şi uşurel firul lung din caerul de in.

Şi se gândi, împăratul, ce să facă, ce să dreagă, ca merii să facă mere. Unii îl sfătuiau ca să'l ude mereu; şi i-a udat mereu; alţii ziceau să le dea mai mult soare; şi împăratul a tăiat toţi pomii de jur împrejur, şi le-a dat soare de dimineaţă până seara. Şi merii înfloreau, în fite-ce săptămână, şi se scuturau şi rod nu legau. Intr'o zi veni la împărat o babă bătrână, bătrână şi zbârcită, ca mine de zbârcită, şi mică, mică, ca tine de mică...

— Ca moşu de mică?

— Da, ca moşu...

— Atunci nu era mică de tot...

— Aşa mică de tot, de tot, nu era.

Şi zise împăratului: măria ta, până n'oi mulge un ulcior de lapte dela zâna florilor ce doarme dincolo de valea plângerii, într'o câmpie de muşeţel şi mărgăritărel, şi n'oi uda merii cu laptele ei, merii nu leagă rod. Dar să te păzeşti, măriea ta, că îndată ce te-or simţi florile, încep să se mişte, să se bată, şi multe se apleacă pe obrajii ei, şi ea se deşteaptă, că doarme mai uşor ca o pasăre; şi vai de cel ce l-o vedea, că'l preface, după cum o apuca-o toanele, în burueană pucioasă sau în floare mirositoare, dar d'acolo nu se mai mişcă...

Dar ce, ai adormit, flăcăul mamei?

Tresării.

— A nu... ştiu unde eşti, la-a-a... zâna florilor!

Auzisem prin vis. Ce bine 'mi păru că nu mă prinse bunica.

Pleoapele'mi cădeau încărcate de lene, de somn, de mulţumire. Şi mă simţiam uşor, ca un fulg plutind pe o apă care curge încet, încetinel, încetişor...

Şi bunica spunea, spunea înainte, şi fusul sfâr, sfâr, pe la urechi, ca un bondar, ca o lăcustă, ca acele cântece ale buruenelor în care adormisem de atâtea-ori.

— Şi împăratul a încălecat pe calul cel mai bun..

Cei mai bun... îngânam eu, de frică ca să nu mă fure somnul.

— ... ş'a luat o dăsagă cu merinde şi a plecaaat...

— ... ş'a plecaaat...

— Şi s'a dus, s'a dus, s'a dus...

— ... s'a dus, s'a dus...

— Până a dat de o pădure mare şi întunecoasă...

— ... întunecoasă...

— ... de nu se vedea prin ea. Şi acolo şi'a legat calul d'un stejar bătrân, ş'a pus dăsagele căpătâiu şi a închis ochii ca să se odihnească. Şi... pasămi-te pădurea cânta şi vorbia, că era fermecată, şi... cum îi aducea şoapte şi cântece de departe, de departe, de pe unde ea era ca un fum, împăratul adormi, adormi, şi dormi...

Când m'am deşteptat bunica isprăvise caerul?

Dar basmul?

Cu capul în poala bunichii niciodată n'am putut asculta un basm întreg.

Avea o poală fermecată, şi un glas, şi un fus, cari mă furau pe nesimţite şi adormiam fericit sub privirile şi zâmbetul ei.

Delavrancea

ION CREANGĂ

Din „Amintiri din copilărie"

Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului, unde lega mama o sfoară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel huruit, de care mă ţineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi băeţii de-a mijoarca şi la alte jocuri şi jucării pline da hazul şi farmecul copilăresc, parcă-mi saltă şi acuma inima de bucurie! Şi, Doamne, frumos era pe atunci, căci şi părinţii şi fraţii şi surorile îmi erau sănătoşi, şi casa ne era îndestulată, şi copiii şi copilele megieşilor erau deapururea în petrecere cu noi, şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de par'că era toată lumea a mea!

Şi eu eram vesel ca vremea cea bună şi sturlubatic şi copilăros ca vântul în turburarea sa.

Şi mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „ieşi, copile cu părul bălan, afară şi râde la soare, doar s'o îndrepta vremea". Şi vremea se îndrepta după râsul meu.

Ştiă, vezi bine, soarele cu cine are de aface, căci eram feciorul mamei, care şi ea cu adevărat că ştia a face multe şi mari minunăţii: alungă nourii cei negrii de pe deasupra satului nostru, şi abătea grindina în alte părţi, înfingând toporul în pământ afară, dinaintea uşii; închegă apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul sau peretele sau vre un lemn, de care mă păliam la cap, la mână sau la picior, zicând „na, na!" şi îndată-mi trecea durerea.

Când vuiă în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vânt şi a vreme rea, sau când ţiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbeşte cineva de rău, mama îl mustra acolo în vatra focului, şi-l buchisia cu cleştele să să mai potolească duşmanul; şi mai mult decât atâta; oleacă de nu-i venia mamei la socoteală căutarea mea, îndată pregătiă, cu degetul îmbălat, puţină tină din colbul adunat pe opsasul încălţării; ori mai în grabă lua funinginea dela gura sobei, zicând: „cum nu se dioache călcâiul sau gura sobei, aşa să nu mi se dioache copilaşul!". Şi-mi făcea apoi câte un benchiu (boghet) în frunte ca să nu-şi prăpădească odorul!..... Şi altele multe încă făcea.

Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cât îmi aduc aminte; şi-mi aduc bine aminte, căci braţele ei m'au legănat, când îi sugeam ţâţa cea dulce şi mă alintam la sânu-i, gângurind şi uitându-mă în ochii ei cu drag! Şi sânge din sângele ei şi carne din carnea ei am împrumutat; şi a vorbi dela dânsa am învăţat; iar înţelepciunea dela Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău.

Dar vremea trecea cu amăgele şi eu creşteam pe nesimţite; şi tot alte gânduri îmi sburau prin cap şi alte plăceri mi se deşteptau în suflet; şi în loc de înţelepciune mă făceam tot mai neastâmpărat şi dorul meu era acum nemărginit; căci sprinţar şi înşelător este gândul omului, pe ale căruia aripi te poartă dorul necontenit şi nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt.

Insă vai de omul care se ia pe gânduri! Uite cum te trage pe furiş apa la adânc; şi din veselia cea mai mare, cazi de odată în urîcioasa întristare!

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă şi nevinovată. Şi drept vorbind acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului, când mama şi tata se gândesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul încălecat pe băţul sau, gândeşte că se află călare pe un cal de cei mai straşnici, pe care aleargă cu voie bună şi-l bate cu biciul şi-l struneşte cu tot dinadinsul şi răcneşte la el din toată inima de-ţi ia auzul; şi de cade jus, crede că l-a trântit calul, şi pe băţ îşi descarcă mânia în toată puterea cuvântului.

Aşa eram eu la vârsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când îi lumea asta şi pământul, măcar să zică, cine ce-a zice.

Când mama nu mai putea de obosită, şi se lăsa câteoleacă ziua să se odihnească, noi, băieţii, tocmai atunci rădicam casa în slavă. Când venia tata noaptea dela pădure din Iumensnicu îngheţat de frig şi plin de promoroacă, noi îl speriam, sărindu-i în spate pe întuneric. Şi el ne prindea pe câte unul, ca la „baba oarba", ne ridica în grindă zicând: „tâta mare!" Şi ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce se aprindea opaiţul şi tata se punea să mănânce, noi scoteam mâţele de prin ocniţe, şi cotruţe, şi le flocăiam, şi le smotriam dinaintea lui, de le mergea colbul; şi nu puteau scăpa bietele mâţe din mâinele noastre până ce nu ne sgâriau şi ne stupiau, ca pe noi.

— Iacă te uiţi la ei, bărbate, zicea mama, şi le dai paiéle! aşa-i? — Ha, ha! bine v'au mai făcut, pughibale spurcate ce sunteţi! Căci nici o lighioaie nu se poate acină pe lângă casă, de răul vostru. Iacă dacă nu v'am săcelat astăzi, faceţi otrocol prin cele mâţe şi daţi la om ca câinii prin băţ. Ara, d'apoi aveţi la ştiinţă, că vă prea 'ntreceţi cu dediochiul. Acuş iau varga din coardă, şi vă croiesc de vă merg petecile.

— Ia lasă-i şi tu, măi nevastă, lasă-i; că se bucură şi ei de venirea mea, zicea tata, dându-ne huţa. Ce le pasă; lemne la trunchi sunt; slănină şi făină în pod este deavolna; brânză în putină, asemenea; curechi în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoşi să mănânce şi să se joace acum, cât îs mititei; că le-o trece lor sburdăciunea, când or fi mai mari şi i-or luă grijile înainte; nu te teme, că n'or scăpa de asta. Şi-apoi nu ştii că este o vorbă: dacă-i copil să se joace; dacă-i cal să tragă, şi dacă-i popă, să citească...

— Ţie omule, zise mama, aşa ţi-ia zice că nu şezi cu dânşii în casă toată ziulica să-ţi scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne iartă-mă! De-ar mai veni vara, să se mai joace şi afară; că m'am săturat de ei, ca de mere pădureţe. Câte drăcării le vin în cap, toate le fac; când începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cu minte fuga şi el afară şi începe a tocă în stative de pâraie păreţii casei şi dudue ferestrele. Iar stropşitul de Ion, cu talanca dela oi, cu cleştele şi cu vătraiul face o hodorogeală şi un tărăboiu de-ţi ia auzul; apoi îşi pun câte o ţoală în spate şi câte un coif de hârtie în cap şi cântă „aleluia şi Doamne miluieşte, popa prinde peşte", de te scot din casă. Şi asta în toate zilele de câte două, trei ori, de-ţi vine câte-odată să-i coseşti în bătae, daca-i sta să te potriveşti lor.

— .... Poi de, măi femeie, tot eşti tu bisericoasă, de s'a dus vestea; încaltea ţi-au făcut şi băieţii biserică aici pe loc, după cheful tău; măcar că-ţi intră biserica în casă, de departe ce-i.... De-amu puneţi-vă de făcut priveghieri de toată noaptea şi parascovenii câte vă place, măi băieţi: dacă vi-i voiă să vă dea mă'a în toate zilele numai colaci de cei unşi cu miere dela „patru zeci de sfinţi" şi colivă cu miez de nucă.

— Ei, apoi! minte ai, omule? mă miram eu, de ce-s şi ei aşa de cuminţi, mititeii; că tu le dai nas şi le ţii hangul. Ia priveşte-i cum stau toţi, treji şi se uită ţintă în ochii noştri; par'că au de gând să ne zugrăvească. Ian să-i fi sculat la treabă, ş'apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc şi se sclifosesc, zise mama. Hai! la culcat, băieţi, că trece noaptea; vouă ce vă pasă, când aveţi de mâncare sub nas.

Şi după ce ne culcam cu toţii, noi băieţii cu băieţii ne luam de hârjoană, şi nu puteau dormi de încuri, până ce era nevoită biata mamă să ne facă muşai câte un şurub, două prin cap, şi să ne dee câteva tapangele la spinare. Şi tata săturându-se câte-odată de atâta gălăgie, zicea mamei:

— Ei, taci, taci! ajungă-ţi de-amu, herghelie! Ştiu că doar nu-s babe să chirotească din picioare.

Insă mama ne mai da atunci câteva pe deasupra şi mai îndesate, zicând:

— Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sunteţi! Nici noaptea să nu pot odihni de încotele voastre? Şi numai aşa se putea linişti biata mamă de răul nostru, biată să fie de păcate! Ş'apoi socotiţi că se mântuia numai cu atâta?

Ţi-ai găsit! A doua zi dez-dimineaţă le începeam din capăt; şi iar lua mama nănaşa din coardă, şi iar ne jnăpăiă, dar noi par'că bindisiam de asta?... Vorba ceea: „pielea rea şi răpănoasă, ori o bate ori o lasă".

Şi câte nu ne veniau în cap, şi câte nu făceam cu vârf şi îndesate, mi-aduc aminte de par'că acum mi se întâmplă. Mai pasă de ţine minte toate cele şi acum aşa, dacă le slujeşte capul, bade Ioane.

* * *

A. Odobescu

Din — Pseudo-Kinegheticos

Dar însă, şi eu am crescut pe câmpul Bărăganului! Et in Argadia ego! Şi eu am văzut cârdurile de dropii, cutrierând cu pas măsurat şi cu capul aţintit la pază, acele şesuri fără margine, prin care aerul, răsfirat în unde diafane subt arşiţa soarelui de vară, oglindesc ierburile şi bălăriile din depărtare şi le preface, dinaintea vederii fermecate, în cetăţi cu mii de minarete, în palate cu mii de încântări.

Din copilărie şi eu am trăit cu Tămădăienii, vânătorii de dropii din baştină, care neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulaţi în căruţele lor acoperite cu covergi de rogojină şi mânând la pas alene gioabele lor de căluşei, au dat roată, ore, zile şi luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi, — cărora ei le zic **Mitropoliţi**, — sau când aceştia, primăvara, se înteţesc în lupte amoroase, sau când toamna, ei duc turmele de pui să pască ţărănele înţelenite.

Eu n'am uitat nici pe răposatul Caraiman, veselul şi priceputul staroste al vânătorilor Tămădăieni, carele putea să înghită în largele sale pântece atâtea vedre cât şi o butie dela Dealul mare, nici pe iscusitul moş Vlad, în căruţa căruia ai dormit tu adesea, pe când el, cu ochi de vulpe, zărea creştetul delicat al dropiei, mişcând printre fulgii coliliei, nici pe bietul Gheorghe Giantă, cel care, cu o rugină de puşcă pe care ori-ce vânător ar fi asvârlit-o în gunoiu, nimerea mai bine decât altul cu o carabină ghintuită, şi care pe mine, nemernicul, m'a adus de multe ori cu vânat, la conacul de amiezi.

. . . .

Eram băiat de vre-o trei-spre-zece ani când am învăţat să dau cu puşca; — mărturisesc însă că de atunci n'am mai făcut nici un progres în această artă; ba chiar aş putea zice din contră!

Insoţisem pe tată-meu la băile dela Balta-Albă, unde se adunase în acel an, sarea şi marea, precum a şi povestit-o cu atâta spirit, Vasile Alecsandri, pe carele atunci, acolo, pentru prima oară l'am zărit, domnia-lui tânăr, vesel şi încă de atunci cunoscut prin farmecul neaoş-românesc al muzei ce-l inspira, eu copilul, crezând că tot ce sboară se mănâncă.

Locuiam într'un sat de pe malul stâng al Buzăului, la Grădiştea, tot într'o casă cu bătrânul colonel Enghel, acela carele, prin buna sa inimă, prin vioiciunea glumeaţă a caracterului său şi prin pocita şocăţie a vorbirii sale româneşti, a lăsat plăcute şi vesele suvenire printre subordonaţii lui, acum toţi veterani ai oştirii; polcovnicul Enghel, care, luând de soţie pe o cocoană româncă a cării bogată zestre cuprindea o laie de robi ţigani, zicea nevestei de câte ori se întâmpla să moară vreunul din aceşti nenorociţi: **„Plinci, Anicuţa 'l meu! A murit la dine un sestre!"**

Colonelul Enghel îmi dărui o puşcă cu două ţevi, scurtă şi uşoară, croită şi cumpănită chiar dup trupul şi după puterile mele; el mă învăţa cum s'o umplu, cum să ochiesc şi cum să trag. De aci înainte, vai şi amar de bietele vrăbii de pe garduri! Pe toată ziua stricam într'ânsele câte un corn de praf şi câte o pungă de alice; dar apoi şi ce pilafuri ne gătea la masă meşterul-bucătar, sestre al cocoanei Anicuţe!

Mi se pare că întru atât se cam mărginesc foile de dafin ce am putut culege în cariera mea cinegetică. Vezi bine că cu dânsele nu s'ar putea găti nici măcar **iahnia de mistreţ**, pe care tu o descrii în cartea ta.

D'aşi fi mai lăudăros din fire, — şi ne fiind astfel, iată o puternică dovadă că nu sunt şi nu pot să fiu bun vânător, nici măcar ca amicul Budurof! — d'aş fi, zic mai lăudăros, aş putea să adaog că, tot pe malurile Bălţei-Albe, m'am încercat a da şi'n ciovlice de cele moţate, care se tot clătină în aer şi pe uscat, strigând ca puii de evrei pe uliţe: „kibrit! kibrit!" Am ochit adesea şi în

Ciocârlia cea voioasă ce'n văzduh se legăna;

ba unde pui că am cutezat a trege cu puşca şi'n cârdurile de gâşte sălbatece ce trec mereu cu grămada d'a lungul Buzăului!

De nu m'ar fi oprit văcarul satului, aş fi nimerit desigur şi câte un graure din cei care sboară printre vitele din cireadă şi, împreună cu ciorile, se cocoţează jucând pe spinarea boilor, cari, cu o filosofică nepăsare, rabdă aşa batjocure. Oare ce vor fi zicând boii în mintea lor, despre acele obrasnice păsărice? şi ce gânduri vor fi rumegând ei, când se simt într'astfel călcaţi sub picioare? Mare e limba boului, păcat că nu poate grăi!

* * *

A. Vlahuţă

Prima lecţie

Taci că doarme păpuşa!
Mimi.

In colţişorul ei stăpână
Pe-un vraf de jucării stricate
Din cărţi de joc, din hârtioare,
Ea-şi face parcuri şi palate;

Vorbeşte râde cu păpuşa...
Ce fericite's amândouă
Că s'a putut, din vechi nimicuri
Zidi o mpărăţie nouă!

Păpuşa n'are nas, e cheală,
Ş'un braţ din umăr îi lipseşte,
Dar Mimi-o vede tot frumoasă:
Căci ea e *mamă*, ş'o iubeşte.

Stau şi mă uit cu câtă grijă
A răzămat-o de-o cutie,
Şi-i duce bunătăţi la gură
Cu linguriţa, ş'o îmbie;

Vlahuţă *(la doisprezece ani)*

«Aşa, papă frumos, fii gigea,
Papă cu mama, să creşti mare...
Apoi o şterge o sărută,
Şi-i pregăteşte de culcare:

Intr'un pantof i-aşterne cârpe.
Îi face loc, ş'o cuibăreşte:
«Inchide ochi şi fă nani».
Păpuşii nu i-e somn... scânceşte..

E răsfăţată, vrea să-i cânte,
Şi basme de-ale ei să-i spună...
O, e un chin pân's'o adoarmă,
Noroc că-i Mimi, mamă bună!

Să nu te încerci s'o iai în braţe
Ori s'o săruţi, că nu se lasă;
Ce-i ea, copil? Nu-şi vede capul
De supărări, de griji, de casă...

Mă umflă râsul... ce drăguţă-i
In demnitatea ei de mamă!
Şi cuget la o viclenie:
S'o fac ca să mă bage 'n samă.

Pe-ascuns, din buzanarul hainei
Mă fac a scoate-o păsărică.
Şi'ncep să înşir ce pene are,
Cât de frumoasă e şi mică..,

«Ce bine-mi pare că nu-i nimeni
Să vadă ce am eu aici!...
Dar cine-o fi? Aud prin casă
Un tropot de picioare mici...

Mă'ntorc. doi ochi boldiţi spre mine...
Ochi rugători — linguşitoarea!
Ce cauţi mamă de păpuşă,
Fudula mea de-adineoarea?

Se uită după păsărică,
Şi i se pare c'o şi vede;
De geaba-i spun c'am amăgit-o,
C'am vrut să râd de ea,... nu crede

Cerşind, mânuţele-şi întinde
Şi de genunchii mei s'agaţă...
— De-ai şti tu păsărica asta
Ce adevăruri te învaţă!

Sărbători fericite

Am fost odată şi eu copil.

E mult de atunci, şi tot îmi aduc aminte, parc'ar fi fost ieri, că aveam sărbători fericite, căci trăiam în mijlocul unor oameni, care ştiau să se bucure de viaţă.

Cei din împrejurimile Aradului şi mai ales Podgorenii, erau, — nu ştiu dacă mai sunt ori nu şi astăzi, — oameni cu inima deschisă, porniţi spre veselie şi totdeauna bucuroşi de oaspeţi, iar Şirienii noştri erau fruntea Podgoriei.

Când anume s'au petrecut lucrurile, de care îmi aduc aminte, aceasta nu mai sunt în stare s'o spun. Ştiu însă, că na'pucasem încă să umblu la şcoală şi că, de Sf. Niculae, când la noi era, ca'n toţi anii, praznic cu sfeştanie şi cu masă mare, toate erau acoperite cu un gros strat de zăpadă. De pe deal, din faţa bisericii, vedeai dincolo de sat, şesul cel nesfârşit, întinderi şi iar întinderi acoperite de zăpadă, pe ici pe colo câte un turn de biserică ce se ridica din mijlocul satelor ce păreau una cu câmpia.

In timpul sărbătoririi de Crăciun pităraii, colindătorii, purtătorii stelei şi cei cu vicleimul răzbiau prin troienii îngrămădiţi pe ici, pe colo, iar a doua zi, când lumea se întorcea dela utrenie, tata, mama şi noi copiii, soră-mea şi eu, am plecat cu sania la Cumlăuş, cel mai apropiat dintre satele de pe câmpia, unde tata avea un prieten din copilărie, Părintele Costică, care luase şi el parte la praznicul din ziua de Sf. Nicolae. Era dovadă de dragoste să îi stăm şi noi, de sfintele Sărbători, la masă.

Drumul dela Şiria până acolo, mai ales cu sania, se poate străbate în mai puţin de un ceas, şi vorba era să mergem de sf. liturghie la biserică.

Plecând din Podgoria şi ţiind seamă de obiceiul locului, tata a luat cu dânsul şi un butoiaş de vin, iar mama a adăugat un coş de struguri, cârnaţi şi cartaboşi, precum şi nelipsiţii cozonaci cu nuci.

Vorba era ca, pe'nserate, să ne întoarcem acasă, dar în curând după masă ne-am pomenit cu notarul dela Şimand, un bun prieten al Părintelui Costică, şi nu se putea să plecăm fără ca să fi petrecut un ceas şi cu el. După trecerea acestui ceas, n'am mai plecat apoi, căci ne prindea noaptea pe drum şi puteau să ne iasă lupii în cale.

Ce se va mai fi petrecut după aceea, nu ştiu, căci m'a răzbit somnul. Destul că ziua următoare n'am plecat acasă ci la Şimand, unde ne-au însoţit şi Părintele Costică şi Preuteasa.

Saltam noi copiii de bucurie, căci era zi cu soare, cele trei sănii lunecau repede peste zăpada de pe drum şi zurgălăii dela gâturile cailor răsunau departe.

Mai viuă ni-a fost bucuria după ce am sosit la Şimand, căci notarul avea şi el doi copii, ba puţin în urmă a sosit acolo administratorul domeniului dela Macea, care avea şi el un băiat, ba a mai adus cu dânsul şi lăutari. Macea era, adică, moşia vestitului magnat sârb Petre Cernovici, care în timpul nu tocmai lungei sale vieţi a risipit bogăţii mari, iar mâna lui cea dreaptă, administratorul, nu putea să fie decât la fel cu dânsul.

Oamenii steteau voioşi de vorbă, cântau şi jucau când „ardeleana", „mărunteaua" şi „Lugojana", când „Czardaş", când „Polka" ori „*Valsul*", ba Sekulici, administratorul, s'a pus să joace „Colo", după părerea lui cel mai frumos dintre toate jocurile ce se pot închipui.

E de prisos să mai spun că în ziua următoare, am plecat cu toţii la Macea, — acum şeapte sănii nu numai cu zurgălae, ci şi cu lăutari, nu numai în goana mare, ci şi pe'ntrecute.

La Macea am vizitat şi castelul lui Cernovici, care nu era acasă. Mi-a rămas până'n ziua de astăzi adânc întipărită impresiunea, pe care a produs-o asupra mea pădurea de plopi înalţi, primii pe care i-am văzut în viaţa mea, şi mulţimea de ciori neastâmpărate, care cărăiau a pustiu.

Dela Macea am plecat cu toţii, acum nouă sănii cu zurgălae, la Zărand, ca să-l călcăm, cum zicea Părintele Costică, pe Popa Tulcan, care avea gospodărie cu belşug şi casă cu mare lărgime.

Cei mai mulţi dintre cei plecaţi nu-l cunoşteau pe popa dela Zărand, dar nimeni nu se îndoia că va fi primit cu toată dragostea şi aşa se făcea atunci pe acolo apropierea sufletească între om şi om.

Pentru noi în deosebi aceasta era întoarcere spre acasă, o întoarcere cu mare înconjur, dar întoarcere, căci dela Zărand drumul duce la Pâncodra, în Podgorie, iar de acolo Şiria e pe sub dealuri numai aci. S'a şi luat, la Zărand, hotărîrea că cu toţi au să petreacă ziua de anul nou la noi la Şiria.

Aceasta a fost cea mai interesantă parte a plimbării noastre de atunci.

Până la Zărand umblaserăm adică numai pe drumuri dintre ogoare, în care abia rar de tot întâlneam, pe ici, pe colo, câte o sanie. La Zărand am intrat în drumul de ţară, în care umblau şi alţii tot în treburi ca ale noastre.

Când la mare depărtare se ivia vre-un alt şir de sănii, oamenii începeau, atât aici cât şi acolo, să se salute prin chiote. Iară când se întâlniau, se opriau şi unii şi alţii. Era totdeauna între aceştia cel puţin unul, care cunoştea pe vreunul dintre ceilalţi, şi legătura era făcută, ba chiar şi dacă n'ar fi fost niciunul care-o făcea, se făcea de sine şi cei întâlniţi în drum închinau pahare unii în sănătatea celorlalţi şi trăgeau cu toţii împreună un joc.

Aşa, oprindu-ne mereu din drum şi încheind iară şi iarăşi legături de prietenie rodnică, am făcut drumul până'acasă, unde uşile erau toate larg deschise.

După ce au trecut apoi şi aceste, fiecare se simţia mai mult om, căci creştea fiecare deopotrivă cu legăturile pe care le încheia cu alţii, care nu numai la bine, ci şi la treabă se'nsoţesc cu el, ba chiar şi la nevoie îi sar într'ajutor.

IOAN SLAVICI

* * *

Biblioteca „Dimineaţa"

S'au dat la tipar şi vor apărea peste câteva zile primele numere din Biblioteca „Dimineaţa",**—publicaţie de popularizare literară şi ştiinţifică.**

Iată lista celor dintâiu cinci numere cari vor fi puse în vânzare:

M. SADOVEANU: „Războiul balcanic".

ION AGARBICEANU: „Diavolul".

P. J. JOUVE: „Spitalul", traducere de Victor Ion Popa.

GERARD DE NERVAL: „Mâna vrăjită", traducere de Eug. Boureanul.

GALA GALACTION: „Toamne de odinioară".

* * *

I. ELIADE RĂDULESCU

Dispositiile şi încercările mele de poesie

Invăţam greceşce, cum se învăţa pe atunci, Octoih şi Psaltire: nu înţelegeam nimic. Intr'o Duminică am vĕzut la pórta bisericiĭ Creţulesculuĭ lume multă adunată; am stat şi eŭ să vĕz ce este: Un fecior saŭ vizitiŭ citia în gura mare Alexandria, şi cîţi trecea pe drum se opria şi asculta. Cînd m'am oprit eŭ, citirea venise d'impreună cu Alexandru pînă la Ivantie Impărat, unde zice: „mira tebe brate, şcl." Nu mĕ putuĭ deslipi de acolo ascultând descrierea acelui loc plin de răcóre, de verdéaţă. şi adeptat de fîntînĭ cu apă vie. A trebuit să tacă acel om minunat pentru mine (vizitiul zic) ca să fug şi eŭ d'acolo. Am venit acasă şi am cerut fôrte rebel, plîngând să'mĭ dea doĭ lei să cumpĕr o carte. Eram rĕŭ cînd plîngeam; sculam veciniĭ in picióre. A trebuit să mi se dea baniĭ. şi alergaĭ îndată şi îmĭ cumpĕraiŭ cartea preţuită şi plină de minunĭ. Dar ce să fac cu dînsa? că în miinile mele era mută. Vruiŭ să citesc; cîte-va slove se potrivia cu cele greceştĭ; dar mĕ împedeca o grămadă de alte încurcăturĭ ce semănaŭ unele turnuri: *A* altele caracatiţe sau scorpiĭ: *Ş* altele ţesturi şi ciupercĭ: *W. P.* Tata nu era în Bucureştĭ să ĭĭ spuĭ, mama ştia carte numaĭ grecéscă; în via grădineĭ lucra cîţĭ-va Oltenĭ; vre-o doĭ dintr'înşiĭ era cu călimările la brîŭ şi ştia carte. Mĕ rugaiŭ de unul, care mi se păru mie maĭ procopsit, şi pe care ĭĭ recomanda către mine şi numele luĭ (îl chiăma Alisandru). El îmĭ spuse pe picior lîngă un dud favorit al meŭ, ce îl găurisem de maĭ înainte şi prin care petrecusem o funie cu mare meşteşug ca să învĕţ să săr pe funie ca comedianţiĭ ce văzusem că juca la dulap la Cişmigiŭ. Acolo lîngă acel dud începuiŭ a slvni rumîneşce: „împărăţia la răsărit, şcl." nIntr'o jumătate de ceas nu maĭ aveam trebuinţă de dascăl, începuĭ a citi; şi în patru zile isprăviĭ Alexandria din scórţă pînă în scórţă. Se înţelege încă că în acele patru zile dascălul de grecesce nu m'a vĕzut prin şcólă, dar mĕ întorceam pe altă uliţă. intram prin grădină şi pe după case, pîndind să nu mĕ vază nimenĭ. mĕ urcam în pod; mĕ băgam subt un coş şi acolo citiam vitejiile luĭ Alexandru cel mare, cum s'a bătut cu raciĭ, cu furnicile şi cu Por Impĕratul, ş.cl.: Tot subt acel coş am învĕţat să scriŭ şi numerile arabice pînă la 100, cum şi să scriŭ slovele romîneşcĭ ca de tipar, îmĭ făcusem nişte foite pe care scriam şi prescriam; dar vream ca cu dînsele să îmĭ rĕmîe şi numele nemuritor. Aşa făcuiŭ altele cărora le dăduiŭ formă de carte, cu titlul eĭ după orînduială. Mĕ luaĭ după titlul Alexandrieĭ şi făcuiŭ şi la compositia mea un titlu fórte iscusit şi însemnător după cum urméză:

ACEASTĂ CARTE
Făcută de mine
Niţă saŭ Ion
Radulescu (a)
In zilele
Polcovniculuĭ Ilie (Tata)
Şi cu blagoslovenia
Sfinţieĭ sale Frusina (Mama)
1811.

Astfel în patru zile învĕţaiŭ a citi romîneşce, sciam numere şi mĕ făcuiŭ şi autor al vestiteĭ compunerĭ: Acéstă Carte. Mĕ gîndiam eŭ, că dacă fac la cărţĭ cînd sunt de nouĕ anĭ, dar cînd m'oĭ face mare? Eram încredinţat în mine c'o să mĕ fac un mare cărturar, dar nu mĕ credea nimenĭ.

Procopséla însă şi autorlicul îmĭ a dat prin pele; că o drăcoaică de slujnică s'a suit a patra zi în pod să dărăcéscă la in, fiind vremea cam ploiósă. Eŭ a trebuit să es odată din coş, dar mĕ primejduiam să mĕ vază şi să mi se dea pe faţă îndărătnicirea mea de a merge la dascăl: îmĭ luaĭ inima în dinţĭ; eşiiŭ din cabinetul meŭ de lectură (din coş) şi făcuiŭ să ţipe biata Ilinca, cît alergară toţĭ din casă. Mĕ deteră binişor din pod, mă puseră în cărcă luĭ moş Miinea şi mĕ trimiseră la şcólă. Dascălul mĕ priimi în bătăĭ şi mĕ puse iar la psaltirea grecéscă. Eŭ uram cartea grecéscă, dar din ziua acea o urîiŭ şi maĭ mult, ş'a trebuit s'o sufer pînă cînd dete Dumnezeŭ ciuma de la Caragea din 1812. Tótă lumea era tristă atuncĭ, numaĭ eŭ eram vesel c'am scăpat de dascălul Alexe şi de psaltiriea luĭ: pentru că fugiam la moşie afară. Maĭ un an am fost slobod, şi nu-mĭ petreceam vremea de cît la o stînă de oĭ, unde păstoriĭ avea felurimĭ de cărţi. Aceştĭ ómenĭ venia sĕrbătórea în sat şi căta la zodiĭ fetelor şi flăcăilor. la un călindar ce era tipărit nu ştiŭ unde că semăna slova rusésca; Li se duse vestea în sat, şi fură chiemaţĭ şi la curtea boerésca (cum am zice la noĭ acasă). De aci mĕ cunoscuiŭ cu dânşiĭ şi nu mĕ maĭ putu ţinea în frică nicĭ câiniĭ de la stînă ce era să mĕ rupă o dată. Intr'o vară citiĭ cu eĭ împreună *Pórta Pocăinţeĭ, Epistolia ce a căzut din cer, Viaţa Sfîntuluĭ Alexe omul luĭ Dumnezeŭ, scrisă de mînă, Viaţa părinteluĭ Macarie, Avestiţa, fata Satanei, Pogorirea Maicei Domnului la iad, şi alte vieţi ale sfinţilor.*

Maĭ pe urmă veni din Braşov acestor păstorĭ şi istoria luĭ Arghir. Eŭ pînă atuncĭ citisem, ştiam pe din afară numaĭ Epistolia ce căzuse din cer la Palestina; îmĭ plăcea unde zice, că se jură Hristos pe braţul sĕŭ cel drept, şi cînd declamam pe din afară ardicam şi eŭ braţul.

Cînd văzuiŭ însă pe Arghir, eram în cerurĭ de bucurie: învĕţaiŭ maĭ într'o sĕptămînă Cîntarea întîiŭ. Mĕ încurca însă că nu ştia nimenĭ să înĭ spue ce este *musă;* intr'un cuvînt eram de minune în casă cînd mĕ auzia fetile spuindu-le pe din afară în stihurĭ istoria frumosuluĭ Arghir şi a prea frumóseĭ, Elena; cînd ziceam: „Hip! hop! la a mea iubită" aveam şi biciŭ în mînă, plesniam cu dînsul, şi săriam în sus, dar îmĭ era necaz de ce n'are şi biciul meŭ puterea acea de farmec ,să mĕ facă să sbor).

Pe tómnă dete un guturaiŭ mare în tótă casa, şi eŭ deprins din versificaţia luĭ Arghir, făcuiŭ versuri guturaiuluĭ, care începe ast-fel:

O guturaiu, guturaiu!
Mulţumesce-te încai
Că te odihnesci prin nasuri
Şi prin gîturi faci taifasuri..

In vremea ciumeĭ învĕţasem multă carte, că eŭ ţineam citirea în biserica satuluĭ. Alde ţârcovnicul ajunsese nimic pe lîngă mine, (o spunea toţĭ săteniĭ).

Intorcându-ne la Bucureştĭ, după încetarea bólei, auziŭ că se plîngea părinţiĭ că trebue să fi uitat eŭ tot ce învĕţasem maĭ dinainte, şi cu adevĕrat uitasem, căcĭ pe *Macarios Anir* citeam tot atît de încet ca şi pe psalmul cel din urmă *Micros inim...*

Bietul Dascălul Alexe murise, şi pe atuncĭ se dusese vestea unui Dascăl călugăr la sfîntul Niculae, Părintele Naum. Era cam departe pînă la Sf. Niculae, dar hotărîră părinţiĭ să mĕ dea acolo.

Incepuiŭ la bietul Naum: Acesta ştia Elinca; dar era Romîn, şi zise părinţilor să înĭ ia cartea luĭ Papazoe orĭ Polizoe. Mĕ puse la istoria Sfîntă prin întrebărĭ şi răspunsurĭ; din grecesse îmĭ tîlmăcia romîneşce. Din ziua aceea nu îmĭ maĭ fu urîtă cartea. In scurtă vreme mĕ puse la Gramatică, la Hrisorora, la Esop, şi ajunseiŭ în doĭ anĭ şi pînă la tom. Chipul mergeam bine, că înţelegeam ce învĕţam, pentru că bietul Naum, tîlmăcia băeţilor săĭ din elineşce în greceşce, şi din greceşce în romîneşce.

Trecuiu de aci şcóla grecéscă de la Măgureanul; eram de vr'o 13 anĭ atuncĭ, ş'am învĕţat pînă a venit G. Lazăr, în anul 1818.

* * *

(a) Pînă atunci nu intrasem în şcólele elenice ca să mă numéscă Eliade.

M. Eminescu

O rămâi

„O rămâi, rămâi la mine!
„Te iubesc atât de mult:
„Ale tale doruri toate
„Numai eu ştiu să le-ascult;

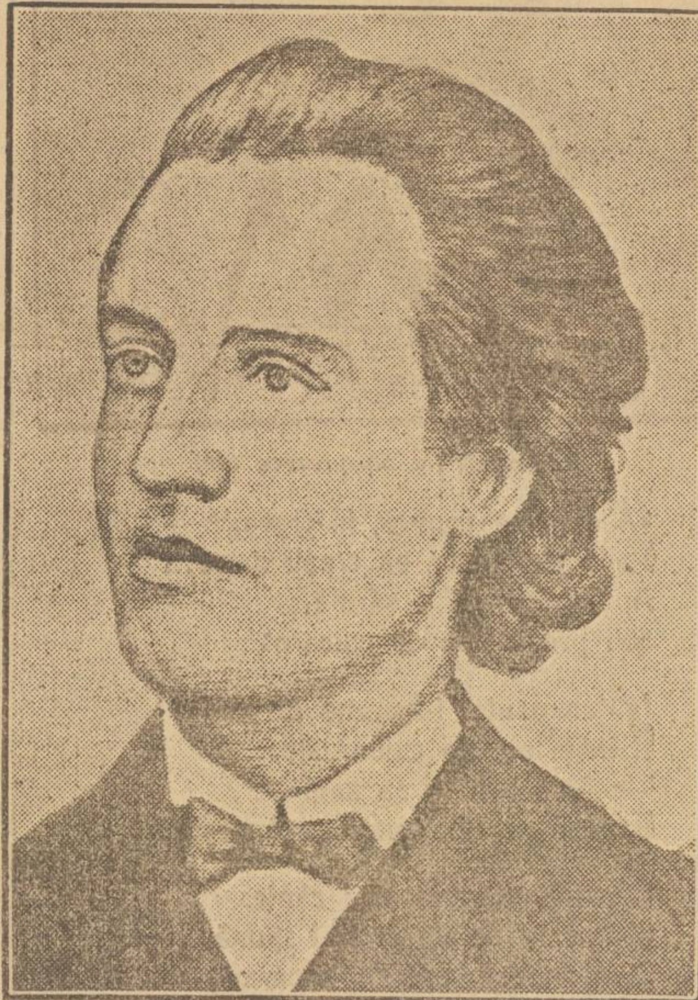
„In al umbrei întuneric
„Te aseamăn unui prinţ,
„Ce se uit'adânc în ape
„Cu ochi negri şi cuminţi

„Şi prin vuietul de valuri
„Prin mişcarea'naltei ierbi,
„Eu te fac s'auzi în taină
„Mersul cârdului de cerbi:

„Eu te văd răpit de farmec
„Cum îngâni cu glas domol,
„In a apei strălucire
„Intinzând piciorul gol;

„Şi privind în luna plină
„Lă văpaia de pe lacuri,
„Anii tăi se pare clipe,
„Clipe dulci se par ca vecuri."

Astfel zise lin pădurea,
Bolţi asupra-mi clătinând—
Şueram l'a ei chemare
Ş'am ieşit în câmp râzând.

Eminescu (*la nouăsprezece ani*)

Astăzi chiar de m'aş întoarce
A'nţelege n'o mai pot...
Unde eşti, copilărie
Cu pădurea ta cu tot?

* * *

EM. GÂRLEANU

Chipuri de demult

Nimic nu se desprinde mai lămurit din trecut ca unele chipuri pentru care inima ţi-a bătut mai tare, sau de dragoste sau de milă.

Oamenii acela rămân bine întipăriţi în minte, în care pare că şi-au apăsat obrazul ca într'un aluat ce l-a păstrat, neatinsă asemănarea. Şi, câte-odată, când poate nici nu credem, atunci răsar ca venite dintr'o altă lume prin care am trecut şi noi când-va.

Atunci nu ne putem opri ca în suflet să nu le zicem: „Bine-aţi venit!..." „Bine-aţi venit dar, voi chipuri dragi ale copilăriei mele!... Bine-aţi venit!.., aici, în mintea mea, căci odată cu voi vin şi împrejurările, şi vremea, şi farmecul zilelor de-atunci!..

Staţi, încet, să vă văd pe fiecare, bine-bine, să vă înlăşor cu dragostea sufletului meu, cum atuncea vă petreceam, unora dintre voi, pe după gât, braţele mele de copil!..."

. . . .

Mătuşa Smaranda. — Mică, mototolită parcă, în fusta ei verde, şi-n caţaveica roşie căptuşită cu blană de vulpe, pare că o văd ici, pe scaun, în faţa mea.

Umbla totdeauna legată la cap cu un tulpan alb, curat, cu cepetele înnodate, drept în creştet, ca două urechiuşi.

Avea sprincenele îmbinate, aşa de îmbinate, că multă vreme nu m-am lămurit, de ce, mătuşa Smaranda are o singură sprinceană stufoasă, care pleca de deasupra ochiului stâng, ţinea toată marginea de jos a frunţei, şi la capătul ochiului drept se scobora atât de jos ca şi cum s'ar fi unit cu geana. Ochii îi erau verzi, şi subt fiecare din ei, drept în umerii obrajilor, avea câte o aluniţă.

Faţa îi era sbârcită. Era iute la treabă şi ocăra pe toţi. Iar vorba îi era câte-odată numai cepeleagă.

Strângea parale şi când aduna mai multe nu ştia ce să cumpere cu ele. Intr'un an, înainte de sărbătorile Crăciunului şi-a luat după multă chibzuială, un palton. Ii plăcea să umble bine îmbrăcată; şi-a luat un palton lung, până la pământ, cu înflorituri de găitan pe la poale, cu gulerul şi betiţile de blană. S'a arătat la toţi cu dânsul, a firtisit-o fiecare, era mulţumită mătuşa Smaranda şi-ar fi fost şi mai fericită dacă nu i s'ar fi părut paltonul cam greu.

Să fi avut bătrâna, pe atunci, vre-o şaizeci de ani.

Aşa, în ajunul Crăciunului, spre seară, fratele meu mă chiamă, să-mi spună în taină ceva.

— Uite ce-a ascuns mătuşa Smaranda!... îmi zise el, şi-mi arătă o grămăjoară de patace de plumb, cât unul de cinci lei fie-care.

Il întreb:

— De unde le-ai luat?

Atunci frate-meu mă desluşeşte: jos, la poalele paltonului, la mijlocul fie-cărui nod de găetan, fuseseră puse, ca o floare, rotogoale de plumb învălite în postav. Ce nu descopăr copiii? Frate-meu le scosese cu briceagul. Dar ce plânsete pe mătuşa Smaranda Ce suspine, ce ocări!...

A doua zi, mătuşa Smarada s'a îmbrăcat şi s'a dus în târg La întoarcere aduse un şirag de smochine, şi jumătate din el, da, jumătate l-a dat lui frate-meu.

Spre seară am aflat pricina: frate-meu scoţându-i dela poale bucăţile de plumb, îi uşurase paltonul...

...Ce te-ai fi făcut, dragă bătrână? In ce colţ vei fi trăind apăsată de ani, sau subt ce cruce te-i ţi odihnind de încordările unei vieţi lungi şi obositoare, Mătuşă Smaranda?!...

Moş Alecu. — Era slăbănog, cu obrazul tras; cu bărbiţa albă pe care şi-o tundea singur; avea ochii cenuşii şi capul chel. Mustăţile îi erau îngălbenite de ţigară, — fuma aşa de mult că din ele eşia veşnic fumul. Umbla mărunt, plecat înnainte, zâmbia veşnic, şi cetia neîntrerupt despre stele. Multe ştia, foarte multe ne povestea. Dar despre stele cunoştea lucruri înspăimântătoare pentru noi, pe atuncea; serile, când ne puneam în pat, şi moşul Alecu ne povestia cât e de mare soarele, câtă pară şi arşiţă, câte râuri de foc sunt într'ânsul, ne cuprindea fierbinţelile şi bâiguiam prin somn.

In serile de toamnă stăteam în balcon cu moşul. Şi parcă-l văd cum urmăria repede, cu degetul întins, căderea stelelor. Noi pândeam să-i spunem:

— A căzut încă una, moşule!...

Iar mătuşa Smaranda, care sta ciuchită, într'un colţ, mormăia:

— A murit un om!...

Moşul, ca om învăţat ce ştia cum stă rostul lucrurilor, se supăra foc şi-i zicea:

— Ia nu mai vorbi fleacuri!

Şi ne spunea el: cum acele erau fărîmituri din stelele ce se loviau între ele...

— Cap în cap...

Adăoga, batjocoritoare, mătuşa Smaranda.

Şi moşul se înfuria şi mai tare...

Crescusem mai mari şi-l cam necăjeam, bietul om! Ţin minte că, într'un ajun de Anul nou, la un *revelion*, l-am dat, unul peste altul, pahare cu vin, cu şampanie, cu vişinată, cu de toate.

— De hatârul meu, moşule! îi ziceam eu.

Şi de-al meu, îl ruga frate-meu.

Şi-am ameţit pe moşul! Atunci s'a supărat şi-a vrut să plece acasă. Dar noi l-am dus în odaia noastră de culcare, i-am făcut patul pe canapea şi l-am culcat, ca pe un copil, cum ne culca el pe noi, cu doi-trei ani mai înnainte. Când l-am văzut cu capul pe pernă, m-am pus în genunchi lângă el, l-am alintat pe frunte şi l-am rugat râzând:

— Rămâi, moşule, rămâi să te culci la noi.

Atunci, par'că-l văd: moşul a deschis puţin ochii, şi ne-a spus:

— Ttt! mă duc, mă duc acasă!...

Şi-a adormit!...

...Dragă moşule, câtă durere m'a cuprins când am auzit că, singur-singurel, în odaia strimtă şi săracă, te-ai dus pentru totdeauna, şi eu n-am putut să-ţi alint, ca şi atunci, fruntea, fruntea largă şi lucie de subt care izvorau atâtea poveşti minunate...

. . . .

Atâta lăsăm şi noi pe lume, câte o fărîmitură din sufletul nostru în amintirea acelora cari ne-au iubit!...

* * *

N. Gnae

In vacanţă

— FRAGMENT —

Insfârşit iată-mă's acasă! — Câinele Bălan sări cel întâi din trăsură şi era cât pe ce, în mişcările lui de bucurie, să răstoarne pe baba Ilinca care venea să mă primească în scară. — Biata baba Ilinca!...

...Cum îi sticleau ochii de fericire văzându-mă iarăş sub ocrotirea ei pentru două luni de vacanţe. Ea mă crescuse pe braţe, mă învăţase tatăl-nostru şi se deprinsese a mă privi ca pe copilul ei.

— Da nu vedeţi, mă rog, zicea ea în dreapta şi'n stânga, ce mare şi frumuşel s'a făcut? I-au răsărit mustăţile, nu fie deochi!

Toate slugile din casă, şi feciorul şi bucătarul şi chelarul şi moş Toma grădinarul, îmi eşiră înainte să mă ureze de bună venire; unul îmi apucă pălăria din mâini, altul mantaua de pe umere, un al treilea geamandanul; era în casă o adevărată răscoală.

— Hai la boierul cel bătrân, îmi zise baba Ilinca, că Doamne, de mult v'aşteaptă!

Cu strângere de inimă intrai la tată-meu care mă sărută pe frunte, îmi vorbi puţin după obiceiul lui, dar vedeam eu cum se luptă să învingă o lacrimă ce i se strecura sub gene. Iar după ce eşii dela dânsul, baba Ilinca care se ţinea grapă de mine, mă duse în camera cu merinde unde şedeau grămădite pe poliţe, cutii cu rahat, şiraguri cu smochine, cozonaci, păstrămuri, sticle cu vutci şi vişnapuri şi câte şi mai câte, de care duceam dorul la şcoală.

Na, gustă de ici, cuconaşule, gustă de dincolo!... că la şcoală ştiu că vei fi mâncat pe sponciu...

— Ce-i drept gândeam eu în mine, muşcând când din cozonac, când din pastramă; decât o zi la şcoală, mai bine două acasă. Apoi intrai în odaia mea. Ce mică îmi părea odaea de când mă făcusem mare! Mă plimbam acum cu paşi largi printr'însa ca un adevărat stăpân, stăpân pe faptele mele, pe timpul meu, pe somnul meu, căci eram departe de clopotul cel supărător dela şcoală şi de pedagogii cu ochii pânditori. Era tot la locul lui patul cel larg din fundul odăii pe care dormeam când eram mic, şi la marginea căruia baba Ilinca îmi răzema scaune de frică să nu cad. Era tot soba cea fără stâlpi la gura căreia şedeam în copilărie — ciunchit, ascultând poveştile ce-mi spunea în nopţile de iarnă moş Toma grădinarul. He!... cu ce drag urmăream toate năsdrăvăniile din poveşti, şi cum mi se deschidea mintea la lumea cea fantastică plină de smei, de împăraţi şi de grădini cu fructe de aur! — Acuma moş Toma e ceva mai gârbovit, căci a trecut vreme la mijloc, dar tot ştie să spue cu haz despre **Chiparuş-Verde-Voinic,** şi **Statu-Palmă-Barbă-Cot.**

Două zile de-arândul mă îndeletnicii cu aşezarea lucrurilor prin odae. In părete îmi făcui o panoplie de arme unde aninai un iatagan vechiu, două pistoale ruginite, puşca ce-mi dăruise tată-meu de anul nou, torba, cornul şi plosca vânătorească. Iar în faţa armelor în celălalt părete pe o poliţă, aşezai şeaua, frâul, scările, pintenii şi tot ce s'atinge de călărie.

Vânat şi călărie! iată două cuvinte care mă fermecau.

Cât despre călărie numai **Beiul, tretinul meu,** cel cu coama rotată, ştie de câte ori era să m'arunce în mijlocul câinilor dela stână, dacă nu m'aş fi ţinut cu amândouă mâinile de coama lui. Ce-i drept nu eram tocmai desăvârşit călăreţ. Când însă puneam mâna pe puşcă şi-i clănţăneam oţelele, atunci era altă-ceva!... Par'c'o tainică frăţie, o legătură de dragoste se'nchega între mine şi armă; par'cămi venea să-i strig:

„Surioară" cu tine n'am habar!...

Apoi de multe ori o aruncam aşa fără scop la ochi, mă'nţepeneam voiniceşte pe picioare, mă uitam pe ţel cugetând în mintea mea ce-ar fi mai greu de nimerit, un leu sau o aţă de paingăn, iar când o dam jos dela ochi, îmi se părea curios să nu văd cel puţin leul culcat la pământ.

V. Alecsandri

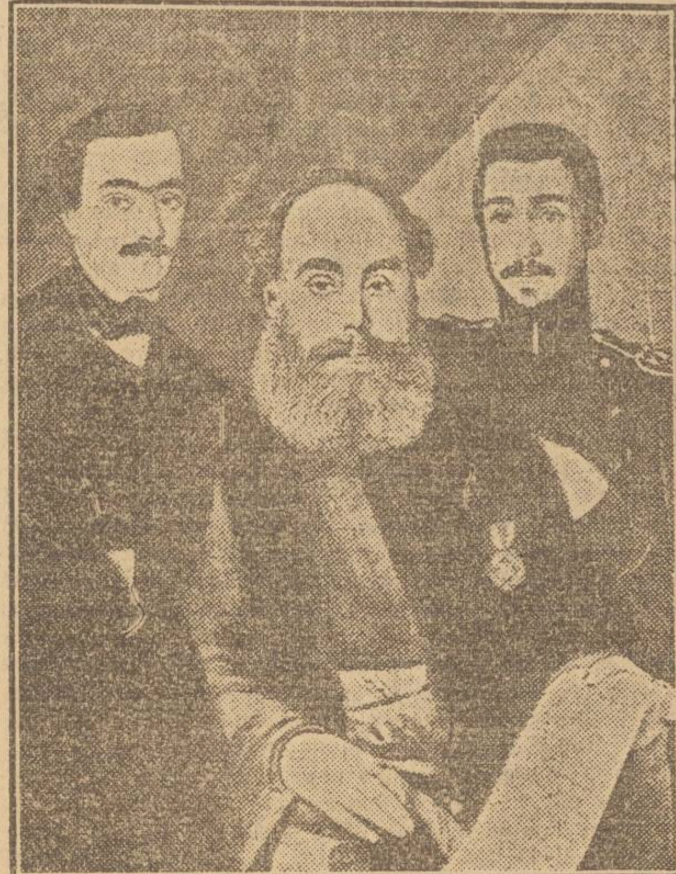
Vasile Porojanu

— Fragment —

Am pierdut în zilele trecute un tovarăş de copilărie, care purta un nume mai mult de şatră decât de salon, căci se numia Porojan! El a fost unul din robii noştri, ţigan lingurar de soiul lui, însă pitar de meserie.

Mărturisesc că m'am simţit cuprins de o adâncă mâhnire când am aflat că el s'a mutat cu şatra pe cea lume, ca mulţi din contimporanii mei, boieri, ţărani şi ţigani, cu cari m'am încălzit la soarele Moldovii timp de jumătate de secol şi mai bine! — Am pierdut în Vasile Porojan pe cel de pe urmă martor al începutului vieţii mele, rivalul meu în jocul de arşice şi în asvârlitura de petre pe deasupra bisericei Sfântului Ilie din Iaşi, vecină cu casa părintească.

— Poamele din grădină nu apucau niciodată a se coace din cauza noastră, căci amândoi ştiam a ne acăţa ca veveriţele pe vârfurile cele mai înalte ale copacilor roditori.

Vornicul Vasile Alecsandri
cu cei doi fii: Vasile şi Iancu

Meşteri în arta de a fura merele şi perele de pe crângi; îndrăsneţi la asaltul stogurilor de fân, din vârful cărora ne plăcea a ne da de-a rostogolu, neobosiţi la „Puia Gaia", la „Poarca", la „Ţirca" şi chiar iscoditori de noui jocuri, eram mândri unul de altul!... Singura deosebire ce exista între noi doi consista într'aceea că pentru făr'-de-legile noastre copilăreşti numai Porojan era pedepsit de către jupâneasa din casă, mama Gahiţa! Câte bătăi a mâncat el sărmanul pe socoteala mea!... Deabia scăpat din mâinele jupânesei cu chica topor şi cu obrajii bujoraţi de palme, el alerga la mine şi uitând usturimea, mă îndemna să ne jucăm în puf. Eu îl mângâiam dându-i câteva parale turceşti ca să cumpere halviţă şi simit, două *friandize,* cum zic Francezii, două *delicatessen* cum zic Nemţii, pentru care Porojan era în stare să-şi vânză căciula dacă ar fi avut-o, şi eu în stare să-mi dau papucii din picioare.

Ce talent avea el pentru confectionarea arcelor de nuele cu săgeţi de şindrilă! Cum ştia de bine să înalţe smeii de hârtie poleită până sub nori şi să le trimeată răvaşe pe sfară!... Acei zmei cu cozi lungi erau fabricaţi de dascălul bisericei şi purtau pe faţa lor următoarele cuvinte scrise cu slove cirilice:

„Aufurisit să fie cu tot neamul lui, şi să ardă în jăratecul iadului, acel care ar găsi acest smeu căzut şi nu l'ar aduce în ograda Sfântului Ilie".

Smeul sforăind purta acest blestem pe deasupra oraşului, fiind pândit de toţi băeţii mahalalelor, şi când i se întâmpla să cadă din văzduh devenia prada lor: blăstemul nu producea nici un efect, din cauză că hoţii nu ştiau carte, însă Vasile Porojan pleca îndată ca să-şi găsească paguba, săria peste zaplaze, peste garduri, până ce da de hoţi, începea cearta cu ei şi câte odată isbutia a se întoarce cu o bucăţică din coada smeului în mână, iar mai adese-ori el venia cu părul vâlvoiu şi cu cămaşa ruptă.

Atunci faţa lui se posomora şi ochii lui se aprindeau de dorul răsbunării. Cu o iscusinţă de sălbatec, el îşi pregătia armele, adică o piatră rotundă, legată de capătul unui pac de sfoară, şi când vedea pe deasupra capului înălţându-se vreun smeu străin, deodată asvârlea piatra în văzduh şi o asvârlea cu atâta măestrie încât piatra sbura totdeauna pe deasupra sforii smeului şi cădea iar lângă el.

„Al nostru-i, cuconaşule!... striga Porojan cu glas triumfător; şi, în adevăr, trăgând sfoara lui încâlcită de aceea a smeului, aceasta în curând cădea în mânile noastre.

Ce bucurie!... Nici o comoară nu putea plăti acea izbândă.

Tovarăşul meu, pe lângă aceste dispoziţii de ştiinţă strategică, mai poseda şi aplecări artistice; el suna din drâmbă cu un talent la care nu am putut ajunge niciodată şi pe care-l admiram mai mult decât am admirat mai târziu talentul lui Liszt... ştia să imiteze suerul serpilor şi să-i cheme astfel la el, când ne rătăceam împreună prin fânetele înflorite din lunca dela Mirceşti... şi însă toate aceste aptitudini ale lui fiind nesocotite, el a fost destinat a deveni pitar.

Intr'o bună dimineaţă, Porojan a fost dat pe mâna unui brutar, pentru ca să înveţe a plămădi pâni, ciurecuri, colaci, cozonaci, etc., şi eu am fost trimis la pensionul d-lui Victor Cuenim, ca să învăţ tot ce se învăţa pe atunci: un pic de franţuzească, un pic de nemţească, un pic de grecească şi ceva istorie şi ceva geografie pe deasupra.

Adio nepăsare a copilăriei! adio libertate! adio fericire!

Ce-a fi păţit tovarăşul meu sub lopata brutarului nu ştiu, dar, cât pentru mine, îmi aduc aminte că, lipsit de Porojan, îmi părea că eram o fiinţă fără umbră.

* * *

TRAIAN DEMETRESCU

Prima țigare

— FRAGMENT —

Eram de zece ani.

De nenumărate ori, preotul bisericei din strada noastră,—confesorul meu,—profesorul și tată-meu îmi repetaseră acelaș cuvânt, tainic : „A fuma e un păcat !" Dacă n'ași fi auzit acest cuvânt, de sigur tutunul 'mi ar fi rămas în toată viața mea necunoscut. Dar pentru ce nu au înțeles educatorii primilor noștri ani, că vorba „păcat" în loc de a înspăimânta mintea unui copil, din potrivă, o neliniștește, o farmecă, o atrage? Păcat! cât mister are cuvântul acesta când îl auzim pentru întâia oară!..

Așa dar, era un păcat să fumezi?

Ei bine, dacă n'ar fi fost păcat n'aș fi fumat, 'mi-ar fi fost groază să aprind vârful unei hârtii subțiri, în care învălueşti fire lungi și galbene dintr'o iarbă amară, apoi s'o bag în gură, să trag și să scot fum pe nas. Cum însă mi se spune că e păcat, — voiu păcătui.

Așa am raționat, fără îndoială, în ajunul de a fuma prima țigare.

Tatăl meu era un fumător pătimaș. Se lipsea de o pâine mai bună, la masă, numai pentru a-și cumpăra tutun de cea mai fină calitate. Ca orice fumător, care se respectă, avea o tabachere de argint, o țigaretă de chihlibar și o cutiuță mică de alamă unde își păstra chibriturι. Marea greutate era să pun mâna pe tabachieră. Tatăl meu o ținea ascunsă în buzunarul drept al pantalonilor, iar când se culca o închidea în cutiuța unui sertar.

O tabachieră e un lucru prețios. Se îngrijește cu luare aminte și cu plăcere. Adese ori citim în ziare că suveranii își trimit unii altora, drept dar, o tabachieră !

Cum să ajung a pune mâna pe dânsa ?

Era o problemă.

Mai totd'auna când tată-meu era acasă, mă țineam lângă el, îl observam. Fiind vecinic preocupat de nevoi și afaceri, nădăjduiam că odată se va întâmpla să plece de acasă și să-și uite tabachiera pe masă.

Câte gânduri perverse în capul unui copil de zece ani ! De sigur, omul nu e nici odată „înger" !

Așa s'a și întâmplat : Intr'o zi, după masă, tată-meu trebuia să plece grăbit la tribunal. Avea un proces. Și părîndu-i-se că a întârzit, a pornit repede uitându-și tabachiera pe colțul mesei.

M'am apropiat de ea, am luat-o în mână, am deschis'o și..... am încremenit ! Era întâiul păcat pe care îl făptuiam în viața mea ! Furam !... Un moment am rămas nedumerit, între ispita răului și între mustrarea conștiinței. Se cunoștea de pe atunci că nu voiu ajunge nici-odată un om politic.

Mi-era greu să fur...

In sfârșit, am luat tutun cât am putut în două degete, l-am vârît în buzunarul jiletcei, am pus tabachiera la loc și am plecat la școală.

Mă simțiam stăpânit, în acelaș timp de frică și bucurie...

In drumul spre școală era o grădină mare, părăsită, plină de zarzări, de pruni și de buruieni. N'avea gard. M'am abătut într'însa, m'am culcat în iarbă, să nu mă vadă nimeni, și am scos tutunul risipindu-l pe coperta „Aritmeticei" de Ciocaneli. Era destul pentru o țigare groasă.

Dar în clipa aceea îmi adusei aminte că n'aveam foiță. Rămăsei pe gânduri. Mă consultam : să păstrez tutunul până voiu avea și o foiță ?... să rup o pagină din „Aritmetică" și să-mi fac țigare cu hârtie ?... Paginile erau foarte subțiri. Am luat hotărîrea din urmă.

Când țigarea fu gata, 'mi adusei aminte că n'aveam chibrituri.

Desnădăjduit, am ascuns țigarea în căptușeala pălăriei și am plecat la școală.

Frica mă stăpânea încă, dar bucuria se mai micșorase.

Seara, când m'am întors acasă, 'mi era groază să dau ochi cu tata. Dar l-am văzut râzând și vesel : câștigase procesul. Ce noroc !

Ca de obiceiu, am mâncat o felie de pâine cu unt, am luat câte-va chibrituri, fără să mă vadă cineva, și am plecat „să mă joc cu băeții". Seara aveam totd'auna o oră liberă pentru joc.

Eu însă am intrat furiș într'un șopron din dosul caselor unde se aflau câte-va mobile vechi, o trăsură sfărâmată și foarte mulți șoareci. Am scos țigarea din căptușeala pălăriei și am aprins-o.

La început am simțit un miros de hârtie arsă, apoi un cărbune mic, strălucitor s'a format în vârful țigărei și fumul a început să iasă subțire, mlădiindu-se.

Și am fumat în liniște, cu plăcere nespusă, până abia mai puteam să țiu în vârful degetelor cel din urmă rest al țigării. Fumul plutea în aerul greu și mucegăit al șopronului ca un nor albăstrui. M'am uitat câtva timp la el cum se resfira și se pierdea cu încetul. E o plăcere să privești fumul, acest lucru neînchipuit de ușor, de subțire și de mlădios...

Gura mi-o simțeam amară. Aș fi avut poftă în minutul acela să mănânc ceva dulce și să beau apă. Nu prevăzusem deloc și nici nu mă așteptam că după o plăcere atât de dorită, atât de mare, să urmeze.... atâta amărăciune !

Mi-era scârbă și-mi venea să tușesc. O amețeală, ce se ridica din stomac, îmi împăejina ochii, îmi îngreuna capul. Par'că mă înăbușeam...

Nu îndrăzneam să ies afară din șopron. Mă știam vinovat, și-mi-era frică, mi-era rușine, mă socoteam pierdut...

Imi venea rău : tușeam, sculpam mereu. Câte-odată, gura mi se usca, și abia puteam să mișc fălcile. Mâinile-mi erau reci, trebue să fi fost palid ca un cadavru.

Vream să plâng, dar frica mă stăpânea din ce în ce mai puternic. *Ași fi voit să mor.* Da, cugetarea aceasta mi-a fulgerat prin minte. Să nu vă mire : un copil vorbește și se gândește la moarte cu mai multă nepăsare decât un om.

In momentul acela, tată-meu intră în șopron pentru a căuta... nu știu ce lucru. Când dă cu ochii de mine și mă vede galben și amețit, mă ia de mână, îngrijat, mă scoate afară și mă întreabă :

— Ce ai ?

Abia am putut să-i răspund :

— Mi-e rău...

— Ce ai ? Ce te doare ?...

Am început să plâng. Tată-meu 'mi mirosi degetele și înțelese :

— Ticălosule ! ai fumat !...

Dar nu m'a bătut. M'a dus lângă mama, și amândoi mi-au dat să beau limonadă, m'au culcat, mi-au vorbit blând, — și a doua zi eram bine.

Tată-meu m'a iertat.

* * *

Vacanța de Crăciun

Vacanță. Bucurie de Crăciun...
Mă văd din nou în clasa zbuciumată
Un tren făcut pe tablă, — și de-odată:
— Acasă! în ajun de Moș-Ajun.

Din școală izbucneam năvălitori,
'Alunecând pe pârtiile ninse,
Și albe se 'ntindeau pe străzi întinse
Zăpezi cu zurgălăi zornăitori.

Căci săniile scuturau pe stradă
Din zgărzi zglobii sdrăngănitoare salbe,
Și scârțâiau omături moi și albe
Și se'ncingea bătaia cu zăpadă.

Băeți și fete. Bulgărul pocnea
In glugă, în ghiozdane, în gherghef
Sau se'ncrusta în baso-relief
Pe spatele acelui ce fugea.

In aer mirosea a dimineață,
'A vânt de mare, a zambile strânse
Rupându-l de pe ramura ce-l plânse
Sugeam un țurțuraș răcoros de ghiață.

Vijelios suceam acasă clanța,
Zvârleam ghiozdanul haina pe'ntrecute
Și mă asvârleam de gâtul mamei iute
Strigându-i fericit, râzând: Vacanța!

'Apoi veneam furiș să mă pitesc
'Alături de cuptorul în dogoare
Inconjurat de tăvi ispititoare
Și-aroma cozonacilor ce cresc.

Se pregăteau, cu câtă măestrie
Bucatele bogate și gustoase
Cu nume dulci, străvechi și pofticioase
Plahie, cartaboși, saraille

Mult nu ședeam aci, eram gonit
Și fruntea mi-o lipiam de geamul care
Cu flori de ger, cu ace și chenare
Era suflat, albit și strepezit

Priveam prin golul cald lăsat de frunte
Și mă gândeam : e albă lumea toată
Și satele și linia ferată
Și Dunărea și brazii de la munte...

Când seara tata se 'ntorcea, fugeam
Ca să-l sărut eu cel dintâi la scară,
Și întreaga iarnă proaspătă de-afară
Pe-obrazu-i răcoros o sărutam

Smerit la masă mă făceam că-aștept
Să vie Moș Crăciun tiptil, tăcut,...
'Ah, toate-îmi vin acuma din trecut
Și mi se sue ca un val în piept.

'Apoi, în fața ușilor închise,
Ne înșiram copii toți, și tare
Cu glasul sugrumat de așteptare
Cântam : O brad frumos !... *și ca din vise*

Tot bradul apărea plin de lumini
Un candelabru-arzând pe sub ninsoare,
Logodnic cu beteli strălucitoare
Purtând pe brațe poame și grădini,

Cu lanțuri de hârtie ce se-aștern
Cu nuci, cofeturi, mere ce se sue
Sus mandarina dulce și gălbue
Jos cartea roșie a lui Jules Verne

Și plin de vise, încărcat de dor
Cu trandafiri, cu puf, cu licurici,
Cu jucării, cu globuri mari și mici,
Șiruitor, șerpuitor, amețitor...

Ce-i la fereastră? Steaua zâmbitoare
Și trei copii cu glas nepotrivit
Ce-îngână : Trei crai de la răsărit !
Și-în urmă : Păsărică trecătoare !

Colindătorii veseli au venit
Pe luciul de zăpadă înoptată
Să ne aducă vremea de-altă dată
Cu steaua lor pe care-au zugrăvit.

In dreapta pe Iosif în mâini cu-o teslă,
In stânga Maica Domnului stând ghem.
Sus steaua licărind pe Bethleem,
Jos pe Isus copil dormind în ieslă.

Și glasul stelei spe-alte curți pornea,
Și poarta se 'nchidea. Și rând pe rând
Intunecat, sticlos și fumegând
Spre miezul nopții bradul se stingea.

Iar felinarul, neclintitul sfeșnic
Din stradă, ca pe vremi bătea la geam,
Și 'n așternutul rece mă gândeam
Că lumea'i bună și copilu'i veșnic.

Murea în sobă flacărea albastră,
Și pleoapele prindeau a ațipi
Și somnul fâlfâia în ureche, și...
Din astea e făcută viața noastră...

HORIA FURTUNA

* * *

Costachi Negruzzi

Cum am învățat romînește

— FRAGMENT —

...Tatăl meu era unul din Românii aceștia. Nu eșea nici un calendar care să nu-l aibă el întâiu, nici o carte bisericească care să n'o cumpere, nici o traducție care să nu pue să-i o prescrie.

Intr'o zi viind dela școală l'am găsit cu o mare carte in-folio dinainte. Citește-mi, îmi zise, o viață de-a sfinților din cartea aceasta.

— Iartă-mă, părinte, eu nu pot ceti românește.

— Cum! apoi dar ce înveți tu?

— Elinește, am răspuns păunindu-mă. De vrei să-ți citesc toată tragedia Ecubei unde e un frumos cor a Troienilor pre care îl știu pe din-afară.

— Poate să fie frumoase acele ce tu spui, zise tatăl meu, dar e rușine să nu știi limba ta! mâine vei veni cu mine la Socola unde este examen. Voiu vorbi pentru tine cu dascălul, care e un om prea-învățat; și nu mă îndoesc că tu te vei sili a învăța de grabă, pentrucă știi că asta îmi face mulțumire.

— O negreșit! am răspuns cu bucurie.

Ne întârzieasem a doua zi, căci când am ajuns, am găsit examenul pe la sfârșit. Se cercetase istoria, geografia ș. c. l. Sala era plină. Auditorul se alcătuea mai ales din dame bătrâne mume a băieților care ascultau într'o religioasă tăcere.

Profesorul român avea un nas cu totul anti-român, căci las că era grozav de mare, dar apoi era cârligat, încât semăna mai mult a proboscidă decât a nas. „Preevghenicoșilor boeri și cucoane, zicea el, am avut cinste a înfățoșă d-voastre prohorisirile ucenicilor mei în istorie, cetire, scriere, aritmetică. Acum voi ave cinste a arătă că limba noastră, pe care toți socot că o știu, dar nimeni nu o știe, cum se cade, nu este fără gramatică, fără sintaxis, și fără ortografie, ci mai ales în acest punct al ortografiei întrece multe altele. Două pilde voi arătă".

Sfârșind, își puse ochelarii, tinse tabla neagră, și chemând un băiat ca de nouă ani, îi dete condeiul de credă.

Băiatul scrise:

> Fată Sară!
> Eu ți-am zis aseară,
> Să vezi oul cum se sară.

„Pre evghenicoșilor, urmă profesorul, vedeți că toate aste frasis se sfârșesc cu sară, dar precum ați văzut, au deosebire în scris. Asemene veți vede și cu a doua paradigmă".

— Băiatul mai scrise:

> Maică-ta de-i vie
> Bine ar fi vă vie
> Pân'la noi la vie.

Dascălul tinse brațul spre cuvintele scrise cu un gest maiestos. Gestul acesta fu ca isbucnirea unei mine. Bărbați, femei, copii, toți săriră și s'apropiară de tablă strigând bravo de răsuna sala. Mumele uimite suspinau sub bonetele înhorbotate. Lacrimi de bucurie isvorau din ochii lor odată frumoși poate, dar acum stinși și împrejurați de un cerc purpuriu; aste lacrimi strecurându-se pe lângă sbârciturile nasului ca pe niște uluce firești, ajungeau sub buza dedesubt unde barba întoarsă în năuntru le oprea ca o stavilă. Bunele bătrâne nu se puteau dumeri cum de sunt atât de învățați drăguții lor, și clătinând din cap, priveau pe dascăl ca pe o ființă supranaturală. Bărbații îl felicitau, îi mulțumeau, îi strigau aferim de se sguduiau pereții, și bătrânul Socoleanu doborât sub grindina laudelor și a aferimilor, se lăsase pe un scaun, unde-l împrejurase copiii, amețit, răpit, cuprins ca acel împărat Roman ce striga la moartea sa: Je sens que je deviens dieu!

Ce făceam eu în vremea aceasta? Eu rămăsesem încremenit cu ochii holbați, cu gura căscată, căci nu înțelegeam nimic, eu care mă țineam că știu ceva! Dascălul acesta luă în ochii mei un chip măreț, academic, piramidal, neînțeles ca și sinonimile sale; mi se părea că văd un Platon, un Aritotel... Cât mă umilise de tare! cum îmi căzuse trufia! cât mă simțiam de mic în asemănare cu băiatul acel ce scria Sară și Vie în trei osebite feluri!

* * *

O veche cunoștință

„Mă recunoști ? Iți mai aduci aminte de mine ?"

Mă uitam mirat și scrutător la omul care îmi punea întrebările acestea. După accent, am înțeles că e român macedonean, că e unul din compatrioții mei. Dar nu-l recunoșteam și nu-mi aminteam să-l fi întâlnit vreodată în viață.

Iar el mă privea zâmbind. Zâmbea cu zâmbetul unui om obosit, trudit și care scoboară repede dealul vieții.

„Suntem de aceiași vârstă și am copilărit împreună", adăugă el ca lămurire.

De aceiași vârstă ?! Iată o deslușire care numai plăcere nu putea să-mi facă.

De aceiași vârstă cu unul căruia îi ninsese în păr și căruia povara anilor îi încovoiase trupul !

Sunt anume lucruri de cari nu ești bucuros să ți-se amintească, mai cu seamă când sosește o vreme la care, făcându-ți tu însuți socoteala anilor de când te svârcolești pe pământ, vezi că tot ce a fost bun și frumos a trecut, că zilele senine sunt îndărătul tău. Te năpădește o adâncă tristeță, observând că drumul ce-ți mai rămâne de străbătut e plin la tot pasul de griji și de piedici, de supărări și de necazuri.

Este nespus de mâhnitor, când constați că slăbesc speranțele, slăbește putința lor de înfăptuire, pe măsură ce cresc și se înmulțesc nevoile și trebuințele.

De aceia, am prins un fel de pică pe necunoscutul gârbov și îmbătrânit, care își închipuia că-mi face plăcere, spunându-mi că sunt de aceiași vârstă cu dânsul și că chiar am copilărit împreună.

Vroiam să plec, să mă îndepărtez de omul acesta care, cu înfățișarea lui istovită și cu figura brăzdată adânc de nenumărate zbârcituri, avea aerul să-mi spună : „iată, așa ai să fii și tu în scurtă vreme !"

El însă, continuând să zâmbească, ridică mâna și apăsând cu degetul pe fruntea mea, îmi zise : „iți aduci aminte cine ți-a făcut semnul acesta ?"

* * *

O lumină se făcu înainte-mi și în mintea mea reînvie întregul trecut. Trecutul copilăriei apuse așa de mult, al anilor când era soare pe cer și soare era în suflet și în inimă.

M'au năpădit lacrămile. Erau lacrămi vărsate pe mormântul unor zile cari nu pot să mai înceapă. Plângeam vremile ce-mi alintaseră copilăria, scumpele amintiri, astăzi cu atât mai dureroase, cu cât altă dată fuseseră mai senine și mai frumoase.

Și îmbrățișând pe necunoscutul cu părul cărunt și cu umerii gârboviți, am exclamat : „Tu ești vechiul meu prieten *Petruș !*"

Era Petruș, fiul unic al vecinei *Tana.* El mă lovise, el îmi făcuse pe frunte acel semn pe care sunt sortit să-l port toată viața.

Da, acum îmi reamintesc totul. Intâmplarea avusese loc în ajunul Crăciunului.

Un Crăciun... câți ani au trecut oare de atunci ? Simt străbătându-mă un fior rece, când mă gândesc la vremea ce s'a scurs.

...Și așa, cu *Petruș,* cu *Mitru,* cu *Miha* și cu *Dinu* făcusem o tovărășie, obișnuita noastră tovărășie de fiecare Crăciun. Vom pune la mijloc banii căpătați de la părinții noștri, le vom adăuga produsul provenit din lemnele strânse pe căi cinstite sau furate, vom umbla împreună cu Moș-Ajun, adică așa cum le zicem noi în Macedonia *Colindele* și după ce vom acoperi toate cheltuelile, prisosul va fi împărțit frățește între noi.

Și a fost așa de frățește împărțit acest prisos, încât la spartul serbărei ne-am luat cu toții de păr.

Iar Petruș, ridicând de jos o piatră, o azvârli în mine, izbindu-mă drept în mijlocul frunții.

Și acest Petruș, care fusese copilul cel mai sburdalnic și totdeodată cel mai voinic, se înfățișa acum ca un om stins, amărât și care își ducea cu greu povara zilelor ce-i mai rămăseseră de trăit.

„Unde-s vremile de odinioară, prietene ? Unde-s falnicele păduri și frumoșii munți din jurul comunei noastre? Și unde sunt albele, curatele și atât de prietenoasele case părintești ?"

— Casa părinților mei s'a nărut de mult, îmi zise Petruș, oftând din adânc.

— Și din casa părinților mei n'a rămas piatră peste piatră, i-am întregit eu vorba.

Dar am rămas noi. Două vieți risipite, două umbre osândite să rătăcească fără o clipă de odihnă și fără o zi cu soare.

N. BATZARIA

Liniști de schituri

Istorioară cu o noapte de Crăciun..

Un basm uitat în gând mi se întoarce,
și'n amintire caierul își toarce ;
și fiindcă înăuntrul meu îl seamăn,
cu firul lui, tot sufletul mi-aseamăn.

...In mine — ca și 'n basm — e-o noapte de Crăciun
și-un colț pustiu de stradă,
iar sufletu-i *orfanul mic și bun*
care cerșește 'n zdrențe de zăpadă...
Ca niște trecători, se pierd departe
atâtea fericiri *cu gându 'n altă parte...*
...Și tristul copilaș cerșește 'n van
nepăsătoarei Bucurii, *un ban...*

In mine, — ca și'n basm, — e-o noapte de Crăciun
și-l ninge pe orfanul mic și bun...

...Dar, după cum în basm prin alte case
râdeau lumini și sărbători duioase,
așa și 'n alte suflete se joacă
lumini ce poleiala o desghioacă.

...Și descântat de vraja lor,
din colțu-l trist
se deslipește micul cerșetor,
și par'că gerul, doar, l-a smuls din loc
și-l mână spre nădejdea unui alt noroc,
— ca pe-un mag nou, spre-o umbră a lui Crist...
...Prin geamurile altor suflete vecine
se varsă bronzul fericirilor streine...

...Prin ele copilașu-și irosește
privirile flămânde de lumină,
și par'că umbra sărbătoarei îl alină,
și par'că și pe el îl podidește...

...Și din minunile care rolesc pe rând,
o boabă de lumină fură 'n gând
și-o pitulă, și-o teamă grea îi spune
că-o să se schimbe licăru'n cărbune...
...Dar alungat de pe la geamuri îndărăt
în colțul lui se ghemuiește în omăt

...Și 'ncepe 'n amorțire ca să cadă,
și'n toropeala ce-l cuprinde în zăpadă,
întocmai ca'n poveste, aiurează,
și destrând din stele jucării de rază
le schimbă în minuni, cum nu's în viață...

...Din feeria viselor de aur,
halucinând, își coase un tezaur,
și, amorțit, nu știe când înghiață...

...In mine — ca și'n basm — e-o noapte de Crăciun
în care-a sloenit orfanul mic și bun. —

RADU GYR.

* * *

EL...

Străbate cetatea în fiecare seară
Cu chipul luminat și supt
Poartă sandale ponosite, veșmânt rupt
Și n'are toiag de apostol în mâinile — de ceară.

Toți îl știm, nimeni nu-L cunoaște —
L'am zugrăvit cu ochii mari și buni,
Intârziem 'naintea Lui în rugăciuni
Și-L naștem ca să-L răstignim, la Paște.

Flămânzii îi cer pâine, goii veșminte,
Fecioarele—inima iubitului —
In război, vindecare, mama rănitului —
Bătrâna, un cal de lemn pentru nepotul cuminte.

Străbate cetatea în fiecare seară
Cu pași șovăitori, nebăgat în seamă —
Inaintea chipului din icoanele cu ramă
Intârziem în rugăciuni și aprindem făclii de ceară...

Zaharia Stancu

EVANGHELIA IUBIRII

Inapoi, la Cristos!

— „Intuiţia morală" după Guyau şi Rathenau —

In două numere trecute ale „Adeverului Literar", s'a analizat criza spirituală a vremei şi am schiţat leacul moral pe care-l propune acea nouă evanghelie a omenescului care e opera filosofică a lui Walther-Rathenau. O recapitulare a lucrurilor pentru fixarea unor concluzii utile, cel puţin din punct de vedere raţional, se cuvine.

Criza societăţii umane, după prăbuşirile războiului asasin al întregei civilizaţii capitaliste, nu e cum se crede, numai o ruină a ordinei materiale. Dărâmarea construcţiei economice a lumii, care se părea aşa de inebraulabilă — dacă nu prin puterea ei însăşi, cel puţin prin echilibrul forţelor amice şi contrarii ce o înconjurau — a chemat în special atenţia insului suferind. Şi prin acel proces psichologic elementar care face ca bolnavul să sufere mai tare de rana văzută decât de cea care i se ascunde în sânge şi 'n carne, societatea umană îşi fixează ochiul îngrozit şi-şi duce mâinile tremurătoare către ceeace e aparent din boala ei, adâncă şi mortală. Anarhia materială — economică sau politică — a lumii e ceeace doare mai tare, dar nu e ceeace ameninţă mai grav Umanitatea.

Şi, dacă asistăm la falimentul exasperant al tutulor soluţiilor şi tutulor sistemelor curative ce s'au propus, e fiindcă suferinţa societăţii umane a fost privită neîndestulător, numai într'o latură şi numai în ceeace e doar efectul răului ascuns. Pentru a rămâne în comparaţia noastră, vom spune că s'a săvârşit greşeala pe care ar comite-o medicul care ar fi preocupat să vindece manifestările unei boli, fără a ataca însăşi sursa maladiei.....

Suferinţa Umanităţii nu e, cum cred condouătorii ei politici şi administratorii formelor sociabiltăţii, numai din ordin material. Pentru aceea, toate soluţiile şi toate remediile se dovedesc, una după alta, infructuoase. Criza vremei acesteia e înainte de toate de ordine morală.

Mintea lui Walther-Rathenau a văzut-o şi a strigat-o cu puterea unui adevărat prooroc. **E o criză a sufletului.** N'o putem analiza şi nu-i putem căuta leacurile decât pe căile sufletului. Cine crede că suferinţa societăţii contemporane se mărgineşte doar la insuficienţa producţiei, la îngreunarea schimbului şi la impreciziunea politicii internaţionale, comite o eroare de judecată, bine catalogată chiar în logica cea nouă a raţionamentului viu: e luarea părţii drept întreg, e banala confuzie a efectului cu cauza. E sursa cunoscută a tuturor erorilor cari fac, în special, istoria vieţii sociale a omului.

***

In haosul zilelor noastre triste se întâlnesc într'o sângeroasă şi tragică înfrăţire toate controversele vechilor şi noilor sisteme. Se întâlnesc în înfrăţirea falimentului comun. Tradiţionalism, conservatorism, militarism, clericalism, socialism, anarhism, liberalism, — toate vin să-şi depună armele şi silogismele frânte pe rugul imens în care arde fără flacără, dar cu fum înnecător, tot capitalul inutil al vechilor noastre iluzii...

De ce această unanimă înfrângere a tutulor sprijinurilor ce ne inventasem, a tutulor speranţelor ce ne-au surâs atâta? Răspunde Rathenau: fiindcă toate doctrinele ce se propuneau ca diriguitoare ale civilizaţiei normale sau ca leacuri ale unor prăbuşiri inevitabile, comiteau o greşeală comună: purcedeau toate dela considerarea materială şi formală a rostului individului şi a trebuinţelor sociale. S'a nesocotit ceeace era esenţial şi decisiv: sufletul.

Iată motivul pentru care, deşi ne socoteam aprovizionaţi în ajunul marei catastrofe, cu un depozit imens de îndreptări şi posibilităţi, ne-a făcut ca — odată consumată catastrofa — să ne dăm seamă că n'avem nimic, că suntem cu mâinele goale......

Societatea capitalistă, ca şi cea făgăduită socialistă, se bizuiau pe aceiaşi splendidă şi temerară eroare: nesocotirea nevoilor, drepturilor, — am zice mai mult: a exclusivităţii sufletului în ordinea împreună-vieţuirii oamenilor.

Capitalismul care domina cert şi miraculos până în ceasul când explozia, ce şi-o pregătea singur în sineşi, se produse, — se întemeia orgolios pe puterile inteligenţii. Primatul intelectului, era motorul sistemului capitalist biruitor.

Socialismul care ameninţa irezistibil şi consolator până în ora când lumea i se deschise liberă făgăduielilor sale, — se bizuia îmbătat pe puterile raţiunei. Primatul raţionalismului a fost motorul socialismului clasic ortodox.

Şi unul şi altul — capitalism şi socialism — reuşesc azi să-şi înfrăţească duşmănia în acelaş pustiu în care se simt deopotrivă de neputincioase! Care e explicaţia? E una singură: amândouă sistemele s'au întemeiat pe considerarea formală, materială şi, deci, aparentă a lumii. Ele au putut fi justificări, intelectualiste şi raţionale, a unor stări trecătoare, dar nu erau în stare să dea omului pârghia de salvare în ceasul catastrofei.

***

Suntem într'un ceas al istoriei, când spiritul uman se simte golit dureros de toate îndreptările şi iluziile de odinioară, dar şi de toate minciunile care-i surâseseră. El cată să găsească aiurea, ceeace-i trebue. Nimic din ceeace i se spuse şi i se dărui, nu mai are preţ. Totul a fost construit din irealitate şi eroare. Lumea nu se mai poate hrăni din stocul de proviziuni adunate în imensele, catalogatele şi recile magazii ale filosofiei sociale de până azi.

Să găsim îndreptarea nu în lecuirea imposibilă şi, în orice caz, înşelătoare a structurei pur materiale a lumii, nu în reţetele intelectualismului şi în arhitecturializările raţiunei, — ci în ce e mai esenţial, mai puţin supus speculaţiii absurde, mai statornic şi mai liber de economiile de minciună ale trecutului social: **în sufletul nostru înşine.**

Scopul omului, zice profetic Rathenau, nu e să-şi împodobească sau să-şi înavuţească bunurile materiale ale vieţii, ci să descopere în el însuşi pe Dumnezeu: acea ordine imutabilă, acea perfecţie stabilă, acea bucurie divină, care a fost sădită în om din adâncurile Universului ce l-a creat ca o concluzie îndelung şi armonic elaborată sau din bunătatea unui Dumnezeu înţelept şi localizat undeva, deasupra lumilor.... Să găsim în noi acea făclie ascunsă sub straturile de amintire şi de istorie cari s'au îngrămădit în veacurile multe ale eroarei sociale. Şi găsind acea făclie, vom putea lumina drumul adevărat al vieţii.

Din acest punct de vedere, evanghelia lui Rathenau a avut un precursor poet al ordinei viitoare, — inspirat al singurului paradis posibil, — în Michel Guyau, acest sensitiv descoperitor de taine, în care vibrările celor de dincolo au ruinat atât de grabnic delicata, subtila, rara lui făptură. Sfârşind Schiţa lui de Morală fără obligaţiune şi fără sanţiune, Guyau zicea: **„Suntem ca pe Leviathan, căreia un val i-a smuls cârma şi căreia vântul i-a sfărâmat catargul. Ea e pierdută în ocean, aşa cum e pierdut pământul nostru în spaţiu. Ea merse aşa la întâmplare, dusă de furtună, ca o imensă epavă cu oameni; — ea ajunse totuş. Poate că pământul nostru, poate că umanitatea vor ajunge ele înşile deasemenea la o ţintă necunoscută pe cari şi le vor fi creat singure. Ici-o mână nu ne conduce, nici-un ochiu nu vede pentru noi; cârma e ruptă de multă vreme, sau, mai exact, ea n'a existat niciodată. Trebue s'o facem: e o mare îndatorire, dar e îndatorirea noastră".**

E exact gândul lui Rathenau redat într'o înfrigurare mai estatică, fruct al celor descoperite prin pură sensibilitate Da, Guyou e un precursor poet al evangheliei lui Ratheau E primul strigăt care chiamă omul, în goană năprasnică pe câmpurile intelectualismului arid, către el însuş, către suflet.

Căci, ceeace caracterizează criza actuală, se poate defini din punt de vedere al ştiinţei morale, astfel: **o destrămare a obligaţiilor şi o nevaliditate a sancţiunilor.**

Iată-ne, trimişi, de însuşi falimentul certitudinilor noastre morale de ieri la acea **Morală fără obligaţiuni şi fără sancţiuni**, care, e, în ultima analiză, esenţa însăşi a evangheliei etice a lui Rathenau.

Descoperind ceeace e mai profund al nostru în noi înşine, ceeace e mai omenesc — şi deci mai divin — în sufletul nostru, găsim fără mijlocirea niciunui statut sau decalog moral, tot ceeace ne trebue pentru echilibrul existenţei noastre.

Iată cum, **intuiţia**, noul instrument de cercetare al realităţii ştiinţifice, e şi unicul mijloc de căutare al realităţii morale. Intuiţionismul bergsonian, relativismul Poincaré-Einstein, psicho-voluţionismul lui Fouillé, merg toate ca armate diferite ale aceleiaşi cruciade spre adevăr, — al unei cruciade în care Guyou e avantgarda înfrigurată şi îndrăzneaţă şi în care Rathenau e ariergarda culegătoare de trofee şi înţelesuri.

Indreptarea lumii, e o problemă morală. Ca problemă morală, ea e o chestie a libertăţii.

Să ne liberăm prin intuiţie morală, — aşa cum nu putem găsi adevărul decât prin intuiţie intelectuală.

Cu această întoarcere a noastră asupra a noi înşine, vom descoperi sursa după care însetăm fără s'o bănuim. Vom descoperi pe om, pe omul adevărat, care e şi omul moral, — e **omul iubirii**. Da, o realtoire a iubirii între oameni, iată ordinea nouă, iată salvarea, — iată religia aşteptată. E însăşi morala fără obligaţie şi fără sancţiuni, visată, — morala şi ordinea perfectei libertăţi. Ea nu poate fi de cât reflexul iubirii şi iubirea nu se poate întrona decât prin intuiţie morală.

Totul se reduce la cuvântul Evangheliei: să ne iubim unul pe altul ca într'un gând să mărturisim.

MARGARETA FRASIN

* * *

Omul de zăpadă...

De la fereastra mea privesc în stradă
şi ochii tresărind alunecă
pe maidanul alb şi cu movile de zăpadă...

Copii, îmbujoraţi de frig,
în haine mici şi calde:
fiecare e un meşter iscusit!
Ghiozdanele, pe lâng'un gard
se reazimă, uitate —;
ei,
cu mişcări încete, chibzuite,
vor să facă „omul de zăpadă"...

Intâiu, un bulgăre uriaş rostogolit cu grea,
pe urmă, unul mic, urcat de-a dura
şi potrivit de-asupra...
Apoi, scobiră cu 'ngrijire gura
şi doi cărbuni, — doi ochi, închişi ca smoala...
Unul strigă alergând jur-împrejur voios:
„O! ce frumos!"
„o să se mire toată şcoala!..."

In mâna dreaptă i-au fixat toiagul —
Şi-un moş adus din spate,
sfătos,
blând şi luminos, —
un moş ca un bunic încărunţit
par'că vorbia cu dânşii liniştit...

Dupe ce-l priviră îndelung
veseli şi mulţumiţi,
plecară obosiţi...

* * *

Eu am rămas pe gânduri la fereastră
şi par'că mai aud un glas duios
de copilaş: „O! ce frumos!"
„o să se mire toată şcoala!..."

* * *

Inserarea îşi resfiră braţe moi de întuneric
şi tristeţea din înalt porni să cadă...
Pe maidanul alb văd omul de zăpadă
— numai omul de zăpadă!...

Fuge gândul înapoi cu ani, —
şi-mi aduc aminte
cum mă jucam cu alţi copii, cuminte...
Şi prin ferestrele atâtor ierni trecute
revăd visări clădite şi pierdute,
revăd copilăria fermecată
din care timpul şi-a făcut o pradă
copilăria fermecată
când îmi făceam, nevinovat,
— nevinovat!, — oameni de zăpadă...

* * *

...E noapte, — e târziu, — şi ochii mei
se uită ţintă desluşind departe
un moş adus din spate —
un moş cuminte şi sfătos
la fel cu cel pe care îi făceam şi eu
săltând senin şi bucuros:
„O! ce frumos!... o! ce frumos!"
„O să se mire toată şcoala!..."

E noaptea grea şi neagră...
De la fereastra mea văd cerul mohorît ca smoala
şi cineva, ascuns, —
şopteşte din copilăria mea:
„O! ce frumos!... o! ce frumos!...
„O să se mire toată şcoala!...

GEORGE SILVIU

LITERATURA STRĂINĂ

Giovanni Papini

Din „Povestea lui Christ"

— Staulul —

Isus s'a născut într'un staul.

Un staul nu-i porticul drăgălaş şi uşor pe care pictorii creştini, ruşinoşi de culcuşul murdar, şi vrednic de plâns, unde-a odihnit Dumnezeul lor, îl înălţară fiului lui David; nu-i ieslea de ghips pe care-o întruchipează, azi, fantazia vânzătorilor de statuete, ieslea curată, în bună rânduială, cu boul şi asinul în pios extaz, îngerii desfăşurând pe acoperiş flamura lor şi, cele două grupe simetric îngenunchiate, a regilor în mantii şi a păstorilor cu glugă. Ieslea poate fi visul novicilor, luxul preoţilor, jucăria copiilor, „vaticinato ostello" al lui Manzoni, dar, ea nu-i staulul unde se născu Isus.

Staulul e locuinţa vitelor, temniţa vitelor care muncesc pentru om. Vechiul şi săracul staul din ţara lui Isus n'are nici capitele şi nici pilaştri; nu cunoaşte nimic din luxul grajdurilor noastre; nu-i coliba graţioasă a ajunurilor de Crăciun. El nu-şi are decât cei patru pereţi, pardoseala murdară, un acoperiş din bârne şi olane; e întunecos; respiri acolo mirosul cirezii; nimic nu-i curat, în afară de jghiabul unde stăpânul pregăteşte nutreţul.

Ierburile livezilor — fragede în dimineţile senine, unduind la vânt, pline de soare, umede, — fură tăiate; firele de iarbă, înalte şi fine, căzură sub coasă, odată cu flori înflorite, albe, albastre, galbene, roşii. Totul se veşteji, se uscă, luă culoarea palidă a fânului şi, boii duseră la adăpost pleanul mort al primăverii.

Şi iată că, ierburi şi flori, uscate dar veşnic parfumate, sunt acum în jghiab, pentru foamea vitelor sclave, care, încet, mişcă groasele lor buze negre şi prefac în umed îngrăşământ câmpul înflorit.

Astfel e, într'adevăr staulul unde Isus veni pe lume. Locul cel mai murdărit fu primul lăcaş al singurei Fiinţe pure ce s'a născut vreodată, dintr'o femeie. Fiul Omului, care va trebui să fie sfâşiat de fiarele ce-şi zic oameni, avu drept întâiul său leagăn ieslea unde vitele strivesc între dinţi minunatele flori primăvăratice.

Şi aceasta nu fu o întâmplare: pământul nu-i oare un grajd imens unde omul înghite orbeşte şi mistuie apoi? Lucrurile cele mai frumoase, cele mai curate, cele mai divine, nu sunt oare prefăcute, printr'o alchimie drăcească, în băligar? Grămada de gunoiu pe care apoi omul se culcă. Şi, aceasta-i un grai omenesc: „a te bucura de viaţă!"

Intr'o astfel de lume, cocioabă şubredă, ale cărei podoabe nu pot ascunde murdăria, Isus apăru, într'o noapte, născut dintr'o fecioară fără pată, înarmat doar cu inocenţă...

(După traducerea franceză semnată Paul Henri Michel). I. V. S.

* * *

Al. Macedonski

Pitarul

Era o iarnă geroasă....

Tristă iarnă pentru săraci, iarna în care am zărit pentru întâia dată pe bietul Pitar.... Să-l fi văzut încovoiat în două cum l-am văzut eu trecând pe sub ferestrele mele, cui nu i-ar fi fost milă, dragi cititori? — Bătrân, umbră a unui alt veac, cu şapca lui cu cozoroc, cu antereul lui de lustrin negru ce flutura în crivăţul de iarnă, şi pe care el se tot căznea să şi-l strângă la piept, era o adevărată nălucă... Şi m'a cuprins o milă nespusă de bietul pitar... Unde se ducea el pe gerul de foc, repede-repede, cu pasul iute dar mărunţel, precum era şi dânsul?

Unde se ducea, ştia numai Dumnezeu. Nici el nu ştia unde plecase, unde o să ajungă, şi când o să se întoarcă.... Dar plecase... plecase, desnădăjduit, lăsând acasă pe o sărmană bătrână soră, a lui, pe jumătate îngheţată de frig şi de foame.....

Când se întoarse, îi bătui în geam, şi trimeseiu o slugă să-l pofti 'năuntru. — De atunci, am văzut adesea pe bietul Pitar. Intra în cafenea şi sta pe lângă uşă, smerit, cu ochiul rugător, dar nu cerea nimănui nimic. De'i dai ceva, lua; nu-ţi mulţumia niciodată; privirea ce oprea asupră-ţi, era însă plină de atâta recunoştinţă, în cât te simţeai mişcat fără voie.

Multe mi-a povestit mie pitarul din vremurile trecute, din vremile giubelelor, antereilor, rochiilor de sarasir, iacalelor de samur, căci era bătrân, şi văzuse multe. Ţinea minte până şi domnia lui Vodă-Şuţu, care era urit, negru, scurt şi cam ghebos, dar care, cu toate aceste, nu era mai puţin primit la paradă, în vuetul meterhanelei şi cu cântecul obişnuit de primire al Domnilor de pe vremea de atunci, cântec ce era cam în felul ăsta:

„Nalt eşti,
„Oacheş eşti,
„Sprâncenat eşti,
„Frumos eşti,
„Hura! Hura!
„Să trăieşti,
„Să îmbătrâneşti,
„Măria ta!"

Şi Vodă-Şuţu, ghebos, negru şi urît, păşea îngânfându-se, cu o mână pe iataganul din brâu şi cu alta în şold, în sunetul acestui cântec, al cărui ison i-l ţinea meterhaneaua şi ciohodarii cari loveau cu sgomot în nişte tipsii de aramă.

Pe atunci, bietul Pitar, nu era ce-a ajuns astă-zi....

Ceaşul

De când cu căile ferate, poştele, caii de poştă, surugii, ciauşii, olacurile, căruţele, trăsurile cu zonturi, diligenţele, şi o mulţime de alte mijloace de călătorit, tot atât de vechi, au pierit ca şi cum n'ar fi fost, întocmai după cum au perit sfanţii, gologanii, paralele, irmilicii, icusarii şi rubielele.

S'a dus vremea când cumpărai trei covrigi la o para, şi când ocaua de carne o luai pe o firfirică de trei-spre-zece.

S'a dus vremea când, dacă plecai le drum, înhămai la trăsură doi-spre-zece cai de poştă, duşi de câte trei surugii cu pletele în vânt, şi călări pe deşelate.

Şi în locul acelor bine-cuvântate vremuri, pline de fermecătoare poezie, a venit timpul, timpul nou, timpul de astăzi, ţesut cu drumuri de fier şi cu toate năpăstiile ce s'au potopit pe ţară, pentru ca s'o ducă la desmădulare şi peire.

— Dar ce?... vor zice unii; nu e mai bine acum că nu mai suntem îmbrăcaţi în anteree şi cu capetele în islice?

— Nu; nu e mai bine, voiu răspunde eu, căci mai bine ar fi fost să fim tot în anteree şi cu islice în cap, decât în haine străine, pe drumuri de fier străine şi cu sărăcia oarbă în pungă.

Răposatul tată-meu, (Dumnezeu să-l ierte), nu era tocmai de o părere cu mine, că de câte ori pleca la drum, se supăra groaznic pe poştă, pe surugii şi mai ales pe bieţii ceauşi. Mi-oiu aduce aminte cât oiu fi, de ocara ce trase ceauşului dela Vadu-lat.

Plecasem din Bucureşti, cu trăsura noastră cu zonturi, mare cât un hambar şi care se despărţea pe mijloc printr'o perdea; şi pentrucă trăsura era înhămată cu doi-spre-zece cai, sosirăm destul de repede la poşta dela Vadu-lat, dar, cu toate aceste, ziua fiind mică toamna, începuse tocmai să amurgească. Când se aduseră caii ca să-i schimbe, tată-meu, chiamă pe ceauş şi-l întreabă de ce au scos surugiii din grajduri numai opt cai? Şi ceauşul, pe care mi-l aduc aminte ca acum, un om înalt şi chipeş, îi răspunsese, că ăi-l-alţi sunt la ciair.

De-or fi fost caii la ciair ori nu, Dumnezeu ştie; dar ceauşul, văzând că nu i se trece cu una cu două, scoase ca din pământ încă patru cai, şi puse de-i prinse la trăsură pe lângă ăi-l-alţi. Surugiii se asvârliră apoi în şea, cu bicele în mână, şi gata de plecare, pe când ceauşul, cu căciula cu fundul roşu în mână, ca mai mare al surugiilor, căci ceauşii erau un fel de vătafi ai lor, le da feluri de poveţi, ca bună-oară: să mâne bine, să bage de seamă la hopuri şi altele multe, dar acestea, mai mult pentru a face să-i cadă bacşişul obişnuit în căciulă, de cât din grija ce avea ca să sosim cu bine la poşta următoare.

Aşa era perita nălucă a ceauşului de poştă, şi pare că-l văd încă în picioare la portiţa trăsurei, în iţari de dimie albă, cusuţi cu arnice, şi cu peptar roşu, ale cărui flori de mătase şi fir, străluceau în cele din urmă raze ale soarelui ce apusese de trei sferturi după dealurile ce albăstreau în depărtare.

* * *

D. Anghel

Fata din dafin

Ce dulci erau serile de vară în ceardacul casei noastre. Stâlpi albi îi sprijineau bătrâna straşină plină de cuiburi, şi perdelele de salcâm albastru, o înfloreau întotdeauna. Lespezile de piatră sură ale scărilor, printre crăpăturile cărora protolacul îşi prindea rădăcinile îndărătnice, rămâneau calde până târziu, şi greeri odată cu luceafărul de seară, îşi începeau eterna lor cântare. Sfios prindea unul să cânte, ca încercând un acord, apoi sute de glasuri răspundeau de pretutindeni ca la o poruncă şi monotonul refren se prelungea până la ziuă.

Stelele, una câte una se aprindeau licăritoare, dela cele mari până la cele mici, şi-apoi în târziu, ca şi cum un alt Prichindel nevăzut ar fi aruncat în urma lui risipitele fărmături ca să-şi însemne drumul pe unde a trecut, o spuză lucitoare de stele se arăta deacurmezişul cerului.

Umbrarele se întunecau şi minunatele flori înviorate de rouă, îmbălsămau mai tare, ca şi sufletele noastre după un plâns tăcut. Fântâna cântă şi pe apa havuzului împresurat de teii înalţi, sădiţi laolaltă şi crescuţi ca nişte fraţi de gemeni, nuferii pali stăteau neclintiţi, ca şi cum o făclie trecută pe faţa unei oglinzi ar fi lăsat să-i cadă pe urmă picuri de ceară.

Şi noi, fraţii amândoi, crescuţi în farmecul poveştilor şi lăsaţi în voia lor, când toţi dormeau, ne furişam din casă şi strângându-ne unul lângă altul, ne aşezam pe lespezi şi aşteptam încrezători, ca lumea fantastică a celor ce au fiinţă în poveşti să se trezească şi întrupeze.

La fata din Dafin, visam noi, la frumoasa şi bălaia copilă robită de un farmec, căci în grădina noastră era un dafin uriaş şi plin de scorburi, în care apele ploilor strânse, luciau în nopţile de lună, ca nişte ochi misterioşi. Spre el ne aţinteam ochii la orice sgomot, aşteptând ca închisoarea de lemn să se deschidă şi albaştrii ei ochi luminoşi, să lumineze întunericul. In haine albe de crin, o îmbrăca fantezia noastră, un mac roşu ca un potir de sânge, trebuia să poarte la piept şi un galben trandafir în mână.

Dar dafinul rămânea neclintit, murmura când bătea vântul şi arar se înfiora ca un suspin, ca din adâncurile lui venit, căruia în zadar căutam să-i dăm o tălmăcire.

De fata din Dafin, ne era dor nouă, şi câte nopţi n'au crescut şi au scăzut deasupra capetelor noastre...

Imensul mister ce învălue lumea plantelor, câte nu ne-au spus nouă! Toată poezia aceia semănată aşa de darnic, toată simfonia viorie de semitonuri, unde nimic nu răneşte ochiul, toată lumea de vis, care îndulceşte decorurile, cât de mult nu ne-au desfătat!

Căci numai noaptea ştie, pe unde trece cu dulcea ei estompă, să şteargă marginea realului şi să ne unească cu nemărginirea.... Numai ea desrobeşte flăcările comorilor şi le face să joace şi să tremure în aer, numai ea ştie să aţâţe flacările minţei, şi să dea ochilor putere de a vedea mai departe, dincolo de zidul mărginirei.

Şi dacă n'am mai căutat pe frumoasa fată bălaie cu ochii albaştri, dacă n'am mai bătut cu mâinile mele de copil, în lemnul răsunător al dafinului bătrân, dacă nu mai m'am înfiorat de apele ploilor ce priveau adunate în scorburi ca nişte ochi misterioşi, dacă n'am mai tresărit de suspinul acela eşit ca din afundul unui suflet din trunchiul străvechiu, totuşi ochii albaştri ai dulcei fantasme visate, i-am aşteptat, căutându-i de atunci, pretudindenea în lume...

Dacă dafinul bătrân nu şi-a deschis inima ca să-mi arate comoara lui, comoara întreagă de poezie a nopţilor pe care le-am pierdut privind la dânsul, mi-a pătruns fără de voe sufletul.

Nemărginita poezie risipită aşa de darnic, dela lacrima stelei din infinit şi până la stropul de lumină al licuriciului, mi-au luminat îndeajuns ochii. Freamătele împrăştiate, care trec pe vârfurile ierburilor plecate, ca şi pe înaltele frunzare ale copacilor, mi-au fermecat cu prisos auzul. Mirezmele toate, pe care trupurile florilor le exaltă, m'au făcut să ştiu ce-i îmbătarea şi să-mi pot fermeca singur, ori-unde aş fi, întunericul.

Şi ca definul acela bătrân ce-şi păstra comoara lui, arborul acela sădit în decorul minunat al grădinei noastre, aşa am închis şi eu acum în adâncul sufletului meu, o fiinţă minunată, cu ochii albaştri, căreia îi voi închina toată poezia pe care simţurile mele au cules-o dealungul anilor, la lumina stelelor, atunci când greerii cântau şi când Prichindelul ceresc îşi aruncă în urma lui spuza fărâmiturilor de stele, ca să-şi însemne drumul pe unde a trecut....

ÎNSEMNĂRI

Din câte-va cărţi de amintiri

1. Căruţ... patru lătrători ai lui Gheorghe Sion

Suvenirile ...timporane ale lui Sion, apărute—într'un volum. de peste ...de pagini in-quarto—î 1888, au şi un capitol intitulat „Din c...ărie". Iată descrierea unui echipagiu curios:

„Odată m... venit fantasia ca să pun să înhame la căruţul meu nişte câ... Aşa dar am poruncit ţiganilor mei ca să facă hamuri de c...ă sălbatică sau de funii de tei, şi să înhame patru lătrăto... roate, întocmai cum se înhăma caii la trăsura tatei când se... cea la Vaslui. Băeţii şi-au pus toată silinţa ca să'mi satisfa...ustul; dar fiindcă nu erau hămurari, unul din şi a rugat p...tăl său, care era vizitiu, de a venit şi le-a ajutat să încr...scă harnaşamentul. După aceasta cu vai nevoe au adu...tru câni, trăgându-i de gât şi de codă, şi i-au băgat în h...i. S'a suit un băiat pe capră, ca de acolo să mâie cânii, ...toate că hăţuri nu avea. Nu voiau bieţii lătrători să tra...efiind deprinşi sărmanii cu asemenea serviţiu; dar, după ...inca mea, punându-se să-i bată cu nuele şi să-i tragă de u...l, au început cu încetul a se deprinde a merge după sfor...ari îi ţineau legaţi. A doua şi a treia zi repetindu-se a... exerciţii, câinii s'au fost dat pe brazdă şi mergeau bin...în cât ocoliau toată curtea şi trăgeau la scară unde, cân... opriam, câinii se puneau jos şi gâfâiau cu limbile scoa...ceasta îmi făcea o plăcere nespusă; de aceea zi...ceam să ...a mămăligă multă şi apă de băut, ceeace se executa num...ecât".

Fiul a... al serdarului Sion şi al Frosei Schina, avea, la vârsta d...ci ani, şi alte „plăceri nespuse" foarte puţin plăcute ace...cari trebuiau să i le procure. Încăleca pe grumajii „celor p... ţigănuşi ce-i erau daţi spre serviciu". Ajunsese în îresaju...sta, la atâta virtuozitate în cât—spune Sion—„nu mai av...nevoe a mă ţinea de chica lor, ci luam câte o nuia pe care...vârtiam surugeşte şi loviam în cel pe care încălecam cu...e puterile".

2. Cataligile lui Vasilică al lui Gavrilă

„...ţeau educaţia unui bun copil" (carte tipărită la Gher...la) şi ...ologia şi logica intuitivă a lui V. Gr. Borgovan slujit-au ...model „metodei ghe a preda grămakica în jenăre şi apoi ...şi doară ghespre metoda intuikivă" a pedagogului de şcoal...ă al lui Caragiale? Se poate. În orice caz Istoria pedagog...escursiunile pedagogice la şcoalele normale din Germani...rările despre şi din Pestalozzi ale lui V. Gr. Borgovan vor ... să conteze în istoria pedagogiei româneşti.

...van a scris şi Amintiri din copilărie scoase'n tipografia ...ianu la Braşov. Sînt aduceri-aminte din „şcoala primar...mânească şi nemţească, preparandia şi gimnaziul"; şi îmb...ază perioada dintre 1859—1873. Primul capitol arată cum ...eau unii dascăli să le fie copiilor dragă cartea, cum alter...crisul şi cântul cu d'agaia şi d'a căişorii şi cu jocuri de...pucul (mingea) şi cum ajungeau aceşti dascăli ortacii şco...r lor.

...un fragment:

...am de vre-o şapte anişori când, în toamna anului 1857, ve... la noi în sat un dascăl nou, de şcoală. Era jupânul dasc...mitru Rusu, de loc din Mititeii Năsăudului. Că în vremile a... ale beamtărilor nemţeşti, după încetarea resmiriţii şi ...liniştirea ţării, s'au fost deschis două preparandii română ...una la Năsăud, în nordul Transilvaniei, şi alta la Orlat, ...azăzi, unde aveau să se pregătească, sub conducerea unor ...ci profesori, învăţători săteşti pentru întreg Ardealul. Şi ...Mureş în spre miazănoapte, până şi prin Maramurăş şi ...ar, toate şcoalele româneşti erau împânate cu dascăli ...Năsăud.

Şcoala în Ujfalăul-de-Jos, cum se numeşte satul nostru, este ... la mijlocul satului pe uliţa cea mare. Şi cum casa părin...mei era numai preste uliţă şi preste părău,—dela şcoală, ...'o Duminecă—numai ce vedem, eu cu Sănducu, cu care um...n în catarigi, prin ogradă, că intră la noi dascălul cel ..., frumos îmbrăcat în haine de ale mărginenilor (grăniţeri...): cu o pălăriuţă rotundă neagră, o cămaşă albă ca omătul, ...ngă până la genunchi, strânsă pe lângă trup cu un laiber ...estă) negru, o năframă neagră de mătasă la gât, cu şuluari ...lvari) albi de pânză de bumbac şi cu nişte ciobote sprintene ...e rame" (cusute cu cuie şi cu tocuri mai ridicate decât cizele cele proaste).... Sănducu era un văr al meu, cam de vre-o ... ani şi venia mereu la noi, de se juca cu mine; iar atunci mă ...văţa să umblu în catarigi (picioroange). Că, pe la noi, toamna ...ână ce îngheţa şi primăvara, după ce se desghieţa pământul, ...u da Dumnezeu să fi putut umbla pe uliţe, cu picioarele şi mai ...uţin cu carul, că te înglodai în tină (noroi) până în genunchi ...e accea, toată lumea: băeţi, feciori şi bărbaţi ba şi fetele şi femeile mai curagioase umblau în catarige de câte un cot şi mai ...ine de lungi, dela picior în jos. Unii umblau răzemaţi pe beţe ...cioimage); alţii însă, cei mai bine deprinşi, umblau cu cea mai mare înlesnire, fără beţe; ba flăcăii pe catarigi chiar se prindeau în fugă şi făceau fel de fel de jocuri, în Dumineci şi sărbători".

3. Dela arşicele „bursucului" la acrostihul învăţăcelului.

Cele două volume de memorii ale doctorului Ad. Stern—şi părţi din foiletoanele rămase neretipărite din paginile „Înfrăţirii—constitue mai mult decât nişte „însemnări din viaţă". Sunt capitole de istorie contimporană. Dacă s'ar alcătui şi li s'ar alătura un indice, s'ar vedea că în cele două cărţi au încăput sute de personagii din trecutul politic şi cultural românesc şi de aiurea. Al doilea volum este mai puţin adâncitor. Dar câte nu evocă şi dânsul. Întâiul, cu deosebire, e — însă — un adevărat giuvaer. Calamburgii ar putea spune că e drept să fie aşa, de vreme ce autorul e fiul unui gievaergiu din Uliţa franţuzească (astăzi strada Carol), la a cărui uşă „se opriau călescile şi săreau de pe capră arnăuţi cu fustanelele albe şi brâurile încărcate de iatagane şi pistoale! Apoi boerii, în „tombatere" şi anteriuri cu lungi falduri, se scoborau a lene şi intrau cu ciubucile cu musciuc de chihlibar, şi se aşezau tacticoşi şi tabetlii bătând mătăniile". Desprind din primul capitol („Copilăria, familia, datini şi curente, întâia învăţătură 1848—1858") următoarele pasagii:

„Câmpul isprăvilor pentru noi copiii se întindea până la casele Bellu (azi Prager) unde se afla poştia austriacă, pe stânga, apoi pe dreapta până în curtea bisericei Sf. Nicolae, unde crucele de pe morminte nu ne speriau de cât când se coborau umbrele înserării, iar în dos până în Dudescu, (azi strada Brâncoveanu) unde Dâmboviţa îşi rostogolea a lene apa ei măloasă. Adesea hoinăream însă până în Cişmigiu unde ne jucam sub sălciile pletoase din ramurile cărora ne făceam tălăngi, şi pocniam între degete foile de salcâm. Azi însă îmi place să mă plimb în bătrâna grădină, să mă opresc la sălciile plângătoare cari gârbovite, îşi pleacă crengile până în luciul lacului. Ele deşteaptă stoluri de amintiri şi gânduri, şi mi se pare straniu când văd grădina, tovarăşa copilăriei mele, reînoinduşi în toţi anii tinereţea ei, pe când pentru mine nu mai este primăvară.

La jocurile noastre se împărtăşau toţi copiii mahalalei, fără deosebire de credinţă, căci buruiana antisemitismului nu pătrunsese încă la noi de peste Milcov. Arşicele, sodronul mingea erau jocurile noastre, în timp de ...e, adesea întrerupte prin războiae şi bătăi. În asemenea vremu...eu — „bursucul" — mă ţineam înţelepteşte departe de bătaia...cului.

Această viaţă fericită a fost tu...rată printr'o întâmplare mare: la vârsta de şase ani şi jum...te am fost dat la şcoală. Mă văd cu o stranie limpezime, scot...ând uliţa, cu ochii plânşi şi cu inima svâcnindă. Cineva mă d...e de mână. Trec pe lângă Biserica Sf. Nicolae şi fur privirile ...pre curte, spre crucile şi lespezile cu pisaniile lor, mâncate ...ploaie şi ninsoare, la cari mă uitam totdeauna cu evlavioasă...ială, şi spre băeţii cari se joacă sglobii şi se opresc pentru a...e uita la mine cu râsul în ochi, făcându-mi sâc!

Trecem Curtea Veche, urcăm ...ada Patria, intrăm în Tabaci pe la Ochii-Albi—un calvar...-şi iată-ne ajunşi la şcoala „Comunităţii evreilor lehi" lângă ...inagoga mare... Mă revăd în urmă în clasa lungă, cu pereţi ...uiţi şi goi, în faţa unei namile de om, lung, uscat, cu păr... vâlvoi, şi cu nuiaua în subţiori, care ne face să răcnim în...or silabe şi cuvinte. Trei ani am urmat în şcoala aceasta und...am învăţat ebraica, româna şi germana. Cum că româna se ...ţa binişor se dovedeşte că la înscăunarea lui Cuza Vodă eu ...n vârstă de nouă ani am închebat un acrostich în onoare...lui".

B. L.

Ştefan Vârgolici şi Nicolae Iorga

— Contribuţiuni la contribuţiuni —

Cetind scrisorile pe cari ...gretatul Ştefan Vârgolici le adresă la finele anului 1889 şi începu...l anului 1890 d-lui Iacob Negruzzi, adică colegiul său dela „Junimea", „Convorbiri literare" şi Universitate, *) am avut impre...unea, că nu se pune în adevărata ei lumină figura lui Niculae Iorga, de pe atunci.

Iorga care, ceva mai tâ...u, nu avea să permită unui Gaston Paris, să-i schimbe o iotă ...n lucrarea sa terminată dela *Hautes Etudes* „Les marquis de Suces", nu putea să îngăduie, fie şi reputatului literator, care ...d. Iacob Negruzzi, să tacă articolelor lui, nici chiar „câteva ...ici suprimări sau modificări"; şi cred că din această pricină „...onvorbirile literare", au întârziat cu publicarea studiului lui I...ga despre Veronica Micle. Nu am la îndemână cercetarea. Mi s...pare însă, că referitor la anumite date din acel studiu s'au ridic... contestaţiuni, datorită unor erori strecurate în însăşi izvoarel... cari au procurat autorului, materialul necesar studiului. Şi lucr... pare a se datori în bună parte marelui rival Titu Maiorescu, ce, din motive personale (sau politice) a înlăturat anumite documente pe cari dorea să nu le utilizeze posteritatea.

Dar nu acesta-i scopul rândurilor de faţă. Scrisorile lui Ştefan Vârcolici de acum 5 ani, mi-au evocat amintiri scumpe, cari pot interesa. Le răscolesc cu pietate datorită faptelor şi gesturilor trecutului, pe care arareori ne mai e iertat să-l retrăim, în toată frumuseţea, în entuziasmul şi mai ales în vigoarea anilor noştri tineri.

Ştefan Vârgolici, nu trebue privit prin prizma judecăţii lui critice, pur maiorescienă. Era eminent profesor de literatură franceză la Universitatea din Iaşi şi Institutele-Unite. Învăţăturile lui au folosit unei pleiade de tineri elevi, cari au adus cele mai mari servicii ţării şi culturii neamului de pe la 1880 încoace.

Iorga nu prea avusese însă mult de învăţat, dela profesorul său Vârgolici. De altfel şi în liceu şi în Universitate prea puţini au fost profesorii, cari s-ar putea lăuda cu elevul Iorga. În afară de Vasile Burlă, ce poseda şi cunoştinţi serioase şi preciziunea metodei, în calitate-i de elev distins al lui Curtius (minus vulpea sa derivată din alfex, şi de marele) învăţat şi logician, care e Alex. Philippide, nici în liceul naţional din Iaşi şi nici la Universitate, Iorga n-avusese mai nimic de învăţat dela mai nici unul din profesorii săi cari îl stimau şi iubeau, pentru vastitatea şi varietatea cunoştinţelor lui.

În clasa a VI-a de liceu tânărul Iorga cunoştea toţi clasicii greci şi romani, pe cari îi citea cum citim noi ziarele. În momentele libere se ocupa cu „decadenţii" şi în timpul orelor de clas, se punea la curent cu noile producţiuni ale literaturii franceze, clasicii fiindu-i mai dinainte şi bine cunoscuţi. Lecţiile lui Iorga erau o plăcere şi pentru noi colegii săi ca şi bunăoară pentru bunul nostru profesor, venerabilul Al. B. Brandia.

Il ascultam o oră întreagă cu toţii, ţinând o adevărată prelegere, la finele fiecăreia, profesorul îi aducea elogii, exprimându-i mulţumirea ca şi admiraţiunea; iar pentru colegi ele erau un stimulent admirabil de sârguinţă şi muncă, pentru a nu fi prea ignoranţi în faţa unui atât de mari eruditiuni.

Ştefan Vârgolici, care, fără să fie lipsit de oarecare pedantism şi poză, câştigate în cenaclul „Junimei" era un om priceput şi foarte bun, ţinându-şi socoteală, de valoarea eminentului student, (care ştia atât şi atâtea încât la Universitatea din Iaşi, nu prea avea ce să mai studieze) s'a pus de acord cu un alt suflet de elită „popa Coliano" (rectorul gratios al Universităţii, câtă vreme această demnitate fusese gratuită), şi au intervenit la regretatul Th. Rossett, să-i procure mijloace de a vizita Italia şi Grecia, pentru a culege „impresiuni din vizitarea acestor locuri pline de amintirile antichităţei". E ceva preciozitate în această formulă de junimist incorijibil, dar e şi altceva: conştiinţa, că tânărul palid şi istovit de o formidabilă muncă, închinată numai cultivărei minţii şi sufletului său, flămânde de cât mai multe adevăruri şi cunoştiaţi, va face o călătorie, profitabilă şi ţărei şi neamului, din toate punctele de vedere. Aşa ierau bătrânii. Nu-mi pot aminti ce anume lucruri noi a adus Iorga din călătoria sa, în afară de câteva impresii de drum; ştiu însă că peste un an ori doi, după prima călătorie de explorare a călătorit în Italia pe cont propriu şi cu mari jertfe (pe urma altora cari costaseră milioane, pe bietul Stat!) Cercetând îndărătnic arhive şi biblioteci, a găsit puzderie de documente cari au schimbat fundamental o sumă de date şi de noţiuni istorice, ori eronate ori incomplecte.

Ce păcat că acest mare şi luminat învăţat, s'a coborât în arena luptelor politice, din olimpul divinităţilor omenirei şi ale neamului, unde ocupa şi va reocupa, un loc de frunte pe care nimeni nu va îndrăzni să i-l discute nici odată.

Dar şi în această ordine de idei, tot activitatea sa de mare dascăl al neamului, va predomina şi va face ca amintirea Vălenilor-de-Munte să fie adânc răsădită în sufletul generaţiunilor viitoare, ca a farului celui mai puternic care a îndrumat şi călăuzit paşii întregului neam către unitatea naţională, pe deasupra tuturor forţelor oculte, făţişe, conştiente şi inconştiente ca şi a tuturor vijeliilor ce voiau să-l doboare.

Tulcea ATHOS

Contribuţii la istoricul „Junimei" dela Iaşi

Corespondenţa lui N. Gane cu d-l Iacob C. Negruzzi

publicată de GH. CARDAŞ

Marţi 11/23 August Abazie-Hotel Ştefan

Iubite Jacques.

Astăzi am primit o scrisoare de la fiul meu Alexandru prin care îmi spune că Suzana viind la Folticeni iau propus din partea ta să se prezinte la un concurs pentru un loc de ataşat de Ambasadă la Paris. Ideea este fericită mai ales că Alexandru întruneşte toate condiţiunile de admisibilitate la concurs: este Român, are certificat de scutire de serviciul militar, are licenţa în drept, şi nu are încă 25 ani. Cât despre obiectele de studiat nu cred să fie grele şi Alexandru uşor le poate prepara.

Prin urmare iubite Jacques îţi mulţumesc din toată inima mea că te-ai gândit la Alexandru. Ideea ta dacă se va realiza, precum sper, va avea de consecinţă că băeatul îşi va putea cu înlesnire complecta studiile şi cine ştie poate chiar că îşi va asigura o carieră; iar mie îmi va uşura în mod simţitor sacrificiile ce eram nevoit să fac pentru el. Aşa dar prieteneasca ta atenţiune e de natură ami face un îndoit bine, şi mie şi copilului, bine care nu-l voi uita, căci nu aparţin acelei şcoli moderne care susţine că ingratitudinea este independenţa inimei.

Eu am plecat împreună cu Mitică, Eliza şi Lizeta la Carlsbad, unde am stat 25 de zile şi acum ne găsim iarăşi împreună la Abbazie. Despre Abbazie ce să-ţi spun?

Tu cunoşti acest loc încântător unde pădurile de dafini se scoboară până în marea.

Aici eu sunt cu adevărat fericit şi băile de marea îmi fac un bine nespus. Mitică, Eliza şi Lizeta sunt de asemenea sănătoşi şi nu avem până acum alt neajuns, graţie cerului, decât o căldură de 40 réaumur la umbră.

Te rog arată complimentele mele tot atât de ferbinţi, maică-ta, consoartei tale, Anetei şi tuturor copiilor; ear pe tine te îmbrăţişez din inimă.

N. Gane

Iaşi 1/14 Ianuarie 1913

Iubite Jacques

La mulţi ani dimpreună cu nepoata până la adânci bătrâneţe cu sănătate şi voe bună. Bătrâneţele de şi-s horopsite de mulţi, dar tot îs bune, bată-le să le bată, mai ales când tinereţele n'au fost tocmai deşarte. Apropos de bătrâneţă. Ele mi-a spus că în ajunul anului nou împlineşte 70 ani!... Însfârşit!... Cei mulţi înainte

Al tău frate
N. Gane

D-lui Iacob Negruzzi, Preşedintele Academiei Române Bucureşti, Str. Romană 71.

4/2 1913 Iaşi

Iubite Jacques,

Am primit cu mare bucurie scrisoarea ta fiind că din cuprinsul ei am înţeles că eşti deplin sănătos, de vreme ce ţi-a venit chefui la loc. Zici că ţi-a rămas o slăbiciune care persistă. Ei bine aşa-i la noi de un timp în coace, după fie-care boală te restabileşti, dar rămâi cu un oarecare deficit de puteri.

Eu unul, cu ajutorul lui Dumnezeu, am împlinit în ziua de 1 Fevruarie curent 75 ani. Am sărbătorit această zi împreună cu o mare parte din familia mea adunată din provintie, şi la masă am *şampanizat* după expresia modernă în curs. Vra să zică am ajuns la o vârstă la care nu toată lumea ajunge, căci numai oamenii vrednici îmbătrânesc, mişeii mor în drum. Prin urmare să ne dăm mâna, iubite Jacques, şi să dispreţuim micile accidente de sănătate ce le avem în viaţă. Am rămas din vechii membri ai Junimei numai Naum, Carp, Teodor Rosetti, Maiorescu eu şi tu. Te pun la urmă fiind că eşti mai tânăr dintre toţi., să ne ţinem deci bine ca să încălecăm pe al 80-lea an. Nu-i treabă mare. Naum a trecut de mult dincolo, dece n'am trece şi noi? De un lucru însă îmi pare rău, că Pogor nu mai e între cei vii, căci m'aşi jălui lui că a început iarăşi a se deşarta *carul cu minciunile*, dovadă istoria antereului şi a jubeluţei.

Arată, te rog omagiile mele cele mai afectuoase nepoatelor Maria şi Ella, dacă această din urmă va fi acolo, iar pe tine te sărut cu toată dragostea.

Al tău *N. Gane*

P. S. Ce mai face doamna Anicuţa Maiorescu în urma operaţiei ce a suferit?

22 Martie 1915 Iaşi

Iubite Jacques,

Cunoşti negreşit conflictul iscat între teatrul din Iaşi şi cel din Bucureşti din cauză spiritului centralizator al D-lui Davilla care a vroit să suprime autonomia literară a teatrului nostru, declarându-ne pe noi membrii comitetului de lectură, incapabilii de a deosebi o piesă bună de una rea. În această privinţă am adresat un memoriu D-lui Ministru al Instrucţiunei publice, şi deşi au trecut de atunci mai multe zile, nu avem până acuma nici un rezultat. Din gazete am aflat că chestiunea aceasta a fost discutată în prezenţa D-lui Disescu de către comitetul de lectură a teatrului din Bucureşti, din care faci şi tu parte.

Te rog dar foarte mult să mă înştiinţezi ce s'a hotărât, căci e vreme să eşim din această situaţiune penibilă.

Mă măgulesc a crede că d. Davilla, cu tot temperamentul său războinic şi autoritar, nu are interes să împingă lucrurile până la scandal, de oarece, te pot asigura, că scandal va fi dacă nu ni se va recunoaşte dreptatea.

De aceea în aşteptarea răspunsului tău, te rog să primeşti o frăţească îmbrăţişare.

Al tău, *N. Gane*

25 Martie 1915 Iaşi

Iubite Jacques,

Tu care ai ţinut un registru în regulă despre vrâsta fiecăruia dintre membrii foastei Junimi, trebue să ştii că la 1 Fevruarie anul curent am încălecat pe al 77-lea an. Iată o vrâstă la care nu toţi ajung. Numai cei vrednici pot să-şi dee satisfacţia de a număra doi de 7 în vrâsta lor; cei bicisnici rămân în drum. Cum vezi am ajuns să mă laud cu bătrâneţa. Aşa fiind am voit să sărbătoresc cu deosebită solemnitate aniversarea mea şi am invitat toată familia la Iaşi pentru aceea zi: băeţi, fete, gineri şi nepoţi ca să ciocnim câte-va pahare. Am fost 16 la masă. (Numai Nucu şi femeea lui dela Constanţa lipseau, nu din vina lor, ca să fim en grand complet:) A fost o zi mişcătoare drept să-ţi spun. Eu, sărbătoritul, patriarhul, înduioşat de multele urări de sănătate şi viaţă lungă ce mi s'au făcut, am declarat prin un toast cu paharul în mână, că pentru a le face plăcere m'am hotărât să trăesc mai departe, şi pentru a le da o dovadă despre seriozitatea hotărârei mele, m'am angajat să mai dau o masă la viitorul 1 Fevruarie 1916 la care însă, să nu lipsească nici unul... Suntem dar toţi obligaţi să mai trăim cel puţin un an... Ce va fi peurmă vom vedea. — Oi de sigur m'aşi fi obligat să-mi convoc familia pentru mai multe aniversări, dacă n'aşi suferi de o pârdalnică de ameţeală care mă pune pe gânduri. Din aceasta cauză n'am putut cu regret să-mi îndeplinesc însărcinarea ce mi-a dat Academia. Apoi ne-am fotografiat cu toţii într'un tablou de familie.

Să vezi ce frumoşi am eşit toţi, mai ales copilaşii Tincăi care par'că-s nişte îngeraşi. La venirea mea în Bucureşti îţi voiu aduce tabloul drept amintire, din partea acelui cu care ai petrecut o bună parte din tinereţile tale ca prietin şi rudă şi cu care ai împărtăşit munca ta literară la Convorbiri.

Deocamdată îţi trimet traducerea Infernului lui Dante eşită în a III-a ediţie la Alcalay care îmi tipăreşte toate cărţile în o ediţie complectă.

Mă rog să nu crezi că îmi fac bagajul pentru călătoria cea mare *dans l'autre coté* cum zicea veselul Petrache Lochman tovarăşul meu de vânătoare.

Tu şi cu mine trebue să mai trăim. Am rămas aşa de puţini din bătrânii colaboratori ai Convorbirilor, şi din fericire, tocmai cei mai legaţi cu prietenia, încât ar fi păcat să mai dispară vre-unul dintre dânşii. Paştile cu bine şi cu sănătate: Să dea Dumnezeu să ne aducă pacea ca să înceteze măcelul acest cumplit, între oameni care e ruşinea civilizaţiei moderne. Cu toată dragostea de vechi prieten.

Omagiile mele nepoatei Marie. *N. Gane*

*) Vezi „*Adevărul literar şi artistic*" n-rele 144 şi 145.

Din trecutul musical al Românilor

Elena Asachi şi Gheorghe Asachi, sprijinitori şi colaboratori la desvoltarea gustului musical în Moldova.

Pe la 'nceputul secolului al 19-lea, Gh. Asachi, vrâstnic de 30 ani, plin de energia tinereţii şi însufleţit de avântul cultural, ce'l văzuse la alte neamuri din alte ţări, întreprinde primele încercări de *teatru şi muzică*. În acest scop, ca primă încercare, traduce, după originalul lui Gessner şi Florian, piesa *Mirtil şi Hloe*, iar colaboratorul său, hatmanul Costache Ghica, adună, în casa sa din Iaşi, câţi-va tineri diletanţi ca: Elena Şubu născ. Ghica, Agripina Sturza, Leon Iacovachi şi alţii, şi reprezintă la 15 Decembrie 1815, lucrarea lui Asachi, în condiţiuni technice, posibile, pe acele vremuri, de îndeplinit.

Mulţumit de această primă şi reuşită încercare, de aci înainte, G. Asachi, îşi consacră, în mare parte, activitatea sa în direcţia scenei.

În casa boerului Sturdza, Gh. Asachi, cunoscu pe vieneza Elena Tayber, o intelectuală aprofundată în limba şi literatura germană, o *distinsă pianistă*, femee care fusese adusă la Iaşi de vornicul Mihai Sturdza ca magistră a copiilor săi. Aci, prin graţiile ei, prin talentul ei muzical, prin scânteerea inteligenţei sale cu educaţia ei şi *serioasele studii muzicale* ce le făcuse la Viena şi Dresda, sub auspiciile tatălui ei, fost profesor şi compositor al Capelei împăratului Francisc I al Austriei, intrase în sufletul idealist a lui Gh. Asachi, care, în contra tuturor pretextelor de prejudicii sociale şi de neam, ce i-se puneau în faţă de contimporanii săi, o luă în căsătorie, la 1817.

Că, pe seama acestei însoţiri, se ţesuse intrigi de natură a rupe această legătură, se poate motiva cu faptul că Elena Tayber-Asachi, nu era prima pianistă, întru-cât încă de pe la 1812, *Smaranda Şepte-Saţe* şi *Eufrosina Laţescu*, *cântau din clavir* prin saloanele aristrocraţiei Ieşene, o scânteere deci a egoismului, în materie de producere a artei musicale, se poate presupune ca evidentă.

Deja însoţirea aceasta însă, începe, în Moldova, desvoltarea gustului pentru muzică şi teatru, de aici înainte, Asachi, începe a adăuga, la activul său,, întregi opere de proză şi poezie, material de-un deosebit colorit ritmic şi adaptabil inspiraţiunilor muzicale ale soţiei sale, Elena Asachi;; sau, dacă, concepţiile poetico-teatrale, interesau o grabnică reprezentare, ele erau adaptate ori-cărei melodii cunoscute, de preferinţă musicei operelor clasice; După cum Revista „Albina" din 1851, afirmă că la o serbare şcolară a „Gimnaziului Vasilian", *s'a cân'at un imn al lui Asachi adaptat unei melodii din opera Moise de Rossini.*

Orice ocaziune e bine venită, pentru a demonstra, străinilor de neam şi ţară, că simţul artistic e în firea Românului, de aceea cu prilejul plecării din Iaşi a generalului rus Kisseleff la 10 Aprilie 1834, Gh. Asachi, organizează şi reprezintă, în prezenţa acestuia, *opera muzicală: „Cântată pastorală sau serbarea păstorilor Moldoveni"*, cu cântece şi dansuri, compoziţiunea muzicală a Elenei Asachi, despre care rev. „Albina" Românească" din 12 Aprilie, acelaş an, scrie că: „această alcătuire întitulată,, Serbarea păstorilor Moldoveni" cu cântece şi danturi, înfăţişa slava ostenească a vechilor Moldoveni, nenorocirile de cari această ţară adese-ori s'au certat, facerile de bine a noului aşezământ. Piesa a câştigat o deplină mulţumire, mai ales prin a sale nimerite aluzii foarte bine simţite de o îmbulzire nespusă de privitori.

După ce a cântat *Simfonia*, demoazelele Aristia Ghica, Maria Cantacuzino şi Ermona Asachi — fiica lui Asachi — împreună cu ai săi părinţi, au depus în loja d-lui plenipotent o cunună de flori, numite nemuritoare".

Între persoanele care au luat parte efectivă, la această reprezentaţie muzicală, au fost: Costaki Negri, Mihai Cogălniceanu, Vasile Alecsandri, Alex. Mavrocordat, N. Docan, Vârnav, şi Matei Millo. Domnitorul entusiasmat de succesul acestei reprezentaţii de teatru şi muzică, dărui artiştilor câte un ceas de aur.

La 30 Aprilie 1834 se reprezintă drama Petru-Rareş şi o *Idilă Moldovenească* cu cântece şi desenuri de Gheorghe şi Elena Asachi; iar la 31 August, acelaş an, cu ocazia încoronării Voevodului Moldovei, Mihalache Sturdza, se reprezintă, la Iaşi, lucrarea teatrală a lui Asachi „Dragoş Vodă" a cărei libret a servit soţiei sale *Elena, cea întâi compositoare muzicală română*, — vezi: „temelie" pag. 142 de N. Iorga — să creeze opera muzicală românească, „Dragoş Vodă".

Într'o casă particulară din Iaşi, pe lângă bis. sf. Ilie, la 15 Noembrie 1836, prin o bogată subscripţie, la care ia parte întreaga boerime, se înfiinţează *Conservatorul filarmonic-dramatic*, prin stăruinţa *Agăi Gh. Asachi*, a vornicului Ştefan Catargi şi Vasile Alecsandri. La început cursurile se deschid gratuit, având a se preda *muzica vocală* şi arta dramatică, cu profesorii: Tenorul *Paul Cervatti şi Cuna pentru muzica vocală*, iar Gh. Asachi pentru declamaţie.

Două camere erau destinate pentru clase şi una pentru cancelarie, în care se păstra arhiva de către medelnicerul Samoil Botezatu, care era secretar al Conservatorului. Între cele dintâi eleve şi elevi, scriptele documentare menţionează pe d-nele: Lang, Hostie, Elisa Fabian, d-rele Eufrosina şi Maria Corjescu, Ana Poni, d-nii Th. Stamati, Iancu Alecsandri, D. Sterea, Em. Idierul, Leon Filipescu, Ioan Ionescu, Nicu Casu, Enuţă, Ghiţă Călimem, D. Gusti, Ioan Albinetz, Neculai Gh. Măcărescu, Stihi, Ioan Gheraş, D. Gherghel, N. Verdeanu şi I. Dimitriu.

Primele rezultate ale activităţii acestui Conservator, se văd, nu mult după înfiinţare, căci la 8 Aprilie 1837, elevii, în urma străduinţii persistente a profesorilor lor, în frunte cu Gh. Asachi, reprezintă pentru a 3-a oară „Petru Rareş" şi „Contrabandul său Întunecimea de lună, de Gh. Asachi, iar la 1 Mai, acelaş an, „O idilă Moldovenească" cu musica de Elena Asachi.

La 20 Dec. 1837 ofiterii miliţiei Moldovii, organizează, în onoarea domnitorului M. Sturza, o petrecere, la care elevii Conservatorului contribue şi ei, dând, în casa hatmanului Balş din Iaşi, o reprezentaţie musicală, cântând imnul „Luceafăr lin" cuvinte de Gh. Asachi şi „Se il fato barbaro" puse pe musică de Elena Asachi. Despre aceste prime debuturi ale elevilor Conservatorului, revista „Alăuta românească" No. 88 din 7 Noembrie 1837 publică un foileton francez cu impresiile unui călător; iar litografia revistei „Albina" editează o broşură cu titlul „Privgherea ostaşului moldovean" în care se publică şi musica imnului „Luceafăr lin de El. Asachi.

La 12 Noembrie 1837 se reprezintă, pentru prima oară piesa „Pedagogul" comedie-vodevil cu cântece, într'un act, de Kotzebue, localizată de Gh. Asachi şi tipărită, mai târziu, în tipografia „Albina" din Iaşi.

Dar trăinicia întreprinderii sale în materie musicală, pentru care depunea atâta strădanie a minţii sale, o nădăjduia, mai cu seamă, în instituţia Conservatorului unde, *secţiunile musicale*, tindeau a lua desvoltare distinctă; prin elementele vocale şi instrumentale ce le avea, atât ca profesori cât şi ca elevi. De aceia Gh. Asachi, ca unul din principalii conducători a acestei instituţiuni, e cel întâi traducător, în limba română, a operii *Norma* de Bellini, traducere, pe care institutul „Albina" o şi publică într'o broşură; iar elevii Conservatorului o reprezintă, în româneşte, şi pentru prima oară, la 20 Februarie 1838, apoi la 27 Noembrie acelaş an, cu rolurile susţinute de D-na Lang, Elisa Fabian, Hostie, D. Gherghel Const. Gheras şi tenorul Paul Cervatti.

Cu prilejul zilei onomastice a lui Gh. Asachi, la 23 Aprilie 1838, într'un elan de cordială recunoştinţă pentru îndrumătorul spiritului naţional pe calea artei teatralo-musicală, elevii săi din Conservator, îi cântă pastoralul „Între văile înflorite" compositia muzicală datorită soţiei sale Elena Asachi.

Conservatorul, lipsit de ajutorul material şi moral al oficialităţii şi în neputinţă de a-şi trăgăna viaţa în condiţiuni vitrege, la 1 Sept. 1838, e nevoit a-şi întrerupe ori-ce activitate artistică şi, ca urmare, Gh. Asachi cu soţia sa Elena, sunt stăviliţi în acţiunea lor musico-literară. Abea la 8 Noembrie 1845, cu ocaziunea zilei festive a domnitorului Mihalache Sturza, se dă o reprezentaţie extra ordinară, când, la intrarea în sală de spectacol a Măriei Sale, trupa moldovenească împreună cu orchestra au cântat un imn naţional, cu versuri de postelnicul Gh. Asachi şi musica de Capelmaistrul Iosef Herfuer.

Acest imn, împreună cu darea de seamă a serbării, a fost tipărit în „Albina" No. 88 din 1845 şi reprodus de Th. Barada în rev. „Archiva din 1907.

Despre faima celebrului pianist Fr. Lyszt, ajunsese şi la cunoştinţa puţinilor intelectuali moldoveni, cari mai existau pe acea vreme. Între aceştia, Gh. Asachi, reuşeşte ca, în colaborarea lui Ştefan Catargi, V. Alexandri, D. Gusti şi alţii, să obţie visita celebrului musician, acesta, în lipsa unui local de teatru, concertează — cum se obicinuia — într'o casă boerească din Iaşi şi în asistenţa elitei Ieşene. Cu acest prilej, Gh. Asachi, publică în gazeta „Albina" No. 35 p. 136 din 4 Mai 1847, un sonet, în româneşte şi franţuzeşte, dedicat faimosului pianist.

Tot ca dedicaţie, pentru admiraţia geniului marelui musician, D. Gusti, publică două poezii în rev. „Albina" No. 5 p. 19 din 16 Ianuarie 1847.

După o întrerupere de câţi-va ani, la 13 Martie 1848, Asachi parvine să-şi reprezinte traducerea şi localizarea sa vodevilui „Mărfurile engleze" cu musica de Elena Asachi.

În anii următori, 1849, 1856, 1863, Gh. Asachi publică poezii şi idile cu colaborarea musicală a soţiei sale; aşa în lucrarea sa „Calendarul pentru Români" publică un cântec de societate „în emigraţia anului 1821" cu musică alături, în tipografia revistei „Albina" apare idilul cu cântece „Ţiganii; iar în institutul „Albinei Româneşti", se tipăreşte, în broşură, „Voichiţa de Romanie" melodramă istorică cu cântec.

Cu ocaziunea morţii sale, la 12 Noembrie 1869, revista „Convorbiri literare", publicând un necrolog şi căutând a rezuma întreaga sa activitate poetică, evidenţiază aceste două versuri, din prima lui poezie:

Un dor tainic mă împinge şi mă 'ndeamnă din junie
Ca să cerc, pe alăută românească, armonie, etc.

Mai târziu, după 8 ani, la 1877, de lumea aceasta, se desparte şi soţia sa Elena, acea femee, care-şi legase destinul de un om, pe care l'a înţeles din prima întrevedere, şi, în admirarea operii sale poetice, a colaborat aşa de temeinic la închegarea începutului musical al Românilor.

MIH. G. POSLUŞNICU

Dormi băețel
Înfășățel,
De grijă Ceru-ți poarte!
Să crești viteaz,
La minte treaz
Și neatins de moarte!

Isvorul lin,
Sub cer senin,
Să mi te adoarmă 'n șoapte;
Și zânele,
Stăpânele,
Să-ți cânte peste noapte!

Și florile,
Surorile,
Să-ți aromească somnul;
Și îngeri mici
Să stea aici
Trimiși din cer de Domnul!

St. O. Iosif

EMBLEMA

(Feciorul lui Nenea Tache Vameșul)

Tinda se potolea. In locul bodoganelii înăbușită a cismelor și plânsoarea tăioasă a ciomegilor, în moleșeala încropită de mirodeniile bucatelor și văpăile unui asfințit care așeza pe brâul cocioabei icoane mirate, curgea cântarea sfioasă a scatiului, înfiorând chipul soarelui sleit de păreți.

Apunea „Moș-Ajunul” — aniversarea celei mai suave uitări-desine — **colindul**, viziunea exuberanței și a beatitudinei copilăriei desculță, trăită între scutece și valea plângerii, pentru a se ivi mântuirea zâmbind, sărbătoarea Mesiei, concepută în melancolia ieslelor și în privirea îngândurată a oilor. Atunci, fulgerau pe la ferestre, maramele de soi, în parfumul cărora, dascăli gârbovi și încăcîulați, purtau icoane mucede, cu miros de împărtășanie veche, cerșind pe capul **noului născut**. Mormăiala „**trimișilor**” bisericii, preamărind miracolul din Betleem, așeza cruci repezi pe boceaua tutunie a mamei, săltând gologanii din locul scăpătăciunii și întrerupând reveria scatiului.

Și neamul dulgherului din Nazaret, zâmbea cu lacrimi din cerceveaua iconostasului de după burlane, către care, paracliserul din Flămânda, înălța ruga lui de poruncealâ, aducând în bucătăria lipită cu pământ, ca și în altarul poleit cu aur, emfaza nașterii.

Și sărbătoarea trecea din prispă în prispă pe marama cea scumpă, desmeticind și alți scatii din piroteala lor mocnită.

Și urarea omului bisericii se tânguia din ulucă în ulucă, oferind pe gologani „**mântuirea**” lumii!

* * *

Marama asta de atlas papal, grea și sclipitoare ca purpura din soare, tighelată cu ață de bronz slujit și pe fulgerile căreia se revărsa epopeia creștinismului de la ieslă la „calvar” intrând și eșind în bucătării și în saloane; epitaful ăsta de soi, bătut cu bujori de foc și văpăi de aur, purtat pe cismele potcovite ale cerșetorului de la „Adormirea Maichii Domnului” prin uliciorile și paludismul „Câmpiei Libertății”, galonul ăsta regesc, în luminile căruia se resfrângea făgăduințele omenirei, dus și adus de la altar în bordei, an cu an, naștere cu naștere, colind cu colind, de acela-și cumplit jeluitor și pentru care, miracolul ieslelor, prețăluia cât și cei „CINCI DE CATE CINCI”, rostogoliți de mama Mariuța Purcălăboaia în țuțuiul căciulii, a înseilat, în misticismul catechismului fașă, suprema și eterna îndumnezeire. Potcoavele paracliserului, apropiindu-l de prag, florile lui de foc, așezau în sfiiciunea mea, statornicia credinței. Uimirea, magilor purtată de Lache Gângavu prin curți și uliciori, îndupleca nehotărîrea, adâncind crezul. Nașterea, icoana cu nașterea, Lache cu.... NAȘTEREA TA RISTOASE DUMNEZEUL NOSTRU”, aducea în tinda pustie, armonia înfrățirei vestită de Craii răsăritului, din porțile Ierusalimului până în tufișurile Filaretului.

Nașterea, nașterea copilăriei, Lache cu icoana nașterii, preludiul regenerării pământești și al înfrângerii obidei, adus pe trâmbița colindului de cântărețul din „Albastru”, mi-a așezat în suflet, de o potrivă și mie ca și magilor, bucuriile dulgherului Nazaritean, apoteozând cu văpăile lui, dogmele din Golgota.

Icoana gângavului Lache, purtată pe horboda îmbujorată a altarului, ca un apus frânt în holde, aducea în bordeiul copilăriei, în întunecimea acelei maghernițe în firida căreia se înrudeau stafiile cu sărăcia, toată pronia „MESIEI”, orbind cu diadema lui înroșită de ger, trecutul umilinții și semănând pe cărămizi, lacrimile bucuriei, în boabe calde de rubin.

— „Primiți Nașterea?

Și clanțele intrărilor înclinate, pocneau în menghina înghețului, acoperind pe Lache, cu aburii promiscuității.

— „**Nașterea ta Ristoase Dumnezeul nostru, răsărita lumii lumină cunoștință**”...

Și urarea răgușită a lui Lache, se înălța în culmile funinginelor ducând prin coș cerurilor învăpăiate de mândrie, prosternarea noroadelor pământului.

— „Treci și la noi cu nașterea, nea Lache!...

— „**Nașterea ta Ristoase Dumnezeul nostru, răsărita lumii lumină cunoștință**”...

Și atâ bucătărie îngenunchea înaintea paracliserului, desmorțind cu aburii sarmalelor, chiciura din iesle. Și iar se înălța urarea obosită a lui Lache, la ceruri, înfiorând funinginea, și aducând de acolo, din înălțimile slăvite, pe ciripitul vrăbiilor, dezrobirea pământului.

* * *

Și lemnul cel blagoslovit și sfânt și poleit, netezit de vechime și de palmele lui Lache, păstrând de veacuri în vopseaua lui fosilizată, căderea păgânismului, spinteca domol înserarea cu luminile lui de aur, plimbate pe la uluci, înseilând pe egreta de foc a asfințitului, EMBLEMA mântuirii.

SĂRMANUL KLOPȘTOCK

A apărut în broșură și se află de vânzare:

„Legea Proprietății Literare și Artistice”

cu o prefață de d. **C. Hamangiu**
Consilier la înalta curte de Casație și Iustiție

E în interesul **poeților, nuveliștilor, romancierilor, dramaturgilor, compozitorilor muzicali, autorilor didactici, artiștilor pictori, artiștilor sculptori,** în sfârșit întregei pleiade de intelectuali care trăește din talentul și munca creerului lor,

Să cunoască această lege a

Proprietății Literare și Artistice

pentru a se apăra împotriva tuturor abuzurilor ale căror victime sunt și pentru a impune drepturile lor așa cum le îngăduie legile.

— De vânzare la toate librăriile și depozitele de ziare din toată țara. —

Cărți și Reviste

MATILDA PONI: Povestiri adevărate. Ed. Cartea Românească, București 1923, Lei 12.

Ori cât de adevărate nu vor fi aceste povestiri, sigur este că ele aduc material citit pentru copiii de 10—12 ani. Am precizat această vârstă pentru că am convingerea că o asemenea literatură nu va fi potrivită copilului mai mare de 13 ani, căruia ar trebui să i se dea, de pildă, un Robinson Crusoe care-i instruește inteligența după cum nu va fi potrivită copilului de la 8—10 ani, căruia trebue să-i deșteptăm gustul de literatură doar prin acel „cucușchiop” din fermecătoarea poezie pentru copii a d-nei Elena Farago. Vârsta în care trebue să cultivăm sentimentul copilului cu lecturi adecorate este tocmai aceasta către care se adresează d-na Matilda Poni. Bucățile sunt sau par crâmpee rupte din viață. In sensul acesta „Toader Munteanu” sau „Un doctor de plasă” sunt exemple fericite. E bine că se dă în această vârstă adevărul prin laturea realistă, dar trebue să ne gândim serios că pentru această epocă a copilăriei avem mai mult în vedere sentimentul celui ce citește și în cazul acesta ne supără expresiunile de un realism prea exagerat pe care le întâlnim în schița... „Marioara”. Literatura copilului cere o adâncă cunoaștere a sufletului lui, și nu trebue uitat că scriind pentru el ne asumăm întreaga răspundere. Noroc însă că în volumul d-nei Poni scăpările de această natură sunt foarte rari. Ne-ar fi plăcut însă să nu le întâlnim de loc.

V. DEMETRIUS. Povestiri și povești pentru copii deștepți.

Aceleiași vârste se adresează și povestirile **d. V. Demetrius.** Dar este o diferență între materialul prezentat de d-na Poni și cel prezentat de d. V. Demetrius. Ca scriitor d. V. Demetrius știe să prindă o atitudine sufletească tocmai că are un trecut literar mai bogat, reușește să se scoboare în sufletul copilului, pricepându-l. In toată producția-i literară, d. V. Demetrius a dovedit că este mai mult un scriitor subiectiv și era de așteptat ca în aceste „mărgăritare pentru copii” să aibă o originalitate de suflet. Subiectele d-lui Demetrius sunt mai convenționale și le cunoaștem această atitudine în însuși titlurile lor: Prichindel, Cotoșmanul încălțat, Lupii, Moș Crăciun. Nicăeri dar această fixare în timp și spațiu a acțiunii. Și pentru cultivarea sufletească a copilului povestirile d-lui V. Demetrius contribuesc într'un grad mai înalt decât acele ale d-nei Poni, care rămân totuși una dintre lucrările meritoase ale anului acesta.

LA FONTAINE, Fabule, traducere de D. Anghel și St. O. Iosif. După traducerea din anii trecuți a d-lui Eugen Ciuchi, iată un mănunchiu mai mic în traducerea împerechiată a celor doi poeți. De felul cum au înțeles să-l redea pe la Fontaine în românește vorbește fabula „Greerul și furnica” pe care o cităm în întregime. Am ales-o înadins pentru a se vedea dacă în locul traducerii care sună cam astfel:

„Greerele în desfătare
Perdu vara în cântare,
Dar deodată se trezește
Că afară viscolește”... etc. poate i nimerită a-

ceasta din urmă care este și o perfectă adaptare la expresia românească.

Greerul sunând ghitara
toată vara
Ififliu s'a pomenit
Crivățul când a venit.
N'avea bietul! Nici fărâmă
De muscuță sau de râmă...
Merse foamea deci să-și zică
La vecina lui furnică.
Și-o rugă ca să renunțe
La vre-o două-trei grăunțe
Pan'la anul viitor.
„Iți plătesc ce-ți sunt dator
Cu dobânzi când am să treer
Pe cuvântul meu de greer!”
Dar furnica-i cam avară
Asta-i singuru-i păcat —
„Ce-ai făcut tu astă vară?”
Ea pe greer l-a întrebat —
„Apoi zi și noapte eu
Am cântat, de nu-ți displace.
— Ai cântat? Ei, n'am ce-ți face.
Acum joacă fătul meu.

II

REVUE DE HONGRIE (15 Decembrie). Numărul e consacrat chestiunilor politice și economice din Europa danubiană. Articole în această privință sunt susținute de **Guillaume de Huszar,** directorul revistei și **Ernest Renauld,** care tratează despre „La politique franco-russe balkanique et le rapprochement avec L'Autriche-Hongrie”. Ceea ce ne interesează pe noi este studiul inedit al d-rului **I. Kont,** mort acum câțiva ani, despre „literatura ungurească contemporană”. Am întâlnit pe alocuri păreri juste asupra scriitorilor unguri mai noi și ne-a mirat bogăția avântului estetic cu care **Kont** a putut să-și însuflețească lucrarea. Iată însă că descrierea literaturii ungurești din Transilvania ridică iarăși chestiunea drepturilor sau non-drepturilor noastre asupra Ardealului. Intr'adevăr vorbind de scriitorul **Victor Rakosi** (mort, precum se știe, anul acesta) găsește că romanul lui „Clopotele mute” arată cum peste cele mai vechi sate ale Transilvaniei, cu obiceiuri, religie și cultură veche maghiară s'a suprapus elementul românesc. Astfel că în propria lui țară elementul unguresc este numit „la malheureuse population hongroise devient la proie des popes” și că aceeaș țară stăpânită de Unguri, populația românească venită mai târziu, domină satele de pe teritoriile „autrefois magyars”.

Că elementul dominant în satele Transilvaniei este cel românesc, nu ne miră, dar ne miră cealaltă afirmațiune a criticului de mai sus, că acest element este de curând suprapus peste celălalt „mai vechiu sau vechiu de tot” unguresc. In chestie de suprapunere, ierte-ne Dumnezeu, dar istoria s'a adeverit de partea noastră. De ce atunci atâta încăpățânare, până și la oamenii cu înaltă cultură sufletească.

Un conștient director de revistă ar fi suprimat pur și simplu, pasagiul, ca să nu mai dea loc la discuțiile.

IDEEA EUROPEANA (16-23 Decembrie). Un articol al d-lui **Dragoș Protopopescu** fixează personalitatea poetului englez **William Butler Yeats,** laureat al premiului Nobel din anul acesta. E suficient un singur pasaj ca să cunoaștem după d. Dr. Protopopescu esența poeziei lui Yeats:

„Ce e acest neastâmpăr al Necunoscutului în această foame lăuntrică la un tânăr care nu visa nici ivirea unor teorii transcedentale revoluționare, nici descoperirea unui nou simț? E reacțiunea contra faptului, din versurile lui, refuzul de a accepta datele conștiinței, apelul la infinit ca singura încăpere în care sufletul își găsește jocul liber.

Toată poesia lui Yeats e atunci o peregrinare subconștient, o vizită în neștiut. E caracteristic că toți eroii călătoresc în timp, către țări fără contur, unde:

Adastă, muzică, iubire și soma

Să nu ni să spună că aceasta e simbolismul clasic și convențional. Yeats e adeptul lui Mallarmé și iubește Verlaine, dar ca și aceștia, și nu și ca imitatorii lor, prin misticism ca dogmă înțelege: sinteza cu infinitul — de mult colonizată, cum remarcă Arthur Symons, de Carlyle în „Sartor Resartus”, — iar, ca creație, pur și simplu: autenticitatea poetică.

GEORGE BAICUCU

* * *

Cântec

Poezia lui Coșbuc, cu care am ilustrat prima pagină a acestui număr, a fost scrisă de poetul «baladelor și idilelor» la vârsta de două-zeci de ani.

LES PARFUMS EXQUIS „AMARYLLIS” ET „DOUCE FRANCE” Dernières créations de LUBIN PARIS
EN VENTE PARTOUT

CELE MAI BUNE VINURI RHEIN & Cie
CABINET LEANCA NEGRU ALB

ŞAMPANIA VERY DRY RHEIN RHEIN EXTRA

LIQUEUR COINTREAU TRIPLE-SEC ANGERS

Ciocolată Capșa S.A.R.
Cele trei specialități
AMERA (AMARUĂ)
AMILA (CU LAPTE)
FONDANT

ANUL V.—No. 162

5 Lei Exemplarul în țară
10 Lei Ex. în străinătate

Duminică 13 Ianuarie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

S'a stins vieața

S'a stins vieața fa!nicei Veneții,
N'auzi cântàri, nu vezi lumini de baluri;
Pe scàri de marmură, prin vechi portaluri;
Pătrunde luna înàlbind păreții.

Ca 'n țintirim tăcere e 'n cetate.
Preot ràmas din a vechimei zile,
San-Marc, sinistru, miezul nopții bate.

Okeanos se plânge pe canaluri,
El numa 'n veci e 'n floarea tinereții,
Miresei du!ci i-ar da suflarea vieții,
Izbește 'n ziduri vechi, sunând din valuri.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
Rostește lin în clipe cadențate:
„Nu 'nvie morții — e 'n zadar, copile!"

M. Eminescu

Cântări pentru femeie

Maternitate

Ca fulgerul ce spintecă văsduhul,
Ca marea ce sărută infinitul,
Ca gândul, ca blestemul și ca duhul:.
Și-au implântat femeile, cuțitul,
Spărgând hotarul și nemărginirea
Prin cari Dumnezeu le-a 'ngrădit firea.:.

Privirea lor din fulgere 'mpletită,
Le-a coborât în trupuri frământarea,
Iar pentru oameni carnea l-e dospită:
Cum pentru setea mieilor e sarea...
Cu truoul lins de pofte și beție,
Femeile s'au înălțat întru vecie!

Femeile, ca plantele la soare,
Și-au preschimbat păcatu 'n sărbătoare.
Căci pântecul, își cîntă nemurirea,
In rodul revărsat cu 'nbelșugare
Și sfera lui legănătoare, poartă
Pământul, după chip și-asemănare.

1923 **Claudia Millian**

Elvira

Cronica dramatică a ziarelor pariziene ne aduce vestea succesului Elvirei.

„Ses pieds à Paris et Paris à ses pieds", scrie, cuiva din București, autorul piesei prin care comediana noastră a cucerit o invidiată glorie. Și mâine va fi altă piesă, în alt teatru, de un alt autor, iar criticii vor veni, prin aprecierea lor, să consolideze succesul de azi. Robert de Flers, Edmond Sée, sunt entuaziasmați; Antoine o compară cu Rejane.

Iată încă cineva cu care ne putem mândri. De-asupra micilor cancanuri de culise, de-asupra glumelor răutăcioase ale camarazilor de-aici și de-acolo, de-asupra zâmbetului malițios al celor care s'au îndoit și — lucru ciudat — se mai îndoesc încă, biruința Elvirei se ridică senină și definitivă, ca un dispreț svârlit, gloatei de lătrători.

Elvira e consacrată.

* * *

Talentul ei neîntrecut în găsirea acelor nenumărate amănunte din care își compune rolul, melodia vocei prin care știe să exprime în infinite nuanțe, toată poezia sufletului femeesc, au cucerit Parisul într'o singură seară și reflexul gloriei ne-a luminat lumea noastră actoricească, după ce cu un an înainte, în tovărășia altor camarazi, dăduse criticii dramatice franceze, posibilitatea să judece lucrarea unui autor român.

Femeea superbă a fost de două ori ambasadoarea artei dramatice românești.

* * *

Deși nu m'a nins încă vârsta când omul, în liniște și mulțumit de ce-a făcut, își deapănă firul amintirilor, totuși în noianul de laude pe care cu o justă mândrie le-au reprodus ziarele românești, am retrăit un moment duios din cariera mea. Emoția clipei de azi își împletește ramurile înflorite cu acelea ale altei emoții, și mai puternică, pentru că stă dreaptă și neclintită în zilele fericite ale debutului.

Se reprezintă, de câteva seri la teatrul Național, „Păianjenul". Intre marele maestru Davila, încântat de biruința unei piese originale sub direcția lui și pompierul care mă soma disperat să-mi sting țigara, cutreeram culisele, purtat de avântul înaripat al junelui de douăzeci de ani. La una din intrări, dădui peste zâmbetul copilăresc al unei fetișcane care cu o pălărie de pae în mână își aștepta replica. Mă dusei spre acel zâmbet, care îmi lumina sufletul beat de fericire, și-atunci fetița începu să râdă de-a binelea, întâmpinându-mă:

— Rolul meu e cam mic, dar îl joc cu plăcere, pentrucă d-nul director mi-a spus că am talent. D-ta te uiți numai cum joacă d-na Giurgea, dar ai să te uiți și la mine odată, pentrucă și eu joc ca ea. Dacă mai scri o piesă, te rog să-mi scri un rol mai mare. Ard de nerăbdare să joc mult și să se scrie despre mine, cum ard de nerăbdare să am automobil".

— E ușor să ai amândouă. De altfel ști că în teatru sunt legate. Ori ai automobil și joci roluri mari, ori ești bine într'un rol mare și capeți un automobil.

Fetița începu să râdă arătându-și dinții, apoi deveni serioasă și subțiindu-și buzele vru să mă dojenească. Dar n'apucă să deschidă gura, că începu iar să râdă:

— Ai să vezi. Eu fac carieră!

— Ți-o doresc.

— Ști, că eu sunt nepoata lui nenea Iancu Niculescu. De-aia nu mă uita în distribuția piesei viitoare.

— Și cum te chiamă, domnișoară?

— Elvira Popescu.

A. de HERZ

Arheologie și Istorie

Dacia în antichitate și evul mediu

CU PRILEJUL UNOR CĂRȚI NOUI

de Prof. I. Andrieșescu
Conferențiar la facultatea de litere din București
Sub director al Muzeului Național de Antichități

Cercetările cu privire la Dacia în antichitate și evul-mediu, cercetări fie pe teren și lucrări de expunere și sinteză, sunt la noi încă cu totul rare. Aceasta se va resimți mai cu deosebire deacum înainte, față de întinderea nouilor noastre hotare, teritorii vaste, cari pretutindeni impun investigațiuni sau cercetări mai deaproape, în teritoriile alipite și pentru ca să se continuie un lucru început, ce poate fi și trebuie continuat.

Sunt acum aproape patru ani decând într'un articol publicat în revista *Transilvania* (Anul 52, numărul 1—2), d. V. Pârvan, a atras atențiunea obștească asupra întregului complex de probleme ce privește arheologia la noi, schițând chiar un plan de acțiune, pe baza căruia să se înceapă acest însemnat lucru nou, care trebuie să fie într'o țară nouă: cercetarea metodică a trecutului ei, din cele mai îndepărtate timpuri și până în vremea noastră. Am impresia, că propunerile sale în ce privește organizarea și cercetarea, sinteza și popularizarea trecutului nostru arheologic și istoric au fost luate ca îndreptar în noul proiect de lege asupra monumentelor istorice, pregătit chiar pentru sesiunea legislativă ce a început. Vom vedea în ce măsură și cu ce mijloace. Deocamdată, lucrul însuși merge încet, am zice, cași mai înnainte. Trei broșuri, de valoare, ale Secțiunii pentru Transilvania a Comisiunii Monumentelor Istorice; reapariția Revistei Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău; două reviste oltene, cu apariția încă neasigurată și, un apel preliminar al unei societăți arheologice dela Timișoara; însfârșit, reapariția Buletinului Comisiunii Monumentelor istorice din București, cu primul număr, mare și bogat, consacrat descoperirilor dela Curtea-de-Argeș. Aceasta este toată recolta ultimilor ani pe acest tarâm; cu excepția ultimii publicații, pentru care, ca și pentru cercetările respective, s'au făcut reale și laudabile sacrificii, — deci, puțin de tot.

Și totuși, iată că, în contra tuturor adversităților și a gândirilor pesimiste cu privire la viitorul, cel puțin cel apropiat, al arheologiei și istoriei vechi la noi, au apărut în ultimul timp câteva cercetări cari, deși nu un produs al unei noui mișcări științifice și nu au nici o legătură cu situația politică esențial schimbată a țării noastre, de pe urma căreia suntem în drept să ne așteptăm la radicale prefaceri înce privește posibilitățile de lucru și în acest domeniu, sunt fără îndoială un corectiv mângâietor, ce trezește nădejdi și îndemn.

Este vorba de câteva lucrări asupra Daciei în antichitate și evul-mediu. Despre acestea vreau să vorbesc în prezenta cronică, nu pentru a le lăuda (unde au fost, pe merit, foarte lăudată), ci pentru a le tălmăci și face cunoscute în cercuri cât mai largi, cum se cuvine unor laborioase cercetări privitoare la propriul nostru trecut. Ca și a cărți, a lăuda e mai ușor decât a înțelege. Iar trecutul trebuie să fie cunoscut și înțeles în tot largul țării căreia aparține.

Incă dela începutul istoriografiei noastre naționale, Dacia veche a preocupat totdeauna pe cronicarii și apoi pe istoricii noștri, cari, fiecare, după puteri, învățătură și orizont cărturăresc, s'au strădănuit să-i limpeziască începuturile, aducându-le în legătură cât mai bună cu viața noastră mai nouă ca nație și ca stat. Este, cum o numiau bătrânii, povestea descălicatului dintâi, de se încurcau și se poticneau amarnic, dar povestirea curgea cu tâlc și adâncă simțire, îmbrățișând notițe antice și etimologii naive, mai rar, citarea câte unui monument și a vre-unei inscripții. Inflăcărată de conștiința puternică a latinității, până chiar la exagerare, căci cu toții, cronicari și istorici, se îndreptau la trecut ca la un adăpost de refugiu și îl considerau ca o armă de apărare față de stările prezente, când deși o nație, ei credeau că avem o vecinicie până vom fi o țară, — n'au lipsit istoriografiei noastre, cu toate acestea, nici cunoștinți temeinice, nici simț adevărat istoric. Ba, putem spune fără teamă de greșeală, că în ce privește cu deosebire chestiunea *începuturilor*, ea ține cu merit pasul alături cu evoluția științei istorice din toate țările mai puțin bine'nțeles numărul reprezintanților ei și, de sigur, mai puțin o renaștere a studiilor de clasicitate, de care, deși nație neolatină, noi n'am putut să avem parte. Să ne aducem aminte de D. Cantemir și din timpurile apropiate de noi, de B. P. Hasdeu. — Ceea ce nu găsim la aceșteia este ceea ce nu găsim nicăeri aiurea, pe vremea lor; în chestia începuturilor, a Daciei vechi deci: mai cu deosebire cercetările arheologice, cu tot complexul lor de date, menite să îmbogățească nebănuit istoria de început a tuturor neamurilor. Nu venise vremea, nicăeri și deci nici la noi. Iată unde mi se pare că, după opera istorică a marilor dispăruți A. D. Xenopol și D. Onciul, după aceia de începuturi vrednice de laudă a lui Gr. G. Tocilescu, care pune capăt dibuielelor arheologice, începând, peregrinările îndelungi și obositoare de recunoaștere, ca și cercetările mai mari; și iarășși, după aceia îndrumătoare în tot cuprinsul istoriei noastre și a istoriei universale, a d-lui N. Iorga, — se angrenează opera de arheolog și artist ai d-lui V. Pârvan, veche de peste 18 ani și care, referitoare aproape exclusiv la Dacia veche cu țările vecine și în antichitate, merita cu prisosință și e mult o rezumare plină de atenție. Prilejul cel mai nemerit mi se pare apariția ultimelor sale lucrări de sinteză și anume: 1. *I pocimordi della cibiltă romana alle foci del Dambio* în revista *Ansonia*, X, Roma 1921 2. Considerațiuni asupra unor râuri daco-*scitice*, Academia română, Secția istorică, Seria III, Tom. I, Mem. I; 3. *Inceputurile vieții romanne la gurile Dunării*, Colecția „Țara noastră", Cultura Națională și însfârșit 4. *La penetration héllènique et héllènistique dans la vallée du Danube*, Comunicare făcută la al V-lea congres internațional al științelor istorice, ținut la Bruxelles și publicată în *Bulletin de la Section historique de l'Académie rumaine*, tome X, toate în 1923. Cred de prisos să mă opresc asupra erudiției adânci și vaste, ca și asupra exemplarei hărnicii a autorului de mult cunoscut și apreciat. Scopul acestor rânduri este să arate noutatea materialului și a încheierilor ce aduce, menite să treacă în manuale, ceea ce, de mirare, încă nu s'a făcut și tot așa, de un covârșitor interes pentru oricine se interesează câtuși de puțin de progresele arheologiei și istoriei vechi la noi.

* * *

Dacia a avut parte de un străvechi trecut preistoric, asemenea cu a celor mai bine înzestrate sub acest raport dintre țările apusului. Pentru dovedirea acestui lucru, subsemnatul se silește de mult, fără a fi isbutit să facă dovada deplină, dar, indiferent de aceasta, adevărul este așa, și se va lămuri mai bine de acum înainte.

Dacia are însă nu mai puțin o variată și bogată viață protoistorică și istorică, începând încă din jumătatea întâia a mileniului I înainte de Hristos.

Aceasta nu se știa până acum 14 ani, sau dacă se știa ceva, eram foarte departe de lumina în care ne apare astăzi, după îndelungile cercetări dela Ulmetum și Histria, după alte cercetări mai mici tot în Dobrogea sau în Moldova de jos, toate acestea legate recent cu o serie de investigațiuni și săpături foarte fructuoase, în câmpia dunăreană și muntenească, până la granița Moldovei, investigațiuni și săpături ultime, dintre cari la unele am avut cinstea și plăcerea să colaborez și eu.

In ordinea în care s'au petrecut, faptele sunt următoarele.

Incă din al VII-lea veac înainte de Hristos, Grecii din marea cetate a Miletului au început să trimeată coloniști pe malurile daco-scitice, ale Mării Negre. Ei au întemeiat cele dintâi două târguri mai însemnate ale lor. Histria și Olbia, lângă gurile Dunării și la gura Niprului. Frumoase vase și figurine de lut ars, reprezentând chipul zeiței cu zâmbet divin, Afrodita, îi împodobiau templul ce se ridica pe Acropolea din Histria. Grecii și-au ales locul de așezare nu numai pentru pescuitul bogat din bălțile și pe cursul unor ape așa de mari, sau pentru comerțul de grâne, cumpărate de la Daco-Geții noștri și de la Sciți și vândute apoi în Grecia, ci, și pentru nevoia de a străbate cât mai adânc în ținuturile barbare pe calea marilor râuri. Nu cu Herodot deci, ci mult mai înainte, cu aceste penetrațiuni ale Grecilor, dintr'o lume istoricește mai veche, începe istoria noastră. Drumurile au fost văile râurilor, începând cu aceea a Dunării în sus și locurile erau bogate în de toate, în grâne, în piei, în miere și în sclavi. In veacul al IV-lea erau așa de mulți robi Dàci și Geți la Atena, încât poetul Grec Menandru numește în comediile sale pe robi cu numele de „Dacul" și „Getul". Țările acestea nu numai că n'au fost pustii sau sărace în oameni, ci tocmai dimpotrivă și încă din timpurile anterioare preistorice. „Desimea populației în cele din urmă trei mii de ani înainte de Hristos, a fost pretutindeni în părțile noastre așa de mare, încât mai nu e loc în țara noastră, unde să nu întâlnim urme de așezări zise „preistorice". Faptul e mai însemnat decât apare la prima vedere. Numai așa se lămurește însemnătatea etnică și politică de mai apoi a elementului daco-getic, sau, mai cuprinzător,

(Continuare în pagina II-a)

tracic, elementul puternic de bază al naţionalităţii noastre la Nordul, ca şi la Sudul Dunării conceput ca atare şi mai înnainte (Tomaschek, Onciul, mai ales Iorga), rămas însă de dovedit. Pe această temelie s'a aşezat colonisarea romană în întreg largul cuprin. al Europei sud-estice, aşa încât, „Istoria noastră veche este istoria tuturor Romanilor dela răsăritul mării care se chiamă Adriatica".

(Inceputurile vieţii romane, p. 40, 48, 57 şi 16). Cu mult înnainte însă de romanism, Tyras (Cetatea Albă), Histria (la lacul Sinoe), Tomi (Constanţa), Callatis (Mangalia), Tiriza (Caliacra), Bizone (Cavarna), Dionysopolis (Balcic) sunt tot atâtea vechi şi frumoase cetăţi greceşti, împrăştiind elemente de cultură greacă, într'o întreagă lume care deci, cu totul altfel decum credea Tomaschek, de pildă, se afla pe o treaptă de cultură, în orice caz, mult superioară „vechilor stări indo-germanice", ba chiar în situaţia de a pune în mirare lumea sudului cu o concepţie filosofico-religioasă populară ca aceia a nemurirei. „Ceea ce este foarte sigur, este că, în preajma anului 500 înainte de Hristos, Dunărea până la confluenţa Siretului era un râu grecesc, iar pescarii şi neguţătorii din Histria cunoşteau foarte bine ţara geto-scitică pe care o străbăteau fără încetare în sudul şi în josul acestei părţi a fluviului şi a braţelor sale, canale, lacuri şi afluenţi". *(La pénétration,* p. 5).

E tocmai Tracia elenică, pe care, ceva mai târziu, Herodot dacă ar fi cunoscut'o, ştirile lui luate numai din cuprinsul Sciţiei elenice şi reprezentând punctul de vedere al pretenţiunilor scitice, ar fi avut cu totul altă valoare. Dela Olbia şi cel mult până la Tyras, el a putut culege lucruri cu mult mai puţin precise decât iar fi putut spune Histrienii, de pildă, cutreerători ai Dunării şi regiunilor afluenţilor ei. Aşa se explică că Herodot nu cunoaşte numele tracice ale râurilor basinului Dunării, ci numai pe cele date de Sciţi şi le descrie foarte greşit. De acord cu istoricul rus Rostovtseff, în privinţa concomintenţii dintre epoca de splendoare a dominaţiei scitice, între Dunărea şi Don din veacul al VI-lea până în al III-lea în. de H., şi înflorirea civilizaţiei greceşti pe malurile nordice ale Mării Negre din acelaş restimp, cu un *distinguo* însă, foarte însemnat, dintre dominaţia politică şi posesiunea etnografică, d. Pârvan, sprijinindu-se pe alt cunoscut cercetător, Minns — accentuiază încă odată, ca impresie proprie pe bază de material arheologic nou, că: dacă, de fapt, sciţii au reuşit încă din veacul al VIII-lea să supuie toate naţiunile cari locuiau Europa centrală şi orientală dintre Dunărea onanonică şi Don iar Agatirşii Transilvaniei ar reprezenta această dominaţie scitică asupra triburilor daco-getice, cari din timpuri imemoriale locuiau ţările cuprinse între Dunărea panonică şi Tyras, — „nu e mai puţin adevărat, că Daco-Geţii erau adevăraţii stăpâni ai acestui teritoriu şi ori de câte ori vre-un conducător capabil, ca Dromichete, Burebista sau Decebal reuşia să întruniască într'un singur mănunchiu micele regate locale, Daco-Geţii constituiau şi politiceşte o imensă putere militară, care punea într'o situaţie foarte critică puteri formidabile ca republica romană" *(La pénétration,* p. 7, nota 1). Către mijlocul veacului al V-lea Histria, ca şi toate coloniile Tontului Euxin, ia un sbor într'adevăr admirabil, către o civilizaţie propriu zis creatoare, şi acest elan nu slăbeşte decât către mijlocul veacului al III-lea, după urma turburării în care sunt aruncate toate naţiunile barbare de la Dunărea de jos de către invazia celtică (Idem, p. 8). Afirmările sunt urmate de numeroase exemple din publicaţiile autorului asupra Histriei. Chiar când situaţia politică a Histrienilor, ca şi dealtfel aceia a oraşelor greceşti de la Pontul tracic se schimbă într'o dependenţă faţă de regii greci ai Macedoniei şi ai Traciei, acţiunea lor civilizatoare asupra Daco-Geţilor din interior continuă, sub auspicii chiar şi mai favorabile. E o intensă viaţă elenică ce se resimte în toată Dobrogea şi pe afluenţii Dunării în sus: Prut, Siret, Ialomiţa, Argeş, Olt, alături, în suprapunere şi în concomitenţă dinstinctă (preistorică greco-roman, bassi nasă greco-romană). (Ibid, p. 12). Urmează alte exemple. In două dintre localităţile citate: la Piscul Crasani (Ialomiţa) şi Sultana (Ilfov) săpături executate în vara acestui an au scos ... mare material, confirmări şi completări, ce vor face obiectul unor studii speciale. O viaţă nebănuită se dovedeşte astfel, pe locuri socotite mai înnainte pustii, sau zăcând în cea mai primitivă barbarie. Suntem, de sigur, la o răspântie a evoluţiei studiilor arheologice şi de istorie veche la noi. Dar să reluăm şirul povestirei noastre rezumative.

Intâi Histrienii, apoi Macedonenii şi după ei Rodienii, rolul lor e pe rând acelaş cu al Veneţienilor în veacul de mijloc. Moneda de circulaţie şi de imitaţie a regiunilor geto-dacice e succesiv moneda de aur sau de argint a lui Filip, a lui Alexandru şi Lysimach, mai apoi a insulei Thasos; dinspre Apus, moneda greacă din Dyrrachium şi dinarii republicani romani. „In plină eră de penetraţie greacă în regiunile getice şi în momentul în care Dunărea părea să devie, caşi Borysthenele (Niprul), un râu grecesc. Celţii, cari, mai mult de un secol începuseră imigraţia lor către Răsărit, — ajung către 280 la Dunărea de jos. Innaintării iraniene, care din veacul al VIII-lea împinsese pe Sciţi până la Alpii Norici, îi răspundea acum o înnaintare celtică, care împinse pe aceşti barbari până dincolo de Borysthene" (Pénétration, p. 20). Aşa se explică că Ptolomeu cunoaşte încă în veacul al II-lea după Hristos la Nord-Estul Daciei, în valea Nistrului, cel puţin trei oraşe galice şi tot el enumeră printre populaţiile Daciei septentrionale, între Anarţii şi Costobocii dacici pe Teurisci, cari nu pot fi decât Celţi. „Pe de altă parte, Britolagii citaţi la Nordul Deltei, în Basarabia de Sud şi oraşele vecine: Arrubium, Noviodunum, Aliovrix încheie cercul celtic în jurul ţării getice" *(Idem,* p. 21). Insemnătatea invasiunii galice, cu un aport apusean propriu, caracteristic, recunoscută şi mai 'nainte: H. D'Arbois de Jubainville (d. p. *Les Celtes,* 1904, p. 163 şi urm.) şi la noi, cu deosebire de d. N. Iorga *(Histoire des Rumains et de leur civilisation,* 1922, p. 16 şi aiurea) este sporită cu date şi încadrată. Numai viitoare cercetări arheologice vor putea adăuga mai mult.

De o egală precizime şi dând lucrurilor (unele deşi cunoscute) o nouă şi mare perspectivă sunt urmările ce autorul înscrie invaziei celtică. Este, prin reacţiune, crearea în valea Dunării a imperiului daco-getic, de la Burebistă până la Decebal, sau dela Cesar la Traian, ameninţând Roma însăşi. „Sarmaţi, Celţi, Germani, Daci, Traci, pe rând învingători şi învinşi, luptându-se între ei sau împotriva Grecilor şi, dela mijlocul veacului al II-lea, împotriva Romanilor, toţi aceşti barbari, în continuu echilibru nestabil, neliniştesc şi sălbătăcesc valea Dunării. Iar Marea e acum plină de piraţi. Geţii şi Tracii atacă oraşele greceşti ale Pontului de la Histria până la Apolonia" *(Pénétration,* p. 21—22).

Şi cu toate aceste nenorociri, activitatea producătoare a oraşelor greceşti şi relaţiile economice între ţărmul elenic şi interiorul geto-tracic nu încetează de loc; Deşi era nevoie de o deosebită dibăcie şi talent de a trata cu barbarii. Ambasadorii sunt mult lăudaţi şi desigur bine răsplătiţi. Acornion, trimisul Dionysopolitanilor la Burebista, este trimis de acesta cu o misiune similară la Pompeiu. Un trimis grec în slujba marelui rege dac înseamnă însă, nu mai puţin, şi o intensificare a penetraţiei greceşti în Valea Dunării şi, în genere, în Dacia. In asemenea condiţiuni, nu este de loc de mirare, că cercetări recente (ale profesorului D. M. Teododrescu dela Cluj) au dat peste o monedă histriană, în munţii Huniedoara, pe un drum de acces la unul dintre burgurile dacice din preajma Ulpiei Traiane. Dintre aceste burguri, asemenea cu acele tracice din Balcani, despre cari povestesc *Analele* lui Tacit, că a trebuit să le cucerească rând pe rând împăratul Tiberiu, — cel mai mare, Grădiştea, cu fragmentele ei de coloane şi profiluri, cu construcţiile ce amintesc mai mult sau mai puţin modele greceşti, — ar fi fost Sarmizegetuza dacică însăşi.

Atâtea lucruri nouă, din viaţa geto-dacică, până la romanizare, când „civilizaţia întregului teritoriu devine romană. Oraşele greceşti de pe coastă, dela Tyras (Cetatea Albă) până la Odessus (Varna) sunt în mare pericol însele de a fi romanizate. Linia de demarcare între Elenism şi Romanism lasă Romanilor tot basinul Dunării, până în Balcani şi până la Marea Neagră *(Pénétration,* p. 25).

Astfel se încheie primul capitol cu privire la Dacia în antichitate, aşa precum reiese din lucrările citate ale d-lui V. Pârvan. Cuprinzând lucruri cari s'au ştiut astfel, sau lucruri cari nu s'au ştiut de loc, este precedat de judicioase aprecieri asupra timpurilor preistorice ale Daciei, aprecieri cu atât mai preţioase cu cât vin de la un istoric şi arheolog clasic. Ceea ce nu s'a făcut la noi, cu excepţiunea unor menţiuni de încurajare binevoitoare, istoria şi arheologia clasică îşi îndreaptă atenţiunea şi asura datelor anterioare preistorice, căutând să înceapă şi să se sprijine pe ele. Aceasta mi se pare o altă lature a momentului de răspântie menţionat în ce priveşte evoluţia studiilor despre antichitate la noi. Pe de altă parte, nu este cred lipsit de interes a observa că, dacă istoriografia modernă a propăşit prin opere de sinteză (mai ales la început şi mai ales la popoarele de cultură mai nouă) şi numai mai târziu prin opere de analiză şi erudiţie, — unele reprezentând dar tinereţa, celelalte maturitatea şi împreună, la o scurtă distanţă, tinereţea maturisată, — opera d-lui V. Pârvan, după Cercetări erudite de aproape 20 ani, ar reprezenta în domeniul său pare că, însăşi faza actuală a acestor studii la noi.

Să urmărim însă mai departe cum apare din lucrările d-lui P. şi cellalt mare capitol al unei viitoare istorii a Daciei antice:: Romanismul.

(Urmează).

* * *

In odaia ta

Eu îmi închipui că odaia ta
E tot aşa de simplă ca şi tine
In ea găseşti lumini de catifea
Şi liniştea din templele creştine.

De câte ori tristeţi când m'au cuprins
Şi multe-au fost tristeţile — fecioară
La tine-am vrut să viu ca un învins
Să plâng în poala ta întâia oară.

De câte ori şi câte-am vrut să-ţi spun
Poveşti de care sufletul mi-e plin,
Arhanghel blond în care să 'ncunun,
Credinţa mea cu visul tău senin.

Eu îmi închipui că'n odaia ta
E un parfum de crini şi roze sfinte
Şi vezi prea bine dacă-ai căuta
Că fiecare lucru e cuminte.

Tu sclave n'ai să-ţi cânte din mandolă
Şi nici marmoreene scări de spumă
Brodate cu a viselor corolă
Şi grav ornate cu statui de humă.

Tu n'ai sculpturi, nici fast şi nici tablouri
Celebre din renaşterea latină
Şi nici saloane cu-aer de cavouri
Cum ar avea o antică regină.

Şi totuşi îmi închipui că acolo
In liniştita ta odae voi găsi
Driadele alături de Apollo
Şi Nimfele cu plete aurii.

Pe-o masă cărţi de şcoală risipite
Şi-un şorţ de şcoală prins într'un cuer
Şi zidurile cu-aur poleite
De parcă raiul a venit din cer.

Un pat micuţ de gingaşă păpuşă
Şi alb ca şi zăpada argintie
Şi care-adoarme 'n cânt şi poezie
Un trupşor de spumă jucăuşă.

Şi-o sobă 'n care iarna arde focul
Viu aruncând pe geam, pe draperii,
Tremurătoare, roşii jucării
In care eu îmi pot citi norocul.

Iar tu gândindu-te mereu la visul
Ce te-a cuprins ca un tiran stăpân
Iţi faci de joacă şi mi'l iei pe pisul
Şi ca o mamă tu mi'l ţii la sân.

O! Cine-ar vrea în cuibul tău gingaş
Să sfarme tot cu-a lui puteri păgâne
Când puiul mic pe drumuri ar rămâne
Şi n'are aripi şi-are trup golaş?

Să vie mii de făcători de rele
Să vrea ca să dărâme ce clădi
Şi Christ cel blând şi tot îl voi opri
Să intre 'n templul visurilor mele.

Şi când chemarea mea va fi divină
Şi n'o să fie nici o mână rea
Pios veni-voi în odaia ta
Unde e numai pace şi lumină.

SAVIN CONSTANT.

Interview cu Moş Crăciun

de ION DRAGU

După ce m'am plimbat o zi întreagă cu paiaţe şi cu trompete în buzunar, cu cutii de bomboane sub braţ, după ce am avut drept răsplată firească a infracţiunei acesteia făcută la gravitatea-mi profesională durerea de a constata că unele din darurile mele nu pricinuiau decât o plăcere mediocră, mă odihneam supând la gura sobei un supeu simplu, întovărăşit de o sticlă de vin pecât de roş pe atât de vechi.

Incetul cu încetul, o dulce moleşeală mă cuprindea... Vai! remuşcarea nu-mi dete voie să mă pierd: uitasem să ofer unei fetiţe o păpuşe pe care i-o făgăduisem de multă vreme. O păpuşă pe care i-o făgăduisem de multă vreme. O păpuşă drăguţă care vorbea!... care vorbea atât de natural încât desigur că trebuia să ştie să mintă.

Ieşii repede din casă şi pornii spre Calea Victoriei, fără să simt frigul, deşi ieşisem fără palton pe un frig de zece grade sub zero. Ajunsei în cele din urmă în faţa unei minunate expoziţii de obiecte de artă rezervate numai pentru copii. Regret că m'am servit de o formulă ambiţioasă ca să spun că ajunsesem în faţa unui magazin de jucării de copii. Ţiu însă la fraza aceia, fiindcă sub forma ei pretenţioasă, ascunde, cred, o idee justă.

In adevăr, arta şi chiar ştiinţa vin în fiecare an în ajutorul lucrătorului care şi-a luat drăguţa sarcină de a face să petreacă copilăria. Cutare jucărie dela care oamenii gravi şi-ar întoarce privirile cu dispreţ e un cap de operă de mecanică, şi poate că inventatorul ei a avut nevoie de mai mult geniu decât Stephenson. „O ce frumoase... ce admirabile lucruri! îmi zisei eu; şi cum aş vrea să am vârsta când le doreşti cu convingere"...

Exclamaţia aceasta evocă în sufletul meu o năvală de amintiri drăguţe şi mă simţii cuprins de o îngăduinţă şi de o bunăvoinţă universală care voia să se manifeste cu orice chip.

Lângă mine, un bătrân înalt contempla vitrina luminată ca o sală de bal.

— Pun rămăşag, domnule, îi zisei eu, cu înfăţişarea celei mai perfecte voioşii, că ne gândim amândoi la acelaşi lucru.

— Şi la ce crezi d-ta că mă gândesc eu? îmi răspunse el.

— Doamne!... la o vreme care e mult mai depărtată de d-ta decât de mine; poate chiar că-ţi aminteşti cu atât mai bine vremea aceea cu cât e mai depărtată.

Şi clipii din ochiul drept ca să-l fac să observe adâncimea ameţitoare a cugetării acesteia filozofice.

— Aşa dar mă recunoşti? reluă el.

— Aşi vrea să te recunosc, răspunsei eu, căci aceasta ar dovedi că am mai avut plăcerea să te întâlnesc.

Şi clipii din ochiul stâng ca să-l fac să observe desăvârşita, fina politeţă a răspunsului acestuia.

— Priveşte-mă, zise atunci bătrânul.

Il privii şi fui mirat că nu i-am observat mai de timpuriu înfăţişarea excentrică. Era foarte înalt, deşi gârbovit de bătrâneţe; ochii lui, albaştrii ca faianţa, aveau o expresie ciudat de ştearsă; faţa-i palidă, încadrată de o barbă albă în care se înecau mustăţile de lână, era nemişcată ca aceea a unui orb. Lucru ciudat: mi se părea că vorbele lui fuseseră rostite cu mulţi ani înainte, şi că-mi soseau la ureche cu ajutorul cine ştie cărui tainic ecou. Hainele-i aveau o tăetură demodată şi cizmele pe care le purta în picioare îi ajungeau până la şold.

— Mă recunoşti? repetă el.

— Nu, răspunsei eu turburat.

Drept lămurire, bătrânul începu să declame în surdină:

Eu am venit din ţara credinţelor bătrâne,
In care nea eternă îmbracă'n alb toţi brazii,
Şi'n traista mea cu daruri.......

— Moş Crăciun! întrerupsei eu, privindu-l uluit.

— Da, Moş Crăciun, zise zâmbind bătrânul.

Rămăsei o clipă tăcut. Aşa dar acesta eră bătrânul darnic şi îngăduitor, a cărui dărnicie nu se oboseşte niciodată şi pe care toţi îl iubesc mai mult din clipa când nu mai cred în el. In clipa aceea un gând luminos îmi străbătu fruntea; instinctu-mi gazetăresc ieşea la iveală: să iau un interview lui Moş Crăciun. Pe vremea aceasta, când sportul celui mai banalizat americanism gazetăresc îşi trăieşte vârsta de aur, şi în plin ajun de Crăciun, ce interview se putea impune mai bine ca acela al neobositului peregrin care împarte o fărâmă de fericire copiilor, care nu poate fi despărţit de vârsta lor, şi care, fiindcă înşişi părinţii sunt nişte foşti copii, — copii onorifici, — poate fi sigur de veşnica-i popularitate. Aşa dar interviewul acesta era o idee prea atrăgătoare spre a nu o pune imediat în practică.

— D-ta eşti Moş Crăciun? începui eu. Aşa dar te-ai scoborât din lumea ireală ca să vii printre noi...

— Eu nu locuesc, aşa cum credeţi toţi, — mă întrerupse el, — în mijlocul unui nour de fulgi albi; eu nu mă ascund într'un palat de vise sprijinit pe coloane de himere. Eu trăesc printre voi: azi în Franţa, mâine în Germania, poimâine în Anglia ori în Italia; altă dată în America sau în China. In anul acesta, stau din întâmplare în Bucureşti. Am o casă confortabilă într'o stradă tăcută. Trăesc acolo ca un burghez cu dare de mână, sub pseudonimul transparent de Crăciunescu. Astă seară am plecat supărat de acasă fiindcă fumega soba grozav. Am să chem un coşar ca s'o curăţe... Imi pare rău, căci tocmai voiam să-mi serbez ziua de naştere: împlinesc 1923 de ani.

— Mulţi înainte!

— Mulţumesc. Şi câte lucruri am mai văzut în timpul acesta! Totuşi mă plictisesc grozav. Gândeşte-te şi d-ta: sunt ocupat numai o noapte pe an.

— Aşa e. Singuri aleşii Constituanţii bat recordul d-tale.

— Cum?

— D-ta te oboseşti cutreerând odată pe an; ei se obosesc stând în fotoliile lor odată la douăzeci treizeci de ani.

— Da?... Apropos de Constituantă: am avut plăcerea să azist la o şedinţă a Senatului.

— Ai avut bilet de intrare?

— Nu n'am voit să cer. Am principii cari mă opresc dela asemenea solicitări. Se vede însă că înfăţişarea mea a impus uşierilor, căci m'au primit cu plecăciuni, zicându-mi „Domnule Senator".

— Şi te-a interesat şedinţa??

— Enorm. Gândeşte-te şi d-ta: pe toţi oamenii aceia în bună parte cunoscuţi, miniştrii, oratori, tribuni, politiciani, îi ştiu decând erau copii mici. I-am văzut, cu ochii întredeschişi sub perdelele leagănului lor, supraveghiând soba lângă care se îngrămădeau pantofiorii lor nerăbdători, pândindu-mi sosirea...

— Trebue să-l fi găsit acum foarte schimbaţi.

— Mult mai puţin decât crezi. Oamenii politici sunt cei cari seamănă mai mult cu copiii. Au acelaş dar al iluziunei, care îi face să creadă lucrurile cele mai necrezute; le place zgomotul şi strigătele, anecdotele şi întrebările nepotrivite, sunt inconsecvenţi, nervoşi, mânioşi, bosumflaţi... Crede-mă, oamenii politici sunt cei mai mari copii...

Tăcu o clipă, apoi urmă privind gânditor vitrina luminată:

— Ce risipă de daruri am făcut până acum! Ce avalanşă de capricii satisfăcute! Experienţa unei necurmate rătăciri prin lume m'a făcut să mă gândesc că adevăratele lupte se dau cu soldaţii de plumb, că adevăratul Orient îl găseşti numai în cele „O mie şi una de nopţi", că China nu există decât pe paravanele fabricate în Europa şi că o viaţă demnă de numele de viaţă nu există decât în visurile imaginaţiei. Ca să-ţi găseşti cele mai dulci bucurii, n'ai decât să imiţi copiii, cari sunt stăpânii soartei lui cu ajutorul unui simplu condiţional: „Aşi fi, ai fi, ar fi". Am făcut săbiile, puştile, vapoarele şi automobilele cele mai iscusite, soldaţii de plumb cei mai frumoşi, păpuşile cele mai drăgălaşe. Dar pe măsură ce îmbătrâneam jucăriile mele îşi schimbau caracterul. Da! şi-l schimbau. Am crezut mai întâi că eu sunt cel care mă schimb; dar nu, ele se schimbau.

Erau mai elegante, mai îngrijite, mai cochete, dar... nu mai erau ele". Nu căuta să mă'nţelegi; Văd că faci parte din neamul acela de nebuni pe cari lumea îi numeşte oameni cuminţi... (Bietul Moş Crăciun, ce grozav mă calomnia!... Dar îl iert).

„Intr'o zi, Dumnezeu îmi apăru în vis şi-mi zise: „Du-te la Bucureşti! Ai să vezi multe!"... Am venit dar la Bucureşti, unde nu mai fusesem de o jumătate de veac. Sosind într'o seară, de iarnă am crezut o clipă că am dat peste idealul acela feeric iluminaţie magică!... Ce lux unic!... Ce femei frumoase!.. îmi zipe care l'am căutat zadarnic în toate colţurile lumei. Ce înşiruire de vitrine strălucitoare făcând să sclipească albul zăpezii!... Ceream eu. Dar băgai repede de seamă că toate amăgirile astea se asemănau între ele, că toţi oamenii semănau unii cu alţii, şi că toată sclipirea care obosea vederea fără a spune nimic imaginaţiei, nu eră decât praf în ochi. Ce să-ţi mai spun despre desperarea mea în faţa vitrinelor cu jucării?...

— Cum! exclamai eu indignat, nu le găseşti frumoase?

— Dragul meu, nu te credeam decât un om cuminte, acum văd că eşti şi un prost... Aşa e de prisos să-ţi spun că nimic din ce oferă vitrina aceasta lângă care stăm de un sfert de oră, nu te poate arunca în vis... Uite, păpuşa de colo; poate că e mai la nivelul minţii d-tale: ce crezi despre ea?

— Cred că e foarte nostimă.

— Ce grozăvie! Priveşte şi gândeşte. Vezi d-ta, nimic nu m'a izbit mai dureros văzând Bucureştii iluminaţi, ca fiinţele pe care le numiţi cu toţii „demimondene". Vai, de trei ori vai!... De ce oare viaţa aceasta s'a scoborât şi în domeniul copiilor? Spune-mi cu ce seamănă păpuşile astea care au părul oxigenat, ochii făcuţi cu prea mult negru, obrajii cu prea mult roşu, şi rochiile căzute până la brâu? Dumnezeule sfinte! în ce lume trăim?

Il privii cu o vagă îngrijorare.

— Crezi că sunt nebun? urmă el. Te înşeli amar. Dar vezi tot ce privesc mă desgustă. Pretutindeni creşte deopotrivă sgârcenia şi risipa. Capitolul „cheltuelilor personale", cheltuelilor egoiste ale plăcerilor şi confortului, sau acela al „prafului în ochi" s'a mărit îngrozitor. Şi cum budgetul fiecărei familii ori persoane nu e elastic la infinit, s'a economisit asupra cheltuelilor altruiste. Obiceiul darurilor de Crăciun moare pe an ce trece. Verbul „a dărui" înseamnă tot mai mult contrariul unui act plăcut şi voluntar; e mai degrabă o plată impusă şi penibilă dela care toţi ar vrea să se sustragă prin fraudă. Astfel se pregăteşte crahul definitiv al darurilor...

— N'aş fi crezut niciodată.

— Şi totuşi e aşa. Păcat! Dacă ar trebui să fiu reflexul sentimentelor lumei voastre, meseria mea ar ajunge o completă sinecură.

Tăcu din nou, îşi scutură noroiul de pe cizme, apoi zise:

— După cum vezi, sunt foarte în curent (— şi aici avu un surâs plin de subînţelesuri —) cu cele mai mici fapte şi cele mai interesante gesturi ale oraşului acesta pe care îl cunosc de puţină vreme. Uite mor după teatre: sunt inconfortabile ori inestetice până la paradox, dar le ador. Teatrele sunt ca femeile: le iubeşti din pricina defectelor lor... Ei, dragul meu, dacă m'aşi lăsa să alunec pe panta amintirilor, câte n'ai afla dela mine! Câte n'ai şti despre oamenii celebrii, pe care i-am cunoscut după degetele... dela picioare...

— Cum asta?

— După pantofiorii ori ghetuţele lor de odinioară, care n'aveau taine pentru mine. Am cercetat atâtea încălţămite micuţe aşezate naiv în faţa sobei! (Uite încă o tradiţie pe care o ucide an de an caloriferul). Uneori micii lor proprietari aveau grijă să scrie pe un bileţel cele ce doreau. Dacă ai fi venit la mine acasă, ţi-aşi fi arătat în biblioteca mea în care zăpada ţine loc de colb, un infolio legat în piele presărată cu chiciură şi înstelată cu labe de paseri: am acolo atâtea răvaşe naive, glumeţe ori duioase... O! copiii!...

— Se zice totuşi că „vârsta lor e fără milă".

— Da, fiindcă nu ştiu să mintă şi fiindcă spun tot ce gândesc. Păcat că mai târziu, încet încet, copiii aud pe mama lor cum minte. Bagă şi ei de seamă că mama porunceşte servitoarei să spună că „coniţa nu e acasă", atunci tocmai când e acasă. Astfel, pe nesimţite, fără să-şi dee seama, se obişnuesc şi ei să mintă, şi ajung repede nişte mici oameni mari.

— Ai dreptate. Trebue să-l învăţăm să fie cuminţi.

— Crezi că e aşa de mare nevoie? murmură Moş Crăciun cu un scepticism surprinzător.

Şi întinzându-mi mâna, zise ca un fel de încheere:

— Vezi d-ta, tot foiletând mitologiile pe care le dăruesc uneori copiilor din traista mea încăpătoare, am admirat în ele elogiile păgânilor, care nu erau elemente neglijabile şi cari nu aveau decât un singur defect: acela că nu m'au cunoscut pe mine. Ei înfăţişau „Adevărul" gol, ceeace înseamnă că nu trebue purtat prin saloane, şi-şi închipuiau „Inţelepciunea" chiurasată, purtând cască, înarmată cu lance şi scut, ceeace înseamnă că e duşmana oamenilor şi că nu prea e bine s'o întâlneşti în marginea unui codru...

Şi Moş Crăciun se depărtă, fluerând printre dinţi primele măsuri dintr'o romanţă la modă.

Văduva poetului

— SCHIŢĂ —

de CONSTANŢA HODOŞ

I

Trecuse teroarea primelor zile ale ocupaţiei. Bucureştii răsuflau, după înfricoşata spaimă a invaziei, oareşcum uşuraţi.

Dusmanii nu intraseră în capitala României trecând prin foc şi sabie, populaţia civilă, după cum se svonise că vor face-o. Deşi mahalagii patrioţi tunau şi fulgerau împotriva „generalilor trădători" cari au lăsat oraşul descoperit şi drum liber inamicului să intre ca la el acasă, — cei a căror inimă sângera de pierderea vr'unuia dintre ai lor, morţi sau dispăruţi pe câmpul de luptă, nutreau acum totuşi trista speranţă, că poate vor putea afla ceva dela duşmani, sau dela prisonierii noştri, despre soarta lor.

Nu mai zburau pe sus, deasupra oraşului ucigătoarele pasări de fier, cari au răpus şi ameninţaseră să răpună atâtea vieţi de copii nevinovaţi şi cetăţeni pacinici.

Om eşti, şi mai presus de toate vrei să trăeşti!

Uşurată răsufla acum şi Liliana, după ce stătuse trei zile cu copilaşii strânşi pe lângă ea, cu inima încleştată de teamă: nu cumva să năvălească şi în sihăstria ei îndoliată, inamicul!

Incuartirările se făceau, — după ce se mai alinase puhoiul năvălitor, — metodic, de preferinţă în locuinţele refugiaţilor, unde duşmanul se credea în drept să se instăpânească în dragă voie. Dar unii ofiţeri inferiori, mai ales bavarezii, cereau să fie încuartiraţi în familii, unde găseau căminuri calde, paturi moi şi rufărie curată.

Comisarul secţiunei de care ţinea strada unde locuia tânăra văduvă, îl cunoscuse bine pe Iulian, poetul, şi păstrând pietate memoriei lui, nu pusese pe lista locuinţelor de rechiziţionat nici una dintre cele două odăi în cari şedea Liliana, cu cei doi copilaşi ai ei.

Astfel protejată tânăra văduvă se simţea oareşcum în siguranţă. Şi după zilele grozave când la fiecare semnal de primejdie, îşi lua copilaşii în braţe şi fugea cu ei în pivniţă să pună la adăpost vieţile lor scumpe, singura comoară a ei, putea acum să stiea iarăşi uitată, în visări, la masa de scris a scumpului dispărut. Să răsfoiască prin cărţile lui dragi, să recitească scrisorile, manuscrisele lui, pierdută în amintiri duioase, — pe când la picioarele ei, pe covorul moale printre periniţe şi jucării răsfirate se alintau copilăşii ei...

Liliana se uita la ei, şi ochii i se umezeau de lacrimi. Fetiţa de trei, băieţaşul abia de doi ani! Regretul trecutului ţişnea în torente fierbinţi ca focul unui vulcan ce s'a mistuit multă vreme înăbuşit...

Cât de frumoasă fusese viaţa ei, timp de cinci ani! Cinci ani de alintări, mângâeri şi bucurii negrăite; până când boala crudă îl isbise ca din senin şi răpusese o viaţă valoroasă şi curmase o căsnicie ideală.

Ideală! Da, cuvântul nu era deşert. El, i-il repetase de multe ori, Lilianei lui, când sub vraja frumoşilor ei ochi albaştri, el îi mărturisea, că însfârşit, era aci, în braţele lui visul după care alergase în tinereţa lui, căutându-l pretutindeni unde zărea putinţa înfiripării lui în chipul unei fete frumoase în tovărăşia unui suflet, înrudit cu al lui. Un suflet! Da, un suflet căutase poetul, frumos şi bun, înţelegător de armonie cum erau cântecele lui, cari vibrau în bogăţie, dulci şi sonore în inima lui şi cereau întruparea. Se rătăcise de atâtea ori crezând că îl găsise, — ca să se trezească apoi de atâtea ori în desamăgire.

Atunci eşise în calea lui copila aceasta blondă, o studentă, o rudă depărtată, o elevă a lui. O văzuse micuţă, la părinţi, o purtase în braţe, fără să bănuiască că într'o zi, după ani, va întâlni-o mare, dăruită, cu acel farmec divin, care nu ştia cum şi pentru ce, îl subjugase, şi găsise în el întruparea visului şi a idealului cântecelor sale...

Doamne, cât de clare răsunau mărturisirile acestea azi în sufletul ei! Şi ce fierbinte se revărsa dorul lor asupra îngeraşilor dela picioarele ei, cari o priveau cu nevinovăţie, neînţelegând pentru ce plânge mama, când ei sunt cuminţi şi şi nimeni nu i-a făcut nici un rău?

Poetul Iulian murise în epoca de fierbere a ţării pentru pregătirea războiului. Şi poate durerea Lilianei, după soţul iubit ar fi fost şi mai cumplită, dacă speranţa triumfului naţional n'ar fi luat în stăpânire atunci o parte din sufletul ei. Dar ea era fiica unuia dintre acei îndrăgiţi luptători ai neamului subjugat, care n'avusese alt ideal în viaţa lui, decât sfărâmarea acestui jug.

De mică crescuse în cultul acesta, în atmosfera aceia de vitează suferinţă care sta umilită, ascunsă şi ardea de dorul libertăţii ş'al răzbunării. Il pornise ţara, războiul cumplit, şi-l pornise ea, în sufletul ei: triumfal, glorios, cum nu s'a mai văzut altul în lume.

Când căzu însă bomba aeroplanului cel dintâi ivit deasupra capitalei şi văzu înmormântarea victimilor, o îndoială crudă începu s-o sfâşie: O nouă grozăvie a războiului, despre care nu învăţase nimic, nu citise nimic în istorie! O invenţie genială, pe care omenirea a primit-o cu uimire şi slavă, fără să se fi gândit la o asemenea diabolică destinaţie a ei! „Când se vor ivi aceste păsări de fier în preajma cerului atunci va fi sfârşitul lumei" zicea odinioară sinistrul prezicător. Câteva luni, Liliana crezuse că a venit în adevăr, acest sfârşit.

Acum păsările de fier încetaseră zborul lor ucigător şi bubuitul tunurilor împărţitoare de moarte nu se mai auzea. In schimb aspre porunci se împărţeau: că toate armele noastre să fie predate duşmanului. Cu moarte se pedepsea cel ce ar fi îndrăsnit să'şi reţină o unealtă, de apărare măcar.

Liliana citise şi ea ordinul afişat pe toate zidurile capitalei, şi adună, în dimineaţa aceia, armele ei, moştenite dela tatăl şi un unchiu al ei. Cel din urmă luptase cu ele, alături de tribunii lui Avram Iancu, şi ţinuse la ele mai mult ca la viaţa lui. Cu sfâşietoare jale le desprinse tânăra văduvă din cui, unde fuseseră rânduite pe un covor de perete, ca cea mai de preţ podoabă a casei, şi aşezându-le într'o ladă, avea impresia că închisese acolo toată mândria de neam a părinţilor, toată speranţa de viitor a copiilor ei.

. . . .

Când se întoarse acasă, după împlinirea acestei funebre obligaţii, tristă, ca după o înmormântare se văzu urmărită de un ofiţer german.

Trebuia să fie un grad superior căci la distanţă respectuoasă îl însoţea un soldat, atent la mişcările lui. Liliana fu cuprinsă de un fior şi îşi iuţi paşii. Atunci observă că ofiţerul se retrase într'un colţ de stradă şi că rămase urmărită numai de soldat care veni după ea! până 'n poarta locuinţei sale.

Tânăra văduvă intră repede în casă şi încuie uşa în urma ei. O presimţire chinuitoare, ca de mare primejdie, îi cuprinsese sufletul.

Locuia într'una dintre acele căsuţe modeste, cu două camere şi bucătărie „singură în curte" de care puţine se mai găsesc în străzile mai centrale ale capitalei. Din puţinele provizii ce-şi făcuse din toamnă, abia spera să iasă din iarnă, de aceia îşi concediase servitoarea, o unguroaică pretenţioasă, şi trăia singură cu copilaşii ei, pe cari îi încuia în casă, ferind din calea lor focul şi alte primejdii, când nevoia de o clipă o silea să iasă.

Azi încuie de vreme portiţa, uşa dela antreu, lăsă în jos transperantele, şi biruită de oboseala emoţiei îndurate peste zi se pregătea să se culce. Copilaşii dormeau amândoi în pătceanul lor. Dar în clipa aceia auzi ciocănituri la poartă. Inima i se opri din bătăi. Cine să fie?

O voce aspră răspunse de afară poruncitor, în limba germană:

— Deschide!

Liliana încremeni de groază.

Ce vor oamenii aceştia la ea, acum în puterea nopţii? Stătu la îndoială. Dar vocea de afară răsună a doua oară şi mai aspră: Deschide!

Işi adună puterile şi coborî să deschidă. Ordinul de zi al generalului prefect de poliţie sunase lămurit, că: „nici un cetăţean al capitalei n'avea voie să închidă uşa în faţa ostaşilor armatelor imperiale".

In poartă, ca o statue uriaşă, stătea în adevăr un soldat german, cu un enorm colet în spinare şi în amândouă mâinile câte un geamantan. Liliana îl recunoscu: era acela care o urmărise azi dimineaţă până acasă. Bombănind ceva ca o imputare, că fusese lăsat prea mult să aştepte, soldatul intră deadreptul în camera din faţă şi trânti bagajele într'un colţ. Apoi scoase din buzunar un „Ausweis" şi'l întinse Lilianei, drept orice explicaţie.

— Ce este asta? întrebă ea înmărmurită.

— Este că domnu „oberleitnant" Renz a primit ausweiss să fie încuartirat aci. El mi-a poruncit să-i aşez bagajele în odaia dela stradă, unde aveţi salonul. Asta-i. La unsprezece vine aci să se culce. Acum e la teatru. In două ceasuri trebue să fie totul aranjat. D-ta să-mi dai un pat bun, cu rufe curate.

Fără să aştepte vr'o obiecţiune soldatul începu să schimbe mobila, să facă un dormitor din salonaşul Lilianei. Ea rămase aiurită, în mijlocul odăei. Dar numai o clipă.

In clipa cealaltă apucă repede din cuier un şal, prinse băieţelul adormit, îl înveli ca într'o plasă, luă şi fetiţa înfăşurând-o într'o haină, şi fugi cu ei în braţe, afară pe stradă.

Când soldatul observă lipsa stăpânei, ea dispăruse de mult la răspântie.

II

Afară era întuneric; nici un felinar aprins. Din câte o casă mai mare licărea vr'o lumină slabă la geam, ca de opaiţ, în bezna străzilor pustii. Oamenii n'aveau lemne, nici gaz, nici lumânări. Ardeau doar câte o mică candelă sau opăiţi cu său. Familiele se înghesuiau în jurul acestei licăriri, vorbind în şoapte ca la mort...

Muriseră Bucureştii de demult. Oare o să mai invie vr'odată?

Liliana se opri la o poartă, într'o astfel de lumină de opăiţ şi îl potrivi pe Nelu mai bine în şalul lui, îl legă de un umăr căci braţele începură a-i slăbi. Copilul o prinse de gât cu mânuţele lui. Tiţi se deşteptă, dar obicinuită cu refugiurile de aeroplane, nu zise nimic. Doar îşi lipi guriţa fragedă şi dulce de obrazul mă-sei strângându-se mai cu putere de gâtul ei.

Cerul era înorat şi crivăţul se pornise cu picuri mari de ploaie de ghiaţă cari se izbeau în faţa crispată a Lilianei. Unde pornise? Nici ea nu ştia. Cum de cutezase să-şi scoată copilaşii din culcuşul lor cald şi să pornească cu ei în noaptea oarbă fără să ştie unde să le găsească adăpost?

Groaza subită de o primejdie mai cumplită decât îngheţul, amuţise în sufletul ei instinctul conservării.

In urgia războiului acestuia Liliana simţise, nu odată, că viaţa omului nu mai însemna nimic. „O generaţie care va fi jertfită" citise undeva un articol, unde autorul îşi dădea seamă cât de scump va trebui să plătim întregirea neamului nostru.

Moartea era acum stăpâna lumei. Moartea pe toate locurile, la toate răspântiile. Moartea se împărţia pe câmpuri, din tranşee, din înălţimea senină a cerului. Cădea asupra omenirei vinovate sau nevinovate, ori şi unde te ascundeai de ea. Totul era întrebarea: Cum ai murit? Ce amintire rămânea despre tine urmaşilor tăi?

Liliana simţi un val de sânge fierbinte ce-i năvăli dela inimă la creeri şi se răspândi în tot trupul ei. Işi iuţi paşii alergând instinctiv spre Calea Victoriei, unde era lumină mai multă. Se opri o clipă în colţul din Bulevardul Academiei chibzuind unde să caute ajutor? Apoi porni hotărîtă în jos spre palatul Ministerului lucrărilor publice unde era instalată acum Comenduirea armatelor puterilor Centrale.

Sentinelele o opriră la poartă. Cum îndrăznise să vină la ora aceasta? Frântă de oboseală Liliana căzu pe o lespede de piatră şi amândoi copiii începură să plângă. Un ofiţer eşi din palat şi fu surprins de scenă.

— Ce vrea femeia? întrebă el sentinela.

Liliana se ridică şi veni în faţa lui.

— Vreau să vorbesc cu mareşalul, răspunse ea cu hotărîre.

— Cu Excelenţa sa?... La ora asta?

— La orice oră, când viaţa copiilor mei e în primejdie.... Ii vedeţi, ei plâng şi tremură de frig, noaptea în stradă!

— Duceţi-o în tabăra refugiaţilor prisonieri, ordonă ofiţerul scurt.

Liliana protestă cu energie.

— Nu sunt refugiată şi nu pot fi prisonieră. Sunt o cetăţeană pacinică, ultragiată cu nedreptate în propia mea casă... Lăsaţi-mă în faţa mareşalului. Am auzit că el e drept şi uman... Sunt văduva unui poet al acestei ţări. Să nu vă bateţi joc de numele lui sfânt! Vreau să vorbesc cu mareşalul!

Tânăra femeie se îndreptă cu o mândrie de princesă, pe când ofiţerul se uită cu mirare în ochii ei mari scânteetori de energie.

— Ei bine, stai aci, să văd, dacă Escelenţa sa mai e în cabinetul său de lucru şi dacă te poate primi.

— Am auzit că nu părăseşte palatul înainte de miezul nopţii şi la şase dimineaţa e iarăş aci"...

Ofiţerul o privi încă odată, apoi dispăru, pe scări în sus.

. . . .

Peste câteva minute Liliana stătea în faţa severului general german, care părea a fi acum pe deplin edificat asupra „cazului" tinerei văduve.

O ascultase cu multă bunăvoinţă şi după ce ea demonstrase cu elocvenţă împotriva posibilităţii morale şi materiale de-a găzdui în casa ei un tânăr ofiţer german, mareşalul o linişti cu un gest solemn.

— Ei bine, se va da o altă locuinţă acelui ofiţer... Dar să ştii că eşti singura femeie din Bucureşti care ai venit la mine cu o asemenea plângere, cele mai multe au cerut chiar încuartiruiri...

— Da, Escelenţă, au fost femei în capitala ţării mele cari au primit şi cu flori armata duşmană. Dar acelea n'au fost românce! O româncă adevărată nu poate să doarmă sub acelaş acoperământ cu ucigaşul fraţilor ei... Eu, dacă nu fugeam de acasă, trebuia să ucid!...

— Cum, nu ţi-ai depus armele? întrebă generalul, şi o umbră de zâmbet se ivi în colţul buzelor sale severe.

— Pe aceste, nu! răspunse Liliana deschizând ameninţătoare cele zece degete trandafirii, căci în clipa aceasta păreau nişte ghiare de vultur.

— Bravo! Bravo! Ei, vezi, aşa-mi place femeia: patrioată, vitează şi virtuoasă. Da, da, e ceva **romantic** în sângele vostru.

Liliana salută graţios. Se simţi acum ca o regină fugărită şi iarăş reaşezată pe tronul ei. Apoi se depărtă, ţinându-şi copilaşii de mână, cari nu mai plângeau acum.

— Fericiţi copii! Ei au o mamă! murmură germanul privind în urma lor.

. . . .

Când tânăra femeie se întoarse acasă, în căminul ei părăsit, le găsi toate în vechiul lor rost şi curăţenie.

Parcă ar fi visat, un vis rău, tulburător.

De asupra patului portretul soţului pierdut îi zâmbea cu mulţămire, cu un aer de nespusă fericire în ochii lui negri, pătrunzători...

Liliana se uită la el câtva timp pironită, apoi isbucni în lacrămi uşurătoare, — şi căzând în genunchi, întinse spre el mâinile împreunate:

— Iţi mulţămesc! Mi-ai trimis puterea, lumina iubirei tale.

Constanţa Hodoş.

Am sărutat in piatră...

de **Emil Isac**

Am sărutat în piatră un cântec bun şi cald.
Am dat fiinţei moarte căldura gurei mele.
I-am dat vieaţă pietrei şi i-am ucis tăcerea.
Ea nu mai este piatră, căci cântecu-mi trăeşte.

Nesimţitoare piatră, simţi, tu ce este focul
Ce a sădit în tine al gurei mele cântec?
Te scutură trezită... căci numai poţi fi moartă.
Căci vieaţa mea-i mai tare, decât tăcerea ta...

Inchide'n tine glasu-mi, şi-l vei păstra pe veci.
Am sărutat în tine un cântec bun şi cald.
A veşniciei taină cu cântecu-mi spart,
Şi te-am ucis pe tine, ce-ai vrut să mă ucizi.

Povestea mătuşei

Lolo şi Suzica erau singure în grădiniţă. Ai casei erau prinşi cu treburi prin odăi, ca totdeauna în vremea dimineţii.

Dar copilele erau cuminţi şi nimeni nu le ducea grija că s'ar putea lovi sau ar strica ceva prin grădină. Chiar dacă Suzica, un drăcuşor de cinci ani, se întrecea uneori cu neastâmpărul, cealaltă cu trei ani mai mari ştia s'o stăpânească din două vorbe.

Curtea caselor era foarte mare, grădiniţa într'un colţ numai cât un pumn, dar îngrijită, curată şi florile mărunte, sub lumina bogată a soarelui, se răsfăţau în sute de culori pe straturile frumos orânduite.

Lolo şi Suzica mergeau ţinându-se de mână; amândouă erau subţirele, cu părul bălai tăiat scurt, cu ochi albaştri mari, miraţi ca ochii care atunci se deschid să priceapă ce-i pe lume.

Incet, au dat ocol tuturor straturilor, au cercetat fiecare floare bucurându-se de bobocii învolţi peste noapte şi mâhnindu-se de florile scuturate; Lolo a plivit câte-va buruieni de la rădăcina unei betunii, iar Suzica a rupt un fir de busuioc şi l-a frecat în palmă ca să-l miroase.

Când au isprăvit, au mai înconjurat încă odată grădina, de astădată cu mai puţin interes, pe urmă s'au oprit una în faţa alteia, tăcute, întrebându-se doar din ochi:

— Ei! Acuma ce mai facem?

Păpuşile rămăseseră în casă, ş'apoi se jucau destul cu ele înăuntru; scrânciobul era stricat din ajun, se rupsese o stinghie şi trebuia dreasă.

Curtea plină de soare nu le îndemna la fugit, dar erau la urmă să se hotărască şi pentru asta când ochiul ager al Suzicăi descoperi în fundul curţii, la umbra Hagudului pe mătuşa Ileana mestecând de zor într'un cazan uriaş.

— Uite mătuşa Ileana, făcu bucuroasă fetiţa. Haidem la ea.

Dar Lolo, cuminte, nu se înduplecă dintr'odată:

— Mătuşa Ileana are treabă. Face bulion.

— Ş'apoi? Noi stăm cuminţi şi numai ne uităm.

— Haidem dar.

Mătuşa Ileana nu era o slugă a casei; ea îşi avea căscioara ei la mahala şi muncea numai cu ziua colo şi colo. Părinţii fetelor o chemau numai atunci când se grămădeau prea multe trebi în casă, ca de pildă la Crăciun când se umplu cârnaţii şi se afumă şunca, sau la Paşti cu daravera cozonacilor şi a ouălor roşii, sau cum era atunci pe toamnă, la vremea când se pregăteşte bulionul, magiunul şi dulceţurile de tot felul.

Mătuşa Ileana era o femee necăjită şi nu prea bucuroasă de vorbă; de aceia fetiţele s'au apropiat de ea cu sfială:

— Faci bulion mătuşă?

— Mda, mormăi bătrâna. Da, păcatele mele, staţi mă rog mai depărticior că vă dogoreşte văpaia.

Fetiţele se dădură puţin în lături, privind mereu în cazan la zeama roşie care forfotea mânioasă şi ridica clăbuci de spumă.

— Da mesteci într'una, într'una, mătuşică?

— Mai mestec, mai stau, zise bătrâna lăsând făcăleţul şi aşezându-se obosită pe scăunelul ei cu trei picioare.

Suzica îi găsi îndată de lucru:

— Cât stai, mătuşă Ileană, spune-ne o poveste.

— Poveste? A-şa, duduiţelor, da ce poveşti ştie să vă spue o femee necăjită ca mine? Nu ştiu nici o poveste.

— Cum se poate? se mirară fetiţele. Tu nu ştii povestea cu balaurul?

— Nici pe aceia cu Harap-Alb?

— N'ai auzit nici de Ţara-Piticilor?

— Poate-am auzit, oftă bătrâna, poate-am ştiut şi eu, da-i tare mult de-atunci... S-apoi o poveste tot aş şti eu să vă spun, numai că nu-i de cele cu lei paralei cum vreţi dumneavoastră, ci-i o poveste adevărată, întâmplată cum se zice.

— Spune-o mătuşă Ileană, spune-o!

— Apoi, începu bătrâna, aflaţi dar că era de mult în sat la noi o fată fără pereche de frumoasă. Şi o chema Ileana.

— Ileana Cosinzeana? întrebă subţirel Suzica.

— Da nu, dudue, că nu era doar de pe celălalt tărâm, era acolo o fată ca toate fetele din sat, doar că mai chipeşă ca ele. Ş'aşa o chema pe ea, Ileana.

— Ca pe tine mătuşică, întări Lolo.

— A-şa! Şi cum v'am spus, frumoasă de pica. Da încolo, leneşă, fudulă şi neascultătoare de amărâse sufletul bieţilor de părinţi. Ş'aşa, când s'a făcut mare, au ales ei un flăcău fruntaş din sat, au făcut logodna şi-au hotărât ziua nunţii, cu gând s'o cuminţească mai degrabă. Dar fata ca totdeauna, s'a pus de potrivă. Nu şi nu! Că ea vrea s'aleagă singură. Şi într'o zi s'a luat după momelile unui străin, un flăcău chipeş care trecea din întâmplare prin sat, şi s'a tot dus fără să-i pese de jalea părinţilor, s'a tot dus de nu i-a mai dat nimeni de urmă...

Fertura de pe foc se potolise, nu mai spumega. Mătuşa Ileana se ridică, zvârli un braţ de găteje dedesupt şi văpăile încinseră din nou cu limbi roşietice cazanul.

Suzica întrebă iar, pe gânduri:

— Flăcăul acela, mătuşă Ileană, nu era Făt-Frumos?

— E-ei, duduiţă, zâmbi bătrâna, mata tot crezi că-i poveste năzdrăvană. Făt-Frumos? Da era mai degrabă tartorul Smeilor cu chip de Făt-Frumos că biata Ileană n'a avut trai bun cu el nici o lună încheiată. Era un om fără căpătâi, un vântură-ţara fără drag de casa lui, hain şi viclean. Şi biata Ileana slăbea zi cu zi şi se slutise de atâta chin şi amar.

Ş'atunci, la vre-un an de zile după asta, el a plecat, a luat calea codrilor fără o vorbă de rămas bun. Biata Ileană şi cu copilaşul abia născut au rămas de izbelişte în satul acela străin şi depărtat. Să se întoarcă acasă la părinţi n'a îndrăznit; simţea singură că nu merită iertare. A rămas acolo, s'a zbătut cum a putut cu nevoile şi cu răutatea oamenilor şi aşa cu ajutorul lui Dumnezeu, şi-a crescut băiatul mare. Dar ce folos! Că parcă era un blestem pe capul ei să tragă şi ea de la fecior tot amarul ce-l trăseseră părinţii ei de la dânsa. Căci băiatul acela crescut cu atâta trudă era rău, neascultător şi nevrednic de nici o treabă. Umbla hai-hui pe uliţi şi se înfrupta hoţeşte din livezile oamenilor. Şi cine plătea gloaba? Tot mama lui, se înţelege. Pedeapsa lui Dumnezeu, cuduiţelor, care te-ajunge şi în gură de şarpe de te-ai putea băga.

Da Ileana — dă! mamă nu era? — tot îl avea drag şi tot trăgea nădejde să-l îndrepte pe calea cea bună. Numai ce într'o seară — era mare băiatul acu — îl vede venind acasă cu o ladă grea pe umeri.

— Da ce ai acolo, maică? l-a întrebat ea blajin.

Şi băiatul, încruntat şi cu ochii tulburi, s'a răstit scurt:

— Ia o ladă, nu vezi? Am găsit-o şi eu pe drum.

Dar biata femee l-a auzit pe urmă toată noaptea numărând şi zornăind galbenii dintr'însa şi tremura înfricoşată de aşa nelegiuire şi de cele ce-aveau să urmeze. Şi mult n'a aşteptat. A treia zi au venit jandarmii, au împresurat casa şi au ridicat lada cu bani furată. Apoi au legat pe băiat cot la cot şi l-au pornit prin mijlocul satului în batjocurile şi huiduielile mulţimei.

De atunci nimeni n'a mai auzit de el, n'ar mai fi fost să fie...

Oftând, mătuşa Ileana se sculă parcă mai bătrână de pe scăunelul ei şi cu făcăleţul începu să învârtească repede şi mânios fertura din cazan. Pentru ea povestea era sfârşită.

Dar fetiţele aşteptau încă. Şi Lolo, mai nerăbdătoare, întrebă:

— Dar Ileana ce s'a făcut pe urmă, mătuşică?

Mătuşa Ileana nu răspunse, dar o lacrimă i se furişă printre gene şi se rostogoli dealungul obrazului.

Biata bătrână îşi spusese povestea ei.

ALICE GABRIELESCU

Romanţă

Nu plânge dacă palizi crini
În primăvara vieţei mor, —
Pe fruntea ta de—apururi albă
Rămâne strălucirea lor...

Nu plânge dacă trandafirii
Pe drum se scutură când treci,
Purpura lor însângerată
Va sta pe buza ta, în veci...

Iar dacă 'n tainice azururi
Cad astre—sori de—apururi stinşi —
În ochii tăi adânci, frumoaso,
Răsar luceferi mai aprinşi!

Mircea Rădulescu

LITERATURA STRAINA

Madona Crăciunului

Legendă romantică, de: Babits Mihály. Traducere de A. Buteanu

Cheia mare s'a întors de trei ori în broască. Poarta gălbue de sub apostolii de piatră, blănită în fier, nici nu s'a cutremurat şi ţârcovnicul cu faţa de capră a dispărut schiopătând în piaţă. Noaptea era splendidă; stelele luceau cu recea puritate ce o au numai iarna. Turnul gotic îşi întindea curios gâtul, caşi cum ar urmări cu privirea umbrele ce ieşeau şi dispăreau în strâmtele stradele mărginaşe.

Aerul era sticlos şi totul era străveziu iar glasul ceasurilor răsuna cristalin.

Era noaptea Crăciunului.

* * *

Din casa cavalerului Artur se auzea vuiet de orgie, răsunet de butoaie, ţipete de fete stricate şi râsul tremurat al burtoşilor. Sunetul cupelor de argint zgâria geamul rece al aerului nocturn.

Mirezmele clipelor sfinte au pătruns chiar şi în sufletele ameţite de băutură ; în sala plină de zgomot se discuta teologie.

— Ce se întâmplă oare acum în biserica închisă şi ce-ar păţi cel ce ar cuteza să afle aceasta ?

— O fi dansând moşu-t'o îmbrăcat în straie de mort, în cazul că a putut ridica cu mâinile-i uscate, piatra în care măestrul Gerhard i-a tăiat un obraz de tâmpit.

— Bea dar până când te vor băga şi pe tine sub piatră — zbiera un cavaler cu nasul proeminent cât şase.

— Ştiu cu siguranţă — spuse Pater Lucentius, preotul casei, în vreme ce-şi lărgea brâul — ştiu cu siguranţă că în vremea aceasta Fecioara Maria umblă singură prin dom, purtând pe braţele-i strălucitoare copilaşul său. Catazul bisericei în vremea aceasta este plină de lumină cerească. La Paris, unde am ascultat ştiinţa divină, învăţatul Abelardus m'a iniţiat în cele mai profunde taine !

In vremea aceasta prin biserică umblă singură Fecioara Maria.

* * *

Pe masa groasă sunt pete de vin; pe laviţe şi pe jos sunt pete de mâncări vărsate.

— Mie, zise cavalerul Artur, mi-ar plăcea să văd cum se plimbă prin biserică Maica Precistă !

— Numai că acela care o vede — zise Peter Lucentius — acela care o vede, nu mai rămâne printre cei vii.

— Va veni moşu-tău — grăi un alt viteaz — va veni moşu-tău să te cheme să mergi cu el...

— Ei, chiar pentru asta mă duc s'o văd — răspunse cavalerul Artur. Lumânările şovăesc şi arcadele sunt ţesute cu păiangenişuri de întuneric. Acolo însă — ne-a spus-o călugărul — străluceşte lumină Dumnezeiască. Voi sunteţi porci şi nevrednici ca să fim împreună. Eu nu mă tem de nimic, de moşul meu cu atât mai puţin cu cât şi pe când trăia era hodorogit.

— Eşti beat, frate — grăi un mustăcios.

— Nu vă convinge — documenta cu convingere viteazul Bor. Nu este om care în această noapte sfântă să poată deschide uşa bisericei; nu e om căruia să nu-i fie frică de Dumnezeu.

— L-ar apuca duhul cel rău — observă Pater Lucentius.

Slugile au adus făclii aprinse. Moleşita ceată a oaspeţilor eşi pe urma lui Artur, la aer răcoros. Fetele ţipau şi tremurau de frig. Cavalerii asudaţi s'au împrăştiat împleticindu-se. Numai viteazul Kadár—care nu mai putea umbla — a rămas în sală. Cum n'a găsit uşa, s'a agăţat de armura goală a unui străbun, aşezată lângă perete. Credea că-i vr'un camarad de al său.

Manechinul de fier ţintuită de perete cu un fier ruginos nu a rezistat greutăţii beţivului şi s'a rostogolit cu sgomot dimpreună cu dânsul. Kádár îl sărută şi aplecat peste el, îşi răcori fruntea de fierul rece peste care zăcea lungit ca porcii. Lumina murindă a lumânărilor reflecta fâşii lungi şi înspăimântătoare de umbră peste idilica scenă.

Crucifixul mare din perete s'a întunecat.

* * *

— Ei drace ! Al dracului ţârcovnic de-ar cădea pe tine pilastrul cel vechiu, ştiu că te-ai trezi atunci.

— Nu, nu pot domnilor, nu o pot face, m'aşi osândi ! Pentru domni e tot atâta ; săracul să se fericească cel puţin în lumea cealaltă.

— Nu-l loviţi, nu-i vom lua cheile, ar fi păcat. Noaptea e feerică, iarna primăvăratică. Priviţi uneltele cornişe pervaze, arcade şi rozete, avem pe ce ne sprijini. Biserica aceasta par'că dinadins a zidit-o Dumnezeu pentru a fi urcată.

— Oamenii nu au curaj să iasă din ascunzişurile lor. Aud ? Ha, ha, ha ! Cine ar cuteza să chefuiască în noaptea Crăciunului ? Răutăcioase stafii trebuie să fie, ha, ha, ha. E minunat acum afară, aerul e mai bun chiar de cât vinul, e răcoros şi alinător.

— Doarme oare preotul ?

— Vă stăpâneşte duhul rău — spune Pater Lucentius.

— Eşti beat frate şi ferestrele sunt înalte. De pe întâiul pervaz te-o da jos diavolul, şi-ţi vei rupe grumajii.

— N'a prea beut !

— In curtea voivodului nu era nimeni mai bun gimnastic de cât el. La un atac contra cetăţii Zala, a urcat zidurile.

— Vreau să văd pe Maria ! Cum o fi ? Să fie aşa cum o vedem pictată ?

— Cum vei ajunge sus ? Cum vei intra ? Cum te vei cobori ?

— Eşti fără Dumnezeu Măria Ta ! Gândeşte-te ! Nu ispiti pe Dumnezeu !

— Quintus, Curius — sau Curtius — sau Sestertius — dracu-i ştie numele — a pândit sacrificiul femeilor, şi a fost trăznit. Citiţi în Istoria Romanilor.

— Legea lor e inventată de dracu. Dar mie nu mi-e teamă nici de diavol. Antoniu a fost făcut sfânt de Cristos fiindcă dorea să-l vadă cu orice preţ faţă în faţă.

Nu mă sperii de nimic pentru a vedea pe sfânta Fecioară.

— Totdeauna a fost aşa de trăznit grăi mustăciosul.

Fetele au acoperit băncile din faţa casei ţârcovnicului, cu năfrămi groase, ş'apoi s'au aşezat. „Nu-i frig de loc — ziceau — şi e minunat Crăciunul negru". Un om beat s'a tăvălit în stradă.

— Biserica aceasta e ca şi Turnul Babilonului. Nu te urca ! Ce curat e cerul !

* * *

Mâna i se răci de tot, ţinându-se de rozetele de piatră şi de ornamentele de marmoră. In sfârşit a ajuns întâiul pervaz.

— Bim, bam ! — i-a răsunat ceasul uriaş de-asupra capului. A mai stat el şi la înălţimi mai mari. Dar acum ameţea. Nu-i mirare dar nici necaz.

Privi împrejur. Toate ferestrele erau acum întunecate. Pe dealul îndepărtat îşi zărea cetatea. Jos în piaţă oameni... Dumnezeule, oamenii !

De toate acestea nu-i păsa. In lăuntru, dincolo de pietrele acelea presupuneau o altă lume.

Luna lumina cu lumină orbitoare şi învăluia pietrele într'o zare gălbuie.

Pietrele sunt o scară aproape bună. Cornişele se încrucişează. De arcade se poate agăţa. In scobiturile rozetelor îşi poate înplânta vârful cizmelor. Şi se poate sprijini şi de micile obeliscuri de piatră.

Se aşeza din când în când pe capul coloanelor. Pe vârfurile plane se plimba. Trecea de pe pervaz pe pervaz, agăţându-se. Nu se temea. Pe o piatră oblică s'a închinat liniştit.

Luna îl învăluia. De departe se vedea poate ca un ornament mişcător, ca o şopârlă de perete. Ca şi o căprioară a domului. Nu se temea de nimic.

L'a cuprins mirarea că ceea ce privind de jos e atât de mic, aici e aşa de mare. Ornamentele pitice, de aproape păreau colosuri fără formă.

Incă o săritură şi ajunge la fereastră. O... aici trebuie să fie precaut. De-abia poţi prinde pervazul, de îngust ce-i.

Fereastra are geamuri groase, pictate. Unul singur e deschis pentru aerisire. Dar pe acolo nu încape.

Pe geam era pictată Sfânta Elisabeta, în mijlocul rozelor. Privite aşa, din afară, dungile colorate, ascuţite, păreau spălăcite. Artur de-abia se mai putea agăţa.

Purta totdeauna la brâu ciocanul de război. S'a agăţat cu o mână, cu cealaltă a apucat ciocanul. Mâinile înţepenite îi tremurau de frig. Se clătina. S'a prins atunci şi cu mâna în care avea ciocanul. L'a scăpat.

Ciocanul căzu cu zgomot. Sună şi răsună.

S'a coborât după ciocan. Nu privea în afunzime. S'a reurcat apoi cu grijă. Era treaz deplin şi socotit.

S'a prins bine, apoi a lovit cu putere. Sfânta Elisabeta s'a spart. Bucăţile au căzut cu sgomot.

I-au căzut şi pe cap; a închis ochii. Ce are a face ?

S'a băgat înlăuntru : era întuneric, la raze de lună se strecurau fantastic prin geamurile colorate.

Nimic.

O adâncime şi înălţime ameţitoare.

A trecut pe cornişul din lăuntru. Umblat-a oare om pe aici ? La oră aşa de târzie ? Intunericul ţesut cu fineţe îl copleşi sufletul. Arcurile, asemănătoare brazilor, se aplecau peste ela. Picioarele groase ale pilaştrilor negri se pierdeau în întuneric. Taină. Taină. Umbra stâlpilor formează alţi stâlpi, stâlpi culcaţi. Pădurea de piatră e în tăcere. Ce mic e omul. Iată un infinit împrejmuit cu ziduri. Frumos, din cale afară de frumos

— Ah ! Fecioară Maria, ajută-mi ! N'a mai fost el şi altădată aşa ? A mai stat el şi altă dată pe muchea aceasta; a privit de aici întunericul. In vis. Da, a mai fost aici ! Ingrozitor.

Dacă ar cădea !

S'a sculat. Umbla încet, răzimat de perete.

Acolo e candelabrul : din colţul pervazei poate păşi până la el. De acolo va putea vedea nava întreagă. Sfântă Fecioară nu mă lăsa ! Sfântă Elisabeta, iartă-mă !

Pretutindeni e plin de praf.

De ce oare a venit aici ?

Voia să vadă ceva.

Jos, în depărtare, candela ce arde veşnic îşi tremură licărirea înväpăiată.

Acum... un pas mare... Candelabrul se clatină, se leagănă. Se aşeză pe candelabru, îşi desparte genunchii, ca şi cum ar fi pe cal. Picioarele îi atârnă în întuneric. Se prinde de sfoara aurită... Şi sfoara aurită nu se rupe.

Se leagănă.

* * *

Muzică lină, Lumină palidă.

Maria, floare de aur, porneşte prin nava de aur. Cine ştie de unde a venit şi unde merge ? Cine cutează s'o întrebe ? Cu cât se apropie mai mult, lumina năvăleşte la mijloc.

Lumina ce o radiază dumnezeiasca ei făptură, nu e orbitoare; e lumină dulce şi delicată. Colţurile rămân în umbră. Se aude o muzică domoală şi glasuri de copii. Din obscuritate se ivesc— de abia zărite — căpşoare de îngeri, căpşoare de copii înaripaţi.

Inima lui Artur bate ; policandrul se leagănă.

Vine, vine regina îngerilor. Nu atinge pământul cu piciorul: pluteşte. Pluteşte, pe luminoasa seceră a lunei.

Sub picioarele ei e seceră luminoasă, seceră strălucitoare de lumină. Făptura divină pluteşte încet, încet. E înaltă şi sveltă, şi frumoasă. E ca un turn de fildeş. Pluteşte lin, lin. Hainele ei, lungi şi largi, sunt de culoare închisă şi-s luminoase totuşi. Părul ei negru îi cade molatic pe umeri. Fruntea-i albă îi e împrejmuită de o aureolă palid-luminoasă.

Raza lunei ţese mereu locul din mijloc, dar cine o vede ? Umbra puternicilor pilaştri a dispărut.

Maria, steaua mării, pluteşte peste întinsa mare a întunericului. Pluteşte încet printre pilaştri, printre ferestrele boltite, colorate. Sus, uriaşa boltitură s'a învăluit în nori. Băncile se umplu de îngeraşi. In balconul de sus, se joacă de-a v'aţi ascunselea capete de îngeri, sburând printre ţevile orgei. Peste albele ei clape îşi plimbă uşor degetele străvezii Sfânta Cecilia.

Ceata îngerilor cântă.

Maria, poarta raiului, se înalţă maiestos. Umerii îi sunt acoperiţi uşor de o năframă strălucitoare. Prin ochii ei binecuvântători — ferestre sclipitoare — poţi vedea raiul. In inimă îi sunt implântate şapte pumnale. Maria zâmbeşte cu bunătate.

Oh, porumbelul amvonului îşi mişcă aripile, din bazinul crucii se aude murmur lin, biblia săracilor învie, sfinţi de piatră vin să se închine Mariei.

Maria, mama lui Dumnezeu, îşi ţine copilul în braţe. Mama îndurerată îşi priveşte copilul, purtându-l. Şapte pumnale-s în inima ei. Radioasa faţă a copilului divin zâmbeşte. Maria încet, încet, pluteşte tot mai departe.

* * *

In ziua următoare ţârcovnicul schiop şi cu faţa de capră a găsit jos, pe peatră, sub candelabru, trupul zdrobit al cavalerului Artur.

* * *

Constantin Batiuşkov

Anacreontică

De ce te plângi că anii tineri ţi s'au scurs ?
Eşti tot aceiaşi mândră floare ;
Iar timpului ce-a curs
Ii datoreşti, că eşti şi mai fermecătoare.

Nu caut frumuseţi cu gest timid, spăsit,
Şi crude, care n'au plătit iubirii vamă :
Sfioasele priviri sunt mute şi-i lipsit
De foc sărutul dat cu teamă.

Dar tu, amorul stăpâneşti !
Căci flacăra ce-o ai în sînge
Nu poate toamna vieţii a o stinge,
Când piatra chiar o 'nsufleţeşti !

A. Fet — Sensin

Intâlnirea

Triluri de privighetoare ;
Şoaptă şi alint ;
Râu şi murmur sub uşoare
Văluri de argint ;
Umbre, raze lucitoare ;
Umbre ce atrag ;
Vii schimbări fermecătoare
Pe obrazul drag ;
Benzi de purpură ivite
Sus în nori ; oftări,
Lacrimi, sărutări pripite,
Şi — aurora 'n zări.

Din ruseşte de
Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchescu

Cartea poştală

de Karl Ettlinger

L-am întâlnit pe stradă. Urmasem împreună liceul şi aş putea spune că am fost din clasa cincea până în a opta prieteni „vecinici". Eu, scriam versuri batjocoritoare la adresa profesorilor, el, îi imita de minune ; iar la germană aveam amândoi „insuficient". Acum devenise artist.

„Salve !" mă întâmpină el. „Cum îţi merge ? Mie-mi merge bine. Minunat ! Am încheiat un contract la Berlin cu patru mii de mărci aur pe lună ! Sunt pe drum ; de la Viena. Am avut un succes colosal ! Meier — îl ştii, ăla cu criticile lui îndrăcite — a scris că sunt mai bine decât Kainui ! De zece ori mai bine. Ei, dar femeile ! Sunt nebune după mine ! Aşa strengar simpatic — mai rar... ! Haide, să biem împreună un pahar cu bere !"

Curând furăm la berăria Augustinilor.

„Noroc" ! începu el. „Bine arăţi ! Eu sunt cam tras la faţă. Ştii, când te surmenezi aşa ca mine !... Oamenii ăştia nici că mai dădeau pe la teatru când nu jucam eu ! La serbările din Wiesbaden mă voiau cu tot dinadinsul numai pe mine ; dar n'am vrut eu ! Ca ce chilipir ? Câte-va decoraţii ? Am destule ! Văzuşi de curând portretul meu în foaia suplimentară ? Au trebuit să tipărească o sută de exemplare mai mult ca de obiceiu ! Din cauza femeilor ! Păcat că nu mai văzut în rolul lui Hamlet ! Până acum nici n'au ştiut oamenii ăştia ce e cu Hamlet. Şi câte nu pătimesc cu ei ; îmi deshamă caii ca să mă ducă pe braţe — nerozii ! Ştii măi, dacă aş lega una de alta panglicele coroanelor de la reprezentaţia mea de adio, aş putea să măsor ecuatorul ! Şi ştii, în piesele moderne, sunt extraordinar ! Ai trebui să citeşti scrisoarea de mulţumire care mi-a scris-o Ibsen ! Dar mai ales femeile ! Aş trebui să am o mie de guri pentru toate sărutările ce mi se cerşesc. Ei, e foarte explicabil ! Aşa un Faust ca mine, trebue să-i entuziasmeze. „Interpretarea, neîntrecută" scria Lehmann: îl ştii, Lehmann, care de obiceiu îi stăpâneşte pe toţi ! Mi s'a oferit o sută de dolari pe seară dacă plec în America. Dar n'am vrut ! De altfel, ce mai face Fritz Iung ? Mai e supleant la tribunal ? Nu zău, să-i scrim o ilustrată !"

Cer să mi se aducă o carte poştală ilustrată şi scrisei adresa. Apoi i-o întinsei lui.

„Nu ştiu", reîncepu, în timp ce scotea creionul din buzunarul vestei, „la Viena mi s'a oferit patru sute de coroane aur pentru un autograf ! Şi toţi pictorii, una-două, să mă picteze, zevzecii ! Şi sculptorii ! Klimt, voia să mă imortalizeze ca Iohn Gabriel Borkman—e unul din rolurile mele strălucite, în care nimeni nu mă poate — dar de unde să iei atâta timp ? Nu-i aşa ?"

Incepu să scrie : Karl şi cu mine ne distrăm la un pahar cu bere şi —

„Ştii", se întrerupe singur, „îmi place să scriu în totdeauna numele celuilalt mai întâiu, pe al meu la urmă ! Ştii, din modestie ! Toţi artiştii cu adevărat mari sunt modeşti ! Aşa şi eu ! Ştii, există secături cari vorbesc mereu numai de ei, ca şi cum n'ar mai exista nimeni, dar absolut nimeni pe lume —"

„Există astfel de secături ?"

„O da ! Şi tare nu pot suferi secăturile astea ! Prea sunt respingători ! Prea mă desgustă, ştii...

* * *

NOTE

O nouă revistă literară ungară a apărut zilele acestea la Arad, în direcţia cunoscutului poet şi traducător: **Zoltan Franyo.**

Revista se intitulează „Geniusz" şi este tipărită în condiţiuni occidentale.

„Geniusz" publică un bogat material literar original şi o cronică a revistelor româneşti.

* * *

In ziarul olandez „Telegraf" din Amsterdam (numărul din 20 Noembrie) c., au apărut două poeme în proză de d. Emil Isac (din recentul volum). Traducerea în limba olandeză este semnată de d. Dr. A. Kaarleg.

* * *

Von der Heide revistă literară din Timişoara, în conducerea cunoscutului publicist şi propagandist d. Victor Orendi-Hommenau publică în număru-i recent (2—XII) un interesant studiu asupra d-lui **Ion Minulescu.**

Dintre ziarele minoritare în numerile lor de Crăciun „Nagyvoradi Naplo" din Oradea Mare, „Temesvari Hirlap" din Timişoara, se ocupă de literatura română, publicând versuri şi proză din autorii români: Caragiale, Eminescu, Vlahuţă etc.

* * *

Babits Mihaly autorul legendei romantice „Madona Crăciunului" este cel mai de seamă scriitor maghiar în viaţă. Poet cu versuri ce s'au impus prin limba plină de muzicalitate verlainiană, nuvelist de frunte, Babits, se bucură de admiraţie sinceră în toate cercurile literare.

S'a impus prin colaborarea sa la „Nyugat", revistă care a dat literaturei maghiare, pagini cu cari azi a intrat în concertul adevăratei literaturi europene. Prieten cu poetul Ady, nu are cu el nici o înrudire literară. In literatura maghiară e o apariţie originală.

In ultimul timp trăieşte la Budapesta. Scrie nuvele, romane şi studii literare.

Traducătorul nuvelei noastre, luată din volumul ce poartă acelaşi titlu, este d-l A. Buteanu, ziarist din Cluj.

* * *

Amor, vânzător ambulant

de Leonard Marshall

Sub umbra unor molifticari încunună lacul verzui, o fată tânără merge agale şi visătoare. Rândunelele, cu aripele lor repezi, sbor atingând apa tremurătoare. Margaretele de pe câmpuri privesc graţioasa fecioară, se minunează şi se pleacă sub paşii ei uşori cari calcă iarba proaspătă.

Amor, vânzătorul ambulant, trece arătându-şi marfa.

— Unde te duci, copilaşule, şi ce bogăţii duci tu acolo ?

Amor îşi fixează ochii, îndelung, pe fecioara care roşeşte fără să înţeleagă de ce.

— Eu vin, o zâna mea, de la Veselie şi Durere ; şi mă duc unde nimeni nu bănuie să mă întâlnească. In palat ca şi în bordeiu, sunt bine-venit şi totuşi — drumul meu e udat cu lacrămi însângerate şi semănat cu trandafirii roşii ai Pasiunei. Merg, ţinând în mâinile mele Fericirea. Când ating inimile stinse, se reaprind şi ard cu flacările tinereţii. Eu sunt vrăjitorul, sunt Eros La porunca mea, Mâhnirea, care mă urmează, dispare şi porţile Paradisului se deschid înaintea muritorilor.

Un surâs amar, dar fermecător, trecut pe buzele sale roşii ca purpura. Şi reîncepu :

—Frumoasă fecioară, ce-mi cumperi ? Iată lacrămi de cristal, pe care nebunia omenească le numeşte diamante. Au picurat din ochi tot atât de limpezi, tot atât de reci ca şi ai tăi. Ai vrea mai bine o mătanie de mărgăritare calde şi vii ? Ia-le: căci pentru a le avea, surorile tale îşi vând sufletul. Dar această mască nu-i pentru tine : tu n'ai nimic a ascunde. Vrei farmec? filtre ale amorului? Iată această inimă de aur — de aur curat, strălucitor şi tare — care sângerează trei rubine din cele mai rare. Ia-o. E poate pentru tine —de la o alta, poate asemeni ţie, care a suferit durerea în cel mai cumplit sbucium: durerea amorului. Ţi-e teamă ? Iată alta, de mai puţin preţ ; căci deşi se aseamănă în aparenţă cu cealaltă, e despicată, fragedă şi mândră. Dar nu : nu vreau să te înşel, suflet bun. Să căutăm deci altă jucărie. Priveşte : această floare de aur. E din Orient. Giorgiana care a smuls'o, era favorita prinţului. Dar amorul, fată tânără, amorul nu cunoaşte altă lege decât a lui ' şi Giorgiana iubia un străin, un Saxon blond, ur războinic. Ei avură ora lor de fericire. Până la drojdie au sorbit din cupa beţiei; dar drojdia a fost amară, şi tânărul cap blond, capul străinului, căzu, sub paloşul sclavului negru, roşind cu sângele său treptele de marmură. Sfârşitul povestii mele ?... Poveştile de dragoste n'au sfârşit : ele reîncep fără încetare !... Poate că Giorgiana l-a uitat pe acela pe care-l iubise, recunoscând favoarea stăpânului ei. Poate îşi reamінteşte prea des de el şi poate chiar să fi pierit, victima unei geloase furii. Şi apoi, cine ştie ?... Căci amorul e mai tare ca moartea; despică porţile mormântului. Amorul e nemuritor, şi mai bine să nu-l cunoşti ; ar fi mai bine pentru tine, o fecioară, de a nu suferi toate suferinţele.

Copilul era trasfigurat. Faţa lui purta acum urme de secole trăite şi suferite.

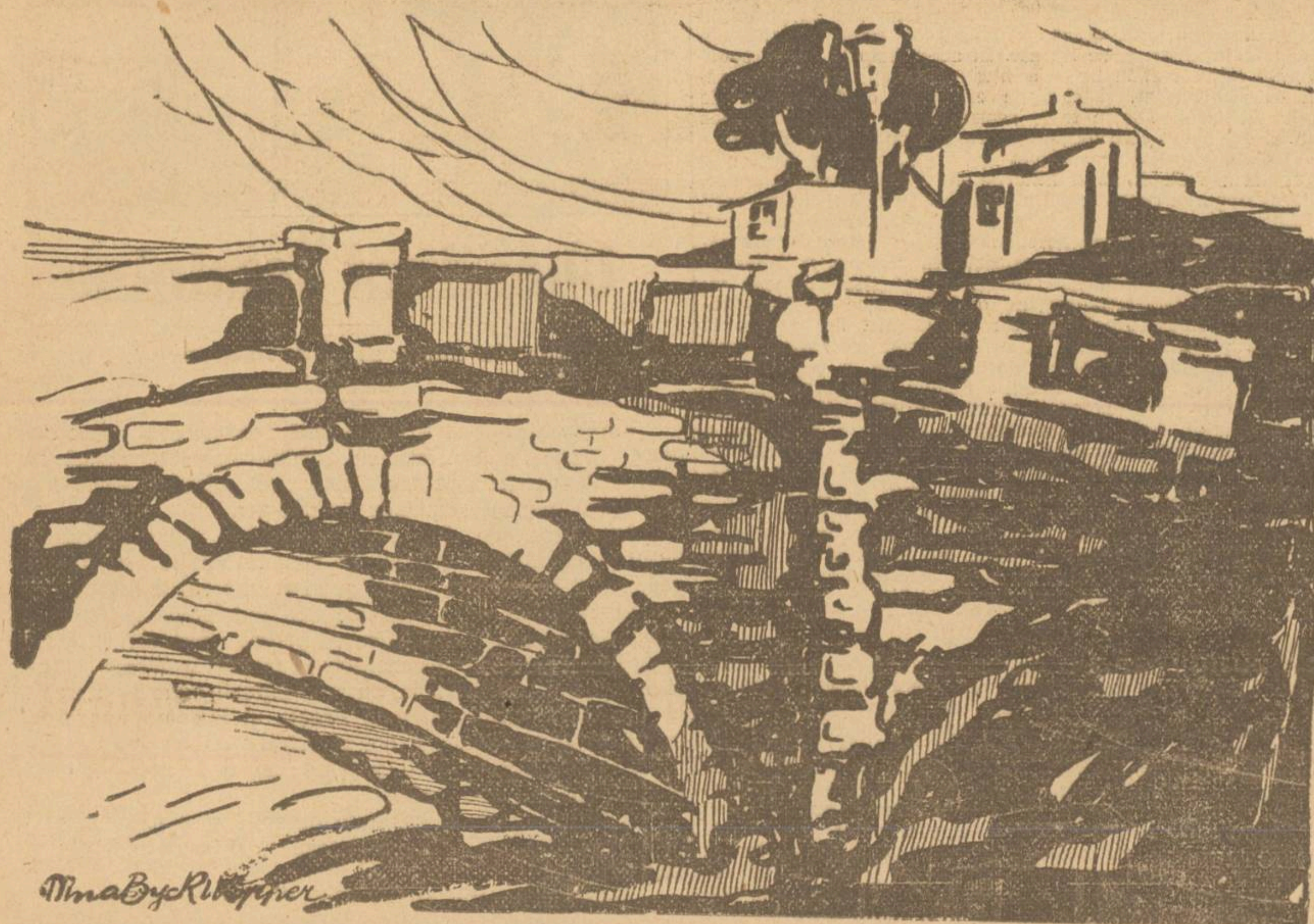
In sufletul tinerei fete era ca şi cum o ceaţă se împrăştia sub razele soarelui, umplând cu lumină adâncimea pădurilor.

Vedea cerul limpede de asupra ei, şi sub paşii ei, florile, aşa cum nu le mai văzuse vre-odată. O viaţă arzătoare se zămislea într'însa, vibrând până în vârful degetelor ei albe.

Când îşi reîntoarse privirea spre copil, el era la pământ, îmbrăţişându-şi genunchii şi plângând.

— Sunt ostenit, zise el. Aşi vrea, tânără fată, să mă odihnesc pe inima ta. N'am soră, n'am mamă ; nici o femeie care să mă adăpostească de lumea rece şi răutăcioasă. Nimeni numai vrea azi fantezii şi iluzii deşarte : nu se caută decât aurul.Şi eu sunt singur, dat uitării, întristat....

In inima fecioarei se deşteaptă atunci duioşia de mamă. Luă copilul în braţe şi îl culcă pentru a adormi cu dânsa pe covorul de munschiu. Dar Amorul nu doarme nici odată. Când se deşteptă, umbra viorie a serii se prelungia pe oglinda apelor. Amor, vânzătorul ambulant, dispăruse, dar Eros era aproape de dânsa, vesel în splendoarea frumuseţii. Mână în mână, merseră pe drumurile întunecatei păduri. Margaretele cari aţipiseră, îşi mlădiau corolele lor albe, şoptind fericite. Privighetoarea cântă binecuvântarea de nuntă, iar bătrânii arbori fură adânc mişcaţi, spre memorie seculară, de melodioasa serenadă. Când somnul se lăsă pe pământ, luna se înălţă curată şi albastră şi zeul Amor sărută buzele zeiţei Psyche.

Balada Prăbuşirii

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

— Sorcova, stindardul primenirii vremii, trâmbiţa altui an, anul din an în an mai vitreg şi mai 'mincinos; sorcova viziunea paradisului primei vacanţe, după un trimestru de note proaste şi de absenţe nemotivate!

Mi-a zâmbit şi mie şi tuturor încăputaţilor Flămândei — suburbia jinduiţilor şi a bursierilor Primăriei — ca şi afazicului transpirat în purpura leagănului de fildeş, mi-a zâmbit cu inocenţa ei de hârtie proastă, în frigurile coşmarului gologanilor, de după icoana Sfântului Ştefan, cu zâmbetul ei tăios şi fardat, din zorile pluguşorului până în primul miez din noaptea în care se rostogoleşte pe a două-sprezecea lovitură de ciocan, globul anului apus, pentru a se ivi pe diametrul lui înfrânt, continentele de aur, ale unui an de aur. Mi-a zâmbit înduioşător şi cald de după nimbul celui osândit să moară ucis cu pietre, 'mi-a zâmbit sfios şi precaut în făgădinţele ei nelămurite, din florile de acaju stropite cu boabele asfinţitului.

Sorcova, lămâiţa copilăriei, purtând în bobocii ei de foiţă, havai, surprizele colindului, îndoelnice ca şi viaţa ei de după icoană, jerba asta a iernei, înseilată pentru mormintele sărace, cu flori şi cu parfumuri mincinoase, florile astea bizare ale unei primăveri sufocată în cleştarul sloiurilor, ofranda asta de hârtie proastă în boiaua căreia a înmuiat pensula ademenirii celor mulţi şi goi şi neîndestulaţi, a aşezat în sfertul unui veac de uitare de sine, de la geam la geam, de la prispă la prispă, de la băltoacă la băltoacă, aoreola fadă a bunelor-vestiri, aşteptate din fărămiturile de aramă ale gologanilor albăstriţi de oxidul sărăciei, şi cari aduceau, pe o tipsie, avuţiile Domnitorului, pe cealaltă, mântuirea bisericii.

Beţişorul ăsta firav, smuls din nepăsarea Caraimanului şi înfipt în obscuritatea plină de gândaci de după icoana martirului omorît cu pietre, din arterele căruia plecau vinişoare de sârmă bandajată cu rotogoale felurite, pentru a momi viaţa garoafelor false şi cari se înşirau pe toracele lui lemnos ca nişte răni prost vindecate, mi-a păstrat pe după sobă, an cu an, colind cu colind, urare cu urare, făgăduinţele vitregiei plimbată pe la uşile din dosul cărora aceiaşi vitregie, minţea pe cei din năuntru cu aceleaşi făgăduinţi de foiţă colorată.

Sorcova, nădejdea obidiţilor din poalele Filaretului şi ai tuturor meleagurilor pe unde naufragiul sărăciei a lăsat urme cangrenate de scăpătăciune, sorcova cu surâsul ei vopsit, sorcova „veselă", dar mincinoasă şi calfcă în prezicerile ei; pomul ăsta de hârtie scrobită, care înflorea brusc în răspântiile ninse, agăţându-şi podoaba de rotogoale, de sloiul celui d'intâi şchiab în care, iarna plângea durerea celor fără sorcove, învoalte şi frivole, 'mi-a purtat urarea caliciei şi nostalgia unei târlii cu şină, prin iatacurile în cari scânteiau acela-şi ciorchine de frunze stropite cu foc, topind cu mirajul ei, şi ţurţura răbdării de afară, ca şi pe aceia a ernii din 'năuntru!

— „Primiţi sorcova Madam Cocrî?

Şi dintr'o plapomă cu damascul spart şi cu zegraţul ciufulit, care se cucuia pe un cot jegos, desvelind un cap de gibon ursuz, venea spre frunzele de ger din fereastră, mormăiala hymoptizică a Doamnei Cocrî — ruinele unei frumuseţi apusă în ulicioara lui Buerebiste, premiată de Vodă-Cuza, în defileul „Carelor" — idolatra lui Inochenţie al Buzăului în rugile lui suverane, dar... răpită de Domnul Lorentz, „Francezul" de la uzina de gaz!

— Cum? Măta v'a trimis cu sorcova? Ambiţioasa de măta aia care abia moţăe la salut?

— Nu Madam Cocrî, noi acuş am venit; mama e la „BON", după lemne; dă lemne dă anu nou, Bălteanu de la Slobozia! x

— Şi răgacele sorcovii, întors spre geamul turbure al Doamnei Cocrî, lovea ritmic florile de ghiaţă, păndind cadenţa monologului:

„Sorcova vesela
„Peste vară primăvară,
„Ca un măr, ca un păr,
„Ca un fir de trandafir...

Şi Madam Cocrî răsucindu-şi tigva cănită şi osoasă în dantele de tratidan ale pernei, în burduful căreia se rostogoleau chioftelele gloduroase ale umpluturii, murea în plapoma opărită de soae.

— Ne daţi?

Şi din învălmăşeala murdăriei şi a bătrâneţilor înzilizite, se mai strecura anevoios, cel din urmă suspin dintr'o viaţă care se îngropa cu anul.

— „Or nu ne daţi?

Şi damascul plăpămii nu se mai mişca. El înăbuşea lugubru, rigiditatea unor ciolane, care sprijinise o frumuseţe vestită şi în sinovialele cărora, trecuse când-va, fiorii adoraţiunii Episcopale!

Atunci sorcova cea „veselă", se înălţa dezamăgită dintre florile din geam — cel d'intâi geam de prost augur — îndreptându-şi pribegia şi cerşitul spre alte plăpâmi funebre, lăsând pe Doamna Cocrî sub dărâmăturile ruinelor ei celebre şi în mormanul cărora, înălbeau în razele de ghiaţă, scutecele anului sorcovit.

Şi ramura cu flori scrobite, ducea mai departe, pe răsfrângerile ei violacee, descurajarea şi obida, aşezându-o şi înălţând-o dupe ferestrele împodobite cu frunze albe de mesteacăn, dând la o parte alte plăpâmi, rostogolind pe alte perne împinse de sbuciumul declinului, alte capete apuse, şi suind spre straşina îngândurată, sughiţul mizeriei şi plânsoarea sorcovitului.

Aci, tristeţea gătită cu flori de rotogoale îşi oprea o vreme tânguirea, coborând din frunzele coclite, urări calde şi aşteptând umilă, pomana mortului din plapomă. Dar plapoma, desgolea un alt orfan şi urarea se sleia de geamuri şi sorcova adunându-şi fustanelele îngheţate, presăra pe prispe vitrege, jertfa umilinţei.

* * *

Şi răstignită pe troianele Filaretului, sorcova copilăriei, pămătuful acela de flori şi frunze parodiate, aezmuit cu lacrimile urgisirii, simbolul care a unit mirajul versului cu al gologanului, a murit cu anul naşterii, plimbându-şi balada prăbuşirii, colind cu colind, ispită cu ispită, chimeră cu chimeră, a murit cu Madam Cocrî din băltoacele „Buerebistului", crăiasa carelor lui Vodă-Cuza, în aceia-şi zăpadă găurită de lături ca şi plapoma idolului sacrului vizionar al Buzăului, găurită de soae; a murit, an cu an, năzuinţă cu năzuinţă, aniversare cu aniversare; a murit pe prispa lui Dumitru Grecu, toptangiul din Cavafi, revellion cu revellion, vasilcă cu vasilcă, buhai cu buhai, asfinţind de-apururi, hulită şi înfrigurată şi în tinda macabră a Coanii Irimiţa Perucăreasa, din tufişurile Băicoianului ca şi pe treptele pluşate ale marelui călugăr, şi în iatacul plin de fantome al mătuşii Ivăncioaia, prezicătoarea din „Albastru" ca şi în anvonul de bronz al bogătaşului Tâmpeanu din „Cocoş" intoxicat de bunătăţi şi la fereastra oblojită cu hârtie vânătă a mamii Safta spălătoreasa Olympului, ca şi la uluca de anin a cămătarului Bedréaos din „Sperie Peşte", înbujorat de văpăile candelabrului, şi în luminile căruia ca şi în plapoma ponosită a Doamnei Cocrî, nu s'a auzit plânsoarea milogului din drum:

— „Primiţi sorcova?

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

* * *

Minciuna

Toţi te hulesc minciună vinovată,
Se leapădă de tine toţi; minciună,
Deşi-au crescut cu tine, împreună,
Din leagănul ce i-a purtat odată...

Făţărnicia lumei, te doboară...
Şi totuşi nu e nimenea pe lume
Să nu te cheme 'n plânsul lui, în glume,
Din lumea ta etern imaginară...

De n'ai fi tu, ce-ar fi o floare? Ce
Ar fi un cântec? Şoapta de iubire?
Ce-ar fi imensa noastră fericire
De-a crede 'n Ea, şi-atunci când nu mai e?

De n'ai fi tu, ce-ar fi un jurământ?
Ce-ar fi sărutul care moleşeşte?
Cine-ar mai crede oare că iubeşte
Când suntem o 'njghebare de pământ?

Ce Demon îndrăgit de omenire
Te-a coborât uşoară printre noi,
Creind poemul umerilor goi
Şi aducând lumină în privire?

De n'ai fi tu, minciună vinovată,
Ce-am spune oare acelor care mor,
Când agonia e un scamator
Ce scoate vieţi din tot ce-a fost odată?...

Ce Moş-Crăciun şi-ar scoate pălăria
In casele copiilor sfioşi?
Şi ce poveşti, cu Zmei şi Feţi-Frumoşi
Ne-ar lumina atunci copilăria?

ALFRED MOŞOIU

* * *

Scrisoare din oraş

Mamă, prin oraşu—acesta cu palate
Şi cu străzi pavate
Rătăcesc şi eu învălmăşit de lume;
Prin oraşu—acesta cu palate
Nu mă strigă nimenea pe nume.

Prin oraşul cu petreceri sgomotoase
Toate zâmbetele 's mincinoase,
Toate sufletele sunt murdare;
Prin oraşul cu petreceri sgomotoase
Pela colţ de stradă cinstea moare.

Prin oraşu—acesta cu femei frumoase
Umblă diavolul în carne şi în oase:
Dumnezeul celor care mint;
Prin oraşu—acesta sunt femei frumoase
Dar se vând pe aur şi argint.

Prin oraşu—acesta numai eu
Mă gândesc smerit la Dumnezeu
Cum am învăţat la noi în sat;
Prin oraşu—acesta numai eu
Sunt de ceata lumii 'nlăturat.

Mamă, prin oraşu—acesta păcătos
Sunt o floare fără de miros,
Smulsă dela câmp din rădăcină;
Mamă, prin oraşu—acesta păcătos
Florile de câmp n'au aer şi lumină.

DURERII

Durere, bucuria mea din zile bune
Şi mângâerea mea din zile rele, spune:
Ce straşnică iubire te-a 'ndemnat
Ca să veghezi asupra mea nîncetat?

Când am deschis pe lume ochii 'ntâi
Pe tine te-am avut la căpătâi;
De mic mă legănai uşor în troacă
Şi mă 'nvăţai cu viaţa cea săracă.

La jocurile din copilărie,
Desculţ, descins şi fără pălărie,
Ca o bunică mă luai de mână
Şi mă purtai prin soare şi ţărână.

Când iarna viscolul trecea prin geam,
De frig, mai tare 'n braţe te strângeam
Şi tu un deget mi-apăsai pe pleoape,
Căci numai tu mi-erai cea mai aproape.

Iar mai târziu, când valul lumii m'a furat,
Purtându-mă pe drum necercetat,
Mai credincioasă decât însăşi umbra mea
M'ai însoţit în cale pretutindenea.

George A. Petre

* * *

Poemul Cărţilor

Cărţi dragi citite 'n clipe moi de seară
Cu suflet mult şi obosit de viaţă;
Cărţi: Fildeş încrustat cu pietre rare,
Tăcerea voastră albă mă învaţă,
Prin rânduri mici, cu semne de 'ntrebare
Cuprinse în aliniate rare,
Că toată truda lumilor nu este
Decât o nestatornică poveste,
Cu un Icar de vise ispitit
Pe scena unui teatru nesfârşit;
Şi că din mii de vrăji amăgitoare
Ce-şi strigă 'n lume setea de a fi
Ca pe o harpă 'n veci răsunătoare,
E bine ce-i frumos, şi este mare
Ceiace nu se poate 'nfăptui...

Veniţi aproape mâni ocrotitoare,
Mi-e fruntea dornică de mângâeri,
Iar ochi-mi cată zări odihnitoare,
Veniţi aproape ritmice tăceri.

Mi-e dor de zări deschise printre rânduri.
Mă obosesc să pipăi şi să simt;
Eu sunt drumeţul purtător de gânduri
Şi vadul vieţii are ţărmul strâmt.
Vorbiţi-mi iar, şi mult, de Vecinicie,
De lume: De cum ar puteà să fie
Când ar durà altare Frumuseţii
Şi—ar tălmăcì prin ea simbolul vieţii...

Inţelepciunea voastră-i ca aroma
Pe care-o sorbi din visele morfinei;
Imi sunteţi dragi ca florile de seră
Când mă desgustă arborii grădinii...

...Cărţi rânduite 'n rafturi vechi de nuc
E'n voi tot dorul lumii de exotic;
Eu paşii gândului spre voi mi-i duc
Ca spre potirul unui sfânt narcotic...

Mircea Gheorghiu

* * *

Tată – Mamă

Toată revărsarea caldă a soarelui s'a culcat peste zăpada parcului alb. Aşa ca mii de braţe de aur, ca mii de priviri aurite e lumina acum, în ceasul acesta de după-amiază abia mijindă.

Fiecare pom îşi are mireasa lui ruptă din soare şi fiecare tufiş îngână o fărâmiţă de cântec de cer şi lumină.

O, nu-l înţelege oricine acest cântec! Nu-l înţelege cel care aleargă să aibe diseară o bucată de pâine la masa săracă. Nici acel, ce-l duce limusina încălzită dintr'o casă caldă într'alta mai caldă.

Cântecul acesta şi-l spun copii înfofoliţi, ţinuţi departe de „mici vagabonzi", de mâna guvernantelor?

Nu, nici de ei. Poate îl înţeleg guvernantele, femeile astea streine cu un roman veşnic început, pe genunchi?

Cine ar putea spune?

Soarele strânge zăpada mai tare în braţe. Şi pomii toţi au gesturi hieratice, neclintite, puerile. Podurile curbe ninse, strălucitoare de înhorbotarea crengilor prinse în mii de cristaluri mici, râdeau, da râdeau. Cu capul pe spate, ca fetiţele când râd de vreun băeţaş, căznindu-se să facă pe Hector să stea „frumos". Ştiu ele, că nu vor reuşi băeţaşi fanfaroni şi râd, râd...

Rujescu a plecat de acasă fiindcă nu era nimeni. Şi cum pe străzi nu era nimeni ca să-i vorbească despre zăpadă şi soare, băiatul intrase în Cişmigiu. Nici aci nu-i vorbea nimeni, dar râdeau podurile şi răsuflau pomii fericiţi. Mâine e Crăciunul. Era în vacanţă. Internatul lui doar pe el îl mai găzduia până după Sf. Ion. Mătuşe-sa plecase în străinătate. Desigur că îi adusese la plecare o mulţime de daruri, jucării complicate de „copil mare", cărţi, haine noi, un costum întreg alb de lână şi o pereche de patine.

Ii spusese aşa: Totolici (pe el îl chema Victor) dacă eşti cuminte ţi-aduc de la Paris ce vrei tu.

Amândoi zâmbiseră. Da, era un secret între ei. Tant, Mimi ştia ce doreşte Toto, iar Toto ştia că Tant' Mimi ghicea ce dorea el.

O etajeră, cu perdeluţe de mătase verde, în care să îşi aşeze cărţile.

Acum i-a dat voe pedagogul să se plimbe singur.

E fericit şi râde, îmbujorat de ger şi de gândul că mâine poate vine Tant' Amelie să îl ia la masă de amiază. O, are atât de multe tanti, Toto.

Sub paşii lui de copil sănătos şi voinic, zăpada fină şi moale, e parcă o mângâere. Se uită drept în sus la cerul alburiu, apoi la pomii negri şi albi, apoi la tufişurile pudrate ca părul lui Tant' Zenobia.

O, dece nu la luat anul acesta Tant' Zenobia la ţară la moşie? Astăvară îi promisese.

Nici oamenii „mari" nu se ţineau de vorbă...

Şi-aminti că Zodiacu Emil îi promisese la plecarea de alaltăeri că, după vacanţă îi va aduce un pui mic de „câine lup".

Va uita până atunci?

Acum trebue să cumpere un cadou pentru pedagog.

Ştia ce, un album mare ilustrat cu poezia lui Eminescu „Luceafărul".

Şi-ar cumpăra şi pentru el, dar nu are încă etajeră şi în pupitru nu intră. Afară, pe masa din dormitor se va strica, vor umbla copiii prea mult cu el.

E îmbrăcat în costumul de lână alb. Căciula e de blană tot albă. Din „etola de hermină" a lui Tant' Mi.

Gândind şi râzând soarelui şi pomilor ajunse pe alea cea mare unde se jucau copiii.

Se opri. Pe unii îi cunoştea. Veniră spre el sărind.

„Bonjour Totoche,

„Totolici.

„Hei Rujescule (ăsta era un coleg).

Dar nu şezu mult. Nu vroia să pară că e şi el cu o guvernantă. Plecă curând, scuturându-le voiniceşte mâinile.

— Good by — am ceva de cumpărat.

Un ceas bătu prin apropiere trei.

Tresări. Incă un ceas mai are. Trebue să se grăbească să cumpere „Luceafărul".

Işi iuţi mersul. Lângă poarta dinspre bulevard, veneau spre el o cocoană îmbrăcată simplu, nu ca tant' Mi. Ţinea în mână un brăduleţ. O fetiţă cu beretă roşie, cu braţele pline de pachete sburda pe lângă ea.

Diseară, când aprindem pomul vine şi tata şi buna, şi tu ne dai din cozonaci? Da, mamă, da?

Şi trecură mai departe.

Rujescu Victor rămase în drum.

Ceva ciudat îi trecu prin gând. Ceva la care niciodată nu visase. Tata, mama...

Da, el nu avea nici tată nici mamă. Avea însă atâtea tanti şi atâţia unchi...

Părinţii prietenilor lui, niciodată nu-i plăcuseră prea mult. Copiii erau fricoşi şi ascunşi în faţa lor. Dar acum? Fetiţa aceia, care spusese tată... mamă... aci, lângă el, vorbise, rostise altfel cuvintele astea...

Altfel, altfel... Cum?

In mintea lui de copil de unsprezece ani, nu putea să găsească deosibirea decât ca ceva vag.

Insă parcă deodată îi fu frig, mai frig. Parcă nu mai fu atâta soare în Cişmigiu. 3

Ii bătu inima repede ca de-o teamă neînţeleasă. Fu ca o desnădejde... Se înecă parcă. Ii veni să plângă. Să plângă.

Paşii se făceau din ce în ce mai înceţi...

El când va spune, aşa cum spusese fetiţa aceia străină: tată... mamă...

Niciodată nu spusese cuvintele astea decât vorbind despre părinţii colegilor săi sau prietenilor lui...

Dece nu avea şi el tată... mamă...

Dece plecase tant' Mimi la Paris...

Dece Tant' Zenobia nu-l luase la ţară...

— Dece, dece tată... tată... mamă...

Izbucni în plâns şi se ascunse în dosul grilajului. Un plâns iute, iute, arzând, fierbând în lăuntrul lui, de copil ce pricepea pentru întâia oară...

Tufişurile nu îşi mai cântau cântecile lor de cer şi de lumină, nici pomii nu mai aveau, fiecare, câte-o mireasă de aur, ruptă din soare...

OTILIA GHIBU.

„Costache a Popii"

Noaptea cobora paşnică deasupra satului, învăluindu-l în umbrele sale viorii. De prin livezi pomii înfloriţi îmbălsămau aerul primăvăratec, iar codrii de prin vecinătate aruncau asupra văii un fel de răcoare plăcută, care te înfioră. Zgomotele se potoliseră, scârţâitul carelor încetase şi el de mult, numai câte-o pereche întârziată se mai zărea din când în când pe marginea drumului, zorind repede spre casă, cu traista şi sapa la spinare. Erau ţăranii,... muncitori de pământ, care lucrau toată ziua afară în ţarinele lor, şi care acum se grăbeau spre căminuri, unde-i aşteptau ceasurile de odihnă, pentrucă a doua zi s'o pornească din nou la drum, şi să reînceapă aceiaş muncă grea şi istovitoare. De priveai la ora aceasta, împrejurul tău, pădurile nesfârşite care acopereau dealurile, îţi lăsau impresia unor prăpăstii adânci, care-şi desfăcuse cu vremea bucăţi mari de piatră, şi le prăvălise în fundul acestei văgăuni. Bolovanii aceştia mari cari luau o culoare albicioasă la lumina lunii, erau casele răslete înfipte când ici pe fundul unei văi, când dincolo pe coasta unui deal, care formau satul neregulat al Floreştilor.

Opaiţele începuse-a sclipii pe la ferestrele mici şi joase, care priveau acum la drum cu ochii lor de foc. Prin ogrăzile îngrădite cu cătină, carele stăteau neclintite sub cerul albastru, odihnind şi ele par'că după atâta muncă. Câte-un cărăbuş de noapte trecea zbârnâind pe la ureche, iar liliecii negri, îţi săgetau câte-odată privirea. La crâşma din marginea podului, gaşca începuse a se sparge. Sub streşina lată de stuf, la lumina unei lampe de gaz, mai rămăsese doar vre-o doi ţărani, care scurgeau în pahare ultimele rămăşiţe dintr'o garafă mare de sticlă. Un lătrat a tăiat liniştea nopţii ca un cuţit. Nu după mult urmă altul, şi deabia mai târziu s'a desluşit bine că dinspre „Humărie", venea o adevărată hărmălaie de lătrături, căreia îi răspundea prelung ecoul dealurilor.

—„ Aista-i Costache-a Popii", zise cu o voce răguşită unul din cei doi meseni.

—„ Ci Dumnezău, asă târziu?"

—„ Hei!.. grăeşti să tu, parcă nu l-ai cunoaşte. A dat di căldură ci vrai. Ia ţâne-l în casă pe vremea asta că-l apucă alte cele".

—„ Ci-o hi-având creştinu ista bre omule, de-l latră toţi câinii?"

— „Cum să nu-l latre dacă-l stârneşte?"

— „Asta cam aşa e. Câinele e animal... înţălege şi el ce crezi. Unde-i chip să vadă potaie şi s'o lese'n pace. Până n'o asvârli cu chetroaie să n'o goni el o bucată bună, nu să lasă".

— „Ci să-i faci vere. Dintr'o spuză de copchii, iaca răsare şi câte-un nebun. Aşa cu răposatu Popa Burcă, i-o căpătuit să el pi toţi cum o putut.... da lui ci era să-i facă, dacă n'o vrut să se dea la carte. Popa îl ţânea că-i la şcoală să el sufla din beţe strâmbe pe după garduri".

— „Dă-le la cioarele de păcate frate, că ţă l'aş hi pus la pământ să i'aş hi tras bătaie să prindă minte la cap".

— „Hei!.. nu te bate cu gându, vere Ilie, că ci-i omului scris în frunte i-i pus. Di nu s'o mai zbătut neamurile să facă om din el, apoi n'o mai făcut-o nimeni. Alde conu Mihăiţă i-o dat masă, că doar îi era cumnat să-l rădea lumea, da undi l-o putut ţâne. Cum era soarele din nouri, să să disprimăvăra, îşi punea traista la schinare să pi ici îi era drumul. Aşa a făcut toată viaţa să nicăieri nu ş'o aflat culcuş".

— „Da acu unde-o hi mai stând?"

— „Apoi pi iarnă-l ştiam în „Chităria Veche", da s'o călătorit să de-acolo. Spun unii că stă lângă balta „Curărariului", într'un bordeiu dărămat".

— „Cum n'o hi vrând omu ista să-şi dei trupu lu muncă, eu nu 'nţeleg. Nu ştiu zău, ci zâle-o mai ajunge, că-i bătrân bată-l păcatele să i s'aprochie funia di par".

— „Dac'ar vrea nebunul... dar cine-o să bată toaca ş'o să tragă clopotele pi la morţi, să cine-o să sufle din tinichele sparte. Ce crezi vere? S'ascunde de lume pin cele bălării, să suflă... suflă toată ziua în tot felul di strâmbături. De! lui i s'o hi părând că-s cini ştie ci alămuri scumpe di bombăne el aşa din gură să dă din degiti ca pi clapili unui fligorn. Să ia cugetă, de-l îngână, că atâta-ţi trebuie, ţi fugăreşte tot satul. Barim di s'ar ţâni dracului di dăscălie".

— „Ci dăscălie bre omule, că-l iau ţârcovnicii încolo la vale".

— „Ei! Tot mai roade el câte-un ciolănaş cât o trăi popa, că-i om bun la inimă şi s'onvăţat cu el", Costăchel încoace, Costăchel încolo", să nebunu îl ascultă. Iaca îl ia cu vorbă bună, să mai răpidi-o scoate la căpătâi. Par'că-l aud: „Fiilor, noi suntem datori să deschidem sufletul celor rătăciţi, nu să-i gonim de la noi".

Aşa vorbeau cei doi săteni, când hămăitul câinilor se apropiase atât de mult de cârciumă, încât printre lătratul asurzitor, se distingeau bine blestemele unui om necăjit: „N'ar mai avea parti di voi cini vă are". Era Costache-a popii. Hârşa, hârşa, cleampa, cleampa, cu nişte ghee scâlciate, din care atârnau potloage mari scorojite, cu o pereche de pantaloni împestriţaţi cu toate culorile şi ajustaţi cu sârmă, streinul acesta se apără desperat, când în stânga când în dreapta, cu o jordie lungă şi noduroasă.

„Incotro Costache?" strigă vocea răguşită din pragul cârciumii. Drumeţul nu răspunse nimic. Ţăranii izbucniră în hohote de râs şi ciocniră câte-un pahar. Costache mai făcu şi el vre-o câţiva paşi, apoi se opri la mijlocul podului să mai răsufle. Deşi vremea era răccoroasă, picuri fierbinţi de sudoare îi cădeau de pe frunte. Ce-o fi având lumea asta cu dânsul, nu pricepea de loc. Pe la pomeni de mânca şi el o bucăţică, toţi se uitau urât la el, şi până nu-l trăgeau de mânecă nu se lăsau.

„Vezi să nu te 'nneci" făceau alţii, dându-i câte-un brânci de se trezea tocmai în tindă. Prin sat nu putea trece de răul băieţanilor, care-l pompăneau şi se ţineau de capul lui; iar la biserică, de se 'nfrupta şi el din câte-o bucăţică de colivă, dascălii începeau a mârâi pe rând, până-i făceau vânt, trimiţându-l să curete candelele sau să stingă lumânările. Se gândea de multe ori să plece departe la târg, acolo lumea poate-o fi mai bună cu dânsul, şi cu ceva părăluţe strânse îşi va putea cumpăra de la niscaiva ţigani un clarinet vechi.

Gândurile acestea îl frământau acum, când stă rezimat de marginea podului şi privea drept înainte, ca şi cum ar fi vrut să străpungă cu ochii perdeaua întunecoasă a nopţii. Luna se ridicase sus, şi cernea o pulbere fină de argint, pe frunzişul tânăr al pădurilor. Subt pod, apa „Similei" curgea liniştită, suspinând doar câte-odată, atunci când întâlnea în cale vre-o piatră împotmolită sau când se izbea de picioarele putrede ale podului. In spatele cârciumii aplecându-se peste gard, un cireş încărcat de flori, îşi scutura petalele albe, purtându-le mereu la vale pe încreţiturile strălucitoare ale apei. Costache se trezi ca dintr'un vis. De abia acum îşi aduse aminte că în ajun avusese de lucru cu nişte copii, care stăteau adunaţi pe pod, şi scoteau ochii cu un pai, unei rândunele moarte. I-a fugărit cu băţul, a luat păsărica, şi ducând-o acasă a rupt o foaie dintr'o carte veche, a învelit-o bine şi a îngropat-o undeva în fundul grădinii, ca să n'o mai afle nimeni. Ce lume rea! Poate că după moarte nici lui n'o să-i dea pace. Un fel de friguri îl făcù să scuture din umeri. Işi ridică cele câteva vreascuri pe care le târâse cu el din marginea satului, ş'o porni încet peste pod. Incă vre-o câţiva paşi, trecu dincolo, şi păşi în cărarea strâmtă şi întortochiată, care se pierdea cu încetul printre brusturii şi urzicele uriaşe. In stânga, balta „Curărarului" prinsese un luciu negru ca de smoală. Câte-un broscoi somnoros mai orăcăia câte-odată, spărgând liniştea nopţii. Când Costache ajunse la mijlocul cărării, toate vieţuitoarele acestea de baltă ca şi cum ar fi fost înţelese, au prins să ţipe de-ţi luau urechile. „Ho! vacile Domnului. Aţi început a behăi şi voi?", făcu Costache, care se apropiase pe nesimţite de un gard vechi şi dărâmat, împletit în nuiele. Işi rezimă cele câteva uscături de un par, puse piciorul într'o spărtură şi sări dincolo. Broaştele numai conteneau. Costache-şi mai aruncă odată privirea spre balta neagră, şi luându-şi beţigaşele de lemn, le aşeză de-alungul unei pietre mari albe cu inscripţii vechi. Işi scotoci prin buzunarele sparte şi largi, găsi o gămălie de chibrit, scăpără de-o piatră şi aprinse opaiţul. O lumină palidă bolnăvicioasă inundă maghernita aceasta mică. Un cuptor cu vatră mare, care scotea fumul în casă, ocupa aproape jumătate din încăpere. Bucăţi mari de lut se desfăcuse dintr'însul, şi formase un fel de găuri adânci, pe care şobolanii le transformase în culcuşuri. Două spărturi mici, prin care deabia intra pumnul, ţineau loc de ferestre; iar ca pat, un mindir vechi, aşezat jos dealungul cuptorului din care eşiau smocuri lungi de paie. Prin pereţi stăteau înfipte cue mari de lemn, de care atârnau în jos tot felul de frigări vechi, potcoave, figuri de tablă ruginite şi o sumedenie de cornuri strâmbe. Rând pe rând, Costache le cercetă pe fiecare, apoi deschizând o lădiţă veche şi prăfuită, scotoci prin ea câteva cărţi bisericeşti şi le închise la loc. Numai după ce se convinse că nu l'a vizitat nici un „holtei", cum numea el pe musafirii nepoftiţi, se mai linişti. Işi aduse cele câteva vreascuri, puse pe ele o mână de paie şi le aprinse. Limbi mari de foc au izbucnit atunci de pe vatră, luminând toate colţurile întunecoase, şi lăsând să se vadă pereţii sparţi şi dărâmaţi, pe care vremea ţesuse din belşug pânze mari de păianjen, de cari atârnau în jos ciucuri de funingine. Acoperişul consta din câte-va grinzi putrede, legate între ele cu şipci de lemn şi acoperite cu stuf. Deasupra pe cocioabă printre buruienile care 'ncepuse-a creşte din belşug, zăceau tot felul de tinichele şi oale sparte, care se vedeau din mijlocul drumului.

Costache-şi trase jos zdreanţa de cămaşe, îşi aruncă într'un colţ căciula, şi s'aşeză dea-curmezişul pe marginea vetrii. Cu părul vâlvoi, cu barba ciufulită şi cu genele înroşite de fum, omul acesta cu pieptul lat şi păros, îţi dădea un aspect straniu. In gură nu mai avea decât vre-o câţi-va dinţi, căci de câte ori întâmplase'n viaţă vre-o supărare prea mare, îşi scosese regulat câte unul. Atunci i-se părea lui că se uşurează. Aşa l'au apucat toţi pe Costache-a Popii, cu leacurile lui, cu patima nestinsă de a sufla în beţe strâmbe, şi de-a se ţine gârbă de coada popii pe la morţi. De-aceia poate i-a şi zis lumea „Costache-a Popii". La flăcările focului care dogoreau, el îşi pârjolea acum cu multă plăcere pielea grosolană şi unsuroasă. Când îi lua foc câte-un smoc de păr, se auzia mai întâi o sfârâitură scurtă, urmată apoi de un fum greoi şi înecăcios, ca acela de porc pârlit.

Şi cum sta aşa la vatră, cu ochiii pe jumătate închişi, gândurile-l furară cu încetul, şi-l purtau acum de mână ca pe un copil, cu ani de zile'n urmă, pe-atunci când era mic la casa părintească. Tată-său Popa Burcă era om cu stare, şi cum i-a învăţat pe ceilalţi carte ar fi vrut să-l vadă şi pe el om. Dar Costache avea alte apucături. Cum se topeau zăpezile, şi vântul Primăverii începea să usuce meleagurile, îl apuca dorul de ducă. Ar fi pornit-o razna peste câmpuri, ş'ar fi mers... ar fi mers toată viaţa, dar unde şi pentru ce nici el nu ştia. Aşa s'a născut el cu meteahna asta'n suflet, şi se vede că deaceia n'a putut nici-odată să se aşeze la un loc. După moartea părintelui său, fraţii n'au putut să-l mai sufere lângă dânşii, ş'atunci ca să nu le mai facă supărare şi-a luat într'o zi catrafusele, lipsindu-se pentru totdeauna de casa părintească şi de pământul unde copilărise. Un singur gând îl mai chinuia. Să muncească undeva, să-şi pue câte-va părăluţe la o-parte, şi să-şi cumpere un clarinet. Simţea el bine nevoia aceasta de-a cânta, ca să-şi stoarcă focul ce-i ardea sufletul. Şi visul acesta l'a frământat ani de-arândul, pentrucă nimeni nu s'a găsit să-l înţeleagă, şi din propriile sale puteri n'a putut nici-odată să-şi cumpere aşa ceva. Se mulţumea doar ca'n zilele de sărbătoare, atunci când hora era în toi şi ţiganii suflau de zor în fel de fel de alămuri, să se strecoare şi el printre ei, şi scoţând din sân cine ştie ce strâmbătură de-a lui, să'nceapă a bombăni din gură şi a mişca din degete ca un lăutar bătrân. Ţiganii din bandă îşi dădeau coate iar şeful lor un broscoi umflat şi negru când vedea că lumea se strânge ca la urs, în lua la goană. Atunci Costache se retrăgea din horă, trecea liniştit podul, şi se aşeza pe râpă mulţumindu-se doar s'asculte, şi să îngâne după taraf. Intr'o Duminică, un băeţandru a aruncat cu o piatră, şi l'a lovit drept deasupra ochiului. Un şuvoi de sânge negru a început a ţâşni din crestătura proaspătă, iar Costache şi-a ridicat doar mâneca, s'a şters, şi n'a zis nimic. Sângele gâlgâia însă din rană şi se prelingea în jos îmbibând zdrenţele murdare care atârnau pe el. Ţăranii care treceau pe marginea drumului se opreau o clipă, îl priveau, apoi îşi vedeau de drum îngânând: „S'ambătat ca un porc. Dacă n'are popa de lucru de-l ia pe la molifte". Aşa s'au perindat pe rând femeii, bătrâni, tineri şi copii, dar nimeni nu-l băgă în seamă. Numai într'un târziu, Maria nebuna, o femee cam într'o parte care dormea cu săptămânele, s'a oprit desculţă'n mijlocul drumului, l'a privit lung cu ochii ei turburi, şi apropiindu-se de el îşi rupse o zdreanţă din rochie, şi-l legă la cap. In timpul acesta un vătăjel de la primărie care venise într'un suflet, înşfăcă de umeri pe Costache, şi-i făcu un vânt, de-l rostogoli în buruieni, peste nişte gunoaie: „Piei încolo spurcăciune, că-ţi faci famelia de râs. Ci vrai să mânc eu ocservaţii di la primarele? „Maria care rămase o clipă nedumerită, îşi holbă ochii ei mari, se repezi la gard, şi smulgând un par se pironi în faţa vătăjelului. Furiosul scăpă o înjurătură printre dinţi, mai ameninţă de câte-va ori şi se retrase. In acest timp la capra podului încruntat şi'mbrăcat în haine nemţeşti stătea primarul, care văzuse tot ce s'antâmplat, şi care nu era altul decât nepotul de sânge-a lui Costache. Dintre toate neamurile lui numai unul ţinea la dânsul. Era „Ghiţă", care locuia departe într'un târguşor de munte şi care-i făgăduise odată un clarinet nou... La astfel de lucruri se gândea Costache-a Popii, când flăcările din vatră se mai potolise, iar jăratecul dogorea cu putere. Un foşnet îl făcu să-şi ridice ochii în sus. Dar... nu era nimeni, i se păruse. Nu ridică însă bine mâna ca să-şi şteargă fruntea de sudoare, şi un potop de apă năvăli pe vatră. Spuză fierbinte amestecată cu cărbuni, îl împroşcă peste tot. „Asta-i pedeapsa lui Dumnezeu" îşi zise Costache întinzând mâna spre lădiţă, şi scoţând o carte veche cu litere roşii. Buzele lui bolborosoau acum vorbe fără nici un înţeles, în timp ce afară pe după garduri râsetele nu mai conteneau. După ce-şi termină rugăciunea, Costache închise cartea, o puse la loc, stinse opaiţul şi se aşeză pe mindir. Ranele îl usturau grozav. Atunci, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de cine ştie ce, băgă mâna în buzunarul rupt al pantalonilor, scoase o sforicică, o înodă de ceva în gură şi smunci cu putere. Un corp mic albicios atârna acum de capătul aţei care se balansa în mâna lui slabă, în timp ce pe buze, i se iviră două pete roşii. — Işi mai scosese un dinte şi ca prin minune durerea şi supărarea începuse ai mai slăbi. Pleoapele lui obosite au căzut apoi ca nişte obloane, acoperind ochii umezi de suferinţă. Luna îşi furişă şi ea printre spărturile peretelui un mănunchiu de raze, care sărutau acum prelung fruntea blândă şi îndurerată a lui Costache.

* * *

Primăvara îşi scuturase de mult podoaba, şi vara era acum pe trecute. Costache se arătă foarte rar. Dacă-l chemă popa pe la vre-o pomană, se ducea; dacă nu, sta ascuns toată ziua în câte-o văgăună, pompănind din instrumentele lui, sau lipind în vre-o carte mare cu scoarţe de carton, tot felul de hârtiuţe colorate adunate de prin gunoaie, sau deslipite de pe cărticelele de foiţă. Numai când murea câte cineva, nu se mai putea stăpâni. Cum auzea că i-a luat înainte la clopote, alerga într'un suflet până la biserică. De mâncare făcea şi el cum putea. Dacă-i mai rămânea câte-o bucată de colac bine; dacă nu, răbda. Numai într'o după amiază de Septembrie, răzbit de foame şi de mizerie, îşi luă inima 'n dinţi şi urcă dealul spre curtea lui cumnatu-său, Mihăiţă. Soră-sa care era bună la suflet, cum îi văzù, înţelese despre ce e vorba, şi eşindu-i înainte la poartă îi întinse ceva de sub pestelcă: „Ia di ici să dute 'n fundul grădinii să mănânci". Costache apucă bucatele cu amândouă mâinile, îşi roti odată ochii împrejur, apoi dispărù în fundul livezii cu potloagele atârnând după el. Aşezat jos, flămândul înfulecă din mâncare cu multă lăcomie, şi 'n urmă doborît de oboseală, aţipi. Un vânt răcoros mişcă ramurile pomilor, şi frunze însângerate cerneau acum din văzduh, ca şi cum ar fi vrut să-l îngroape de viu. Adormise deabinelea, când cineva îl făcù să sară ars: „Aici erai traistă 'n băţ?" Vocea aceasta înţepată o cunoştea el bine căci nu era altul decât a lui cumnatul-său. Bătrânul Mihăiţă, un om cu apucături bătrâneşti, nu-l putea suferi. Pe vremuri îi dăduse şi adăpost şi masă, dar văzându-i înclinările curioase, îl izgonise. „Lasă berechetosule că n'am să-ţi mai calc pragul" făcu Costache, luând-o repede la picior. Târziu de tot, după ce trecuse de arie, el s'a oprit în muchea dealului, s'a aşezat pe o buturugă şi privind spre zările înroşite de toamnă, lacrămile începură a-i curge ca la un copil. De-atunci nu l-a mai văzut nimeni. Intr'o zi ploioasă de Octombrie, o trăsură de târg cu zurgălăi şi cu saci mari de fân legaţi la spinare, intră în sat, coti pe după primărie şi se'ndreptă spre curtea lui Mihăiţă. De unde aflase Costache că-i Ghiţă nu se ştie, dar într'o clipă răsări ca din pământ, şi cu capul gol suflând din greu ca o maşină, se prezentă la faţa locului. Noul venit cum îl văzu, scotoci repede'n fundul trăsurii, scoase ceva strălucitor dintr'o cutie de carton, şi-i întinse: „Ţine şi fugi să nu te mai vadă socrumeu". Costache înmărmurise. Ochii i se făcură la început mari, apoi se umeziră de bucurie. Deşi vru el să bolborosească ceva, nu fu în stare să scoată nici un cuvânt. Işi băgă doar darul în sân, se uită cercetător în dreapta şi'n stânga, şi-o luă repede spre casă. Era fericit. Pe drum s'a întâlnit cu vre-o câţi-va lucrători care tencuiau la biserica satului şi până nu le-a arătat şi lor podoaba frumoasă şi scumpă nu s'a lăsat. Zidarii au luat clarinetul în mână, s'au uitat lung la el, apoi dându-l înapoi au plecat mai departe, şoptind şi râzând între ei. Toamna cu vremea ei mohorâtă începuse a-şi cerne ploile friguroase. Pe vremea asta Costache nu mai eşia din casă. Sufla într'una cât era ziua de mare, şi nu se mai gândea acum nici la frig şi nici la mâncare. Doar Sâmbăta pe la toacă, îl vedeai că-şi ascunde clarinetul în acoperiş, dădea odată ocol bordeiului, apoi lua repede drumul bisericei. Către sfârşitul lunii morţii începură a se înmulţi. Astfel Costache a Popii vrând nevrând, se afla şi el în treabă. Când la clopote, când la ţintirim, îl vedeai veşnic grăbit şi era atât de cufundat în meseria lui, că-l pe vremea asta nu putea nimeni sta de vorbă cu el. Intr'o zi, popa l'a trimis până la dascălul Neculai, ca să-l cheme la un botez. Nevasta dascălului însă, l'a mai oprit puţin, ca să-i aducă o cofă de apă, şi să-i tae şi ei un lemn. Costache stătu ca pe spini. Când o porni spre casă era noapte de-albinelea şi începuse să bureze. Cerul ca de plumb sta gata să se spargă, vântul sufla rece şi sălciile de pe marginea drumului pocneau şi se îndoiau la pământ. Ce i-se păruse lui nu ştiu, dar când ajunse aproape de casă, fugea în toată regula. Sări gardul, dete sacul din uşe la oparte şi întinse mâna'n coperiş. Căută'n stânga, căută'n dreapta, smulse un maldăr de stuf, smulse şi pe al doilea... dar clarinetul nicăieri. Un fior rece îi săgetă inima. Se bâjbâi repede prin buzunare şi aprinse opaiţul. Când îşi văzu instrumentul aruncat pe vatră îi mai veni par'că inima la loc. Puse mâna... îl ridică... dar era spart şi astupat cu ciment. Costache-l privi lung... lung de tot, şi-ar fi mai rămas aşa împietrit multă vreme, dacă un tremur puternic nu l'ar fi făcut să-l scape jos lângă cuptor. Ploaia care-şi găsise loc acum prin spărtura făcută'n acoperiş, stinse opaiţul. Costache căzu într'un fel de amorţeală, şi numai târziu de tot când se deşteptă buimac, mai întinse odată mâna prin întuneric, ca să vadă dacă nu cumva totul fusese numai un vis. De data aceasta însă se încredinţă de-albinelea. El se sculă, îşi băgă clarinetul în sân, şi cu capul gol numai într'o zdreanţă de cămaşe pe el, porni pe drumul pustiu al satului, prin ploaie şi noroi, până-l înghiţi întunericul nopţii. Peste puţin clopotele bisericii au prins să sune cu vocea lor de metal. Pe la case ţăranii săriau speriaţi din somn, dar dându-şi seama că nu poae fi vorba de nici o sărbătoare îşi ziceau liniştiţi: „Aista-i Costache-a Popii. Se vede că blastămă iar pe cineva", apoi, se culcau din nou făcând câte-o mătanie, şi zicându-şi Doamne fereşte.

Costache trase el cât trase de frânghiile reci şi ude, apoi ameţit de cap se propti în ferestra largă a clopotniţei. Vântul sufla rece de tot prevestind a iarnă, şi ploaia cădea cu nemiluita stropindu-i faţa şi pieptul desvelit. Costache se urcă pe zidul gros al ferestrei, rătăci o clipă cu ochii prin întuneric, apoi se prăbuşi în besna adâncă. A doua zi nişte zidari l'au găsit mort subt poarta bisericii, ţinând strâns la sân un clarinet spart. Sufletul lui scăpase acum de toate grijile, şi plutea poate într'o lume mai bună, acolo unde nimeni nu-şi râdea de dânsul... şi nimeni nu-l mai bătea cu pietre. Rudele l'au ridicat în grabă şi a dat zvonul că a murit de bătrâneţe.

Numai Maria nebuna ţipa pe toate drumurile, că i-au făcut de petrecanie ca să scape de el.

George Nikita

Poeme biblice

Zidul de jale

Când înserarea zvârle aprinsele-i petale
Peste — orizontu 'n care dorm culmile pustii,
Un sprinten vânt coboară în valea stearpă — şi
Se — opreşte să sărute străvechiul zid de jale.

Mereu mai frânt, mai gârbov stă milenarul zid,
Plecându-se de truda tăcerilor eterne...
Şi Timpu 'n grele picuri pe trupul lui se cerne,
Iar braţele de humă sub el se tot deschid.

Un pâlc de slabe umbre, cu pasul şovăelnic,
Prin negrele ruine s'a cuibărit, plângând;
Şi rugi fierbinţi se 'nalţă din inimi, tremurând
Ca sfintele miresme de pe—un imens jertfelnic...

Ce doruri ne 'nfrânate răsună 'n plânsul lor? —
Un fluviu de durere din piept li se revarsă
Şi scaldă vechia piatră de focul vremii arsă...
Iar vorbele, pe buze, sunt gemete cari mor.

Ei vin aci să 'şi plece îngălbenita frunte
La mărturia sfântă a stinsei străluciri;
Şi, în extazul unui minut de amăgiri,
Ei uită—o viaţă 'ntreagă pierdută 'n chinuri crunte.

...Stau în genunchi bătrânii, ca pe un scump mormânt,
Pe blocurile — enorme ce n'au ştiut de daltă —
Şi par 'că moarta piatră la plânsul lor tresaltă,
Şoptindu-le, profetic, mângâetor cuvânt.

Ca un pontif, Amurgul, cu mâna 'nsângerată,
Pe creştetul ruinii aşează — acum grăbit
Cununa de—aur care de mult n'a strălucit,
Dar care şi mai falnic luci—va iar, odată!...

Virgiliu Moscovici

***

Chestiuni feminine

O şcoală de dans şi o dansatoare: Floria Capsali

Trăim într'o epocă de fericită renaştere a educaţiunei fizice. Arene întinse evocând stadiile greceşti, adună laolaltă toate vârstele, pentru sărbătorirea mişcărei armonioase a trupului, pentru respiraţia în plin-aer.

Aruncătorii de disc, sau discobolii — sunt înlocuiţi cu jucătorii balonului englezesc şi femeile bat pe rachetă mingea, ca să-şi subţieze trupul şi să-şi întărească muşchii.

Pretutindeni, în ţările cele mai indolente, sporturile îşi fâlfâie steagurile binefăcătoare, pentru sănătate şi frumuseţe. Astfel pregătim o generaţie cu trupuri frumoase, cu mişcări repezi şi armonioase, cu respiraţiune adâncă şi ritmică.

America şi Anglia, apoi Franţa şi Suedia, inaugurează în fie ce zi noi stadii şi noi palestre.

La noi, a început o mişcare vădită şi bine susţinută, pentru victoria sporturilor.

Astfel pregătim o sănătate durabilă şi o preocupare logică, constituţiilor cele mai anemice, şi spiritelor cele mai întunecate.

Vom avea copii svelţi, fini şi bine proporţionaţi. Să ne gândim deci înainte de toate la prosperitatea trupului alături de evoluţiunea spiritului.

Pentru această divină colaborare ne trebuia o şcoală şi o atenţiune deosebit îndreptată asupra acestui program.

Floria Capsali

Femeile n'au ca sport decât tennisul, ţinând seamă că pentru patinaj, ne trebuie neapărat o iarnă riguroasă; pentru înotat — căldură şi piscină, ce ne rămâne dar — ca fără condiţiune de anotimp şi confort, să ne facem educaţia mişcărei în stilul gesturilor?

Dansul!

Vai decât va timp se dansează aşa de mult, în odăi supra încălzite şi pline de fumul tutunului, în gesturi moi şi ritmuri lascive, că mi-ar fi ruşine să recomand pentru plasticitatea trupului, jazz-band sau fox-trot sau schimy.

Nu! Dansul de caracter, ritmica muzicală, fantezia creaţiunilor din mişcare şi gest, gimnastica graţioasă a picioarelor şi mlădierea mijlocului, poema mâinilor, transfigurarea chipului, toate întruchipate, pe o fantezie de Debussy sau pe un vals de Chopin.

Muzica, poezia, euritmia, iată sursa inepuizabilă de armonie şi frumuseţe trupească.

Am văzut pe Floria Capsali dansând pe pagini de muzică clasică şi am aplaudat din toată inima, spiritul epocei noastre, care reînviază cultul educaţiunei trupului.

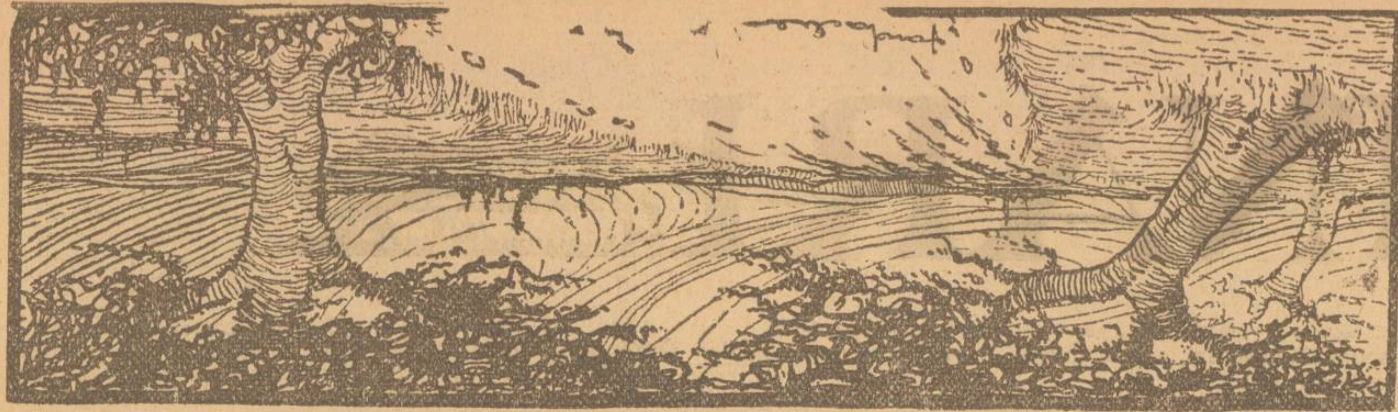
Floria Capsali, cu mlădierele ei de creangă, cu săriturile de lăcustă, sau cu sborul de libelulă, face permanent elogiul mişcărei ridicată la perfecţia ritmului.

Ne trebuie o şcoală de dans ritmic, unde alături de mişcare, spiritul să înveţe să audă şi să discerneze sunetele, dându-le un colorit şi o expresie.

Dacă Floria Capsali, s'ar fi gândit să realizeze acest impuls, n'ar avea oare mândria să înfrumuseţeze graţia atâtor fecioare, care 'şi pierd vremea cu tango-urile braziliene şi nu s'ar găsi destule inteligenţe s'o aclame şi s'o salute ca pe o maestră mult aşteptată?

Te aşteptăm Floria Capsali, să ne chemi la inuagurarea şcoalei D-tale de dans ritmic.

ROZINA

JULES RENARD

CIRIPITUL BERTHEI

Are cinci ani şi e aşa de grasă, aşa de bucălată, că n'ar putea să bea dintr'un jghiab fără să-şi unde obrajii.

Are un obraz de cofetură trandafirie şi un pântec rotund ca un glob de lampă.

Astă seară visează şi mormăie în patul ei. Mamă-sa se duce şi o ia pentru cât-va timp în patul cel mare.

Bertha. — La ce sunt bune visele? Să facă să plângă fetiţele?

Mama. — Nu sunt bune la nimic. Lucrurile visate nu sunt adevărate.

Bertha. — Dacă nu sunt adevărate, la ce nu visez în tot-d'auna numai lucruri plăcute?

Mama. — Pentru că te culci pe spate. Linişteşte-te şi o să te culc iar în patul tău, pe o parte.

Bertha. — Prefer să stau aici. Lângă tine nu mi-e frică de vise.

Mama. — Da, dar n'avem loc.

Bertha. — O să dorm cuminte de tot.

Mama. — Nu, nu e loc destul şi dacă tu stai în patul cel mare, eu trebue să mă duc în patul tău.

Bertha (ghemuită). — Nu te duce! Nu te duce! E plin de visuri!...

* * *

Adoarme repede şi se deşteaptă greu; când a petrecut o noapte mai puţin bună, zice:

— N'am avut de cât fărâmituri de somn.

* * *

Mama. — Tu eşti prea mare ca să te culci cu tăticu.

Bertha. — Dar bine mamă, tu eşti şi mai mare ca mine!... Eu sunt mică de tot. Totuşi mi se pare că picioarele mele au început să crească, dar tot sunt încă mici. Une-ori am furnici în ele, furnici mititele bine 'nţeles. Când ies de la baie...

Mama. — Din baie...

Bertha. — Iese aburul din ele, ca din două franzeluţe calde. Mamă, sunt fetiţe care în loc să crească, se fac mai mici?

Mama. — Ai vrea să fii mai mică?

Bertha. — Aş vrea să fiu destul de mică pentru a putea încăpea într'o varză.

* * *

Mai multe seri în şir, înainte de a se culca, Bertha ascunde o bucăţică de hârtie subt masă şi a doua zi se miră că n'o mai găseşte. Deşi schimbă în fie-care zi ascunzătoarea, hârtia tot dispare.

— Eu nu pot să pricep cum se face că nu-mi mai găsesc nici-odată hârtia? întreabă ea pe mamă-sa.

— Pentru că se mătură în fiecare dimineaţă sufrageria fetiţo.

Bertha. — In noaptea asta pe când nu dormeam, te-am ascultat dormind, mamă. Sforăiai.

Mama. — Ce tot spui? Eu nu sforăi nici-odată.

Bertha. — O! Mamă.. sforăiai, ţi-o spun cu siguranţă.

Mama. — Nu; fetiţa mea.

Bertha. — Atunci, dormeai adânc de tot.

* * *

Bertha. — O mătuşă, preţueşte mai mult de cât o mamă?

Mama. — Nici o mătuşă nu preţueşte cât o mamă.

Bertha. — (se îndepărtează, se gândeşte, apoi se întoarce). Dar o mie de mătuşi, fac cât o mamă?

Mama. — Nici o mie, nici o sută de mii. Nimeni nu preţueşte cât o mamă.

Bertha. — Mare drăcie!..

Mama. — Va să zică nu ţi-ar păsa de loc dacă aş muri?

Bertha. — Nu; dacă ai muri pentru puţină vreme.

Mama. — Ţi-ar păre, bine dacă aş muri pentru câte-va zile?

Bertha. — O! Numai pentru o zi. Aş vrea să văd cum e o fetiţă fără mamă.

* * *

Mama. — Repede Bertha, înghite, înghite!..

Bertha. — Cum vrei tu să beau untura de peşte, când tu te strâmbi numai întinzându-mi lingura?

* * *

Bertha preocupată, învârteşte linguriţa în ceaşca cu ceai de tei şi se uită în fund.

— Nu face gălăgie — zice ea — zahărul meu se prăpădeşte.

— Oh!... zice ea — cresc globuleţe!...

Şi întoarce tot mai încet linguriţa:

— Ah! uite zahărul a murit!...

LA MASĂ

Mama. — Stai liniştită. Te sâcâi ca un şoarece. Nu-ţi freca mâinile de mânica mea, ca să vezi dacă sunt curate. Nu-mi trebue guriţa ta cu sos de morcovi. Nu scoate eticheta de la sticlă. Nu-ţi pune brăţara şervetului în cap.

Bertha. — Vreau să mă fac regină.

Mama. — Ţi-am spus să-ţi ştergi cuţitul pe şervet şi nu să-l ascuţi. Uite, ai şease prune; ia seama să-mi dai înapoi şease sâmburi.

Ţi-am mai spus că nu se ia dulceaţa cu degetele.

Bertha. — Credeam că e un os.

Mama. — Uite cum ţi-ai murdărit şervetul de dulceaţă.

Bertha. — Altă dată am să cer o felie de pâine uscată.

Mama. — Nu arunca boabele de struguri pe jos, că pe urmă alunecăm pe ele.

Bertha. — Ce boabele au înăuntru unt de ricină?

Mama. — Nu, au vin.

Bertha. — Atunci eu mă fac teasc. (Ea pune o boabă în gură şi apoi o sdrobeşte de dinţi).

Mama. — Uite! Nici nu ţi-ai mâncat pâinea!

Bertha. — Aşa e! Poftim, nici n'am văzut-o.

Mama. — Trebue să sugi bomboana nu s'o înghiţi

Bertha. — Ah! Aşa e mamă. Am uitat. Dă-mi alta.

Mama. — Indoeşte-ţi mai bine şervetul.

Bertha. — Uite, aşa e destul de slab?

CIRIPITUL BERTHEI

— Mamă, vrei să iau cu degetele, de ceafă, o prună fiartă?

— Mamă, am o bucată de piele de prună lipită pe cerul gurei.

— Mă laşi să sparg perna ca să sboare afară muştele albe?

— De ce pâinea înoată pe apă, ca peştii?

— De ce peştii n'au ghete?

— De ce nu se înţeapă singuri cu oasele lor?

— De ce Christos are tot-dauna o bucată de pânză pe pântece?

— Vaporii din apă, când se urcă la cer ca să formeze norii, iau funicularul?

— Pisica noastră a venit pe lume, pe jos? De ce nu-şi scoate nici-odată mănuşile?

— Mă laşi să-mi fac un lanţ de ceas din ace cu gămălie?

Dacă-mi dai niţel parfum, îţi spun cele cinci părţi ale lumei.

— De ce litera Q are o cravată?

— Mamă, de ce nu asculţi când îţi vorbesc? De ce nu-mi răspunzi nimic şi holbezi ochii? Te gândeşti la vr'un urangutan? Alaltăierea ailaltă am văzut o maimuţă. E ca un băeţel care vrea să fure mereu câte-ceva şi în loc să aibă nasul (sau obrazul?), roşu, are alt-ceva. Dar căpcăunul nu există. Se povesteşte numai aşa. Ce ţi-ai pierdut limba, doamnă? Dormi? A! Eşti supărată! Faci pe grozava. Hai păpuşă să plângem!..

Mama. — Bertho mă plictiseşti. Imi vine să-ţi dau o palmă.

Bertha. — N'ai de cât să-mi dai... Dar şti că pe urmă tot ţie are să-ţi pară rău, şi o să vii să-mi ceri iertare.

* * *

Mama. — Hotărât lucru! Eşti o leneşă.

Bertha. — Iţi promit că mă apuc de lucru, dacă-mi dai voie să-ţi zic: „Doamna pană-de-gâscă"!

* * *

Mama. Ce cuminte eşti!

Bertha. — Da; simt că Moş Crăciun lucrează la jucăria mea. In fie-care dimineaţă ea zice:

„Crăciunul e peste zece zile! Peste nouă, peste opt..." Azi de dimineaţă zice: „Crăciunu e peste zero zile".

* * *

Bertha. — (dezolată, după ce a căutat în catalog jucăriile pe care le-ar vrea). — Nici-o dată, nici-odată Moş Crăciun n'o să vrea să-mi aducă cele trei jucării pe care le vreau eu.

Mama. — Care sunt?

Bertha. — Nici-odată n'o să vrea.

Mama. — Cu toate astea, spune-mi.

Bertha. — Ce să-ţi mai spui, dacă el n'o să vrea.

* * *

Bertha. — Azi mă mărit.

Petre. — Ia-mă pe mine de bărbat.

Bertha. — Nu vreau să te iau pe tine. N'ai să poţi să-mi faci destui copii!... Inchipuieşte-ţi că mi-am comandat la Paris un bărbat care trebuie să vie la ora patru fix, şi încă n'a sosit. Prinde-mi petica asta la spate, e coada rochiei mele de mireasă.

Petre. — Frumoasă coadă! O cârpă murdară!...

Bertha. — Oh! Ştiu, nu prea fac o partidă grozavă.

* * *

— Ştii Petre, zice dintr'o dată Bertha, eu cred că Dumnezeu n'are să ne păstreze multă vreme părinţii noştri.

L'a aceste cuvinte Petre începe să plângă. Atunci Bertha căreia i se pare că a spus adevărul fără să ştie, începe să plângă şi ea... şi patru râuleţe curg de nu le mai poate opri nimeni.

* * *

Mama. — Ce grăbită eşti să eşi la plimbare.

Bertha. — Nu sunt eu, e rochia mea a nouă.

Mama. — Ţi-e frig?

Bertha. — Depinde. Cu ce mă îmbraci? Dacă-mi pui haina a nouă, mi-e frig. Când ţi-e frig, se face pielea ca boabele de nisip. Na! De ce nu mă mai văd în oglindă?

Mama. — Proasto! Pentru că ai închis ochii. Ia seama, ţi-ai pus mănuşile greşit.

Bertha. — Am pus două degete în acelaş loc. Mănuşa asta nu e la fel cu cealaltă.

Mama. — Ce te strâmbi? Nu-ţi place manşonul ăsta de blană de capră?

Bertha. — N'are coarne.

Mama. — Lasă peria.

Bertha. — O caut de păduchi.

PĂPUŞA

Bertha nu-şi împrumută nici odată păpuşa, ea găseşte diferite scuze politicoase.

— Domnişoară, păpuşa mea are gâlci, şi ştii, gâlcile se iau.

Ea spune unei persoane mari:

— Doamnă, v'aş împrumuta cu plăcere păpuşa, dar nu vrea ea, nu-i place să meargă în lume.

* * *

Mama. — Bertho, lasă păpuşa acasă. E prea grea şi pe urmă mi-o dai mie să ţi-o duc.

Bertha. — Atunci o să-i spui că nu putem s'o luăm la plimbare din cauza timpului urât şi cum ea nu e aşa proastă, ca s'o fac să creadă că plouă, o s'arunc nişte apă pe fereastră, în faţa casei, pe trotuar.

Pe când Bertha alerga pe trotuar, un câine s'a repezit dintr'o curte.

— Mi-a fost aşa de frică — spune ea — că m'am grăbit să mă opresc.

ACUL

Bertha, fragedă şi drăguţă de-ţi vine s'o mănânci, stă jos lângă mamă-sa şi coase ca o cucoană mare. Coase o bucată de pânză adevărată, cu un ac adevărat, şi un fir de aţă veritabilă. Ea înfige acul în pânză şi firul întrece întreg şi iese tot afară. Bertha nu vrea să lase pe mamă-sa să-i facă nod la aţă.

— Cum vrei să mai cos dacă o avea nod? zice ea.

— Eu fac nod, răspunde mama.

Şi cum ar fi prea lung să-i explice pentru ce, ea adaugă:

— Depinde de obicei. Unii preferă să coasă cu nod, alţii fără.

— Cu nod se coase rău, zice Bertha scurt.

Şi cum ridică ochii să vadă dacă e privită se înţeapă puţin Abia a simţit.

Trebue să plângă? Să râdă?

Depinde de o nimica toată. De un gest al mamei.

Ea nu ştie ce să facă şi întreabă:

— E rău acul, nu-i aşa, mamă?

— Nu drăguţă, e foarte bun, din potrivă. Nu vezi că vrea să se joace. Ciocăneşte la poarta degetului tău şi întreabă politicos:

„Pot să intru??? Şi tu trebue să-i răspunzi frumos, cu o voce dulce: Intră, drăguţă.

— A! Ce frumos! zice Bertha care începe să râdă din toată inima.

Apoi se pune iar pe lucru şi coase cu vrednicie, aşteptând ca acul s'o înţepe iar... Indată ce-a simţit ceva, zice:

— Intră, drăguţă...

— Bravo, zice mama, aşa nu mai e nici o primejdie.

Bertha râde. Petrece minunat. Petrece atât de bine, în cât devine imprudentă. Şi cum — după părerea ei — acul nu înţeapă destul de des, ea îl ajută şi iat-o că scoate un ţipăt.

De data asta acul a pătruns. O picătură de sânge, străluceşte în vârful degetului şi mâna se agită în aer. S'ar zice că o roză s'a înţepat în spinul ei.

Şi pe când mama sărută degetul şi suflă deasupra, Bertha tot mai zice printre lacrămi:

— Intră dră-ă-guţă...

Ea adoptează un pui pe care cloşca l'a părăsit... Nu e greu. Işi ridică rochiţa şi aplecându-se acoperă cu ea puiul, care uită de mama lui.

* * *

Ea creşte şi un boboc de raţă. După amiază îl culcă cu forţa. Cu toate că el măcăie supărat, ea îl bagă în coteţ şi trebue să doarmă.

* * *

Numai pe cocoş nu poate să-l sufere, pentru că nu lasă în pace găinile.

* * *

Cărţi şi Reviste

ERNST ROBERT CURTIUS-*Balzac*, studiul critic, 1923. Este cea din urmă lucrare a lui Curtius. Autorul profesează la Universitatea din Bonn şi a publicat numeroase articole şi studii asupra literaturii franceze. A dat mai întâi la iveală „Les Pionniers littéraires de la France nouvelle" (cercetare asupra lui Gide, Romûin Rolland, Claudel, Péguy); în 1914 a publicat monumentalul studiu asupra lui *Ferdinand Brunetière*, în 1919: „Die Literarischen Wegbereiter des neuen Frankreich" şi în 1921: „Maurice Barrès und die Geistigen Grundlagen des Franzosichen Naţionalismus".

Studiile lui *Curtius* dovedesc că autorul lor e un mare iubitor al literaturii franceze şi critica parisiană nu şovăeşte a ni-l prezenta ca pe un mare european. Metoda lui Curtius este uneori malt chinuită, dar are claritate; plecând dela o caracterizare estetică, spre a da scriitorului justa-i valoare şi ierarhizare, Curtius îşi lărgeşte studiul prin perspective istorice. Astfel studiul asupra lui Brunetière are subiectul: „Contribuţie la istoria criticei franceze"; portretele pionierilor sunt încadrate între două vaste tablouri ale Franţei contimporane. Studiul asupra lui Claudel este studiul unui istoric, prin aceea că-l conclude astfel: „Claudel a adus drama metafizică francezilor, cari alcătuesc un popor a-metafizician. Această atitudine dă lui Balzac un aspect cu totul original. După ce a stabilit, prin cercetare amănunţită, drumuri, Curtius ne face să pătrundem prin mai multe locuri în „Secretul comediei umane", în mijlocul căreia trebue să ne oprim spre a-i da cuvenita cercetare, mai exect, cuvenita contemplare a obiectului. Pe acest plan de înaltă viaţă intelectuală autorul ne promite să aşeze în curând un studiu asupra lui *Marcel Proust*.

* * *

LA REVUE DE FRANCE (15 Decembrie) Intr'o scrisoare „hispano-portugheză a lui *Homem Christo* întâlnim o dare de seamă asupra noului roman al lui *V. Blasco Ibanez*, cunoscutul scriitor spaniol. Blasco Ibanez, ca romancier, a fost de multe ori tradus la noi, Nu îndrăznim să ne referim la calitatea acestor traduceri, dar fapt cert e că mulţi din cititorii noştri cunosc câteva din romanele lui Ibanez, unele din traduceri anterioare, altele din chiar recenziile noastre.

Personalitatea literară a lui Blasco-Ibanez se desemnează cu o vigoare ciudată. Poate numai Blasco-Ibanez inagurează acest regim original şi simptomatic al mişcării literare universale către care ne îndreptăm din ce în ce mai mult. Universalitatea operii lui Ibanez trebue s'o împărţim totuşi între *Sinkiewicz* pe de o parte şi pe de alta — şi cu câteva rezerve — între *Claude Farrère*. Sinkiewicz apare întru câtva vag, Farrère fără îndrăzneala de a atrage atenţiunea universală. Ibanez însă stărue în a fi universal nu numai prin curajul de a ataca teme impunătoare, ci prin acea complexitate sufletească şi intelectuală care-i marchează opera ca pe ceva instructiv, măreţ şi deplin realizat esteticeşte. Are ceva din eroismul renaşterii italiene.

Cartea de care se ocupă recenzentul dela „Revue de France", intitulată „La reine Calafia" este mai mult o dramă psicologică, acoperită de oarecare fantezie mistică. Acţiunea este iluminată de acea continuă mişcare, întâlnită în toate operile lui Ibanez.

Văduva unui ministru, seniora Concha Douglas, frumoasă dar şi puţin sălbatecă, neagă puterea dragostei şi mărturiseşte că n'a putut plânge niciodată. Stabilindu-se la Madrid — după o călătorie în care timp vizitase Europa întreagă, cunoaşte pe inginerul Bilboa, tânăr încă, pentru care încearcă o oarecare afecţie. Pentru scurt timp însă căci imediat începe a-şi bate joc de această aventură. Dar ceeace n'a putut întâi, nu înseamnă că nu se poate întâmpla a doua oară. Inginerul are un fiu, Florestau. Dar pentrucă nu vrea să îngădue tirania dragostei, fuge spre a nu mai vedea pe Florestau niciodată. Suferă şi se reîntoarce doborîtă. Fatalitatea însă stă la pândă şi în timp ce Concha aşteaptă sentinţa din gura lui Florestau, apare consuelita, logodnica acestuia. Seniora Dauglas, după un aspru examen al conştiinţei, părăseşte pe Florestau, minţindu-l că ea l-a iubit pe tatăl lui şi că el — Florestau — ar fi copilul ei.

Şi în timp ce perechea cealaltă îşi câştigă fericirea, Concha se tângue către prietena sa: „Rina, place-toi devant moi, je t'en prie... que personne nevoie mes larmes!" Vulturul îşi lăsase aripile la pământ. Fantezia care apare aici, şi care e asemenea aceleia cu care ne-a obişnuit Anatole France, e mai slabă, dar mai omenească. Cartea face parte din aşa zisele romane de imaginaţie pură, fără vreo tendinţă socială sau filosofică. Poate să avem în schimb o uşoară tendinţă morală. Ceeace face să judecăm în acest sens pe seniora Concha şi eroarea ei sentimentală, de temperament californian, este aceea sete de necunoscut, acest avânt spre orizonturi pasionabile, pe care-l manifestă marele romancier şi călător neobosit: V. Blasco-Ibanez.

* * *

MERCURE DE FRANCE (15 Decembrie). E mai mult decât binevenit articolul de fond al lui *Antoine Orliac* asupra poetului belgian, aproape necunoscut la noi: *Georges Rodenbach*. Din aceeaş şcoală cu *Verhaeren* care aducea în poezie violenta abondenţă lirică şi exaltarea vieţii tumultoase, Rodenbach cântă viaţa liniştită. Lirismului debordant din poezia lui Verhaeren, Rodenbach îi opune lirismul exact, concentrat, aproape geometric. Temele poetice ale lui Rodenbach le găsim întregi în „La jeunesse blanche" unde începe să cânte totul care vine în atingere cu copilăria. Nu e ceva mai propriu pentru a pricepe viaţa lui Rodenbach decât lectura în ordine cronologică a scrierilor sale. Dela primul volum copilăria îşi are manifestările ei; adolescenţa vine cu atmosfera ei de studiu, cu primele tremurări în suflet în faţa dragostei. Cartea pomenită mai sus interiorizează în mod virtual toată eflorescenţa lirică a poetului. Incepe apoi suferinţa, tăinuita suferinţă, la cel dintâi contact cu viaţa reală, după care poetul îşi caută în artă un refugiu dureros. Leit motivul acestei din urmă caracterizări este închiegat în „Le Regne du silence"...

Din copilărie Rodenbach a păstrat o admirabilă frăgezime a impresiilor care a dus la acel misticism imprimat în opera lui, misticism mai liturgic decât cel al lui *Paul Verlaine*. Dacă l'am alipi de un *Mallarmé* sau *Baudelaire*, vom vedea că Rodenbach are versul mai sonor, strofa mai nervoasă. Pentru că Antoine Orliac nu dă nici un citat din opera poetului, reproducem aici un fragment din „Flori de drum" (Fleurs de chemin) plin de amărăciune în inspiraţie, de sonoră muzicalitate în formă:

Avec les heures de la vie hative et claire
J'ai fait l'éternitcé spirituelle:
J'ai pris un peu de sel entre mes mains
Et l'ai semé sur l'amertume de la mer
Selon le sort
Des choses freles qu'on réve eternelle —
J'ai pris le sel
De toutes mes larmes douces — amères
Et ie l'ai jeté à la face de la mort.

ARHIVELE OLTENIEI (Nov. Dec.) revistă condusă cu atâta tact şi competenţă de d-nii Dr. Ch. Laugier şi C. D. Fortunescu apare pe ultimele luni ale anului trecut cu aceeaş bogăţie de material cu care revista ne-a obişnuit până acum. Relevăm articolul d-lui Const. Gerotă despre „Inmormântarea la Romani şi la noi" împreună cu toată partea dela rubrica „Note şi comunicări" susţinută de d-nii N. G. Dinculescu, G. Mil. Demetrescu, R. I. Călinescu etc.

Faţă de revistele din provincie avem un sentiment deosebit. Şi cu atât mai mare va fi interesul nostru să urmărim o asemenea publicaţie căreia însuşi titlul îi dă caracterul şi-i precizează drumul: desprinderea faptelor caracteristice din trecut şi prezentarea lor sub unghiul actualităţii. Ceeace ne informează despre trecut şi ne pune în putinţă să-i dăm valoarea lui absolută.

G. B.

Viaţa românească

an. XV nr. 10—11

Dăinuind în tradiţia ce şi-a creiat, revista ieşană apare în voluminos format cu conţinut literar, ştiinţific şi sociologic. Autorii consacraţi — debutanţi şi contribuitori neobosiţi ai ei — îşi deapănă gândirile în paginile revistei. Părăsindu-şi quasi-anonimatul din ultimul timp, dl. Stere îşi începe studiul „Cauzele şi perspectivele revoluţiei ruse". Ne-am fi aşteptat şi ne-ar fi mulţumit mai mult un studiu obiectiv, ştiinţific, cercetarea cauzelor, întinderea spiritului revoluţionar, analiza mediului ţarist şi isbucnirea enormei mişcări populare, precum şi făgaşurile nouei organizaţii ce se plămădeşte în tot acest imens Răsărit european. Cercetarea d-lui Stere abundă în citatele documentelor şi mărturiilor oficiale şi oficialităţilor spre dovedirea tezei d-sale — acceptată de toată lumea — că revoluţia rusă era fatală şi se putea întrezări. Şi pe aceeaş structură va desfăşura d-l Stere naraţia mersului revoluţiei o revoluţie „fără şefi, fără organizaţii, fără plan şi programe de acţiune, o revoluţie împotriva tuturora". Este o grandoare în trezirea poporului rus, frământat de dorul păcii, pâinii, pământului voei şi dreptăţii. Am fi fost şi noi dornici de o luminare a sufletului tumultos al acestui popor, luminare, scoasă tot de acolo. Aşa cum începe, studiul d-lui Stere prezintă mai mult interes politic.

Viaţa românească cuprinde şi o descriere a mormântului şi vieţii faraonului Tut-ankh-Amon de prof. dr. Roeder, limpede şi completă, cu multe ilustraţii ale obiectelor descoperite. Dl. M. Ralea îşi începe un studiu psihologic „Problema inconştientului" a cărui valoare o vom vedea. Dl. dr. P. Cazacu ne prezintă noui feţe ale Basarabiei sub regimul ţarist.

In partea literară pe lângă poezii de Demost., Botez, Otilia Cazimir, revista îşi reia desvelirea operelor ruseşti necunoscute la noi. Dl. Frunza începe traducerea romanului „Oblomov", de I. Gonciarov. Scriitorul este din generaţia marilor ruşi: Turghenef, Dostoevschi, Gogol..., iar romanul „Oblomov" are faima celuilalt erou,

Cronica literară este ca de obiceiu cuprinzătoare şi foarte îngrijită.

V. ACHIM

Sanatoriul „CENTRAL"
Medico-chirurgical
Calea Călăraşi No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operaţiuni chirurgicale — Boli de ochi, naşteri. Boli interne, genito-urinare, venero-sifilice şi boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic — Pe cale venoasă, intramuscular şi electric nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscost.
Laboratorul Central de Analize medicale — Analize complecte de urină, sânge, spută, suc gastric, apie şi orice produse patologice. Reacţ. Wasserman şi Sachs Georg. pentru diagnosticul sifilisului. Examene bacteorologice şi anatomopatologice. Autovaccinuri şi stockvaccinuri, antigonogogic, stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalaţiuni speciale — Pentru ionizare, radiografie, radioscopie, radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrător, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet şi boli renale
Pacienţii pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg
In secţiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât şi extern, de către medici specialişti: radiologi, sifilis şi boli nervoase.
Orele de tratament 9—11 şi 3 | 6 p. m.

INSEMNĂRI

Teatrul Rusesc

Inainte de războiu, **arta rusească** uimise occidentul cu baletele şi spectacolele de operă, cari au pregătit terenul pentru teatrul de dramă al lui Stanislawsky şi cabaretele artistice, venite în aceşti din urmă ani.

Nikita Balief a fost primăvara trecută la Paris, iar acum un alt cabaret artistic **Cocoşul de aur** atrage în fiecare zi pe parizieni, la Bataclan.

La ruşi acest gen de teatru e cu totul **nou**.

La Paris, la Berlin chiar, cabaretul are câteva sute de ani, dar n'a ajuns nici odată să reprezinte atâta artă, să fie atât de tânăr, plin de graţie şi poezie, proaspăt şi înviorător ca adevăratul cabaret artistic, cu recitări, în coruri şi costume surprinzător de adevărate şi fanteziste în acelaş timp.

Mici scene, de câteva minute fiecare, unde cel mai mic gest, o privire, o silabă, — sunt studiate cu amănunţime, zile întregi, cu toată gravitatea şi încordarea.

Sunt momente definitive de artă realizate de scriitori, regizori, pictori, actori de întâia mână, veniţi din marile teatre şi închinaţi cu toată credinţa, acestui mic altar care, până azi, n'are nimic impur.

Acum vre-o douăzeci de ani, actorii „Teatrului de artă" din Moscova condus de Stanislawsky, se adunau după spectacol şi încălziţi de flacăra textului inspirat, recitau şi cântau în sala de repetiţii „Studia", improvizând între ei şi pentru ei, mici spectacole amuzante, la cari, au început să vină prietenii din ce în ce mai mulţi. Cabaretul artistic rus se născuse.

Efectele de lumină, coruri între culise, bătăi de clopot, clinchetul unor zurgălăi ce se depărtează şi se apropie, sgomot de ceartă, paşi de cisme, pedale de piatră, susur de ape şi murmur de frunze, — veneau, veneau impresionante şi imense, din toate părţile, ca să compenseze micşorimea scenei.

Iar pe scenă se interpretau marii poeţi, se mimau idile, păpuşi de porţelan înviau şi trăiau, în gesturi automate, orologii se deschideau şi orele vorbeau, cântau, dansau, ca să se piardă în eternitate.

La Petrograd „Liliacul", la Moscova „Pasărea albastră" — iată cele mai de seamă cabarete artistice din Rusia şi, fără îndoială din lumea întreagă. Ele colindă acum Europa, recoltând minunate succese.

La Paris, la Londra, la Viena şi dincolo de Ocean, faima acestor cabarete sporeşte zi cu zi, spre gloria artei slave, făcută din graţie şi impetuozitate, din lirizm, din fantezie, din generozitate, din taină, din naivitate, din uimiri şi din copilărească bucurie.

Tot ce-am citit despre ruşi, toţi ruşii pe cari i-am cunoscut, nu m'au luminat atâta, despre sufletul vecinilor noştrii din răsărit, ca spectacolele ruseşti din toamna aceasta, mai ales piesele jucate de Teatrul Artistic din Moscova, în „Comedia" din Champs-Elysées.

Primul lucru ce te impresionează e marele temperament rusesc. Temperamentul latinului e o legendă. Francezul e sobru, italianul e preocupat, spaniolul e obosit, noi suntem blegi.

Latinul are temperament la vorbă, corpului său, însă îi lipseşte acea vigoare de animal tânăr şi suplu, acea forţă barbară şi exuberantă pe care o dovedesc ruşii la orice manifestare. La ei toate sentimentele iau proporţii grandioase.

Răsul e violent, suspinele adânci, expansiunile sunt cascade, tristeţea uriaşă. Intr'un singur minut, eroul, fără tranziţie, a cunoscut elanul şi înfrângerea.

Aceste salturi bruşte m'au cam neliniştit, m'au cam contrariat, în acest Paris cu linii armonioase, cu atâta disciplină unde se face atâta economie în gesturi şi unde oamenii în case şi în localuri publice, vorbesc încet.

Şi culorile decorurilor şi ale costumelor sunt luminoase, variate, învestitoare.

Toate înfăţişerile exterioare sunt vioaie, într'aripate, la acest popor ce se trezeşte iar la viaţă şi mai are de făcut omenirei multe daruri, în zilele ce vor veni.

Dacă trupul rusesc e exuberant, plin de viaţă, sufletul e un semn de întrebare, un neant populat cu himere, o sdreanţă bătută de vânt. Nici o încordare, nici un optimism, **Nicevo!** Iată refrenul. Cuvânt intraductibil. **Nicevo!** Nimic; la ce bun? Ei şi?... zadarnic! Nicevo! Nicevo!... iată leit-motivul literaturei ruse, făcută din criminali, epileptici şi declasaţi la Dostoiewsky, din brute, vagabonzi şi declasaţi în Gorky, din oameni fără rost, fără de voinţă şi declasaţi la Cecov.

E o atmosferă care te descurajează, te sdrobeşte. Iţi lasă totuşi o urmă de uşoară melancolie! Un surâs de tristeţă, de milă.

In opera genialului nostru Caragiale, care a văzut atât de adevărat, ca şi egalii săi ruşi, nu voi găsi acest surâs de milă. Pleci cu desgust din mijlocul eroilor săi. Nici unul n'are farmec.

In „Livada cu vişini" a lui Cecov te-ai reîntoarce bucuros. Acolo, printre vişinii înfloriţi cântă o privighetoare. Razele soarelui cădeau în primul act pe o casă plină de dragoste şi poezie patriarhală, iar la sfârşit, când această casă s'a golit de mobilă, iar storurile s'au tras în amurg, o lumină roşiatică mai vine să mângâe odăile pline de râs odinioară, iar un servitor bătrân îşi şterge o lacrimă.

Tragedia „Feodor Ioanovici", cu cari ruşii au debutat anul acesta la Théatre des Champs Elysée, este o piesă istorică, unde se vorbeşte mult, fără crescendo dramatic, cu repetiţiile aceloraşi atitudini şi crize sufleteşti, cu discuţii politice şi comploturi cu boieri bătrâni şi o ţarină urâtă de unii boieri, cu mitropoliţi şi osteni în hainele epocei.

Stanislawsky, pe care însuşi Reinhardt, îl consideră cel mai mare artist al lumei, a pus în scenă „Ţarul Feodor Ioanovici" după reţeta obişnuită, cu costumele, perucile şi bărbile convenţionale, cu atitudini emfatice; actorii îşi umflă vocea şi joacă egal, de la primul până la ultimul tablou. Nu e nici un moment de artă înaltă, de intensitate dramatică, în acest spectacol.

Nemţii joacă incomparabil superior dramele istorice. Ei pun un nerv contemporan, o preocupare intelectuală, o gradaţie, o varietate, o perversitate cari dau vechilor lucrări un interes de cea mai vie actualitate.

Shakespeare sau Schiller jucaţi la Berlin, sunt-ore de mare emoţie.

Decorurile şi costumele Ţarului Feodor, desenate de W. Simonov şi executate proaspăt de Gremislawsky sunt foarte frumoase, în sensul obişnuit al cuvântului, foarte vii şi bogate.

N'au însă nici o personalitate. Pe un decor violent înflorit şi el, efectul neutralizează: costumele trebue să fie colorate, iar fundalul într'un singur ton, ca să le dea relief.

Broderiile de pe rochi şi mantile, nu se mai văd când pe pereţi sunt motive puternice de plante şi flori.

Fără îndoială dacă textul lui Alexis Tolstoi nu prezintă nici un interes deosebit, dacă decoraţiunea lui Simoss n'are defectul unei prea mari originalităţi, dacă nici un interpret nu se ridică peste ceilalţi parteneri, — reprezentaţia „Feodor Ioanovici" e, totuşi, strălucită prin ansamblul corect, prin îngrijirea fiecărui amănunt, a sgomotelor din culise, a pitorescului fiecărui personagiu luat în parte.

Şi este interesantă această reprezentaţie mai ales prin ceea ce se învaţă să nu mai facem în teatru.

* * *

Ruşii joacă drama modernă cum n'o mai joacă nimeni.

Acolo trebue să-i urmărim şi să-i imităm, dacă temperamentul nostru mediteranean ne permite să adâncim un text şi să-l realizăm cu uriaşă răbdare.

VICTOR EFTIMIU

Ardealul cultural, literar şi artistic

De ce nu se citeşte

Dacă sărăcia materială s'a cuibărit cu nădejdi de trăinicie aproape în fiecare casă care adăposteşte un ştiutor de carte nu e mai puţin adevărat că sărăcia intelectuală s'a furişat tot aşa de bine şi cu aceleaşi nădejdi de lungă durată asupra vieţii culturale a Ardealului.

Nu e nici măcar o sărăcie lustruită cât de cât, lipseşte până şi intenţia de a se acoperi cu vălul de faţadă toată goliciunea ce şi-a făcut loc înlăturându-se orice semn de viaţă intelectuală şi nu găsim nici măcar scuza unor semne de mai bine pentru apropiatul viitor. Lumea se complace în atmosfera asta leneşe şi sură a ori cărei lipse de interes şi se pare că sufletele, altădată flămânde ale iubitorilor de frumos — sunt încătuşate strâns în cămaşa de forţă a unei saturaţii prea timpurii.

Nici o manifestare — în afară de teatru şi operă — nu colorează vremea care se scurge zi după zi — intelectualii măcinându-şi energiile în preocupări de utilitate materială şi înşiruindu-se unul după altul în ceaţa celor obosiţi de cu vreme în frământările zilelor pe cari le trăim.

* * *

Impresia asta de nepăsare pe care ţi-o face la prima vedere permanenta pauză a ori căror manifestări intelectuale — îşi are desigur binecuvântatele-i motive. Dând la o parte cu grije perdeaua după care stau în grămezi mari nevoile de toate zilele vom vedea că structura fizică şi sufletească a omului nu le poate birui. E o aglomerare nesfârşită şi năbuşitoare care apasă greu orice încercare de bine şi care osândeşte intelectualul să-şi seamene sămânţa bună şi demnă de cel mai ales pământ — în lutul massiv şi inform a asistenţei materiale, care începe de acum să fie pecetia vremilor noastre de multă şi grea sărăcie.

Tiparul a devenit un lux ce nu i ie dat să-l aibă aproape nimeni din cei cari deşi măcinaţi de nevoile zilei — îşi pun pe hârtie contribuţiile lor intelectuale şi desigur — că manuscrisele multora al căror nume au ilustrat vitrinele librăriilor şi până acum — zac în rafturi sub ochii melancolici ai scriitorului — ca o mărturie strigătoare a sărăciei şi a lipsei de interes. Editorii au încetat de a fi sprijinitorii de altă dată a mişcărilor şi a năzuinţelor scrisului — căci „afacerea" e lozinca afişată la uşa fiecăruia din ei.

Că starea lucrurilor a ajuns aci încât astăzi o broşură de 20 de pagini apărută prin cine ştie ce concurs misterios de împrejurări e privită ca surprindere—de vină e şi întreaga atmosferă în care trăeşte marele public. Nu se citeşte aproape de loc, iar ceea ce se citeşte, e mare parte produsul indecent al câtorva apaşi ai tiparului cari infectează lumea cu imoralele lor fiţuice. Altă pătură de oameni—se mulţumeşte să citească în fugă „cele din urmă ştiri" din cutare ziar ce-i stă la dispoziţie pe masa cafenelii — socotind că prin asta şi-a făcut datoria de fiecare zi luând cuvenita porţiune de hrană intelectuală...

Cui să-i scrii deci literatură fie ea de orice domeniu ar fi; frumoasă ori de ştiinţă?

Nici unul dintre acei cari pot şi ştiu să scrie nu sunt în acelaşi timp atât de bogaţi în cât să-şi imprime pe propria cheltuială scrisul — şi să trimită apoi fiecărui cetăţean un exemplar de onoare — deşi acesta ar fi idealul. Poate că în acest caz dacă nu altceva — curiozitatea va îndemna pe cititor să răsfoiască filele în cari s'a scris şir cu şir suflet din sufletul scriitorului şi gânduri din gândurile lui şi odată curiozitatea alimentată, procesul psihologic al interesului tot mai viu, tot mai atent s'ar declara de sigur. Dar asta nu se poate. Gustul de citit pe calea asta nu se potae trezi nici odată precum nici odată nu-l vor trezi nici revistele de azi cu prea înaintatele lor „concepţii" şi cu prea avansatele lor forme în ale scrisului.

* * *

E vorba de Ardeal şi de cititorii lui. Ca să înţelegem ce anume ar putea trezi interesul românilor Ardeleni, e necesar să stabilim limita atinsă până la 1916, apoi suprimând din istoria vremii anii grei de restrişte să ajungem a pricepe gradul până la care s'a ajuns în materia cititului la noi. Căci a crede că la noi astăzi e acelaşi gust de citit şi că simpatia majorităţei covârşitoare a cititorilor ardeleni pentru un zel sau altul de a scrie, e acelaşi ca şi în vechiul regat de pildă — e o mare greşală. Nu vorbesc de ardelenii de dată recentă — ci de clasa de oameni ce constituiau până la 1916, cărturarii Ardealului şi cari sunt şi astăzi aceiaşi importantă parte a întregului românism ardelenesc, cari au fost şi până acum.. Aceştia stau astăzi în rânduri dese aşteptând să le vie continuarea firului întrerupt în anii de pauză forţată şi vor rămânea pasivi în faţa produselor ultra moderne până atunci până când pricepătorul şi înţelegătorul fin va găsi calea pe care se merge spre inima şi dragostea lor.

* * *

In Ardeal până la 1916, literatura citită şi gustată cu adevărat era proza lui Sadoveanu, Brătescu-Voineşti, Sandu Aldea, Agârbiceanu şi alţi prozatori de acest gen, apoi cu titlu aparte operele d-lui Iorga, apoi opera lui Caragiale, precum şi versurile lui Eminescu, Alexandri, Coşbuc, Goga, şi Iosif etc. In afară de acestea, bibliotecile „pentru toţi" şi „Minerva" puteau nota cu drept cuvânt majoritatea cititorilor cari le căutau. Era atât natura scrierilor cât şi forma şi preţul ieften — ceeace îndemna cititorii Ardealului să le îmbrăţişeze. Până la războiu deci — starea de cultură generală a Ardelenilor ajunsese a cunoaşte şi aprecia pe toţi scriitorii români ai vremii şi faptul că simpatia se cristalizase în jurul acelora cari au fost în fapt cei mai de valoare scriitori români de pretutindeni — documentează din belşug, că o opinie conştientă răsărise pe urma cititului.

Repet că nu vorbesc de acei fericiţi, cari de pe atunci au putut ieşi peste hotarele modestelor noastre aşezăminte de cultură şi cari au gustat din darurile sclipitoarei frumuseţi literare apusene. Vorbesc de nenumăraţii noştrii profesori, preoţi, dascăli şi alţi intelectuali asvârliţi de mâna sorţii în lungul şi latul Ardealului şi fixaţi ca faruri în satele şi oraşelele noastre care aveau atâta nevoie de lumină. E vorbă de această clasă de oameni care reprezenta **în întregime tot ce Ardealul avea mai bun** şi care a cunoscut literatura şi cu ea frânturi de cultură mondială doar din traducerile bune ori rele cari împodobiau vitrinele librăriilor noastre.

Numărul acelora, cari au ţinut pas şi au fost în totdeauna la curent cu noutăţile scrisului, e prea mic în Ardeal ca să putem judeca situaţia după ei.

La noi pătura cititorilor rămâne nedumerită în faţa curentelor noi cari bântue câmpurile scrisului românesc şi nu mai pot savura nici frumuseţea dulce a mlădioasei limbe româneşti ţesută prea adese ori cu franţuzisme neînţelese şi cu pretenţioase adăugiri personale — fiecare scriitor tinzând să imprime pecetia sa operei sale nu numai asupra cuprinsului, dar şi asupra limbei, pe care o mânueşte după plac.

Nu e vorba aci, ca nouile curente socotite drept înaintate, să facă de dragul Ardelenilor pasul înapoi care s'ar cere. Din potrivă, urmeze-şi cursul şi păstreze mai departe paralela ce vrea să o ţie cu înaintatele culturi streine, pe cari le copiază cu bună credinţă.

Dar la noi în Ardeal, lumea care ar citi, rămâne tot mai departe de aceste curente şi distanţa va creşte pe fiecare zi — căci lipseşte puntea de trecere pe care n'a făcut-o încă nimeni. Cititorii Ardealului aşteaptă să se aşeze vremurile în aşa fel, ca scriitorii consacraţi de ei să împrăştie iar razele sufletului lor românesc şi cald şi volumele cari poartă numele autorilor dragi, precum şi revistele a căror file să poarte urmele legăturii fireşti între ceea ce a fost şi este astăzi.

Pofta cititului va cuprinde fără îndoială din nou oamenii cari azi nu pot citi şi treptat, treptat se va cristaliza tendinţa progresului şi la noi.

Căci în adevăr Ardealul neavându-şi temelia în locuitorii flotanţi ai marilor oraşe nici nu aceştia vor fi oglinda lui fidelă. Acei cari constituiesc massa cititoare şi a căror meserie nu le dă prilejul contactului zilnic cu cele mai noi produse ale vremii, pe cari de altcum nu le-ar agrea, desigur nu dintr'un sentiment duşman al progresului ci dintr'o firească răceală în faţa unui lucru ce i se pare strein de el — aceştia zic, aşteaptă să le vie hrana sufletească potrivită. Pătrunzând din nou în tainele uitate ale superbei plăceri de a citi şi a **înţelege simţind** acest citit, se va ajunge un progres nebănuit de mare.

„Adevărul literar" — ca revistă şi noua bibliotecă a „Dimineţii" — vor putea fi binecuvântate mijloace ale acţiunii ce va trebui pornită. Alegând calea spre sufletul miilor de cititori dornici de frumosul românesc neslutit în atelierele autoritare ale zeilor prea moderni — pătura citioare din Ardeal se va regăsi pe căile uitate şi limba românească gustată până mai deunăzi în scrierile simpatizate şi preţuite va fi cerută şi gustată cu aceiaşi dragoste.

TIBERIU VORNIC

Contribuţii la istoricul „Junimei" dela Iaşi

Corespondenţa lui D. Petrino cu d-l Iacob C. Negruzzi

publicată de GH. CÂRDAŞ

Cernăuţi în 28 April 1869 *)

I.

Pre stimatale meu Domn!

Anche un abonat pentru „Convorbirile" m'a însărcinat de a vă trimite un galben (seau şese florini) adecă: *Doamna Natalia de Hurmuzaki* în Cernăuţi, Bucovina.

Vă rog dară să-i le trimite-ţi începând de la Marţiul trecut. Cred că scrisoarea-mi din urmă o aţi primit.

Cu deosebită stimă a D-voastre umilit servitor.

D. Petrino

Cernăuţi în 27 Mart. 1874

Mult stimatule meu Domn!

Dacă nu v'am scris în decursul de trei ani este, pentrucă, suferind mult de o boală de piept ce nu mai mă eartă nici odată, am fost silit să cutrier lumea întreagă şi să petrec ernile în ţeri, unde's stelele mai luminoase şi caldrii mai numeroşi decât pe la noi; însă toate aceste avantagiuri nu m'au făcut să aflu sănătatea, şi pierzând pân şi auzul, am revenit ca să mor în ţara mea. Aceste toate însă nu m'au oprit a mă ocupa mult cu poesia şi anume cu traduceri, pe care, dac'aş şti că vă pot face o mulţămire cu ele, vi le-aş trimite bucuros.

Cu cea mai mare bucurie am urmărit fără încetare sporirea direcţiei noue, reprezentată prin foaia D-voastre, carea este fără vre-o îndoială, singurul organ literar de adevărată valoare şi de gust estetic, care este spre onor şi fericire literaturei române; şi fără a vă măguli trebui să vă spun, că oricine a cetit cu atenţie Copii de pe natură, trebui să fericiteze din tot sufletu său pe mult fericitul lor părinte. Binele pe care îl fac Românilor Convorbirile Literare, începe însfârşit a fi recunoscut şi de cii mai orbiţi din neologiştii noştri, carii, fără critica severă a D-lui T. Maiorescu, nu ştiu zeu în ce stare de corupere literară, şi limbistică ne-ar mai fi înnecat păn acum. Eu unul nu mai ştiam în ce formă să-mi exprim mărginitele mele idei, şi preţuesc dar, mai mult decât oricine ajutorul moral de aşa mare competenţă, ce ne-a venit de la D-voastră, şi cu care ne mai este şi nouă aice cu putinţă a înfrâna puţin mania Ciuniştilor noştri din Bucovina, carii târziu sau de vreme o să se afle izolaţi şi prin urmare siliţi a se întoarce la adevăr.

Tot odată vă trimit trei poesii, pe care mai mulţi amici ai mei şi cetitori înfocaţi ai Convorbirilor mă încuragiază a vi le adresa, cu rugămintea să bine-voiţi — de cumva vor fi în stare a sustine critica D-voastre, a le publica în coloanele numărului viitor.

Cu acest prilej vă trimit şi preţul de abonament de la 1 April. a. c. şi vă rog, fiindcă nu sînt singur de acest nume, să bine-voiţi a-mi adresa Convorbirile la adresa: *Dimitrie Petrino în Cernăuţi, Schwarzer Adler.*

Aş fi prefericit dacă mi-aţi împărtăşi opinia D-voastre despre bucata întitulată: *De pe pragul morţii* şi la carea ţiu ceva. Aştept un răspuns indulgent, şi rugându-vă să împărtăşiţi multe salutări din partea-mi fraţilor D-voastre. Vă rog să primiţi expresiunea stimei mele celei mai distinse, cu care sînt al D-voastre supus servitor.

Dimitrie Petrino

Cernăuţi în 2 April 1874

Iubite amice şi confrate!

Precum vedeţi, modestia nu este boala mea, de vreme ce aspir la amiciţia şi confrăţia unui bărbat de talent mare şi de merite eminente; însă ce vrei? nenorocirea poate a făcut să mă ametesc eu, pentru persoana mea, de recunoscutul neadevăr „tot Românul este născut poet", şi apoi încă indulgenţa multor, şi pân şi aceea a marelui nostru poet, m'a încuragiat, şi m'a îndemnat a aspira la cât se poate mai mult, prin urmare dar, pân'şi la amiciţia şi confrăţia D-voastră. Vă rog dar să-mi fiţi şi D-voastră indulgent, şi să luaţi sub aripele binevoinţei D-voastre şi sub scutul Convorbirilor pre mărginitul meu talent.

*) Localitatea şi data sunt trecute la sfârşitul scrisorii. (N. Edit.)

Mai nainte de toate însă vă mulţumesc frăţeşte pentru romanul D-voastră, pe care am să'l citesc şi să'l dau citit secsului frumos, încredinţat fiind, că va fi cu bună sama deopotrivă cu tot ce produce pana D-voastră-bun, frumos, dovadă de talent şi exemplu de stil. Toate, ce mi le spuneţi, sînt modestie naturală şi am convingerea întemeiată că aţi făcut cu el un mare bine literaturei noastre. Cu orthografia D-voastră mă învoesc în toate, până la omiterea lui, i scurt-i, care îmi pare de neapărată trebuinţă, d. e., în deosebirea între *naţie* şi *fraţie*, şi apoi mai ales în versuri uneori acelaş cuvânt din cauza metrului mlonează pe *i* sau îl scurtează şi cine n'are urechia deprinsă este silit să scundeze versul pentru a şti deosebirea, aşa dar asta este singura divergenţă, pe care-mi permit eu şi pe carea nu-mi veţi lua de rău, dacă v'o zic. Fără vre-o pretensie filologică am petrecut toate ortografiile şi m'am oprit la ceea ce o scriţi D-voastră, ca cea mai naturală şi mai potrivită. Culegerea D-voastre de poesii o am, şi peste scurt vă voiu trimite chiar două din ele puse în musică de Carl Miculi. Miron şi Florica însă vă rog să-mi trimiteţi, asemenea şi Copiii de pe natură, după ce vor apare. Vă încredinţezu încăodată că sînt mare admirator al producerilor talentului D-voastră şi v'o spun sincer că vă destingeţi în or ce privire de acii alţi autori juni. Eu unul nu aud pretensiile D-lor din carii unul a publicat „Anger şi demon", „Egiptul", etc., altul „Mintea şi eu", „Rămâne nebun" etc., şi mulţi alţii altele asemine, însă nici nu-i invidiezu, de vreme ce talentul D-voastră îl admir, îl înţeleg şi îl invidiez. Pe lângă poesiile D-voastre, îmi mai place mai ales încercările D-lui *Bodiceanu*, care după ideea mea promite mult, apoi încă unele bucăţi ale D-şoarei *M. Cugler*, D-lui Vârgolici şi D-lui Şerbănescu. Vă spun aceste, pentru a vă arăta, că sînt sincer şi că mă interesezu mult pentru poesia română. Meritele D-voastră ca redactor al Convorbirilor, acele se înţeleg de sine şi greutatea ce o întimpinaţi trebui să fie mare; înse cel puţin aveţi convingerea că aţi fundat singurul organ român, care reprezintă o idee frumoasă, o tendinţă estetică, un viitor sigur. Eu am fost provocat de multe foi române a scrie prin ele, însă m'am ferit de asemine păcat, precum am şi aflat de bine a nu fi membru nici al unei societăţi ştiinţifico-literară-naţională-patriotică etc., şi mi-am făcut chiar de datorie a mă lupta cu multe asemine asociaţii, care au cer mai bine decât a unui *soare* pe or cine plăteşte acest nume, fie cu bani, sau cu excentricităţi *ciuniste*. Am făcut trista experienţă că or câţi or aş vroi să fiu lăudat, nu am decât a publica vre-o scriere cât de proastă în care însă să se repeteze deseori cuvintele: Roma, Traian, Ştefan cel Mare, Patrie, Năciune sau şi Naţiune etc. etc., şi asta m'a desgustat întru atâta, încât acum mă feresc de aceste cuvinte ca de dracul, şi îmi duc ocara de cosmopolit, încredinţat că ea nu este cea mai rea. Aşa dară sînt de un gând cu D-voastră şi dacă veţi binevoi a-mi deschide uneori coloanele foaei D-voastre, voiu fi fericit de a contribui după slabele mele puteri la întărirea direcţiei noue. Cu acest scop v'am şi trimis în rândul trecut 3 poesii, din care Lunca din Mirceşti, o am ales numai pentrucă V. Alexandri îmi scrisesă într'un rînd că i-a plăcut. Binevoiţi dar a o publica pe ea şi pe *înger păzitor* alăturea cu ea (fiind asta din urmă mai bună) în numărul viitor.

„De pe pragul morţii" las în voea D-voastră a tipări sau ba. Eu ştiu că are defecte; însă mi-am pus pre mult din însuşi inima şi viaţa mea ca s'o pot schimba; şi mi-ar pare că tai o bucăţică din mine, dacă aş taie din ea. Dacă însă, D-voastră personal credeţi că scurtări sînt de neapărată trebuinţă, atunci vă rog să le faceţi d-voastră, în delicateţa spiritului şi a inimei cărui am toată încrederea. In casul acesta, binevoiţi a-mi împărtăşi şi schimbările naintea publicării. Inse cum zic, o las cu totul judecării D-voastre. Lucrul despre care trebui să ve mai zic este, că ambiţionezu a lăsa literaturei române traduceri din limba germană, care să fie cum zice neamţul:

Am şi tradus cea mai mare parte din poesiile lui H. Heine şi lui E. Geibel.

Vă citez aice ca probă:

H. HEINE

REGELE VISVAMITRU

Loc nu-şi poate afla,
Luptând vra să-şi câştige
Vaca lui Varistu,
O rege Visvamitru
O ce bun eşti tu, dacă
Atât de lupţi şi suferi,
Şi totul pentru o vacă.

* * *

Rău m'aţi înţeles pe mine,
Rău şi eu vă 'nţelegeam;
Dar ne-am înţeles pre bine,
Când în glod ne întâlneam.

Dacă doriţi traduceri, vă rog să-mi scriţi şi să-mi spuneţi făr de reservă or de vă este plăcut ami deschide uneori coloanele foaei D-voastre. Ertaţi că abuzezu de tempul D-voastră şi fiţi bun a vă aduce aminte că aveţi şi în Bucovina un amic sincer şi călduros, care vă salută frăţeşte şi vă cere mâna de confrăţie, pentru a înfrunta mai lesne cetele de geanii, carii nasc peste noapte ca ciupercile din pământ şi carii îşi ascund goliciunea sufletească sub haina bombastică şi zurgălăi patriotici.

Primiţi, vă rog, încredinţarea simţirilor mele celor mai sincere cu care rămân, strângându-vă mâna frăţeşte, al D-voastre supus

Demitrie Petrino

Calendarul Naţional al ziarului „America"

Este neîndoios o mare bucurie pentru oricare Român, să citească ziare româneşti cari apar în America. Distanţa uriaşă — nu numai geografică, ci şi psihică — ne face poate şi mai entusiasmaţi faţă cu excelentele condiţii, în cari se prezintă această speţă de presă, americanisată şi ca formă, dar mai ales ca mentalitate. Un optimism liric, care lipseşte europeanului bântuit de mii de suferinţe, se revarsă pe coloanele presei româneşti din America şi este firesc, că acest optimism să-l invidiăm noi, obişnuiţi cu surogatele unei epoce de transiţie.

Incontestabil cel mai mare ziar românesc este în ţara lui Unele Sam: „America" redactat de d-l Andrei Popovici cu multă pricepere. Ziarul „America" preconizează şi ăst an un punct de orientare al programului, publicând un calendar, ireproşabil ca conţinut şi tipărit în condiţii technice, cari nouă, năpăstuiţilor frusturilor de hârtie, ni se par fantastice şi irealisabile. Hârtia excelentă, tiparul arhimodern, clişeuri admirabile — cu material literar, care s'ar putea pune şi într'o antologie, cu unele mici reuşări (de autori, cari puteau să lipsească). Ni se dau bucăţi şi fotografii de d. *Nicolae Iorga*, care publică traduceri din Anumianus Marcellinus, *Elena Farago* (un subtil vers: Ostaşii luminei Colindă), *M. Sadoveanu* (Amintiri despre St. O. Iosif), *Al. A. Philippide* (Kostel, *I. Marin Sadoveanu* (Sonet), *Al. Busuioceanu* (Prietenie), *I. Slavici* (Din altă lume), *Ec. Pitiş* (Am dorit doi ochi...), *C. Rădulescu-Motru:* (Ţăranul român) *L. Rebreanu* (Norocul), *Lucian Blaga* (Pan), *G. Ţiţeica* (O comoară), *Emil Isac* (Doue poesii), *C. Petrescu* (Alchimie; *Mihail Codreanu* (Pescarul detractor), *D. Cuclin* (o piesă), *Demostene Botez* (De Paşti), *Leon Feraru* (Sluga, piesă într'un act), *Ionel Teodoreanu* (Uliţa copilăriei), *Cesar Petrescu* (Unchiul din America), etc. După cum se vede, scopul acestui calendar a fost, ca să servească propagandei literare româneşti, punând în contact marile masse de emigranţi români din America, cu produsul literar mai nou de la noi. Incercarea este frumoasă şi merită a fi subliniată, şi dacă editorul va realiza planul vechiu de-a publica şi în limba americano-engleză acest calendar va folosi mai mult propagandei noastre culturale, decât multe acţiuni diplomatice patronate de oficialitate.

* * *

NUL V. — No. 163

...mplarul în ţară
...în străinătate

Duminică 20 Ianuarie 1924

Adevĕ...ul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

ADEVERUL LITERAR
...ea pentru Literatura
...ultura poporului român
...ista „Transilvania"
str. Şaguna 6
Sibiu

In zori

. . . .
Par'că-i mort de veacuri satul,
Şi trudit de atâta clint
Doarme-adânc întunecatul
Codru 'n văi iar la răstoace
Plopii au încetat să-şi joace
Frunzele de argint.

Dar din aripi bat cocoşii,
Răscolind văzduhul mut,
Albe 'ntâiu şi tot mai roşii
Zorile 'şi întind lucoarea —
Din zăvoiu privighetoarea
Iarăş a început

G. COŞBUC

REFRENUL

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

— „Doamne! Câţi ani să fie dela moartea bietii Zărăfoae? Ce s'a mai canonit! Sărmana! Parcă ar fi omorît oameni la drum! Zău aşa! Putrezise în pat. Suloaica, fii-sa, şi începuse să o jelească, dă la gura sobii. Groaznică moarte, nici că s'a văzut! State Blega o întorcea, când pă o parte, când pă alta. Dă la un timp îi luase Dumnezeu şi gura — nu mai vorbea; bombănea aşa, ca copii când îi înţarci, şi măsura cu ochii, toată casă. Pasă-mi-te, o chema tat-tu la el. El dă ce să mai fi trăit? S'a grăbit să moară, ca să mă lase cu un şirag de copii — dăsculţi şi fără carte — văduvă şi burduşită dă reumatism. Şi acuş, murea şi ea la fel ca şi el, în canpane. Se vede că a fost al neamului, alt-ce să mai zic? morţi năpraznice! Şi scriptura se cutremură d'aşa morţi! Şi Suloaica, dregea cărbunii cu vătraiu şi o jelea pomenindu-i apucăturile. Şi Blegu fii-su, protejatu lui tat-tu, pripăşit pă la vamă, blestema pe Habudeanu, — doftoru despărţirii de, — avea şi pricopsita noastră dă dăspărţire, doftor; mai bună erea Căruţăşoaia cu leacurile ei, dă cât el, cu diploma lui — că nu o scoală! Pena, pă jumătate moartă; ba o legase şi pă supt fălci Suloaica, de... Să închiză femeia ochii ca oamenii! Aşa am apucat, toţi cu toţii, nu ca voi, păgâni! Ducă-se cu Dumnezeu, în colo... nici nu vreau să-mi mai aduc aminte; prea m'au tiranisit. Barem să fi trăit Tache să-şi vază neamu ăl pricopsit. N'aşi mai fi îndurat atâta! Auzi! coliţă de bătrână, uitată de Dumnezeu în gropile lui **„Sperie-Peşte"** şi să o mai jeleşti! Ce stai d-ta să vorbeşti? La **„foc"** Suloaica fugise cu Guman — eşise ea mai romanţioasă în neam, — p'atunci femee dă măritat. Pă urmă guman, 'şi-a pierdut dă urmă; venise răsbelu cu Turcii. După aia, s'a încurcat — erea lungă şi proastă sărboaica — cu State Tăbăcaru, ici, în poalele Mitropolii de, State Staneovici industriaşu ăl mare dă piei!

Hait, o lasă şi ăsta. Suloaica iar la măsa, în Discordia cu bleasna dă Savu, în cocioabele după locu lui tat-tu. Pena, baba — dă unde până unde să-i zică Zărăfoaia, ea care n'avea după ce bea apă — după toate meandrele astea ale Suloaicii, încă tânără! Femee în toi, mai, mai ca mine, nu tocmai ca mine, da ştii să zic — ce zic eu? mai mică mult ca Bărăţie, paracliseru dă la Alexe! Şi Suloaica să o mai jelească, ea nici moartă în toată regula; numai că trăgea! Jelit îi trebuia babii după un veac? Tămâe nu jelit! Tămâe la căpătâiul mormântului şi o colivioară dă om sărac. Incolo să se odihnească ca creştinii, că-i ajunge! Aşi, ţi-ai găsit. Suloaica să uda cu oţet că-i moare măsa — măsa care să urcase pă capră pă la toate înmormântările şi pomenile Filaretului. Şi Blegu, înjura dă curgea ţărâna că doftorii nu ştie nimic, şi că are să'l dea pă Habudeanu, afară din **„coloare"**. Ce să ştie bietu Habundeanu la o damblageaică uitată de Dumnezeu! El, de... o **chinchină** şi o siminichie ca să-ţi potoleşti inima şi să mai invioreze omu. Habudeanu şi doftor! Habudeanu fusese doftor la veterinari! S'a dus şi ăla după tat-tu şi Pena cu toată jelania Suloaicii, tot a mai trăit ca să jăcmănească înainte gutuli după locu lui Tacke! Şi Suloaica, gămana dă ea, vrea ca babuşca să trăiască aşa... cu chinuita şi eu p'ai mei să-i îngrop cu nemilu, cum 'i-am şi îngropat, cu cununii! Fracu şi 'l-au dus în groapă, ce trebuia să'l îmbrace la nuntă!"

Apune...

Pe după dulapuri se ivesc fantomele ginerilor înmormântaţi. Sus pe aşternuturi, mama a tăcut. In ochi i se proptesc rubini din candelă, aprinzându-i lacrimile. Ginerii mor a doua-oară, intrând în dulapuri. Rubini se preling la loc, în pahar. Basmul mamei Pena se înfiripează iară, obosit, din întunerecul aducerilor-aminte, din covorul cu arnăuţi de după spatele mamei, din cataractele oblăduirii:

— „Şi nu m'am mai tăvălit la gura sobii, şi n'am murit; m'a întărit Dumnezeu, să-i bag în pământ, unu câte unu. Şi la urma urmii, la ce erea să mai trăiască? La canoane, alt-ce bun? Grămădită cu Suloaica pă ligheanu cu tăciuni? Vânătă de frig, coaptă de junghiuri şi nimeni pă uşe cu o îmbucătură caldă? Ţeapănă pe mangal — cu mangal le-am pomenit şi cu sobe până în tavan, reci şi burduşite — mormăind pe sârbeşte şi întinzând amândouă dintr'o scrumbie cu lapţi, şi aia, luată ca vai-de-lume, pă catastif, dă la Bedreaos. Trai or foc? Se vede că şi Dumnezeu nu mai vrea; la o Bobotează, s'a dus şi Pena! S'a îndurat de a scos-o din zidurile lui Iancu Ovreiu, că prea iuruia apa pă ele, ca afară! Erea în ajun, când se deschid cerurile şi se sfinţesc apele; atunci 'şi-a dat Pena sfârşitu; ce crezi? bună la Dumnezeu! Nici nu s'a cunoscut. A dus-o ca şi pă tat-tu, cu hierasca la Sfânta Vineri. 'Ia rămas doar furca, în cui, să-i ţie Suloaicii dă urât, sinia dă plăcintă între sobă, şi broşa de urmuz. Le jelea Suloaica pă toate cât erea ziulica de mare, parcă ar fi murit mireasă! Să vedem pă mine, cine o să mă jelească? Nu e vorbă că nici nu are ce-mi jeli! Pustiul şi păcatele, poate; atât. Incolo? Voi să trăiţi până v'aţi cocoşa. Eu? Eu lângă Tacke, acolo 'mi-e locu...

* * *

Şi mama caută anapoda, nici ea nu ştie unde, cu priviri nehotărîte, în noaptea care a înmormântat-o de vie în velinţe, pândind parcă o aţă de lumină în care să-şi lămurească vedeniile. Reveria ei macabră se topeşte într'un murmur de cobe. Mai târziu, nu mai mişcă. Umbra ei pitică se sleeşte de icoane, spre păretele din ulicioara Undelemgiului unde au asfinţit zilele babii Pena Zărăfoaia. Intr'o vreme, îşi adună capetele broboadei pe ţugulul toracelui înfrigurat şi stafidit, înumărînd cu cozile ochilor, bobiţele din preş. In rostogolirea lor caldă, se iveşte amurgul damblagioaicii din mahalaua uzinii. In el moare a doua-oară paralitica Stăteştilor. Şi mama năucită de reminiscenţa este macabră, bombăne hulind spectrul ivit în crepusculul Bobotezii. Semeţia lui, aduce pe rânjetul funebrei arătări, amintirea torturei din spatele lui Iancu Ovreiul. Se aud plânsetele umbrei din părete, şi cu ea şi ale mamei. Ce vor fi jelind? Paznicul morţii babii Pena? Vor fi aniversând înplinirea zilelor fără hotar ale Zărăfoaei cea fără de sfânt înseilate pe infinita văduvie a femeei vameşului Tacke? Tortura ei 'i-a hărăsit-o acelaşi vameş, pe veregheta de logodnă, şi în aurul ei, inscripţia de aur a oblăduirii. A mucezit şi pergamentul cununiei în eleştaele Olympului şi tinereţea s'a anchilozat în iatacul cu păretele în stradă şi cu patul în fereastră. Atât în testamentul celui din urmă edec din neamul plăcintarului Mihalis. Incolo... egrasie şi în sobă gângăniile simigiilor, albia în casă, duble cu chimen, dela Iancu băcanu, **PĂ DATORIE** şi... post şi rugăciuni. Mai departe... haosul umilinţei şi gloria răbdării!

Şi sfârcurile broboadei se desprind şi se adună grabnic spre sfârcurile plămânilor teşiţi. Şi oftările împung barhetul în ritmul plânsului amar, aţâţând reveria morţii.

* * *

A înserat şi mogâldeaţa mamii. Pe burlanele muscăleşti ale sobii, trece lin înviorarea cerului, tencuindu-le din nou. Din zâmbetul lui se desprinde jelania Suloaicii. Unde-va, într'un colţ, printre lacrimile călţunaşilor din geamuri, se înalţă arcadele de foc ale amurgului. Intre însângerarea lui şi văpăile zorilor, 'şi-a dat sfârşitul Pena Zărăfoaia, tot aşa ca acum, între un apus care se stinge între sobă şi între un revărsat care aşterne între burlane, apoteza rubinie a Iordanului. Şi duhul cel sfânt, împrumutând chipul porumbelului, se pogorî în uliţa uzinii, trecând „harul" lui Ion în mâinele lui... Habudeanu. Şi Bobotează îşi înmoae pămătuful **DESROBIRII** în apele Filaretului, sfinţit, prosternând cu stropi slujiţi, semeţiile regeşti. Intr'o parte, fantoma Zărăfoaei, trece malurile Iordanului, aşezându-şi rînjetul, în bobiţele din preş. Şi iar se mişcă mama, sub icoane, în mogâldeaţa ei ursuză, mormăind spre **„Tăerea Capului Sfântului Ion:"**

— „Câţi ani or fi Doamne? Azi s'a prăpădit Pena Zărăfoaia! Unde eşti Tacke să o vezi că a murit?!

Şi departe, în ţara Iordanului, suliţele asfinţitului, crestând obrajii soarelui, culcă la pământ, ca într'un **REFREN** de mântuire, icoanele trecutului.

SĂRMANUL KLOPSTOCK

* * *

Teamă

Un clopot a 'nceput să sune:
De moarte... sau de rugăciune

De câte ori l-aud sunând
Mă înfioară-al morţii gând,
Incât îmi pipăi corpul trist
Să mă conving de mai exist

Şi clopotul răsună tare...
Eu văd convoiuri mortuare
Şi parcă'n fundul unei groape
Aud bătăi de târnăcoape.

Şi sună clopotul prelung...
De nu ştiu unde îmi ajung
In casă bocete, suspine
Nu m'or jeli cumva pe mine?

Răsună clopotul de-aramă...
Eu tremur şi mă strâng de teamă
Să nu-mi simt corpul rece, greu.
Să nu fiu mortul însumi eu.

Răsună clopotul de-aramă..
Şi'n clipele de'nfiorare
Când moartea spintecă văzduhul,
Pe ceruri, n'aş vrea să-mi dau duhul!

In fine, clopotu 'ncetează...
Imi pipăi inima: pulsează,
Imi vine sufletul la loc,
Sunt viu, sunt eu — o, ce noroc!

Când moartea 'ţi fâlfâie prin faţă
De ce te ţii mai strâns de viaţă?..

George A. Petre

VIORICA

de ION DRAGU

— Nu vrei să vezi pe Viorica? I-ar face atâta plăcere! Şi pe d-ta nu se poate să nu te intereseze.

Cel care îmi adresa vorbele acestea era un cizmar, bătrânul Ciungariu, pe care îl cunoşteam de mic copil. Servise pe tatăl meu şi rămăsese şi meşterul preferat de mine, nu pentru calitatea meşteşugului lui ci pentru că era un tip în adevăr original.

In ziua aceea îmi adusese nişte pantofi. Ii dam să-mi facă din când în când, şi când erau gata îi aducea chiar el; când îi aducea, se aşeza pe scaun; şi când se aşeza, nu se mai scula.

Bătrânul avea vre-o şaptezeci de ani, dar era verde încă, voinic, vioi, cu o claie de păr cărunt, cu faţa brăzdată de cute nenumărate, cu ochii mici, spălăciţi şi neastâmpăraţi, cu gura în continuă funcţiune verbală, având cea mai înaltă opinie despre el-însuşi şi un suflet neasămuit de bun.

Vorbea uşor, vorbea mult, cu intonaţii egale, monoton ca murmurul apei unui izvor. Din când în când, îşi punea pălăria pe genunchi, îşi scotea tabacherea din fundul unui buzunar nesfârşit, îi ciocănea capacul, o deschidea tacticos, îşi răsucea o ţigară, după ce mă întreba dacă nu poftesc şi eu, o aprindea, sufla firele de tutun căzute pe pălărie, şi-şi urma povestea ori filozofia particulară.

Nu vi s'a întâmplat oare tuturor, în astfel de împrejurări, să vă consumaţi într'o tainică învălvorare de nerăbdare? N'aţi stat şi voi surâzători, binevoitori, dând din cap cu înfăţişarea celei mai depline convingeri, zicând după nevoie da sau nu, în timp ce, în fundul inimei voastre, un glas strigă: „Haide, dobitocule, pisălogule, mişcă-te mai repede de aici. Stai de o oră şi tot mai vrei să stai? N'o să aibă oare nimeni milă de mine şi să mă scape de chinul acesta?" — „Egoistule, mormăie conştiinţa; egoist ce nu poţi îndura măcar şaizeci de minute de plictiseală! Omul acesta e aproapele tău şi preţueşte desigur mai mult decât tine. Dacă ţi-ar cere pomană, i-ai da, căci nu te-ar costa decât câţiva lei; dar pomana unei bunătăţi răbdătoare nu ştii s'o faci". Iar sufletul cumpăneşte totul şi zice: „A şti să înduri o neplăcere, e a te învăţa să te supui. Pleacă-ţi voinţa la răbdare. Leii nu aleargă pe toate drumurile; dar furnici găseşti pretutindeni." — „Aşi prefera să fiu leu", zice glasul dintâi.

In timpul acestei convorbiri confidenţiale, bătrânul cizmar perorează, povesteşte din tinereţea lui, toarnă anecdote peste amintiri, discută politică şi morală, dovedeşte în fiece clipă că a citit, nenorocitul, că a prins fărâme din toate şi n'a uitat nimic.

Vremea trece, seara se lasă şi ne'nghite. Dar el vorbeşte înainte. Tăcerile mele pline de tâlc, tusa-mi silită, frecarea pe scaun, toate sunt zadarnice. Până'n clipa când îmi puse întrebarea despre Viorica. Numele acesta era al unei nepoate a lui, infirmă, pe care o adăpostea la el, împreună cu soră-sa. Oricine şi oricum ar fi fost, Viorica era pentru mine mântuirea. O binecuvântai în gând, mă sculai repede, îmi luai pălăria şi zisei ca un om care răsuflă adânc după ce a stat câtva timp cu capul sub apă: — Haidem!

Bătrânul admiră avântul acesta, el care nu admira nimic. După câţiva paşi, ajunserăm în faţa căsuţei lui zugrăvită verde, de verdele acela deschis asemenea spanacului servit în restaurantele săseşti. Geamurile străluceau de curăţenie. In prăvălie, lucrătorii ciocăneau de zor sub supravegherea unei calfe. Căci bătrânul nu lucra. El îşi rezerva numai plăcerea de a aduce la clienţi ghetele şi flecăria lui.

O femeie între două vârste, cu o înfăţişare nespus de blândă, sora Viorichii, sta în prag; la sosirea noastră, se dete la o parte, ca să ne facă loc să trecem. Bătrânul intră în prăvălie, îşi puse ochelarii, luă lucrul din mâna unui ucenic, îl cercetă, apoi, după ce rosti un fel de monolog destul de lung şi de doctoral asupra operii în curs de execuţie, trecu la un al doilea ucenic, repetă monologul cu un ton ceva mai plângător. In cele din urmă, se întoarse, zâmbind, spre mine, scoase tabacherea, încercă să-mi ofere prilejul de a face o ţigaretă, îşi răsuci el una, o aprinse, scoase ochelarii, îşi atârnă pălăria într'un cuier şi zise:—Dă-mi voie să trec eu înainte.

Deschise o uşă, străbătu o săliţă, urmat de mine. In clipa când punea mâna pe clanţa altei uşi, îmi zise:

— Nu cunoşti pe Viorica, nu e aşa? Ai să vezi ceva ce nu prea se vede.

Deschise uşa. Un val de lumină năvăli în săliţa întunecoasă şi în valul acesta ceva sări jos de pe un scaun şi veni spre noi.

Când lămurii bine acest ceva, rămăsei buimăcit; aşi fi strigat poate dacă privirea sclipitoare a ochilor mici ai bătrânului cizmar nu mi-ar fi înăbuşit strigătul în gâtlej. Acest ceva era o femeie înaltă de cel mult un metru şi înfricoşetor de diformă. Un cap care îmi reaminti capetele mari de carton ale paiaţelor din unele prăvălii de jucării; mâini fără braţe, zece degete ieşind deadreptul din umăr ca membrele înotătoare ale unei foce, în loc de picioare, un fel de lăbuţe rudimenttare ieşind deadreptul din trunchi. Şi monstrul acesta trăia, vorbea, avea un suflet... Ba chiar se înroşi când mă văzu.

Ciungariu păru că simte un fel de remuşcare de a fi pricinuit lovitura aceasta de teatru. Dar îi trecu repede, cu obişnuita-i mobilitate sufletească zise, glumind, Viorichii:

— Nu te speria, nepoată. E un client, dar e şi un prieten. Il cunosc de mic copil.

Şi, spre a se despăgubi de tăcerea înconjurătoare, începu să-mi lămurească fenomenul. In vreme ce-mi povestea, fără să lase deoparte vre-odată sau vreun incident, în vreme ce-mi arăta cum luase la el acasă pe Viorica, încă de când era fetiţă mică, cum o învăţase el să citească şi să scrie, cum învăţase cu sora-sa mai mare, care fusese la liceu, aritmetica, gramatica, istoria, geografia, ştiinţele şi limba franceză, cum învăţase ea singură să împletească lâna şi să brodeze mai bine ca multe femei întregi, în vreme ce-mi arăta caetele şi cu poezii şi o pernă brodată de ea, Viorica care sta ruşinată, cu capul plecat în jos, începu să mai prindă curaj.

Privea pe bătrânul cizmar cu atâta duioşie, cu atâta dragoste recunoscătoare, cu atâta încredere absolută, şi era atât de scufundată în contemplarea aceasta încât nu mai vedea în juru-i nimic altceva.

Eu însumi începusem să mă deprind cu spectacolul acesta mai mult decât impresionant. Privii cu stăruinţă pe Viorica şi nu putui să nu găsesc că această împreunare de diformităţi era absurdă, imposibilă. Imi simţeam inima împărtăşită între groază şi milă. Bunul simţ se răzvrătea împotriva unui astfel de lapsus al naturei, împotriva acestei enormităţi burleşti şi înfricoşetoare. Impresia aceasta dăinuia însă numai atâta timp cât nu-i priveai faţa. Dar îndată ce te uitai la chipul ei, uitai totul. Avea un păr negru, neasămuit de bogat şi de buclat, trăsături de o regularitate clasică, ochi minunaţi, mari şi duioşi, ochi din cari părea că „curge întunerecul"; dar nu aceasta îi făcea farmecul, ci o expresie de fericire, o negrăită duioşie, o pace a sufletului, o frăgezime de sentiment, o poezie lăuntrică, şi atâta sfială nevinovată, atâta graţie înfrânată, încât uitai că avea şi trup.

Viorica ştia ea oare în ce înveliş bizar trăia sufletul ei? desigur că da; dar ea însăşi arăta că nu ia în seamă aceasta. Şi mi-o dovedi din clipa când vorbi cu o simplitate fermecătoare, cu un glas tânăr şi cald care pătrundea până la suflet.

Un ucenic veni să cheme pe Ciungariu. In clipa când acesta ieşi, bucuria care strălucea în ochii Viorichii se stinse în parte ca o lampă căreia îi micşorezi lumina.

— Unchiu e bun, îmi zise ea, e foarte bun! Şi mă răsfaţă; crede că ştiu ceva, şi când colo eu nu ştiu mai nimic. Bietul nenea: a fost pentru mine şi mamă şi tată.

Tăcu. Ochii îi lăcrimau. După câteva clipe în care inima-i se înduioşă — căci bătea o inimă prea simţitoare în trupul acesta diform —, zise ca şi cum ar fi răspuns gândurilor mele:

— Sunt fericită... aşa cum sunt. Dumnezeu e bun cu mine.

Fu singura aluzie la diformitatea ei.

Apoi urmă:

— Unchiu mă iubeşte, sora-mea la fel. Zilele trec uşor. Seara citim.

— Nu ieşi niciodată din casă?

— De câtva timp nu mai ies. Unchiu îmi cumpărase un scaun cu roţi pe care îl împingea chiar el când mergeam la plimbare. M'am îmbolnăvit însă şi de atunci nu mai pot suferi zguduitu' roţilor pe trotuar, necum pe şosea.

— Nu-ţi pare rău de plimbările în parc sau afară la câmp?

Obrajii i se înroşiră fugar. Răspunse:

— Atunci mi-a părut rău; azi nu mai am ce regreta. Privesc aiurea... în mine însă-mi. Sufletul meu e ca un dulap cu comori: comori ale amintirei, comori ale iluziilor. Sunt liberă să ridic când voesc vălul ce mi le tăinuieşte. In azilul acesta găsesc toată pacea sufletului şi tot curajul vieţii. Şi mă simt cu adevărat bogată, atât de bogată!...

Femeia aceasta trăise într'o continuă atmosferă de cordialitate; nu se izbise de nici unul din colţurile cari lasă o cicatrice în locul în care trebue să fie o înflorire; de aceea sentimentele-i veneau pe buze, naive; şi ea le lăsa să vorbească, sincere şi duioase.

— N'am decât o mâhnire, urmă ea: că nu sunt recunoscătoare, aşa cum vreau eu.

Inţelese greşit mirarea pe care o arătă privirea mea, şi zise:

— N'ai fi crezut, nu e aşa? Şi totuşi e adevărat. Sunt clipe când mă simt abătută: viaţa îmi pare atunci fără rost, şi mă apasă, aici pe inimă, ceva greu ca o îngrijorare şi ca dorinţa de a plânge... O! nu ţine mult! Câteva clipe... Dar e de ajuns ca să mă facă să fiu necăjită pe slăbiciunea aceasta trecătoare.

Imi povesti cum îşi trece vremea, ce-i place să citească, cum judecă ea lucrurile şi oamenii. Şi văzui că bătrânul cizmar, flecarul obositor şi impenitent, îi înzestrase atât de bogat inteligenţa, îi organizase atât de viguros viaţa, atâta credinţă practică sălăşluia în ea, încât nu mai rămăsese loc nici pentru desnădejde nici pentru plictiseală. Nici una din întrebările acelea îndoelnice care ne desnoadă încheieturile oaselor şi ne fac să desnădăjduim, pe noi cei sănătoşi, întregi şi viguroşi, nu se înfăţişase fiinţei acesteia desmoştenite care nici n'avea măcar înveliş omenesc.

Bătrânul cizmar avea mintea întreagă şi bine chibzuită; aşa cum ţinea să-şi isprăvească frazele, ţinea să-şi isprăvească opera. Plimbându-mi privirea prin odaie, văzui cu câtă artă e orânduise. Viorica era înconjurată de mobile potrivite pentru înălţimea ei, toate bine lucrate, toate drăguţe: fotoliu, scaune, pat, masă, vase de flori; şi, pentru a putea ajunge la garoafele de pe fereastră, făcuse trepte potrivite cu ceea ce se puttea numi „picioarele" Viorichii. Ansamblul acesta nu sărea în ochi prin nimic, căci armonia nu e izbitoare, dar simţeai în orânduirea aceia că un gând de iubire, larg şi cald, delicat şi veghind la amănuntele cele mai neînsemnate plutea înlăuntrul odăii infirmei.

In clipa aceea uşa se deschise cu zgomot; şase fetiţe zglobii, cu păr buclat şi feţe trandafirii, purtând ghiozdănaşe în mână, năvăliră înăuntru, înconjurară pe Viorica şi o îmbrăţişară nebuneşte. Infirma întoarse capul spre mine şi zise, în vreme ce un surâs îi lumina faţa:

— Le învăţ să scrie, să citească şi să brodeze.

Fetiţele se aşezară, potolite şi serioase, pe perne, în jurul ei. Imi luai rămas bun şi plecai. Ciungariu sta în pragul prăvăliei, cu tabacherea în mână.

— Ei? întrebă el, izbutind să fie laconic, desigur întâia oară în viaţa lui.

Drept răspuns îi strânsei mâna prietenos. El mă privi cu o gravitate aproape dureroasă:

— E fata mea, domnule.

* * *

Psihologia unui an literar

Literatură, critică, muzică, dramatu[illegible] — arene ideale de atitudini estetice, sub panaşul [illegible]ra, cavalerii se sfâşie unii pe alţii, strângându-şi mâin[illegible] cu voluptate. Bilanţul unui an literar, cuprinde în el [illegible] multă otravă, decât toate fiolele însemnate cu cap de mort, ale unor vaste depouri cu medicamente.

Nu voi spune că e inutilă critica, atât timp cât mai cred în eficacitatea ei, dar remarc deviaţiunea coloanei sale vertrebrale şi apariţiunea morburilor ei; care în medicină, trec la capitolul ortopediei.

Se drămueşte meritul şi valoarea unei lucrări sub ochelari miopi, se pun puncte de suspensiune acolo unde cuvântul cinstit ar fi o chezăşie pentru îndrumarea publică. Critica se răsfaţă în două ipostase: indulgenţa deghizată şi scepticismul snob. Prima atitudine tolerează cu mândria fariseului, a doua acuză şi dărâmă.

Sistemele importate, bazate pe elemente care ne lipsesc, străine de etnica noastră, vin să stabilească reguli de ciudată pretenţiune, în dezacord cu o mentalitate proprie.

Nu se admite în materie de roman, decât Dostoiewsky, deşi sufletul rusesc şi satul stepei nu are nimic comun cu cel românesc, deşi s'ar părea că slavismul se poate legăna, pe scriptele scrânciobului nostru.

Teatrul peste care se lasă aripa lui Strindberg şi Wedekind, este o instituţiune aproape inutilă, în evoluţiunea culturei româneşti, atât timp cât nu se opreşte definitiv la producţiunea nordului.

N'avem autori, n'avem actori, totul se anunţă sterp şi inutil.

Inmagazinarea materialului străin, a format o serie de procurori de acuzare, dar nici un legislator, care adaptându-se mediului şi culturei noastre, să rezolve chestiunea codului nostru critic.

Ce bucurie, când străinătatea ne dă prilejul să vorbim despre Proust, Renan sau Barrès! Biblioteca se deschide larg şi foiletoanele şi studiile îşi plouă erudiţia, din ospitalitatea cotidianelor sau revistelor de culoare.

O poftă de revizuire critică, controlează toate părerile vechi, dându-le o ultimă haină, ajustată după tipare străine.

Inteligenţa românească prin care se asimilează aşa de uşor, va suferi întotdeauna, în producţia ei, din cauza acestei mari, dar periculoase calităţi, de aceia reminiscenţele sau simplele coincidenţe, aduc acele turburătoare urmări, simptome ale plagiatului sau pastişei, cu care se onorează în mod reciproc, foarte mulţi producători ai scrisului românesc.

Bila unor organisme cu ficatul dilatat, se varsă generos peste tot ce biata minte românească se străduieşte să scoată, deasupra mormanelor de afaceri şi permise, în indulgenţa şi recunoscătoarea noastră Patrie.

Ştim ce produce fiecare ins, cât e de original şi meritos, dar nu ne dăm suficient seama, cât de otrăvită e atmosfera în care trăim şi ce ridicoli Don Quigoţi — agită în aer spadele lor înveninate. Fiecare lin colţişorul modest, în care îşi câştigă amarnic pâinea, se ridică furios din când, în când să-şi muşte aproapele, într'o tartină veninoasă, sau meschină şi ipocrită, ceeace nu împiedică apoi, cavalerismul unui salut zâmbitor sau al unei perfide strângeri de mână.

Politica Greciei şi fariseismul scriitorului român, au puncte comune, pentru care *Timeo Danaos et dona ferentes*, are aplicaţiuni comune.

Claudia Millian

* * *

Frumuseţea

„Je suis belle, o, mortels, comme un rêve de pierre"...
Ch. Baudelaire

Viaţa mea e'n orice tresărire.

Mă doare ca o rană o umbrire.
Eu port cu mine lumea ca pe-un trup
Şi-ascult în mine svonu-i ca'ntr'un stup,
In care-un roi de-albini distilă miere.

In ochi răsfrâng lumină şi tăcere.

Trăesc în orice vis de fericire.
Ademenesc (ca valul către stânci
Corabia pe legănate mări) —
Şi-alunec oricărei îmbrăţişări
Ca trupul de sirenă, roz, pe brânci,
Ce-atrage prada 'n fund de mări adânci.

Cu mine este Visul şi Uitarea;
Mi's sânii mai ispititori ca zarea.

Un vechi pământ, ce-ar fi trăit, şi-ar şti
Oricâte năzuinţi au fost şi-or fi
Spre-a-mi stăpâni eternă amăgire,
N'ar şti ce-i setea de înfăptuire
Ce-şi urcă 'n mine valul ca o mare;
Căci lutul cu avânturi trecătoare
Incearcă 'n van şi va 'ncerca în Fire
Să cucerească-a Formei nemurire...

Imperiul meu e fără de hotar.

Un idol sânt, ce 'nchide Paradisu
Mi-e sufletul poeţilor altar
Şi singura mea jertfă este Visul.

Dispreţuesc tot ce-i urît şi trece,
Tot ce e rău şi bine laolaltă, —
Eu stau pe culmea Timpului, înaltă,
Frumoasă sânt, şi vecinică, şi rece.

Mircea Gheorghiu

Doi bătrâni

— schiţă —

Aşa le pomenisem. Albe şi curate, cu pridvorul larg şi stâlpi frumos ciopliţi, susţinând acoperişul lor înalt de şindrilă, plin mai tot de muşchi şi retrase mult de stradă, în mijlocul unei curţi nesfârşit de mari, cum nu se mai vedea alta în tot cuprinsul oraşului.

Păreau mai mult chilii de mânăstire.

De cum îţi aruncai privirile spre ele, înţelegeai că acolo trebue să stea nişte oameni lăsaţi de vremea care schimba tot în mersul ei, ca pildă de cuminţenie, înţelepciune şi cumpătate pentru ceilalţi ce-şi întemeiaseră gospodăriile prin preajma lor.

Acolo şedea boerul Pătraşcu cu jupâneasa lui Sica, doi bătrâni albiţi de anii ce i-au străbătut în viaţa lor senină şi liniştită.

Retraşi de lume, ca nişte pustnici, trăiau singuri şi mulţumiţi. Nu se duceau nicăeri, dar nici picior de om nu le trecea pragul.

Doar un nepoţel de vre-o doisprezece ani, cuminte şi aşezat ca şi ei, o amintire duioasă din viaţa lor plăcută mai împrăştia puţină veselie prin odăile largi cu mobile vechi şi curtea de un pogon şi ceva, în care pomii crescuseră în voia lor, nesupăraţi de nimeni.

Sub stratul gros de zăpadă ce căzuse în iarna aceia din belşug, ograda şi casa păreau mai mult un bordei singuratec, în mijlocul unei păduri, departe, din care abia se mai zăreau doar nişte licăriri slabe de lumină, ce străbăteau prin ferestre.

* * *

Era noaptea anului nou.

Târziu, numai după ce se potoliră copiii şi flăcăii cu urările lor vesele şi binevoitoare, se retraseră şi bătrânii din sufragerie în iatacul de culcare.

Şi acolo, în liniştea odăiţei curate şi calde, aşezaţi în jilţurile lor largi şi moi, de aceiaş vârstă cu ei, priveau cu ochii dulci nepoţelul ce le citea dintr'o carte nespus de frumoasă, poveşti tot aşa de fermecătoare ca cele ce desmierdaseră copilăria lor altădată.

Cum sta aşa bătrânul, ascultând parcă, închise încet ochii şi îşi lăsă gândurile să i se întoarne înapoi, pe firul anilor ce i-a tors cuminte şi frumos din caerul vieţii. I se părea că vede rând pe rând, tot, tot, ca şi cum n'ar fi trecut de-atunci opt zeci de ani ci numai două sau trei luni.

Se vedea mic cum îl ia tată-său de mână, că avea prea mulţi şi îl duce la un frate al lui, care n'avea nici unul. Şi acolo n'a mai dus lipsă de nimic pentru că unchiul era om bun şi cu stare. L'a dat în urmă la şcoală să înveţe puţine buchii că erau şi ei doar mai ceva în oraş.

Când s'a făcut mai apoi mare tot acolo a cunoscut şi pe Sica, fata boerului Radu şi a jupânesei Sanda, oameni tare de ispravă.

Ce frumoasă şi încântătoare era Sica atunci. Inaltă, sprintenă, oacheşe şi rumenă ca o caisă pârguită. N'avea de cât şeaptesprezeci ani şi-i era aşa de dragă.

Da, vezi, era şi el tânăr, abia împlinise douăzeci de ani, şi la douăzeci de ani omul e altfel nu ca la optzeci. Chipeş, vioi, bine legat şi plin de viaţă, nu ca acuma, alb tot, încovoiat de mijloc, greoi şi abia să-şi mişte trupul de aici din jilţ până colo la patul de culcare. Atunci vorbea mai mult inima şi câte nu-i spunea ea când sta s'o asculte, nu i se mai ura zile şi nopţi de-arândul.

Mare veselie şi sgomot era altădată în casa asta, că aici şedea unchiu şi numai după ce s'a prăpădit i-a rămas lui.

Să fi spus ei părinţilor sau rudelor că sunt dragi unul altuia, doamne fereşte, dar aşa le-a fost dat să afle toţi fără să le spună ei vre-un cuvânt.

Din seara aceia s'a legat el cu Sica pentru totdeauna şi cu binecuvântarea tuturor.

Erau toate rudele şi prietenii strânşi într'o seară ca acuma în jurul mesei plină cu toate bunătăţile din lume, şi înfruptându-se din belşug, povesteau fiecare câte ceva, aşteptând cu nerăbdare miezul nopţii, să ureze cale lungă anului vechiu şi bun sosit celui nou, aşa cum pomeniseră din bătrâni.

Când ceasornicul din perete a bătut prelung şi armonios douăsprezece, unchiul se sculă, după cum e obiceiul, şi suflă în lampă ca s'o aprindă mai pe urmă pentru anul cel nou pe care îl aşteptau toţi cu voe bună şi care sperau să fie mai bun şi mai norocos ca cel dus.

Nu ştiu cum i-a venit lui atunci, bat'o norocul de dragoste, de s'a sculat încet, s'a apropiat binişor de Sica lui dragă, i-a petrecut braţele după gât şi s'au sărutat odată cu tot focul tinereţii ce le alerga prin sânge.

Da, pe semne unchiul, odihnească-l Dumnezeu pe unde e, simţise ceva că numai iată aprinde şi el lumina să vadă cum e anul cel nou şi cât de tânăr e şi în clipa aceia l'a prins toţi cu braţele petrecute după gâtul Sichii.

Hohote de râs i-au cuprins pe toţi dar mai tare şi mai cu poftă râdea boerul Radu şi jupâneasa lui, Sanda.

Ei de ruşinaţi ce erau se roşiseră până şi în albul ochilor.

S'au sculat şi au venit apoi pe rând toţi, i-au sărutat, le-au dat binecuvântarea şi petrecerea s'a întins până la ziuă

* * *

Şi cum sta aşa, rezemat de spătarul jilţului, cu ochii închişi, i se părea că nu sunt de cât două sau trei zile, că aude iar în jurul lui sgomotul şi veselia din trecut, i se părea că-i vede pe toţi strânşi în jurul mesei, unchiul colo, alături tata, lângă el boerul Radu cu jupâneasa Sanda, dincolo boerul Bunea cu jupâneasa Ilinca şi copiii lor, iar aici aproape de el vedea pe Sica, Sica lui, tânără şi frumoasa de atunci. . . . .

. . . .

Dar ceasornicul din perete, tot cel de-odinioară, bătu încet şi rar douăsprezece bătăi cadenţate, deşteptând pe cei doi bătrâni din visarea lor plăcută.

Nepoţelul îşi luă ochii de pe carte, o puse încet pe masă, se ridică uşor în picioare pe jilţ, suflă în lampă aşa cum văzuse şi el altădată, ca s'o aprindă mai pe urmă pentru anul cel tânăr pe care-l aştepta cu daruri multe.

Tot ca atunci se ridică, dar greoi, boerul Pătraşcu, se apropie încetişor de jilţul jupânesii Sichii, îi petrecu braţele după gât şi cu seninătatea şi curăţenia cu care săruta icoanele, o sărută şi el lung şi liniştit.

Atunci băiatul trase uşor chibritul pe cutie înprăştiind întunericul din odae. Bătrânul abia îşi desfăcu braţele, se lăsă încet în jilţul lui şi în ochi li se iviră lacrămi mari şi limpezi ca şi sufletele lor.

Copilul îi privi întâi lung şi tăcut, apoi rupse tăcerea întrebându-i mirat:

— Bunico, bunicule, de ce plângeţi?

P. PARJOL

* * *

La Bucureşti, la şcoală

— AMINTIRI —

de **I. Petrovici** *profesor universitar*

II

Trecuse câteva zile de când mă aflam în furnicarul Bucureştiului. După atâtea săptămâni de vis ameţitor, de încordare morbidă şi istovitoare, văzusem cu ochii capitala şi trăiam în mijlocul ei, lăsându-mă fericit pe apa clipelor încântătoare, ce'mi aduceau veşnice surprize şi neîncetate motive de a mă bucura. Pentru un copil de zece ani obişnuit cu proporţiile oraşului său de provincie, cu o stradă principală pust;e, care nu era decât şoseaua naţională pavată alternativ cu valuri de colb sau valuri de noroi, cu o grădiniţă publică mare ca un manej de circ, cu felinare chioare dedesuptul cărora, vorba bunicăi mele: „te putea ucide, fără să ştii măcar cine te-a omorât"... îşi închipue ori şi cine ce superbă uluială mi-a pricinuit dimensiunile Bucureştiului, podul mogoşoaei cu şirul veşnic de trăsuri, cu asurzitoarea lui viaţă, cu edificii monumentale (în oraşul meu nu erau de cât trei case cu două rânduri: farmacia, gimnaziul şi un otel), — pe urmă luminile globurilor electrice, incandescenţa galantarelor, Cişmigiul, bulevardele, şoseaua... în sfârşit — să nu uit — tramwaiele, care nu pricepeam cum pot fi aşa de eftine, când merg aşa de plăcut, tramwaiele de care mă agăţam îndată ce mai slăbea observarea părinţilor, plătind până la capătul liniei şi de-acolo înapoi...

In mijlocul acestei încântări voluptoase uitasem de tot ce-ar putea să-mi micşoreze fericirea. Uitasem de cele două gafe pe care le săvârşisem la sosire cu sângerarea micei mele ambiţiuni. (Intrebasem chiar în gară pe mătuşă-mea care venise întru întâmpinare dacă: „astă seară cântă muzica la grădină" crezând că şi în Bucureşti va fi ca în târgul meu de baştină, cu muzică militară de trei ori pe săptămână la grădina publică; apoi am întrebat prosteşte râzând, în drumul spre Mitropolie, piaţa „unde este turnul foişor?"... închipuindu-mi că prezenţa lui în mijlocul pieţii, aşa cum era în oraşul meu natal, ar corespunde cu vre-o regulă obştească). Dar uitasem şi de lucruri cu mult mai serioase, al căror ceas se apropia cu repeziciune: separarea de părinţi, care peste puţin urmau să se întoarne acasă şi întemniţarea mea între zidurile internatului, de unde nu aveam să ies decât cu bilet de voie şi numai Dumineca.

Şi totuşi momentul acesta bătea la uşă. Rămăseseră trei zile numai: Vineri, Sâmbătă şi Duminecă, după care şcoala începea regulat. Nici chiar acestea nu aveau să mai fie zile de inconştiinţă şi dulce hoinăreală, aşa precum fusese cele dinainte, fiindcă în programul lor, în ziua de la mijloc, urma să aibă loc o şedinţă de probă, o repetiţie generală a vieţii de internat, în prezenţa părinţilor mei, care aveau să-mi insufle curajul celor d'intâiu momente grele şi să-mi netezească primele asperităţi.

De cu Vineri seară, o trăsură escaladată de cufere şi baloturi mă transporta împreună cu părinţii la internat. Imbrăcasem atunci întâia oară uniforma şcolii şi dacă mai târziu nu ştiam cum s'o lepăd mai degrabă, atunci eram nespus de mândru de pantalonii lungi cu vipuşcă, de nasturii bombaţi şi sclipitori, de chipiul cu tresă albă la care — luând în serios o glumă a lui unchiu-meu — duceam mâna milităreşte de câte ori întâlneam vre-un ofiţer. Cu părinţii mei în trăsură, simţindu-mă bine ocrotit, nu aveam nici o strângere de inimă. Singura părere de rău îmi era poate, că din pricina afurisitelor de bagaje, nu putuserăm merge cu tramvaiul, ci fuseserăm nevoiţi a lua tot o birjă, ca la provincie — acasă.

Programul era să trec o noapte şi ziua următoare în internat, având părinţi în oraș, aproape, ca să nu poată auzi în caz de alarmă. Sâmbătă seara, ieşeam iarăş din şcoală pentru a petrece cu dânşii, cea din urmă zi în care mai rămâneau în Bucureşti.

Şedinţa de probă a fost dintre cele mai reuşite, dintre cele mai promiţătoare, fără să bănuesc nici pe departe că dânsa nu fusese de cât un „hors d'oeuvre", singuratec, care nu avea să semene cu ce va urma.

Momentele ei esenţiale mi-au rămas viu întipărite. Il văd pe tata semănând pretutindeni bacşişuri generoase, de la portar până la econom, de la lengereasă până la infirmieră. Fie-care îşi oferea serviciile: unul să-mi facă ghetele dimineaţa, altul să-mi schimbe aşternutul altul să-mi păstreze dulceţurile şi ce voi mai fi avut de-ale mâncării, ca să nu mi se fure. In dormitorul cel mai spaţios al şcolii, patul meu fusese instalat la locul cel mai bun şi acum sclipea în omătul cearceafurilor proaspete şi al pernelor curat înfăţate. După ce şi-au luat toate asigurările, s'au străbătut toate sălile principale, sufrageria unde masa se servise mai devreme, camera de meditaţie, unde am ocupat un bun pupitru, de care mi-au prins belciuge şi lacăt cu secret, — mama şi tata au plecat sărutându-mă cu dragoste şi strigându-mi de câteva ori: la revedere, pe mâni.

După o scurtă raită prin grădina internatului — care era zid în zid cu Cişmigiul — şi după ce-am făcut două-trei cunoştinţe cu colegii de clasă, numai câţi-va sosiţi, seara a venit pe nesimţite şi m'am dus la culcare. A doua zi de dimineaţă, după ce dormisem trainic şi eram deşteptat de vre-un sfert de oră, a apărut tiptil servitorul, aducându-mi ghetele lustruite şi spunându-mi cu blândeţe, „dacă vreau" să mă scobor la cafea.

Dimineaţa — nefiind cursuri încă — m'am sbeguit prin grădină cu camarazii, bătându-ne cu castane culese de pe jos. Toamna începândă, făcuse un decor admirabil din vechiul parc boeresc al Generalului Florescu, în casele căruia se găsea internatul. Aşa ne-a trecut timpul până a sunat de masă. Când să intru în sufragerie — surpriză! — L-am văzut pe tată-meu lângă pedagogul de serviciu. Acesta, îndată ce i-am fost arătat, m-a dus încetişor de umeri şi m-a aşezat în capul mesei, unde am fost servit cel dintâiu, cu cele mai bune porţii ale cazanului, care nu mi-au părut mai rele acasă.

Urma după asta, ca până a doua zi seară, să ies în oraş. Tata a repetat recomandaţiile către toţi aceia pe care îi „cinstise", cu o zi mai înainte, anunţându-i că „mâne pleacă" şi să mă aibă în grijă. Când să ieşim pe poartă, ne-a tăiat drumul un elev superior, pe care nu îl cunoşteam, dar care s'a prezentat tatei, spunându-şi numele şi arătând că este fiul unui sătean din judeţul nostru, client al părintelui meu. Luându-mă afectuos de talie, mi-a oferit protecţia sa de băiat mai mare şi m'a sfătuit să fiu politicos cu elevii superiori, care sunt răutăcioşi şi îndrăciţi, punându-mă la curent cu unele tradiţii ale internatului, printre care cu aceia ca să nu spun pe nume elevilor din clase mai înaintate, ci „Domnule". Bineînţeles, accentuă dânsul prieteneşte, „afară de mine, care fiindcă suntem din acelaş judeţ, să-mi spui pe nume"....

Cea din urmă zi în care părinţii mei au mai stat în Bucureşti, cu toate că şi-a avut distracţiile sale şi plimbările ei cu tramvaiul, n'a fost lipsită de-o uşoară penetracţie de melancolie. Pentru întâia dată, simţeam o umbră de tristeţă, — tristeţea sfârşiturilor, senzaţia stingerii luminilor la finele unui mare festin...

Duminecă târziu, pe când cele două fiinţe dragi se depărtau cu trenul, minută cu minută, am reintrat la şcoală cu simţimântul unei situaţii serioase şi definitive. N'aş putea spune că eram abătut, fiindcă îmi făurisem atât cât se putea cu mijloacele vârstei, seninătatea unui suflet oare îşi cunoaşte datoria şi înţelege trebuinţa de-a se acomoda. Abia suisem scările, şi talanga internatului vestea ora de culcare. M'am bucurat auzind-o, căci cu plapoma peste cap, puteam să fiu mai singur.... cu gândurile mele.

Intrând însă în dormitor, — o primă şi rău vestitoare decepţiune. N'am mai găsit patul la locul unde îl ştiam, iar servitorul m'a lămurit foarte simplu că s'a poruncit să se pue în locul acela patul Domnului pitagog. N'am spus fireşte nimica, dar am simţit un fel de frig în suflet. Poate tocmai de asta, odată vârît în aşternut şi închizând pleoapele ca să visez de-acasă, îmi defilau prin minte imagini mai mult de iarnă: Jeratec în soba odăiţii mele, aruncându-şi după stingerea lămpii, lumina lui roşiatică pe tavan; partida de loton în familie, unde numerile mele erau veşnic câştigătoare; despuierea înaintea culcărei, a câtorva castane fierbinţi, aşa de bune c'un deget de bordo de la via bunicăi.... Şi peste tot, dulce ca o baie caldă, atmosfera de dragoste care mă învăluia în permanenţă şi pe care cum era s'o aflu aicea între oameni care nu mă cunoşteau şi cărora puţin le păsa de mine?....

Am adormit greu, dar până la urmă, m'a încremenit un somn de plumb, la care trebue să fi contribuit într'o măsură şi voinţa mea, de-a nu-mi mai aminti de nimic. Nu eram încă odihnit bine, când în puterea întunericului, m'am deşteptat de-o larmă pe care la început n'o pricepeam. Elevii se îmbrăcau în grabă, unii fiind aproape gata, alţii abia la cămaşă, alţii la ciorapi, dar în fine sculaţi cu toţii. Unul singur, aproape de mine, care nici nu se trezise.... N'am avut timp prea lung de făcut investigaţii, fiindcă un glas de bariton — pedagogul sau vre-un elev mai mare? — a strigat cu brutalitate: „Ei, n'aţi auzit clopotul domnişorilor?... Ce staţi ca nişte mirese?... In picioare!... sună acum şi apelul!...."

Mi-am dat peste cap toaleta şi'n câteva minute am fost afară din dormitor. La lumina lămpii din sală, am constatat cu toată zăpăceala, că praful de pe ghetele mele nu-l ştersese nimeni şi că rândaşul plătit de tata, mă uitase şi el...

Dimineaţa am fost porniţi la liceu, într'o lungă coloană de uniforme. Profesorii s'au mărginit să recomande manuale şi să ne facă o morală preventivă. In clasa foarte populată, nu cunoşteam mai pe nimeni şi ce departe mă simţeam de şcoala primară din oraşul meu, unde chiar la începutul anului, ştia toată lumea că fusesem premierul clasei precedente şi îmi cunoştea familia căreia aparţineam. Aicea cantitate absolut neglijabilă, ignorat, nesocotit....

Am fost bucuros, când ne-am întors la internat, ş'am auzit sunând de masă. Dar seria desamăgirilor era abia începută. Locul unde stătusem data trecută, era ocupat de altul. Am vrut să mă aşez în apropiere, când elevul din vecinătate — un uriaş cu mustăţile mijinde, — mă întrebă ironic: „D-ta eşti în clasa 7-a?". Roşu până la sfârcul urechilor, i-am răspuns că sunt în clasa întâia. „Atuncea.... şterge-o la coada mesii.... şi să nu te mai obrăzniceşti altă dată".....

Până ne-a venit rândul celor de la coadă, mâncarea aproape se isprăvise. Nişte lături desgustătoare, pe care le-am dat de-oparte, e tot ce-a mai ajuns la noi, mititeii, plăpânzii, abia despărţiţi de mamele noastre....

M'am sculat flămând şi cu lacrimile în ochi. Rătăcind printr'o curte lăturalnică îl zăresc pe economul care înainta spre mine şi mi-am adus aminte de proviziile mele, date în păstrarea lui. Eram scăpat. „Domnule Econom.... fii bun, aş vrea puţină dulceaţă".... Dar dânsul fără să se oprească, mormăi printre dinţi, văzându-şi de drum: „Lasă că am treabă acuma... ş'apoi mai fă economie, să nu le isprăveşti prea repede".....

Mi-a venit să plâng de-abinelea. Dar cui să mă tângui? Cine să mă compătimească şi să mă poată ajuta?... Mergând în voia paşilor, am apucat pe-o alee mai retrasă a grădinii. La o bună distanţă, un grup de băeţi mai mari vorbeau gesticulând. Am vrut să-i ocolesc, dar printre dânşii am zărit de-odată pe conjudeţeanul meu şi parcă ceva din suflet m'a îndemnat să-l chem. Auzindu-şi numele şi văzându-mă, s'a deslipit de camarazii săi şi apropiindu-se, îmi spuse lângă ureche:

— „Ţi-am dat voie să-mi spui pe nume... dar vezi şi D-ta, când oi fi singur. Când sunt alţii de faţă, să-mi spui şi mie tot: „Domnule".....

I. PETROVICI

DRAGOSTE

Doamne, Doamne, mai înainte ce-am fost?
M'am pomenit, astăzi pe lume fără nici un rost...

Mă uit în mine ca 'n adâncul unei fântâni —
Văd multe, multe, şi nu desluşesc nimic —
Mă simt gigant purtând pământu 'n mâni,
Mă simt între pitici — pitic.

Sufletul meu, a fi, basm tuturor poveştii
Inima mea, mare în sbucium sub zări,
Vorbele, desnădăjduite chemări,
Gândul, cireş înflorit...

Doamne, Doamne, cine
M'a depărtat şi m'a apropiat de Tine?..

ZAHARIA STANCU

Mâhniri

Prin nopţi în care umbrele se strâng
şi joacă prin văzduh, iscoditoare, —
cobori pe-albastre aripi călătoare
cu flori ce până 'n zori de zi se frâng...

Imi faci un semn ; tăcuţi, pornim pe stradă
cu paşii rari şi ochii în pământ ;
oraşul doarme 'n îngânări de cânt
— din port s'aude-o veche serenadă

şi ţipăt răguşit de oameni beţi...
în colţuri negre, stafii stau la pândă
şi, cum treci mică, albă şi plăpândă —
se ghemuesc lipite de pereţi

sau după garduri rupte şi sărace...
Stârneşti, pe unde treci, dorinţe noi,
se 'nşiruie în urma-ţi lung convoiu, —
şi'n noapte câte-o umbră se desface

cu pofte care ard în trup, văpăi...
Ţi-atinge fruntea 'ntunecata-i buză
şi, rânjitoare, dogorindă spuză
— săruturi negre, — pune pe-ochii tăi...

...departe 'n zări, s'a rupt un zid sever...
Pe iarbă şi pe frunze pică rouă
Şi'n noi dospeşte-o 'nfiorare nouă
cu stelele ce mor sclipind pe cer...

Cu paşii mici lumina se desprinde,
coboară, — şi cu proaspete-adieri
a pus pe răni svon tainic de tăceri —
sclipind pe-acoperişuri unde-aprinde

buchetele de curcubee vii...
O clipă simţi tăcerea grea, măreaţă,
— apoi din nou s'aude-aceiaşi viaţă
de desnădejdi, de 'nchipuiri pustii...

Pe după mijloc braţul meu te ţine
şi obrajii noştri ard alăturaţi —
cu-aceiaşi ochi privim îndureraţi
oraşul între mare şi uzine...

De pretutindeni negru furnicar
ţîşneşte la o tainică chemare
— într'înşii nici un geamăt nu tresare
când ochii lor tânjesc pe-un cheiu murdar,

când sufletul lor moare în uzină
închis în colivii cu gratii reci...
...Pe urmă, te desprinzi uşor şi treci
în faţa mea, scăldată în lumină,

îmi mângâi ochii trişti, umbriţi şi muţi.
Şopteşti cuvinte dulci, îndurerate, —
îmi spui cu glasul plin de tremur „frate",
îmi faci un semn, şi iar pornim, tăcuţi...

Din coşuri mari de fabrici, urcă fumul
şi 'ntinde sânge negru peste zări...
In dimineaţa rece, vagi chemări...
Ne urmăreşte-un vis hain, tot drumul...

Fugim... Oraşul pare blestemat...
m'ascund de mine însumi de durere...
cad ziduri prăbuşite de mistere,
şi mii de umbre negre ne-au urmat

cu strigăte sălbatece, de moarte...
înfrânţi de drum, pe-o culme ne oprim
şi, îngroziţi, în urmă-ne, privim
cum arde-oraşul 'nebunit, departe...

C'un gest alungi mulţimea înapoi
şoptindu-i vorbe aspre de mustrare
— şi-mi cazi la piept, plângând, şi-mi ceri iertare
în noaptea ce coboară-adânc în noi...

GEORGE SILVIU

Note mărunte

EXOTISM

Haina de exotism cu care romancierii francezi obişnuiesc, câţi-va ani a îmbrăca acţiunea romanelor lor, continuă a fi întrebuinţată. Majoritatea europenilor, francezii în special, au o noţiune cu totul vagă despre viaţa Orientului îndepărtat. Piei-Roşii, Piei-Negre, cocotieri şi deşerturi ştiu că există undeva, dar atât de departe... Necunoscutul îmbinat cu fantasticul atrage înodeauna. Exotismul s'a impus ca un mijloc cinstit de a capta interesul cititorului şi ar putea fi încă un mijloc excelent de a-l instrui dacă cele mai multe din aceste romane, în frunte cu celebra Atlantidă, n'ar fi pline de erori geografice. Autorii lor nu s'au obosit să cutreere acele ţinuturi, ei le-au descris stând liniştiţi la masa de lucru, răsfoind cu o mână un atlas de hărţi, iar cu cealaltă notele de drum ale vre-unui exilat.

* * *

MUZEELE

Ori-care străin, chiar şi românul, care vizitează capitalele din Apus, se simte obligat să dea o raită prin muzeele de artă. In oraşul lui însă, bucureşteanul — nu vorbim de cunoscători, — n'are o viaţă întreagă curiozitatea aceasta. Şi ar merită văzute cât mai des, muzeul Simu, un templu al frumosului cu pânze de valori nepreţuite; muzeul Kalinderu, mai amestecat în bogăţiile lui, dar care impresionează atât prin splendoarea decorului, prin ştiinţa aşezării şi varietatea aspectelor; muzeul delicatului pictor Aman a cărui operă — graţie generoasei donaţii a văduvei lui — o avem asigurată şi nu ne rămâne a deplânge decât opera celuilalt fruntaş al picturii române: Grigorescu, din care o bună parte s'a răvăşit prin stepele Rusiei, iar altă parte stă în colecţiile particularilor, închisă pentru cei mulţi.

Bucureşteanul în voiaj, care şi-a strâmbat gâtul privind pe pereţii sălilor fără număr, ştie că de toată arta aceea, etichetată, celebrată, premiată, trebuie să fie la întoarcere entuziasmat:

— Am văzut Luvrul. Ce splendoare!... Am văzut galeriile din München, din Dresda. Ce frumuseţi! Degeaba, în ţara noastră...

— Avem şi noi, ar putea obiecta unul.

— Ce avem? Nimic. Panorame, maimuţării...

— Pardon...

— Nimic, nimic.

Nu li se face destulă reclamă muzeelor noastre.

Când moda sau obiceiul va face lumii vad spre porţile lor, vor începe a bănui bucureştenii că sunt încă şi alte lucruri t.unoasc de văzut în oraşul lor şi atunci poate vom respira mai liber pe strâmta cale a Victoriei.

* * *

REGI IN EXIL

Istoria se repetă, e lucru cunoscut. Toate nemaipomenitele calamităţi şi surprinzătoarele prefaceri au mai fost odată. Napoleon, dacă n'a avut încă urmaşi, a avut predecesori. Până şi comunismul atât de modern a fost experimentat — şi tot cu acelaş insucces — în China de acum trei mii de ani.

Prea des se repetă istoria în Balcani unde regii, încoronaţi cu alai şi entuziasm, sunt detronaţi sistematic după un timp oarecare. Cine ar putea descrie tragedia din inimile acestor regi fără tron? Isgoniţi din ţara pe care desigur o iubeau, huliţi de supuşii de care se credeau iubiţi, ei rămân străini, oriunde s'ar duce străini compătimiţi cu mai multă compătimire decât consideraţie, străini fără mângâerea expatriatului care ştie că poate, când dorul îl învinge, să ia drumul spre ţara lui.

Viaţa lor e deacum închisă. Ce perspectivă mai poate sta luminoasă dinaintea omului care a avut totul şi a pierdut totul? In dezorientarea lor, unii trăesc tocindu-şi nervii trecând prin ferăstrău păduri întregi (bietul ex-Kaiser!) alţii hrănindu-se ca răposatul Carol al Austriei numai cu gândul întoarcerii, perzând în tentative fără izbândă şi ultimele rămăşiţi de popularitate, când nu încearcă să uite totul înglodându-se în petreceri ca jalnicul erou a lui Alphonse Daudet.

Şi dacă soarta regelui Greciei — cea mai recentă tragedie — ne atinge mai puţin, ne gândim însă cu strângere de inimă la regina Elisabeta, fiica României, deasupra căreia soartei i-a plăcut să adune pe lângă comori de frumuseţi şi graţie şi cele mai grele şi mai diverse încercări. La ea ne gândim, primind-o cu duioşie din nou în mijlocul nostru.

* * *

CAMPING

Puţine dintre burghezele noastre ştiu că mulţimile de fete franceze şi engleze, de bună condiţie, îşi petrec lunile de vară *campând* în grupuri într'un loc singuratec la munte sau la mare. O supraveghere discretă le lasă în aparenţă libere. Imbrăcate toată ziua numai într'o cămaşe antică, fără mâneci şi scurtă până la genunchi, cu capul şi picioarele mereu goale, dormind în corturi sau pe iarbă verde, ele aleargă, cântă, dansează dansuri de caracter, totul în decorul cel mai rustic şi într'o viaţă cât mai aproape de natură. Ele realizează astfel o pagină din vechea Eladă şi vederea lor ar fermeca pe oricine, chiar pe burghezele noastre. Dar poate că pe ele le-ar înspăimânta viaţa aceasta. Prudentele noastre mame au o grijă escesivă de sănătatea fizică a odraslelor lor. E adesea o grijă rău înţeleasă dar nu-i acesta păcatul lor cel mare. Ele nu se gândesc destul la sănătatea morală a copilelor lor atunci când le conduc la orice piesă, la ori-ce film, când le târăsc de mici în petreceri cu dans, lăsându-le o seară întreagă — sub ochii lor bine-voitori — în seama căutătorilor de senzaţii proaspete. Două luni de Camping în fiecare vară, departe de meschinăria vieţii de salon, ar da pe lângă un plus de vigoare fizică, şi noţiunea mai luminoasă a unei alte vieţi tuturor acestor copile din care societatea se trudeşte să facă păpuşi.

* * *

SARAH BERNHARDT

Nicăeri nu se vede, afirmată mai deplin, lupta dintre materie şi suflet ca în memoriile Sarei Bernhardt pe care moartea ei relativ recentă le-a adus iarăş cu succes în vitrine. Energie şi voinţă de fer, ambiţie nemăsurată, elanuri irezistibile spre necunoscut chiar când e negru de pericole, împedicându-se le fie-care salt, la fie-care pas, de sănătatea cea mai şubredă şi mai capricioasă, aceasta e toată tinereţea divinei artiste. Condamnată de toţi doctorii, vărsând sânge şi leşinând de zece ori între culise, izbutea totuş numai prin forţa sufletească cu care domina scăderile trupului, să joace ore întregi în scenă, să se bucure, să sufere, să se sbată cu pasiunea, cu talentul admirabil care făcuse din ea, încă din prima tinereţe, idolul adorat al parizienilor.

In teatru, lupta aceasta care sfârşeşte printr'o dedublare se întâlneşte des. La noi, Liciu n'a jucat ultimele lui reprezentaţii bolnav în pragul morţii? Actorul intră ca mâna în mănuşă, în pielea personagiilor sale şi se deprinde a se desputa cu totul de ideile, de gândurile, de suferinţele sale. E o putere prodigioasă dar e oarecum inerentă meseriei. Mai tragică devine lupta aceasta când sfâşie pe omul care îşi trăeşte viaţa lui de toate zilele.

A. G.

LITERATURA STRAINA

ELISABETA

RUDYARD KIPLING

Iată, tu ți-ai pierdut iubirea! Dar bine, ce zei sunt aceștia la care te 'nchini? Câte trei în unul și unul în trei? — Eu, mă duc la zeii mei. — Poate că ei îmi vor da mai multă mângâiere decât recele tău Christ și încurcatele voastre Trinități!

(Convertitul)

Era fiica lui Sonoo, un mocan din Coline și a Jadehei, soția acestuia. Intr'un an porumbul lor nu se făcu. Și doi urși mari își petrecură noaptea în singurul câmp de maci, pe care-l aveau ei, tocmai deasupra vâlcelei din Sutlej în părțile Kotgarhului. Și așa, când a venit culesul următor ei se făcură creștini și-și duseră pruncul la Misiune să-l boteze. Capelanul din Kotgarh o boteză Elisabeta — și Lispeth este pronunțarea în pahari, acolo în Coline.

In urmă, veni holera în vâlceaua Kotgarhului și-i duse departe pe Sonoo și Jadeh... Iar Lispeth, ajunse jumătate-servitoare, jumătate-însoțitoare pe lângă soția capelanului de atunci din Kotgarh. Aceasta s eîntâmpla după domnia misionarilor moravani, dar înainte ca Kotgarhul să-și fi uitat cu totul titul său de „domnitor al munților din miazănoapte".

Nu știu dacă pe Lispeth a ridicat-o creștinismul, sau dacă zeii neamului ei, au făcut așa de mult pentru ea în toate împrejurările: dar Lispeth, se făcu foarte frumoasă. Când o fată din Coline, se face frumoasă, face să mergi și cincizeci de mile pe drum rău, ca s'o vezi. Lispeth avea o figură elenică, — una din acele fețe pe care oamenii le pictează foarte ades, dar le văd tot așa de rar. Lispeth era palidă-fildeșie, și pentru rasa ei era prea înaltă. Mai avea ochii minunați; și dacă n'ar fi fost îmbrăcată cu acele urâte haine-tipar, lucrate la Misiuni, întâlnind-o pe neașteptate, în coasta Colinei, ai fi crezut că-i adevărata Diana a Romanilor, ieșind la vânat.

Lispeth primi voioasă creștinismul și nu-l părăsi când ajunse nubilă, — așa cum fac unele fete din Coline. Neamul ei o urâ, pentrucă ea — spuneau ei — se făcuse memsahibă și se spăla în fiecare zi. Apoi, soția capelanului nu știa ce să facă cu ea. Nu se prea putea cere dela o zeiță mândră, înaltă de cinci picioare și zece, — să spele farfurii și tingiri. Și așa, ea se juca cu copiii capelanului și lua lecții la școala de Duminecă și citea toate cărțile din casă și se făcea din ce în ce mai frumoasă, ca și prințesele din poveștile minunate. Soția capelanului spunea, că era bine ca Lispeth să-și ia o slujbă în Simla, sau ca îngrijitoare sau ca ceva, „mai bine". Dar Lispeth nu voia să-și ia slujbă. Ea era fericită unde era.

Când veneu călătorii în Kotgarh — pe vremea aceea nu erau mulți — Lispeth avea obiceiul să se încue în casă de teamă ca ei să n'o ia la Simla sau undeva aiurea în lume necunoscută.

Intr'o zi, la câteva luni după ce împlinise șapte-sprezece ani, Lispeth ieși la plimbare. Ea nu se plimba ca doamnele elegante, câte o milă și jumătate și iar înapoi. Ea făcea câte două-zeci și trei de mile în plimbările ei cele mai mici, aproape toate între Kotgarh și Narkunda. De data aceasta, ea veni îndărăt în amurg, coborînd coasta prăpăstioasă a Kotgarhului, cu ceva greu în mâini. Soția capelanului dormită în salon, când Lispeth veni respirând din greu, cu totul istovită de greutatea ce o aducea în spinare. O așeză pe canapea și zise naiv:

— „Acesta-i soțul meu. L-am găsit pe drumul Bagiului. S'a rănit. Noi îl vom îngriji și dacă se va face bine, soțul d-tale îl va căsători cu mine".

Acesta era primul cuvânt ce-l spunea Lispeth asupra concepțiilor ei matrimoniale; și soția capelanului țipă de spaimă.

Oricum însă, omul de pe canapea avea nevoie de atenția cea mai mare. Era un tânăr englez. Capul îi fusese străpuns până la os de ceva dințat. Lispeth zicea că l-a găsit jos pe Khud, și așa, — l-a adus acasă. Englezul respira din greu, fără cunoștință.

Fu pus în pat și îngrijit de capelan, care știa puțin medicina; și Lispeth aștepta lângă ușă, gata să dea ajutor. Ea îi spunea capelanului, că acela era omul cu care înțelegea ea să se mărite. Dar capelanul și soția lui, o certară aspru pentru purtarea ei necuviincioasă. Lispeth îi ascultă liniștită; dar își repetă propunerea... Lispeth, găsindu-și omul pe care-l adora, nu înțelegea de loc de ce-ar ține ascunsă alegerea ei... Nu se gândia că ar putea fi dată afară, ori așa ceva. Ea va îngriji pe englez, până ce se va face destul de bine și o va lua în căsătorie. Acesta era micul ei plan.

După două săptămâni de ușoare friguri, și călduri, englezul își recăpătă cunoștința și mulțumi capelanului și soției sale și Lispethei, — mai cu seamă Lispethei — pentru bunătatea lor. Călătoria în răsărit, spunea el, — nu se vorbea în vremea aceea despre „străbătătorii globului", când flota P. et O, era mică și începătoare — și venea din Dehra Dun, ca să adune plante și fluturi din Colinele Simlei. Nimeni din Simla deci, nu știa nimic despre el. Iși închipuia că trebue să fi căzut de pe vre-o stâncă, pe când tăia o ferigă de pe un trunchiu de copac putred și câinii săi de vânătoare trebue să-și fi luat tălpășița. Dacă ar fi fost puțin mai întremat, spunea el, s'ar fi dus îndărăt la Simla. Nu se mai gândea la plimbări prin munți...

Se cam grăbi să plece; și încetul cu încetul, își recăpătă puterile. Lispeth nu se lăsă sfătuită de capelan sau de nevasta lui. De aceea, aceasta din urmă vorbi cu englezul și-i spuse ce se petrecea în inima Lispethei. El râse mult de asta; spunea că, într'adevăr, era o idilă foarte frumoasă și romantică din Himalaia; dar, cum el era logodit cu o fată din Anglia, socotia că nu s'ar putea întâmpla nimic... Desigur, el se va purtà cu prevedere. Și chiar așa făcu. Totuși, lui îi plăcea, pe când își căpătă destulă putere ca să plece, să vorbească cu Lispeth, să se plimbe cu ea, să-i spuie lucruri frumoase, să-i facă uneori complimente. Aceasta nu însemnă nimic pentru el, dar însemna tot ce-i pe lume pentru Lispeth. Era foarte fericită în cele din urmă două săptămâni pentrucă găsise un om pe care să-l iubească...

Născută în sălbătăcie, ea nu se îngrijea de loc să-și ascundă simțimintele; și pe englez, aceasta îl distra.

Când el plecă, Lispeth îl conduse sus pe Colină, tocmai la Narkunda, foarte turburată și nenorocită. Soția capelanului, fiind o adevărată creștină și neplăcându-i nici un fel de zgomot, ori scandal, — căci Lispeth trecuse cu totul peste buna cuviință — îi spuse englezului să-i zică Lispethei că va veni îndărăt s'o ia în căsătorie. „Vedeți, e o copilă doar, și bănuesc că'n suflet e păgână", zise soția capelanului. Și așa, cale de douăsprezece mile, pe coline, englezul prinzând cu brațul mijlocul Lispethei, o asigură că el va veni îndărăt și-o va lua în căsătorie. Și Lispeth, i se făgădui iar în mai multe rânduri. Și plânse pe creștetul Narkundei, până ce englezul se pierdu dealungul cărării spre Mattiani.

Apoi, își uscă lacrimile și se duse la Kotgarh din nou, și-i zise soției capelanului: „S'a dus la neamul lui să-i spue vestea".

Soția capelanului o mângâie și-i zise: „va veni îndărăt".

După două luni, Lispeth nu mai avea răbdare. I se spusese că englezul plecase peste mări și țări, în Anglia. Ea știa unde era Anglia, pentrucă citise mici abecedare de geografie; dar, e vădit, nu pricepea cum era marea, fiindcă ea era o fată din Coline.... Era în casă o hartă ruptă, încurcată a lumii. Lispeth se jucase cu ea când era copilă. O scoase acum iar la lumină, și seara, o așeza bucată lângă bucată, plângea în fața ei și încerca să-și figureze unde era englezul ei. Și cum n'avea nici o ideie despre distanțe și vapoare, noțiunile ei erau cam greșite. Dar n'ar fi avut nici o importanță, chiar dacă ar fi fost deplin conștientă; pentrucă englezul n'avea de loc gândul să vie îndărăt ca să se însoare cu o fată din Coline.... Uitase cu totul despre ea, din vremea când era vânător de fluturi în Assan... Mai târziu, el scrise o carte despre Orient. Numele Lispethei nu se vedeà.

Trecură trei luni. Lispeth făcea pelerinagii zilnice la Narkunda, să vadă dacă englezul ei venea pe drum. Aceasta o întăria. Soția capelanului văzând-o mai bine dispusă, crezu că scăpase de „nebunia ei barbară și necuviincioasă". Puțin mai târziu, însă, plimbările nu-i mai ajutau Lispethei, și firea i se înrăutăția. Soția capelanului, crezu că-i timpul nimerit s'o facă să cunoască adevărata stare de lucruri, — că englezul ia făgăduit iubirea numai ca s'o liniștească, — că el nu s'a gândit niciodată la nimic și că era „rău și necuviincios" din partea Lispethei, să se gândească la căsătoria cu un englez, care era dintr'o stofă superioară.... și apoi, el era logodit cu o fată de neamul lui. Lispeth spunea că toate acestea erau vădit imposibile, pentrucă el a spus că o iubește și pentrucă însăși soția capelanului, chiar cu buzele ei, afirmase că englezul se va înapoià.

— „Cum se poate să nu fie adevărat, ce-a spus el și ce-ai spus dumneata?", întrebă Lispeth.

— „Am spus aceasta, ca să te liniștim, copilo", spuse soția capelanului.

— „Așa dar, m-ați mințit", zise Lispeth, „și dumneata și el?".

Soția capelanului își plecă fruntea și nu spuse nimic. Lispeth tăcu și ea, câtva timp; apoi, porni în jos pe vale și veni îmbrăcată ca fetele din Coline.

— „Mă duc îndărăt la neamul meu", zise ea. Ați omorît pe Lispeth. Acum a rămas numai fiica bătrânului Jadeh, fiica unui pahari și servitoarea lui Terka Devi. „Voi Englejii, sunteți cu toții, -niște mincinoși".

In vreme ce soția capelanului abia își revenea, după lovitura știrii că Lispeth se ducea din nou la zeii părinților ei, fata plecase; și niciodată, fata nu mai veni îndărăt.

Ea se legă cu sălbăticie de neamul ei murdar, ca să-și împlinească restul vieții, viață din care ea ieșise... Și în curând se mărită cu un tăetor de lemne care o bătea, după obiceiul pahari-lor și frumusețea ei vesteji îndată.

— „Nu este nici o lege prin care să-ți lămurești ciudățeniile păgânului", zise soția capelanului „și eu cred că Lispeth a fost întotdeauna păgână la suflet".

Gândindu-ne că a fost creștinată la matura vârstă de cinci săptămâni.... această constatare nu prea face onoare soției capelanului.

Lispeth era bătrână de tot, când a murit. Ea a știut întotdeauna limba engleză și uneori, când era destul de beată, putea fi induplecată să spuie istoria celei dintâi iubiri.

Era greu de înțeles atunci că ființa aceia palidă, sbârcită, ca un șomoiog de zdrențe carbonizate, ar fi putut vre-o dată să fi fost „Lispeth, floarea Colinelor Simlei".

Din englezește de **Al. St. Hallunga.**

* * *

Toamnă

de Paul Günther

Ochi-ți erau închiși când te-am sărutat întâia oară... Era o zi de Maiu, când zăpada florilor atârna pe ramurile bătute de adierea primăverei. Tu ședeai sub părul cel mare din grădină și o lumină vie sclipea în ochi-ți limpezi ca roua dimineții. Dar, deodată, lumina ochilor tăi albaștri ca cicoarea, fu acoperită de genele-ți negre ca tăciunele, asemenea norilor întunecoși, care învălue seninul cerului. Atunci te-am sărutat cu toată pasiunea și tu n'ai spus nimic; iar când te țineam pe brațe, simțiam cum — cuprinsă de înfiorare — îți tremura corpul.

Și ochi-ți rămâneau închiși, mereu închiși.

* * *

Aceasta a fost începutul dragostei noastre, asemenia unui foc sacru, ce se mistuia, ridicând flăcări în văzduh, până cnd veni o furtună de toamnă și îl stinse...

* * *

Primăvara noastră a fost plină de miresme și soare; vara plină de căldură și colori.Trandafirii din grădină erau pe acea vreme atât de roșii, cum nu i-am mai văzut deatunci. Și răspândiau miresme, cum nu mai răspândiseră vre-odată. Sau mi s'a părut numai nouă așa, pentrucă eram fericiți? De câte ori n'am presărat așternutul tău cu aceste flori vrăjite, a căror roșeață aprinsă forma cu părul tău auriu ca razele soarelui o armonie atât de dumnezeiască. Și te odihniai așa de lin în această mare de petale, care te alintau ca niște valuri blânde și mângâietoare. Dorul tău de odinioară dispăruse în aceste zile strălucitoare, de vară, când sufletul tău se înfrățise cu al meu. Intreaga ta ființă se contopise cu a mea... Clipe supreme! — Poate că era prea multă fericire pentru doi muritori! — Poate....

* * *

Luna lui Cuptor veni pustiind de astă dată câmpiile și grădina. Florile și ramurile, copleșite de arșița dogoritoare, își plecau triste frunțile. De mult nu căzuse un strop de ploaie. Trandafirii se ofileau, murind prea de timpuriu, când în tine, draga mea, se frământa o schimbare neobicinuită: erai atât de palidă; iar zâmbetul tău era atât de trist că'mi sfâșia inima. Dar tu nu te plângeai nici-odată și mă făceai copil când îți dam pe față îngrijorările mele. Te străduiai să'mi arăți că ești sănătoasă, vai, sănătoasă și îndrăgostită!... Apoi același zâmbet, mereu același zâmbet misterios de trist al acelora cari presimt un desnodământ fatal...

* * *

După căldura verii veni o toamnă rece cu furtuni aspre și reci. Din frunzele galben-arămii cari acoperiau pământul, se desprindea o melancolie dureroasă ce se răspândia și peste noi. Tu erai din ce în ce mai slabă, cu obrajii intrați înăuntru. O tuse seacă îți sleia pieptul și abia acum știam ce mi-ai ascuns atâta vreme: că o suferință groaznică se furișase în tine, nimicindu-te. Chinuit, vedeam aripa morții plutind deasupra ta, fără să-ți pot da un ajutor, sau să pot aduce o slabă ușurare durerilor tale. Dar că se va sfârși atât de fulgerător, n'am crezut-o... Zilele treceau cu vecinica lor monotonie și, liniștit, sub povara mâhnirei, mergeam lângă tine, lângă aceea pe care trebuiam s'o pierd. Uneori nu'mi puteam stăpâni suspinele ce mă înăbușiau pe când tu, tu aveai încă puterea să zâmbești. Sufletul tău sărută într'un suprem adio pe al meu cu o nespus de blândă duioșie.

* * *

Sosi in urmă ceasul când totul se sfârșise — când stam plângând lângă trupul tău acoperit cu crisanteme albe. Și când ți-am sărutat pentru cea din urmă oară buzele reci, atunci văzui înfiorat că s'a făcut toamnă pentru totdeauna! Că nici-odată nu va mai veni primăvara pentru mine, pentru acela a cărui vieață i-ai fost tu, și lumină și soare... De acuma ești moartă, iar ochii tăi albaștri ca cicoarea stau închiși, ca atunci când te-am sărutat pentru întâia oară..

Trad. de: **A. BICAZ**

* * *

Prima sărutare

MIRRA LOHVIȚKAIA

Acum iată-ne singuri. Iar clipele sboară...
Tremurând, în neștire, aștept și iubesc.
Incântări vreau să gust, desmerdări ce'nfioară.
Vreau de lume să uit. Imi ești drag; te doresc.

Sub povara simțirilor genele mele
Mi se lasă, fierbinți voluptăți presimțind,
Pe când noi ne'mpletim ca zglobii păsărele,
La al căror zbor liber privit-am cu jind.

Și mă pierd de-o ciudată sfîrșeală pătrunsă;
Mi se pare c'asupră-mi foșnesc palmieri,
Că se simte un freamăt de harfe ascunse
Și un miros de flori, ce nu cresc nicăeri.

Ca un fir de nisip, rătăcit de furtună;
Ca o frunză ce-o poart'un vîrtej pe un rîu,
Eu sunt dusă departe, în clipa nebună,
Inspre zări fără țărmuri, cu cer azuriu.

Dar prin ceață și nouri de vis și iubire,
Ce extaz fără margeni, divin, am surprins
Pe obrazul drag, palid de-așa fericire,
In adâncul privirii, ce-aproape s'a stins!...

S. NADSON

Numai zorile dragostei bune-s deplin.
Numai prima sfioasă 'ntâlnire,
Nepătatul cutremur de suflet virgin,
Indelung tăinuita simțire,

Acel joc de priviri pe furiș, fără graiu,
Când văpăi, când răceală de ghiață —
Pe pămînt fericire curată, de raiu,
Neuitată de-apururi în viață!

Primul pas spre răcire-i sărutul d'întâiu:
De acuma izbânda-i ușoară....
Curăția își pierde tot farmecul ei,
Mândrul idol din soclu scoboară.

Acum templul senin e harem voluptos;
Au tăcut rugăciunile sfinte.
Jertfitorul — acum decăzut — e setos
De-a plăcerii dorință fierbinte.

Iar privirea, alt'dată, cu ochii legați,
Dogorită de-o rugă smerită,
Rătăcește pe umerii goi, desbrăcați
Indrăzneț de o mână grăbită.

Voluptate de-o clipă apoi — Violent
Mândra floare strivită-i culeasă.
O va duce de-acuma al vieții torent
Pe-a lui valuri, în veci nemiloase.

Acum coardele-s rupte și focul e scrum;
Sulimanul și măștile scoase.
Este zilnica proză banală de-acum,
Ca minciuni și tristeți plicticoase.

Din rusește de
Dr. A. Bortkievici și C. Iordăchescu

Tată de familie

de Anton Cehov

Asta se întâmplă de obicei după o pierdere însemnată la cărți sau după o beție Ștefan Ștefanici Jilin se trezește fără chef și foarte posomorât. Chipul îi e desfigurat și pe fața pământie îi e scrisă nemulțumirea: ori a fost ofensat de cineva, ori e desgustat de ceva. Se îmbracă încet, își bea Vichyul pe îndelete, apoi începe să umble prin toate camerile.

— Aș vrea să știu eu ce dobitoc umblă pe aici și nu închide ușa? vorbește el supărat înfășurându-se mai bine în halat și scuipând tare. Strângeți hârtiile astea! Cine le-a svârlit aici? Douăzeci de servitori ținem și-i mai puțină rânduială ca într'o cârciumă! Cine a sunat? Pe cine-l mai aduce dracu?

— Asta-i baba Anfisa, care a fost și la nașterea lui Fedea al nostru, răspunse nevastă-sa.

— Ce tot caută pe aici?

— Nu te mai pricep, Ștefan Ștefanici, tu singur ai poftit-o și acum o ocărăști.

— N' ocărăsc, dar spun și eu așa. Uite, mai bine ai lucra și tu ceva, cucoană, decât să șezi cu mâinile în sân și să cauți prilej de gâlceavă. Pe cinstea mea! Nu mai înțeleg de loc pe femeile astea! Nu le mai înțeleg! Cum pot ele să stea toată ziua fără treabă! Bărbatul lucrează, muncește ca un bivol, ca un dobitoc și nevasta, tovarășa vieții, șade ca o păpușă, și nefăcând nimic caută prilej să se certe de urât cu bărbatul. Cucoană, e timpul să-ți lași obiceiurile dela pension. Tu nu mai ești acum o fată de pension, o domnișoară; ești mamă și ești nevastă! Ce?. Aha!., Nu-ți place să asculți adevăruri amare?...

— Ciudat lucru. Tu spui asemenea adevăruri numai când te doare ficatul.

— Da. încep scenele, încep.

— Eri, ai fost afară din oraș? Ai jucat cărți?

— Mă rog, și dacă ar fi așa? Cine ce treabă are? Sunt eu obligat să dau cuiva socoteala? Am pierdut eu banii altuia? Tot ce cheltuesc eu și tot ce se cheltue în casa asta, e al meu și numai al meu! Auziți? Tot e al meu!

...Și continuă totdeauna cam în acelaș fel. Niciodată, în alt timp Ștefan Ștefanici nu este așa de viguros și cu dreptate, ca la masă, când împrejurul său stau toți ai casei.

De obicei se începe dela supă. După înghițirea primei lingure, Jilin, deodată strâmbă din nas și nu mai mâncă.

— Dracul știe ce e, bombăne el. O să fiu nevoit să iau masa la birt.

— Ce-i, se neliniștește nevasta. Ori nu-i bună supa?

— Nu știu ce gust porcesc trebuie să ai ca să mănânci mâturile astea! Prea sărate, put a cârpă, niște ploșnițe în loc de crapi. E revoltător. Anfisa Ivanovna, se adresă el bătrâni musafire, în fiecare zi, o groază de bani pentru bucătărie. Economisești din toate și iată cu ce te hrănesc! Pe semne că dorești să-mi las slujba și să mă duc singur la bucătărie să gătesc.

— Supa e bună, spune sfios guvernanta.

— Da, d-ta, găsești? răspunse Jilin privind-o supărat. Adică fiecare are gusul lui. Și trebuie să mărturisesc, noi ne deosebim foarte mult de gusturi, Varvara Vasilievna. De exemplu purtarea băiatului ăsta îmi place (Jilin cu un gest tragic arată pe fiul său Fedea).

D-ta îl admiri și eu... eu mă revolt. De! Fedea copil de șapte ani, cu obrazul palid și bolnăvicios se oprește din mâncat și lasă ochii în jos. Se face și mai palid.

— D-ta, d-ta îl admiri și eu mă revolt... Cine are dreptate nu știu, dar îndrăznesc să gândesc că eu, ca tată, știu mai bine pe fiul meu decât d-ta. Uite-l cum șade! Așa stau copii bine crescuți? Șezi frumos!

Fedea ridică bărbia în sus întinde gâtul și crede că stă mai drept. In ochi i se ivesc lacrimi.

— Mănâncă! Ține lingura cum se cade! Stai că viu eu la tine, copil rău! Nu plânge! Uite-te drept la mine!

Fedea se silește să se uite drept, dar obrazul îi tremură și i se împăenjenesc ochii de lacrimi.

— Aaa... Tu plângi? Ești vinovat și tot tu plângi? La colț, dobitocule!

— Dar lasă-l să sfârșească mai întâi masa, — spuse nevasta.

— Fără masă! Așa miz... asa ștrengarii n'are dreptul la masă!

Fedea schimonosindu-și obrajii și trupul se dă jos de pe scaun și trece la colț.

— Asta nu-i nimic încă, urmă tată; dacă nimeni n'are tragere de inimă să îngrijească de buna ta creștere, apoi voi începe eu. Mie, frate, n'ai să-mi faci ștrengării și să-mi scâncești la masă! Să faci treabă! Pricepi? Să faci treabă! Nimeni nu trebuie să mănânce pâine gratis. Să fiiom. O-m!

— Incetează odată, pentru Dumnezeu, îl roagă nevasta în franțuzește. Cel puțin față de streini... Bătrâna aude tot și datorită ei are să afle tot orașul.

— Eu nu mă tem de streini, răspunse Jilin rusește, Anfisa Ioanovna, vede că eu vorbesc drept. Ce? După tine eu ar trebui să fiu foarte mulțumit de băiatul acesta. Tu știi cât mă costă el pe mine? Sau tu crezi că eu fabric bani? Sau că mi se dăruesc bani de pomană? Nu țipa! Nu crâcni! Auzi, ori nu? Sau vrei să te iau cu varga?

Fedea țipă tare și începe să plângă sbuciumat.

— Asta-i chiar de nesuferit, spune mamă-sa ridicându se dela masă și asvârlind șervetul. Niciodată nu-mi tihnește masă. Și punându-și batista la ochi pleacă din sufragerie.

— D-sa s'a supărat, bombăne Jilin, zâmbind silit. Sunt educate, cu obraz subțire, Anfisa Ivanovna, nu le dă mâna în ziua de azi să asculte adevărul. Tot noi suntem vinovați!

Câteva minute se scurg în tăcere, Jilin își rotește ochii pe masă și vede că nu s'a atins încă nimeni de supă, oftează adânc și privește pe guvernanta neliniștită.

— Dece nu mănânci D-ta Varvara Vasilievna? V'ați supărat va să zică? Așa!... Nu vă place adevărul (oftează). Dar eu bag de seamă că prezența mea e displăcută. Față de mine nu puteți nici să mâncați, nici să vorbiți. Ei ce? Trebuia să-mi spuneți și eu m'aș fi dus... chiar mă duc.. Jilin se ridică cu demnitate și pornind spre ușă se oprește lângă Fedea care plânge:

— După cele ce s'au petrecut aici, D-voastră sunteți liber! Eu de azi înainte nu mă mai amestec în educațiunea D-voastră! Imi spăl mâinele. Cer ertare că, sincer, ca un tată, dorindu-vă numai binele, v'am deranjat pe D-voastră și pe educatoarea D-voastră. Și, odată pentru totdeauna, arunc dela mine orice răspundere pentru soarta D-voastră...

Fedea țipă și plânge și mai sbuciumat. Jilin se întoarce mândru către ușă și pleacă spre iatacul său.

După un somn sdravăn, Jilin începe să simtă remușcări. — Lui îi e rușine și de copil și de nevastă și de Anfisa Ivanovna. Și chiar i se face silă de el când își amintește de tot ce s'a petrecut la masă, dar ambiția lui e prea mare și n'are curajul sincerității și de aceea urmează să rămână mai departe bosumflat și să dojenească. A doua zi, când se deșteaptă din somn, se simte foarte dispus și se spală șuerând vesel. Când vine la cafea, găsește în sufragerie pe Fedea, care văzând pe tatăl său, se ridică și se uită năuc.

— Ce-i nou tinere? Trăești? Hai vino, gogoloiule, să săruți pe tatăl tău...

* * *

Ciorapii lui Iordache

Împărăteşte ou dus-o soldaţii regimentului 6 Mihai Viteazul de cum au trecut Carpaţii. Soluţia eftenirii traiului o găsiseră, căci multă şi de geaba era hrana în fiece sat părăsit de Unguri şi Saşi: purei, viţei, gâni şi gâşte din belşug formau baza alimentării prin cantonamente; aşternut moale aflau în fânul mirositor al imenselor şure ardelene, iar la intrarea în satele româneşti, numai cu vorbe bune erau primiţi soldaţii, „cătanele din ţară”, de sătence, bătrâni şi copii. Le eşeau înainte „boresele” cu urarea, plină de milă şi duioşie: „Să v'ajute Dumnezeu drăguţu”, cu daruri de poame, lapte, de largi felii tăiate dintr'o pâine albă imensă de cartofi şi bună ca un cozonac; iar copiii, cu strigăte de bucurie, se sileau să ţină pasul cu soldaţii şi când se împrieteneau, se rugau frumos: „dă-mi un kriţar nenicule!”

Şi au dus-o aşa, tot norocoşi, până ce au trecut Oltul, dincolo de Făgăraş, şi chiar după ce — fără să fi aflat tainele şefilor — au părăsit poziţiile atât de bune de pe dealurile Oltului, cucerite cu greu, şi au revenit în satul Ohaba să întărească defileul Şincăi.

Dar, după cinci zile de odihnă aci, când munca la tranşee doar aţâţa pofta de mâncare şi somn, odată cu sosirea la comanda grupului II de armată a unui nou general, în ziua de 13 Septembrie, au sosit şi zilele grele. Generalul a început cu inspectarea trăsurilor regimentare şi mai ales a lăzilor de campanie ofiţereşti, ordonând să fie aruncat în mijlocul drumului tot ce nu putea încape în lada reglementară, lădiţă atât de îngustă încât mantaua de iarnă singură o umplea toată!

Deprimarea şi necazul ofiţerilor, siliţi să lase în sat haine şi lucruri dragi, scoase cu un oftat din ladă, se resfrânse asupra bunii dispoziţii a trupii. Apoi, pentru că i s'a părut aceluiaş general că oamenii „prea s'au îngrăşat şi moleşit”, ordonă, pentru a doua zi, dis de dimineaţă, o grea manevră de brigadă. In sfârşit, când, după aproape o zi întreagă de oboseală, lihniţi de foame, credeam că ne întoarcem în cantonamentul ce începuse a ne fi atât de drag, aflarăm că întoarcerea bruscă a manevrei avusese loc numai pentru că sosise un ordin de marş forţat imediat înapoi spre Făgăraş, pe drumul cel mai scurt.

Atât de obosiţi erau oamenii încât, cu tot ordinul primit, a trebuit să li se dee două ore de repaos. S'au împărţit atunci trupii noi raţii de rezervă iar ofiţerilor o dublă porţie de pezmeţi de răsboi, nu din cei mari şi rotunji cât o farfurie, cari ni se dăduseră la Bucureşti şi cari se fărămiţau în raniţă de nu-i puteai mânca decât cu lingura, ci nişte pesmeciori cât unghia doar, dulci şi gustoşi, două gamele pline de fiecare ofiţer. In loc de hrană caldă, se dădu ceai.

Aşteptam cu nerăbdare să vină ordonanţele cu pesmeciorii „admirabili în ceai”. La coadă sosi şi ordonanţa mea Iordache. Cu mersul lui greoiu de om înalt, bălan şi molâu, se înfăţişă cu raţiile de rezervă înşirate pe braţe, ţinând cu mâinile un imens ciorap umflat: Iordache, om practic, ca să nu peardă pesmeţii, îi pusese într'un ciorap de lână de ai lui... Solid ciorap, dar, pentru că'şi unsese picioarele cu vasilină ca să nu'l roadă cisma, era de o culoare foarte suspectă.

— Ce ai făcut Iordache?

— Pesmeţi, d-le locotenent! Două gamele!!

— Ptiu! piei scârbă!! In ciorapi ai pus pesmeţii mei, mă?

— Praf se făceau în raniţă, d-le locotenent!... Făcui rost şi de slănină!

— Fugi, scârbă! Mâncă-i tu!

— Da' slănina, unde ai pus-o Iordache? — întrebă căpitanul Bădulescu — în obială?

— Da să trăiţi!

— Al dracului ţucălar!

Şi Iordache, cu pesmeţii lui din ciorap şi slănina din obială, readuse voia bună, aşa că pornirăm mai veseli, la 5 jumătate seara, într'un marş ce avea să ţie trei zile şi trei nopţi, prin cele mai grele locuri, mereu hărţuiţi de inamicul hotărât să ne taie calea spre Sibiul ameninţat.

Se însera când ajunserăm la primul sat în spre Făgăraş: Mândra.

Ciudat sat: pitit printre sălcii, e păzit la intrare de o moară veche şi arţăgoasă. Aşezată drept în faţa unui afluent al Oltului, moara, cum scăpa apa din scoc, o prindea, o sfâşia, o frământa, făcând o gălăgie asurzitoare, şi apoi, rânjind monstruos, o scuipa toată în chiar mijlocul străzii principale a satului, umplând-o de apă de abea era loc să meargă doi oameni de a lungul caselor, iar căruţele erau silite să treacă prin apă până la osii prin strada principală a acestei Veneţii rustice. Alte ape tăiau străzile adiacente aşa încât soldaţii, spre a nu se desşira regimentul dacă ar fi trecut om cu om peste bârnele puse de a curmezişul gârlii drept pod, trebuiră să intre în apă până la genunchi. Marşul acesta, în apa rece, sub greutatea raniţii, sub apăsarea nopţii ce se lasă cu atâta iuţeală toamna, ne rupse de oboseală şi, la eşirea din sat, trebui să se dea repaos pentru reînchegarea regimentului.

Oamenii mai mult cădeau decât se culcau pe marginea dreaptă a şoselii, raniţa aspră slujindu-le de pernă.

Doar puţine ţigări se aprinseră căci provizia de tutun a oamenilor era isprăvită. Ici colo numai, câte unul, ştiuse economisi, fuma tutun pus în foiţă de păpuşoiu; ceilalţi simulau, privind cu invidie.

Mare lucru e tutunul în campanie! E singura monedă ce mai are curs. Mii de franci să ai şi nu ştii ce face cu ei ne având pe ce-i cheltui şi cu aur în buzunar ai putea muri de foame, pe când cu tutun, poţi căpăta şi ultima raţie de rezervă a celui mai flămând soldat.

Pe stânga drumului, maiorul medic şi colonelul au „ţigări adevărate”. De odată, lângă ei, un soldat spuse cu un oftat:

— Măi, vere, un franc aş da pentr'o ţigară!...

— Un franc mă?

— Un franc zău, dom'le maior!

Râzând, maiorul deschise tabachiera şi-i dădu ultima lui ţigară, refuzând, bine înţeles, francul pe care, cinstit, i-l întindea soldatul.

Un cerc de admiratori se adună în jurul ţigării cu carton poleit. Atunci, alt soldat cu un oftat comic, privind cu coada ochiului spre colonel, zise:

— Măi vere, eu... 2 franci aş da pe o ţigară!

— Na, mă, ţigara! Dar alta n'am. Să ştiţi!

Ca muşcat de şarpe sări soldatul să ia ţigara, strigă un „S'trăiţi” răsunător şi, aprinzând-o mândru, trase fumul adânc în piept. Apoi, subit generos, oferi:

— 2 bani fumul! 2 bani fumul!

— Abonné chişto!

* * *

— Drepţi!! Inainte MARŞ! şi neagra coloană reluă marşul spre Făgăraş.

Toată noaptea a ţinut marşul. In întunericul complect, soldaţii, copleşiţi de raniţă, abrutizaţi de nesomn, târându-se mecaniceşte, dormeau umblând, deşteptându-se doar în clipa când se izbeau de omul din faţă, poticnindu-se.

Cum am putut face marşul acesta istovitor, câţi au picat de oboseală jalonând drumul, prin ce sate am trecut, nu-mi pot aduce aminte; ştiu doar că la 4 dimineaţa eram în Luţa şi că, într'o căruţă, am dormit până la 8 când s'a dat ordin să lăsăm în sat raniţele, mantalele, semn sigur de luptă apropiată.

La ora 8 jumătate reluarăm marşul la nord, spre Dridif, pe Olt. Tunul bubuia cu sgomot trăgând asupra poziţiilor ocupate de Români pe dreapta apei. In formaţia contra artileriei, cu bicicliştii în avangardă, intrarăm în satul ocupat de duşmanul care fugea la primele împuşcături, sub paza artileriei.

Puţinele ore de somn şi biciuirea nervilor datorită pericolului, făcură să înaintăm cu vioiciune în urmărirea duşmanului în retragere spre vest, pe şoseaua mărginind Oltul şi ceasurile să treacă cu neînchipuită iuţeală. In fiece sat eram întâmpinaţi cu focuri, iar la Beşimbacu, pe asfinţite, dădurăm o luptă de stradă urmărind pe Ungurii cari, prin grădinile oamenilor, se retrăgeau în grabă spre Olt, trăgând focuri, şi'l trecură înnot. Răspândiţi în trăgători, prin salturi înaintam luptând, trăgând şi asupra Ungurilor eşalonaţi pe dealul de dincolo de apă de unde deschiseră un foc viu.

Nedeslipit stătea de mine Iordache, ordonanţa, arătându-mi unde e câte o movilă de adăpost, păzindu-mă ca pe un frate mai mic, silindumă să mă culc la pământ când gloanţele ridicau prea des şi prea aproape praful în jurul meu şi'şi vesteau sosirea printr'un „viu! viu!” tot mai desluşit spus la ureche. Din salt în salt ajunserăm la marginea apei. Dar atunci când duşmanul fugărit a izbutit să treacă pe celalt mal, tunul, care nu trăsese, probabil pentru a nu lovi în cei urmăriţi, începu să bubuie aproape de tot, cu un sgomot nou, mai puternic ca ori când şi ordinul sosi să nu trecem Oltul, să ne retragem în grabă spre sud. Se înteţiră atunci bubuiturile. Gloanţele, ca un bâzâit de muşte, vâjiau pe la urechi, iar obuzele, în urmărirea noastră, găureau câmpul ridicând pământul ca mici trombe de cărbune şi foc, îngrozind oamenii. Şi te rugai lui Dumnezeu să vină noaptea mai repede, să înceteze tunul, singurul care sperie pe soldaţi, care bagă groază tot mai mare în ei, mai mult decât chiar mitraliera, deşi atât de inofensiv e tunul faţă de mitraliera ce te omoară oricând, cicălitoare şi rea.

Incet, umbra nopţii mâncă şesul, înghiţi ocrotitor beţişoarele negre ale soldaţilor ce se regrupau în batalioane şi tăcură tunurile pe dealurile a căror siluetă se mai proecta scrijilită, neagră, pe cerul de un roşu anemic.

Şi am mai umblat, mereu spre sud, depărtându-ne de Oltul dominat de artileria duşmană. Când am dat în şoseaua paralelă cu cea principală, mergând între linia ferată şi poalele Carpaţilor, am luat-o spre apus, umblând 20 km. în noaptea aceea, pe un drum desfundat, mereu tăiat de ape reci ca ghiaţa, cari goniau somnul o clipă pentru ca iarăşi să umblăm în noapte, mecaniceşte, până ce un nou pârâiaş să ne deştepte şi să simţim şi mai dureros oboseala şi foamea chinuitoare.

Din Arpaşul de sus, unde am ajus la miez de noapte, şi unde am dormit pe jos, în praf, două ceasuri, tremurând de frig, am fost goniţi de bombardament: trăgeau Ungurii acum dela 15 km. depărtare, de pe dealurile Oltului, bombardau Arpaşul bine reperat şi trebui să fugim din sat sub groaza tunului, a tunului de calibru mare ce bătea cu atâta siguranţă dela o poştă depărtare fără a cruţa muniţiile, pe când bietele noastre puşcoace, sărace, nu puteau nimeri ţinta la 5 kilometri!

Pentru a scăpa de bătaia tunului, furăm siliţi ca, spre sud, pe valea Arpăşelului, să căutăm adăpost în pădurile munţilor,.

Şi acum, departe de linia satelor, foamea ne chinui. Se isprăviseră raţiile de rezervă căci trăsurile regimentare nu puteau veni pe şoseaua cea bună de a lungul Oltului şi nici pe şoseaua cea îngustă şi desfundată căci ziua tunurile făceau prăpăd iar noaptea patrulele călăreţe foarte îndrăzneţe le atacau necontenit. Prin valea Arpăşelului, urmăriţi de tunul vrăjmaş, urcarăm în munţi, în pădurile bătrâne de fag, urcând, coborând pentru a urca iarăşi, pe drumul fără poteci, strecurându-ne printre copacii îngălbeniţi de frica toamnii sau de obuzele monstruoase ce ne căutau fără răgaz prin desişul lor. Urcam fără a privi măcar exploziile ce ne omorau din tovarăşi, neştiind câţi din noi picau, căci punct pierdut pe câmpul imens al măcelului, nu-ţi dai seama de toată grozăvia răsboiului. Dar pericolul ne dădea noi puteri, ne făcea să urcăm povârnişuri lunecoase, să coborâm văi adânci şi noroioase pentru a urca iar, ajutându-ne de crăci, schimbând mereu prin zigzacuri direcţia, silindu-ne să ajungem dincolo de bătaia maximă a obuzierelor pe cari ai noştri nu-le cunoşteau. Şi am urcat mai sus spre munte, mai în fundul pădurii, mai aproape de Negoiul a cărui frunte înzăpezită am zărit-o în două rânduri când tăiarăm o vale.

Dela o vreme furăm afară de bătaia tunului şi ne oprirăm, apă de năduşeală, frânţi de puteri şi murdari de ne era scârbă de noi.

Bucuria fu mare când aflarăm că aci, în dreptul satului Porumbacu, înoptăm.

Soldaţii începură să adune jir de pe jos şi, afirmând că sunt „castane”, să mănânce cu poftă sămânţa triunghiulară şi păroasă ce-ţi sgâria gâtul. Tot regimentul se puse pe cules jir; doar câţiva soldaţi păstraseră o jumătate cutie de conserve.

Ofiţerii companiei III se adunară să mănânce jirul cules de ordonanţe.

— Mă, Iordache mă, ce ne facem? Să ajung să mănânc jir?

Ordonanţă eşti tu, măi Iordache?

— D-le locotenent, să vă dau pesmeţi şi slănină.

— Care pesmeţi mă? Unde slănină?

— Păi, ciorapul, d-le locotenent... mi-am dat cu socoteală că poate tot o să prindă bine odată...

— Piei scârbă! Mai adună jir.

Şi Iordache pleacă după jir dar veni şi cu ciorapul cu pesmeţi...

Şi atunci, ex-grasul sublocotenent Popescu, institutorul, care mai greu îndura regimul, se apropiă de Iordache, şi, alegând delicat un pesmecior, îl duse la gură afirmând convins: **„ăsta n'a atins ciorapul!”**

Şi apoi, tustrei ofiţerii, afirmând ba că **„ăsta n'a atins ciorapul”** ba că **„ăla n'a atins ciorapul”** au mâncat nu numai toţi pesmeciorii dar şi slănina din obiala lui Iordache.

H. STAHL

* * *

Din istoricul epigramei româneşti

culegeri de Paul I. Papadopol

AL. MACEDONSKY
(1854—1920)

Autorului rev. „Şahăr-Mahăr” (1)

In Şahăr-Mahăr orişicine
Te ştie tare negreşit,
Dar ca 'n poliţie de bine
In teatru nu l-ai isbutit.

Altui autor (2)

Găsesc „Fântâna” dumitale
Un monument ce nu se'ntrece,
Dar trebuia, spre-a fi deplină,
Să scrii pe dânsa: apă rece.

E lesne (2)

Coprins de-al gloriei nesaţiu,
Albit de ani, dar tot copil,
E lesne să mai faci zoil
Când singur tu te faci... Horaţiu.

Se află... (2)

Se află unii oameni, purtând pe ei livrele,
Ce haine de onoare să facă ştiu din ele;
Dar tu, ce uniforma o porţi, nedemn de ea —
Făcuşi mai mult ca dânşii schimbând-o în livrea.

Pentru T. M. St.

căruia am scris o prefaţă la o carte de poezii şi se pretindea să-şi facă din aceasta un titlu de inviolabilitate literară faţă de mine.

Băete, este-adevărat:
Intr'o prefaţă-am declarat,
Precum ţii minte-aşa de bine,
Că versurile ce-ai semnat
Sânt dieamante şi rubine;
Dar stai şi judecă niţel...
Cum ai fi vrut să fie-altfel
De vreme ce erau de mine? (3).

Lui Conu' Lascar (2)

Cucoane Lascăre — de fel
Nevoe n'ai de portofel...
Tu ştii că eşti boer de viţă
Nu eşti ca c'conu Tudoriţă
Să porţi minciunile în el;
Mult mai pe jos îl laşi săracu':
La Minister le duci cu sacu'. (4)

Lui Kéndy (2)

Un trocar anume Kèndy, dar pe-aicea pripăşit,
Se dă'n vorbă de-o poemă, dojenindu-i autorul
Că în staulul în care s'a născut mântuitorul
Pus-a orice dobitoace... — Se înşeală, negreşit,...
— 'Am citit ce scrie Kèndy şi citesc „Semănătorul”. (5)

Lui V. (2)

V. proclamă prin gazete moralmente c'am murit;
Dar asupra-i avantagiul ce-mi rămâne tot e mare
Din momentul ce s'afirmă şi să ştie de oricare
Cumcă V. nicio secundă moralmente n'a trăit.

Aceluiaş

Spre-a respecta pe năuciţi,
Şi pe nebuni, şi pe tâmpiţi,
V. puse muncă, puse zel;
Dar ca dovadă de respect
Din partea sa, era mai drept
Să fi'nceput întâiu cu el.

Lui Tradem (3)

Am auzit al tău lătrat,
Dar el de loc nu m'a mirat:
Destulă vreme ţi-am dat pâine
Să ştiu prea bine că eşti câine.

1) fost comisar de poliţie („Literat” 1884).
2) Titlurile date de noi.
3) „Literatorul” 1887.
4) „Literatorul” 1890.
5) „Literatorul” 1904.
1) Vezi col. „Literatorului” Anii ultimi.
2) Titlurile date de noi.

Lui X.

care vrea să servească de[illegible] cauze odată. (3).

Nu te scuza că te'nţeleg,
Citesc în tine ca'ntr'o carte,
Voeşti să fii în două părţi,
Spre a nu rămâne „într'o parte”.

Aceluiaş (1)

X. fără de veste dete pela mine,
Căci avea nevoe ca să-i fac un bine;
Să mai stau pe gânduri mult n'am pregetat
De azi dimineaţă X. mi-e 'ndatorat;
Şi perzându-mi astfel binele şi banii
De azi dimineaţă mi-am sporit duşmanii.

Lui X

poet sumbru care manifestă dorinţa de-a înnebuni. (5).

A-ţi pierde mintea te sileşti
Fiindcă vrei să'nnebuneşti.
E o dorinţă ca oricare;
Dar, dragă n'ai să ţi-o'mplineşti:
Nu pierde nimenea ce n'are (6).

La un salon... (7)

Ai dorit odinioară, dacă astăzi n'ai uitat,
Versuri care să descrie casa ce-ai edificat...
Da, dovezi ne dai destule de măreaţa isteţime
Şi salonul dumitale ne'ntrecut e prin'nălţime,
Dar decând ridici toaste, ètore cu prea mult zel,
Prea înnalt îţi văd salonul şi prea mic te văd sub el. (8)

Calomniea (2)

Calomniea niciodată nu-mi aduce turburare:
Duşmăniea ce e mare este semn de stimă mare.

Asupra guvernului Junimist, sub care s'a dărîmat Turnul Colţei (3)

După destulă'nvălmăşeală
Nimica nefiind etern,
In ziua când, la socoteală,
Va fi luat acest guvern,
Şi pentru-a lui glorificare,
Când: „ce-ai făcut?” va fi'ntrebat,
El va răspunde sus şi tare:
'Al Colţei turn l-am dărîmat.

Domnului X... ministru

care a spus despre mine că am merite mari, dar că e în neputinţă să mă patroneze, fiindcă mă urăşte toată lumea. (3).

Tu spui că lumea mă urăşte —
Şi spui un fapt adevărat,
Dar el uşor se desluşeşte:
Intreaga lume mă urăşte—
Fiindcă nu te-am atacat.

Inscripţie pentru un bust (3)

Contemplându-şi lung buricul, cu privirea lui de bronz
Bustul meu înfăţişează epoca turnată 'n bronz.

aux plafonds démesurés.
Sur un salon

Certés, votre plafond est d'un aspect sévère:
L'avoir crée suffit à prouver le bon goût,
Et, quant à ses défauts, il n'a qu'un seul, en tout:
Ses plafonds sont plus haut que votre caractère.

3) Titlurile date de autor.
4) Vezi nota No. 2.
5) Vezi nota cu No. 6.
6) Vezi „Antologia epigrammei româneşti”, pentru alte epigramme ale aceluiaş.
7) Din „Septuar de Viespi”. (1890).
8) tipărită, întâiu, în franţuzeşte:

Dacia Romană

CU PRILEJUL UNOR CARȚI NOUI 1)

de Prof. I. Andrieșescu
Conferențiar la Facultatea de litere din București
Sub director al Muzeului Național de Antichități

In ținutul dacic dintre Olt și Nistru, unde se adună toate apele mari, cari se varsă în Dunărea de jos și unde, cu multe veacuri (cel puțin șapte) înainte de stăpânirea romană, localnicii Daco-Sciți cunoscuseră puternica și frumoasa civilisație elenică și apoi neîntrerupt trăiseră în legătură cu dânsa, era firesc, zice d. Pârvan, ca să se grăbească a pătrunde și negustorii romani, îndată ce împărăția lor a ajuns până la Dunăre. Ba chiar plugari romani vor fi trecut dincoace, întrucât locul era larg și roditor, iar țara nu era barbară, ca de pildă în părțile germane, sarmate ori scite, de la Meazănoapte și Răsărit, ci avea o civilisație foarte bine orânduită, cu cetăți mari de peatră, cu case frumoase, cu așezăminte statornice ale vieții de Stat și stări sociale limpede închegate după naștere și avere, cu o armată foarte vitează și cu vechi legături politice între regii lor și regii ori mai marii conducători ai Grecilor și ai Romanilor (**Inceputurile**, p. 61—63).

Nici la Sudul Dunării nu era pustietate. Din contra. Și nu numai lângă Mare, cum știe Tacit, ci cum știm noi. Malul Dunării era plin de târguri și sate, încă din vremile cele mai vechi. La Silistra era Durostorum; la Hinog, mai sus de Cernavoda, era Axiopolis; la Calachioi era Capidava; la Hârșova era Carsium; la Eschi Sarai era Cius; la Valea Hogii era Beroe; la Iglița era Troesmis; la Măcin, Arrubium; la Isacea Noviodunum (amândouă de amintire celtică); în sfârșit, la Tulcea, Aegyssus. Toate pline de o populație harnică de agricultori și păstori Geți, bucuroși de a nu fi invadați dela Nordul Dunării, de Sarmați sau chiar de frații lor Daci, pe unele locuri neastâmpărați.

E o descripție nouă, de puternică intuiție, viziune și sinteză (după cum sunt și datele, mai multe sau încă nu) a lumii daco-getice, nord și sud-dunărene, în care începe încetul cu încetul viața romană, prin Romani singuratici întâi, și, unul, mare, e însuși Ovidiu la Tomi; apoi prin vameși, cu familia, ajutorii și slujitorii lor; prin negustorii, zarafii, antreprenorii și mijlocitorii, nelipsiți dela locurile de vamă; prin veteranii batalioanelor și escadroanelor de „ajutoare" sau legionari, în apropierea cetăților de garnizoană, organizate de Romani de-alungul Dunării, la locurile pomenite; prin civilii romani preferați ca arendași ai terenurilor dimprejurul cetăților; prin aglomerările de bărăci și prăvălii în adevărate târguri, mai ales în preajma lagărelor legionare; însfârșit, prin stațiile dunărene ale flotei romane (flota Mesici), cu o viață asemănătoare cu aceea din jurul cetăților pentru armata de uscat (**Idem**, p. 65, 88—93).

Inceputurile vieții romane pe aceste locuri se pot pune în timpul domniei lui Tiberiu, în timpul căruia a fost răstignit Iisus. Granița era deocamdată Dunărea până la varsare. Paza era încredințată unui comandant special „prefect al malului Mării", atârnător de acela al Mesiei. Partea dinlăuntru a Dobrogei era dată în grija regilor Traciei, dar orașele grecești erau sub directa ocrotire romană. Flota de războiu romană patrula pe râu, ducea vești și transporta oști. La anul 46, pe timpul împăratului Claudiu, în cetățile de pe malul Dunării sunt așezate „ajutoare". Pe la 86, în timpul lui Domițian, legionari, și toată țara dacică din dreapta Dunării e prefăcută în **provincie romană**, cu numele de Mesia de jos, spre deosebire de Mesia de sus, din Serbia și Bulgaria de Apus. De bună seamă, viața e acum cu mult mai sigură și prosperă decât pe vremea Sciției mici lăsate de Romani în grija regilor Traci, de se plângea Ovidiu, că mereu trebuia să fie gata să alerge ca să apere sus pe ziduri cetatea Tomi, împotriva barbarilor cari roiau de jur împrejur.

Ocrotite și privilegiate erau, după așezările romane, cu deosebire, orașele grecești. Prefecții malului Mării, în șir, au de ele o grijă plină de simpatie, cinstiți fiind cu căldură de cei ocrotiți. Unul, Plauțiu Elian, guvernator al Mesiei pe la 52 printr'o fericită completare a isvoarelor cunoscute mai dinainte cu alte nouă, aflate de d. Pârvan la Histria, — ni se înfățișează ca un mare ocrotitor al Histrienilor, mare ostaș și bun gospodar: el înfrânează și împacă pe Bastarni, pe Roxolani și pe Daci cu regii lor (e înainte de Decebal); ba chiar pe regele scit îl face să despresoare Chersonesul de dincolo de Boristene (Nipru); tot el aprovizionează Roma, în lipsă, cu grâu din Mesia. Ințelegem, astfel, de ce romanizarea propășește. In numele împăratului Traian, guvernatorul Mesiei de jos restatornicește drepturile Histrienilor în anul 100, o altă dovadă despre ordinea înțeleaptă și consecventă a politicei romane. Hotărnicia și scutirile sunt acum pe latinește. Numele de ape citate sunt scitice, tracice și romane. Pe de altă parte, o altă dovadă de romanizare este, că cele mai dese serbători țărănești sunt Rosaliile, aduse de coloniștii romani din Italia și serbate, cu prasnice pentru morți și vii, în toate târgurile și satele greco-traco-romane, și înrădăcinându-se așa de tare, ca să rămâie până în ziua de astăzi în Rusaliile noastre. Ceea ce cu deosebire lămurește complet repedea romanizare e faptul că Rosaliile ajung și pentru Grecii Histrieni aproape sarbătoarea de frunte a orașului. De bună seamă că Domițian îngrămădise în războaiele cu Dacii mulțime de legionari și în Mesia de Jos. Traian așeză la Durostor și Iglița (Troesmis) două legiuni romane. Cetățenii adoptează și mai des nume de împărați. Cu drept cuvânt, d. Pârvan se întreabă: „Ce alt semn mai vrem despre înmulțirea și întărirea Romanilor în Sciția mică și, prin ea, dejur împrejur și spre apus și mează noapte, în Dacia scitică?" (**Inceputurile**, p. 103).

Romanizarea continuă și deplină e astfel dovedită. Traian, Adrian și Antoniu cel Pios sunt preamăriți pe toate pietrele. Alăturea de Dacii și Bessii localnici (aceștia din urmă veniți din regiunile tracice de sud), Romanii umplu satele și ținuturile de țară, comunele rurale, cătunele, curțile și moșiile. Alături de satele (**vici**) atârnătoare de orașele grecești dela Mare și făcând o singură comună cu ele, avem adevărate comuni rurale, numai traco-romane, cu o organizație a lor, asupra căreia autorul dă prețioase și noui amănunte (p. 105). Dintre cei doi primari ai unui sat, unul e de neam bess. In timp ce Bessii sunt coloniști oficiali, ca și Romanii. Dacii, în ale lor **dave**, își duc mai departe viața de plugari și păstori, din pricina firii lor persistente, refractare, agresive (se vor fi simțind stăpâni), îngrădiți în hotare ce nu au voie să le calce. De o deosebită însemnătate este în această ordine de idei, dovada perzistenției elementului dac până la Marcu Aureliu, ca și anevoioasa lui romanizare. Copii au nume romane; părinții și bunicii nume tracice. Fenomenul acesta de treptată și înceată romanizare, ilustrat cu numeroase exemple, toate noui, este icoana vie a întregei èri de prefaceri continui, cari au produs, în timp de cinci veacuri, nația noastră, în largul cuprins al ținuturilor dela Sudul și Nordul Dunării, ca neam și ca limbă.

Cucerirea Daciei pune temelie nesdruncinată vieții romane din tot ținutul daco-scitic. „Cetatea Dobrogei capătă acum o tovarășă măreață în Cetatea Ardealului: câmpia daco-scitică, din Muntenia, Moldova și Basarabia era puternic aparată. Plugarii și negustorii romani puteau în toată liniștea umplea văile și drumurile care duceau prin câmpie, din Dobrogea deadreptul în Ardeal, pe cursul tuturor râurilor în sus" (**Inceputurile**, p. 115). Numărul cel mare de coloniști este de civili agricultori, cum e Gaiu Iuliu Quadrat, primarul Capidavei, sau Titu Flaviu și alții. Dela 150 înainte viața romană e obștească. La Histria, și exemplul este cu adevărat plastic, pe vremea împăratului Adrian, în 138, dintre cei 157 senatori ai orașului, 29 sunt cetățeni romani, iar dintre aceștia, 23 poartă chiar nume imperiale. Ba găsim chiar Greci purtând nume romane, deși nu sunt încă cetățeni romani. Ceea ce e mai însemnat: în ținutul de țară al Histriei un mare număr de sate traco-romane au limba numai romană, sărbătorile romane, civilisația aproape orășănească romană. Exemplele aduse învie deslușit această viață. Știam cu toții până acum de o intensă viață romană în Dacia de Apus. Cercetările arheologice, epigrafice și istorice ale d-lui Pârvan ridică vălul care acoperea o viață nebănuit asemănătoare la dreapta Dunărei. Și nu numai aici. Extinzându-și cercetările pe cursul Dunării în sus, ca să urmărească viața aceloraşi timpuri în regiunile vecine, este vorba deocamdată de Moldova de jos, cu date relativ încă puține, d. Pârvan ajunge totuși la încheieri noui și precise, extrem de interesante.

Bogată în așezări preistorice, ca tot cuprinsul țării, Moldova de jos dovedeștte, ceea ce nu se știa, și o destul de intensă viață romană. Un monument găsit la Șendreni în jud. Covurlui, lucruri găsite la cetatea dela Bărboși cu ruinele și urmele romane din jur (d. P. arată însă că așezarea e mult mai veche decât venirea pe aici a Romanilor și zidirea cetății de către Traian), în sfârșit alte indicii permit a deduce pe aceste locuri o înfloritoare viață romană, lucru de loc de mirare după așezarea lor pe valea și drumul Siretului, bătut din vechi de anticii negustori greci. Concluzia cu totul nouă a d-lui P., e că, pe vremea lui Marcu Aureliu, Moldova de Sud este tot așa de adânc pătrunsă de viața romană, ca și Dacia olteană și Mesia dobrogeană. Și aici Romanii au pătruns pe urmele Grecilor, întâi ca negustori și agricultori, mai apoi ca stăpânitori militari.

In sfârșit și cu aceasta autorul încheie expunerea expnasiunii romane la gurile Dunării: câmpia munteană și Basarabia de Jos până la Tyras, vechea colonie elină, înfățișează întocmai spectacolul regiunilor celorlaltte. La Tyras păzea în veacul I după Hristos un detașament din legiunea V macedonică dela Troesmis. Drumurile în tot cuprinsul acestor regiuni porneau dela capetele de pod dela Dunăre, locuri de pază spre Miazăzi și se ridicau adânc în interiorul țării. De la Flămânda și dela Zimnicea pornea drumul prin Pitești spre Câmpulung, la Jidova și Cătănești. Dela Reca și poate Giurgiu, ca și dela Oltenița-Spanțov urca drumul pela Ploești către Drajna de Sus, cu cetatea ei romană, păzită de trupe din Mesia (nu din Dacia). Dela gura Mostiștei drumul trecea pe la piscul Coconi, iar pe malul Răsărit un altul mergea spre Valea Seacă și Piscul Crasani. De la Luciu drumul urca, fie pe Ialomița, pela Crăsani, Tinos, pe Prahova tot pela Drajna; fie pe valea Buzeului, drum de legătură între Ardealul de Răsărit și Dobrogea mijlocie. Dela gura Ialomiței, trecând Dunărea la Carsium (Hârșova) se putea ajunge prin Ulmetum drept la Histria. In sfârșit, între Moldova de Jos și Sciția mică, un drum ducea pela gura Prutului spre Bărboși, altul pela Cartal la Isaccea (Noviodunum); un al treilea, pela Prislava, la Tulcea (Aagyssus). Trasarea rețelei de drumuri de mai sus, stabilite de autor personal, prin recunoașteri pe teren a celor mai însemnate puncte de legătură este cea mai potrivită încheiere a expunerii începuturilor vieții romane la gurile Dunării. In ultimele 80 pagini, autorul revine cu numeroase amănunte, culese din inscripții și monumente, asupra chipupului în care a sporit romanizarea în Dacia răsăriteană și de Sud, prin cine și cum; partea coloniștilor singuratici, intemeierea de sate; procesul d'adaptare (vezi de pildă curiosul și extrem de interesantul caz de romanizare în curs, a soldatului Valeriu Marcu din legiunea XI Claudia (p. 202—203); obârșia, înfățișarea și calitatea lumii romane din părțile noastre (Italieni, coloniști din părțile apusene ale Imperiului (cei mai mulți), dar și Greci și Orientali, aceștia, însă, după Marcu Aureliu „când țara era de mult înfloritoare în haină romană și plină de Romani veniți din Apus" (**Incep.** p. 157). In ce privește calitatea Romanismului, autorul trece în revistă, cu numeroase exemple, credința în zei și cultul morților; romanitatea se dovedește încă odată italiană. Romanii impun nu mai puțin prin meșteșugul de a clădi. Chiar Grecii clădesc acum ca Romanii, iar provincialii daco-sciți înțelegeau să samene cu Grecii și Romanii. In domeniul cultului, Daco-Romanii adorau pe împărați ca părinți și ocrotitori și nu-i zeificau ca orientali. Și d. P. are această caracterizare: „Monumentele stau dovadă despre legătura noastră de suflet cu apusul îndrăzneț și mândru, iar cu răsăritul ploconit și slugarnic" (p. 190). O bogată alegere de altare, statui și monumente, amănunte de clădiri publice, temple, morminte ilustrează lucrarea. Intre observațiile lăturalnice interesante, notez: menționarea artei noastre populare antice: tot așa, mulțimea, superioară calității lucrărilor de civilizație romană, față de acelea ale Atenei vechi. Și autorul încheе:

„Astfel dară, ținutul dacic și tracic dintre Olt, Carpați, Nistrul de jos, Marea Neagră și râpile Deliormanului bulgăresc, ca strajă romană de pe timpul lui Tiberiu (15), organizat de Claudiu (42), popular cu cetăți romane sub împărații Flavi (dela anul 70 înainte) și unit cu Dacia apusană de împăratul Traian, este pe vremea împăratului Antoniu cl Cuvios, la anul 150 după Hristos, o țară adânc romană, bogată, înfloritoare, fericită. Dobrogea e plină de orașe romane; Muntenia și Moldova sunt pline de sate dace, străbătute de viață romană. Intre Dacia lui Traian și Dobrogea, drumuri multe, bine păzite și mereu umblate, atât din Ardeal spre Mare, cât și dela Mare spre Ardeal. Pe văile Siretului, Buzeului, Ialomiței, Argeșului, trec acum la deal și la vale, trupe romane, negustori romani, țărani daco-romani și viață dacică, până în adâncurile ei, fără zgomot și fără pompă, se face viață romană".

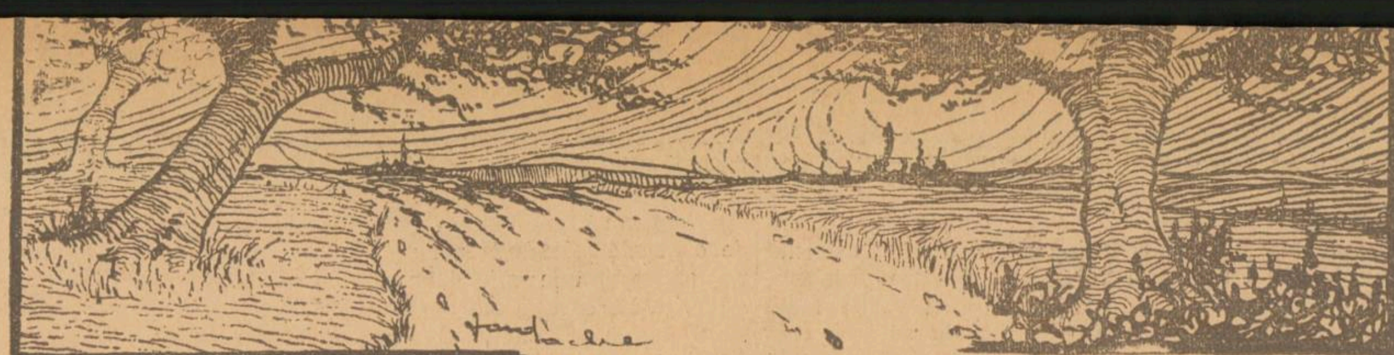
Rezultatele pentru Dacia în antichitate a operii de arheolog și istoric a autorului, de pe urma activității sale de pestte 18 ani, cuprinsă în lucrările al căror rezumat am încercat să-l schițez mai sus, îmi fac, fie-mi îngăduită o comparație: puternica impresie a unor întinse ținuturi, mai înainte ascunse subt ape, iar acum, prin hărnicie stăruitoare și îndelungă, peste adversități și pierderi ireparabile, — și o pricepere științifică la înălțimea vremii de față, — prefăcute în tot așa de întinse lanuri, împodobite de roadă și încredințate spre folosință și rodnicie tot mai multă și aleasă generațiilor viitoare.

Să trecem însă mai departe și să vedem cum se lămurește și evul nostru mediu în lumina a două lucrări, de un bogat cuprins, nou apărute.

(Urmează)

1) V. Adevarul Literar No. 162

No. 26...

Dacă faptul că pătrundem în durerea altuia ne satisface curiozitatea vecinic doritoare de noi senzații, o bună parte din ea, se transmite în sufletul nostru sguduindu-ne, mai mult din cauza tendinței de substituire care ne stăpânește, decât dintr'un sentiment altruist.

Totuși, această comunicare a sufletului nostru cu un suflet străin, necunoscut și numai o clipă întâlnit, ne face impresia pe care o adiere caldă o dă unui corp înfrigurat, iar acestei stări binefăcătoare i s'a zis: **compătimire**.

Se mai zice că nu putem compătimi, decât pe acei, a căror dureri le-am simțit...

S'ar părea că așa este, însă groaza ce ne cuprinde în fața uneia necunoscute, ne face să fim adesea, **mai alături** cu sufletul de cei loviți de ea, decât de acei a căror dureri le-am suferit, căci **necunoscutul** ne înfricoșează...

Fără îndoială că prin firea noastră, nu apreciem un bun decât după ce l'am pierdut...

Tendința cea mai pronunțată a individului, este libertatea și deși în angrenajul societăței libertatea e încătușată, iluzia însă ce ne silim să ne-o facem că suntem, ne satisface îndeajuns.

Cu sufletul înfrigurat, am pătruns într'o fermecătoare zi de toamnă, cu un cer senin, un soare desmerdător și o bogăție de colorit, ce numai în această vreme se poate vedea, în cetatea celora ce de mult nu s'au mai încălzit la razele binefăcătoare ale soarelui, nu și-au mai alintat ochiul privind minunățiile firii într'un luminiș albastru, limpede și liniștit, ca ochii strălucitori de copil.

Tunelul, acest purgatoriu care desparte raiul pământesc de adâncimile infernului, m'a cutremurat de groază.

Pe nesimțite, căci mi-l închipuiam infinit acest drum ce ne afundă în măruntaele pământului, m'am deșteptat în lumea cealaltă.

Un cer plumburiu, presărat de câteva stele sclipitoare, galerii nesfârșite susținute de picioare uriașe, din cari aveam posibilitatea să privim norodul acela da oropsiți pe care-i vedeam ca pe niște furnici automate, căci fiecare lovitură de ciocan, nu era determinată de voința de a lovi, ci obicinuința fiecăruia de a-și **îndeplini această unică datorie...**

Ce prilej pentru un adânc cunoscător de suflete, să citească aceiași durere, în chip deosebit scrisă...

Unii, abrutizați de ea, lovesc în neștire în sarea ce se desprinde anevoie, privind cu ochi indiferenți spre curioșii blazați de durerile de pe pământ, cari au scoborât în adâncul lui, pentru a vedea pe acei ce au fost cândva și ei oameni să capete astfel noi senzații...

Alții, privesc cu pizmă spre acești fericiți, ce au fugit de lumina soarelui, numai din capriciul **de a schimba**.

Alții, cu o durere adâncă, căci fiecare vizitator aduce cu el un suflu din ceeace ei au avut și pe care n'au apreciat-o îndeajuns, nebănuind că o vor pierde și astfel dorul de libertate, le încolțește mai adânc în suflet.

Alții cu îndârjire, căci fericirea celor liberi, pare a sfida nenorocirea lor.

Intreaga gamă de suferințe omenești, de simțiminte și de doruri, o ai subt ochi într'o clipă, adăpostită de bolta fumurie a unei saline mărețe...

Dacă încerci să le adresezi un cuvânt, pizmuitorii îți răspund cu ură, revoltații cu îndrăzneală, inconștienții cu un râs dobitocesc, care te înfioară, îndurerații sunt singurii cărora le place să vorbească, să spună tuturor că nu sunt vinovați...

Din toți acești nenorociți, cari fără îndoială, sunt victime ale eredităței sau împrejurării lor, acela care interesa mai mult, era No. 26, în ochii căruia se întrezărea lumina nădejdei că în curând va fi liber...

Inalt, cu noapte adâncă în privire, o cută de durere în colțul gurii, el părea un erou satisfăcut de fapta lui, măreț când o povestea, cu un graiu ce te îmbia să-l crezi, cu o sinceritate ce nu suferea îndoială...

N'a așteptat să-l întreb, ci cu o ușurință care dovedea că de multe ori repetase această duioasă povestire, începu cum de atâtea ori o făcuse: „Aveam 21 de ani și până la vârsta aceea nu cunoscusem altă dragoste decât vioara și băiatul, frățiorul meu, pe care-l iubeam ca pe lumina ochilor.

Dintre toate fetele din sat, numai Mioara era pe placul meu, căci avea ochii ca seninul, mijlocul să-l cuprinzi cu o mână, un păr bălai ca grâul, gurița roșie și îmbietoare și peste toate era duhlie cum alta nu mai este.

Mă uitam la ea cu drag, dar n'ași fi îndrăznit vreodată ca un gând ascuns, să mă mâne către dânsa.

Viorel, copil zburdalnic și alintat, cu ochii lui scânteetori, cu glasul de privighetoare, cu tinerețea ce nu cunoaște frâu, avea doar 16 ani, îi furase mințile, iar eu fratele și părintele lui, căci îl crescusem și-l îngrijisem de mic copil iubindu-l cum îmi iubeam vioara, nu aveam alta de făcut, decât să mă bucur de fericirea lor și să-mi stăpânesc pornirile, cari adeseori nu-mi dau răgaz să mă odihnesc noaptea.

Indrăgisem în schimb cu mai mult foc vioara, care acum tremura în mâinile mele și întreg satul își uita nevoile, ascultându-mă.

Viorel, deși frumos ca o zi de vară, iubit ca un copil și pizmuit ca un împărat, avea boala cea mai grea din câte-s pe pământ, își temea logodnica, stricându-și fericirea și amărându-i zilele.

Numai în mine avea încredere și când era nevoit să lipsească din sat mergând cu taraful într'alt loc, mi-o încredința ca pe o comoară, cu lacrămi în ochi, mă ruga să n'o părăsesc o clipă.

Avea dreptate, căci era o minune și ochii tuturor râvneau la dânsa.

Ea îl iubea pe Viorel, fermecată de glasul lui fără de seamăn.

Vroia însă cu orice chip, să-l desbare de boala ce-i rodea inima.

Odată, când el plecă și mi-o încredință cu rugăciunea ferbinte de totdeauna, căci răutăcioșii îi strecurase vorba ce-l înebunise de durere, spunându-i cum că ea s'ar uita cu drag la băiatul popei, un coconaș venit din București.

Ea crezând că de va face șagă îl va lecui de boala lui uricioasă, mă scoase din minți pe mine și m'am învoit să-i urmez hotărîrea.

Știam că Viorel se va întoarce înainte de înoptare.

Am lăsat-o pe ea să înjghebe cum va crede cursa, căci șiretenia ce i se citea în ochi, o făcea așa de frumoasă, așa de îmbietoare, că nu mă mai săturam privind-o.

De mi-ar fi cerut inima, cu drag mi-ași fi spintecat pieptul să i-o dau, numai s'o mai pot privi așa mulțumită cum era în clipa aceia.

Mă luă de braț, era caldă, fragedă și privindu-mă în ochi, îmi zise cu drăgălășie:

„Să mergem în pădure, să ne afundăm în desiș, căci am rugat pe Gheorghe, când o veni Viorel, să-i spuie că m'am dus să culeg mure cu băiatul popei, cuconașul cel înfumurat, ce mă privește mândru prin ochelari. Mă gândesc ce haz o să facem când el va veni furios să ne omoare.

„De nu se lecuește nici după această păcăleală, atunci... n'am avut noroc" și zicând acestea mă strânse de braț cu putere și ne afundarăm în pădure.

„Tu ai suflet mai bun ca Viorel, dacă ași fi logodnica ta, nu m'ai chinui ca dânsul, el nu mă iubește..."

Un cuțit fierbinte mi-a străbătut prin inimă, era prima dată când apropierea unei femei, mă făcuse să-mi pierd mințile.

Am îmbrățișat-o și gura ei ca cireașa m'a ispitit într'atât, încât în neștire am sărutat-o cu patimă...

Fără să-mi dau seamă de ce, am simțit că mi-a lunecat din mână căzând grămadă la pământ. Când am ridicat ochii, am văzut pe frate-meu cu privirea sălbatică, gata să mă ucidă, blestemându-mă.

M'am simțit așa de vinovat de fapta mea, că am început să alerg ca un nebun și ajuns în sat, m'am dus la jandarmărie unde am strigat în auzul tuturor:

„Eu am omorît pe Mioara, e în pădure, Viorel e lângă ea, nebun de durere, nu-l credeți ce vă spune". Am fost numai decât arestat. Mi s'au pus lanțuri la mâini și la picioare, eram doar ucigaș.

Am petrecut cea mai fericită noapte din viața mea. Pe buze simțeam sărutul cald al Mioarei și în inimă mulțumirea că făcusem o faptă bună.

Dacă n'am fost eu acela care lovisem, purtarea mea a făcut pe Viorel să ridice cuțitul asupra iubitei lui. S'au făcut cercetări. Viorel susținea că el a omorât-o, eu strigam sus și tare că eu sunt criminalul.

Indoiala încolțise în sufletul jandarmului. S'au dus la patul ei, ca s'o întrebe. Ea nu mai putea rosti nici un cuvânt. In clipa în care și-a dat duhul, m'a strigat pe nume.

Aceasta i-au îndreptățit pe cei ce făceau cercetările să creadă că eu sunt ucigașul. M'au judecat, m'au condamnat la muncă silnică pe 20 de ani și când am intrat aici, subt această boltă cenușie pe care atunci o ajungeam cu capul, am adus cu mine sărutul cald al Mioarei, pe care-l simt și acum după 20 de ani și mângâierea că ea m'a iubit o clipă, căci a murit strigându-mă pe nume.

Două lacrămi i s'au rostogolit pe obraz și privind cu durere în trecut și cu bucurie în viitor a încheiat povestirea:

„Mai am două luni și voi fi iarăși liber. Rog cerul să nu-mi răpească fericirea de a trăi cel puțin o zi neîncătușat. Ajuns în sat voiu săruta țărâna ce adăpostește frumosul ei trup, cu acelaș foc cu care am sărutat-o în seara aceea"...

La ieșire din saline, cea d'întâiu licărire de lumină mi-a pătruns adânc în suflet, simțind bucuria pe care No. 26 o va avea peste puțin și trista lui poveste m'a urmărit multă vreme, ajungând la credința că: o rază de speranță, o amintire scumpă și satisfacția de a te fi sacrificat pentru ființa iubită, îți dau posibilitatea să trăești în întunerec, căci sufletul ți-e scăldat de lumină...

PAULA PETREA

Singurătate

Cum intru în odae tăcerea mă 'npresoară:
Pe masa mea de lucru tictacul de ceasornic
A înghețat.
Volumele — de-avalma — stau încremenite
Și filele 'ncepute și veșnic nesfârșite,
Portretele amuțite 'n cadre —
Ai zice că pe patul meu alb
E un cadavru.

Sunt singur . . .
Sunt singur și mi-e teamă de mine însu-mi.
Ce sunt?
O inimă ce bate
Intr'un cavou pustiu,
Un suflet ce se sbate
Intr'o ruină rece,
Un ochiu veghiând
Ca o candelă
Intr'un templu din mijlocul pustiei . . .

Mi-e dor de mulțime,
De râsete cu hohot . . .
Deschid grăbit fereastra
Și vuetul de-afară
Mi-aduce iar aevea
Frematarea vieții.
Mă simt mai bine.
Ce răcoros adie vântul . . .
Și ce proaspăt miroase pământul !.

New-York 1923 — **LEON FERARU**

* * *

Pe drumuri basarabene

(Din însemnările locot. Radu Baldovin)

9 Mai 1918

Coloana regimentului aluneca încet, învăluită în praful drumului de ţară.

Nemărginită oboseală. Soldaţii puţin încovoiaţi de raniţi, erau tăcuţi. Cu ochii umbriţi de valul de praf, priveau înaintea lor fără ţintă. Unii poate nu se gândeau la nimic. Alţii poate vedeau înaintea lor un culcuş străin, în care îşi vor odihni trupurile istovite, visând căsuţele lor albe, ninse de petala florilor de salcâm. E Maiu.

Doruri sterpe. Drumuri lungi. Câmpuri fără de hotar. Departe un vultur de stepă plutea înfrăţindu-se cu zarea. Amurg. Razele roşietice ale soarelui, aruncau pe câmpii o undă de tristeţe şi pe faţa unui camarad de lângă mine, căzură cu lumini de bronz. Erau razele aceluiaş soare care odinioară, luminase poate feţele de bronz ale legionarilor romani.

Oboseala picură plumb în noi. In zare nici un sat.

— Domnule locotenent, mai e mult?

Era ordonanţa mea.

— Nu, Simioane, vre-o cinci kilometri.

— Dar nu se vede nimic.

— Satul e într'o vâlcea.

Urmară iarăşi clipe de tăcere. Din când în când, vreunul îşi sălta raniţa în spate. Calul meu cu gâtul descordat, păşia şi el încet şi-şi scutură coama lui neagră. Cât cuprindeau ochii, nu se zărea nimic. Câmp. Linişte. Umbre de înserare. De odată sufletul nostru tresare. E în liniştea asta şi în umbrele molatece de înserare, ceva din trecutul nostru. E ceva ce ne e drag. E amintirea Bărăganului şi a câmpiilor ialomiţene. Şi acolo, era o linişte dulce, când cădeau umbrele înserării.

O voce îmi rupse firul gândurilor.

— Se zăreşte satul.

Dintr'o vâlcea pe marginea unui lac [illegible] pudrate de rugina înserărei, răsări satul Curci.

* * *

Târziu ne găsirăm culcuşurile. Era un sat străin.

Câinii lătrau în noapte.

Soldaţii luară masa. Apoi se risipiră prin case. In curtea unde cantonam eu, câţiva stau la sfat pe prispa casei. Vorbeau încet, ori poate nu vorbeau de loc. Era sfatul sufletelor. Era aceiaşi şoaptă a sufletelor care o bănuiai în tranşee, când în aşteptare îi vedeai cu ochii ţintă înainte spre duşman, şi se gândeau la căminul părăsit şi când poate judecau şi atât zadarnic şi deşert zbucium omenesc. In mintea lor nu se lămuresc încâlcite probleme economice şi isvoare de răsboi. Ei au crescut între duşmani şi răsboiul e o fatalitate pe care îl primesc cu resemnare stoică. In sfatul sufletelor lor în seri de linişte, e cântecul trudei, e întreaga tragedie omenească. E trecut şi viitor. E dor şi năzuinţă e resemnare. Şi mai ales resemnare.

Era sat străin, şi câinii lătrau în noapte.

In prispa casei era sfatul sufletelor camarazilor mei. Am trecut pe lângă ei fără să-i tulbur. Simion era lângă mine. Venise să mă ducă la popotă.

— Unde luăm masa.

— Cei de la obuziere care cantonează aici în sat, au invitat pe ofiţerii noştrii la popota lor la Cazino.

— Mai e mult?

— Nu, ajunserăm, d-le locotenent.

In cazino era zgomot şi veselie. Erau şi câţiva musafiri din sat. Un taraf de lăutari cânta. Ordonanţele serveau masa.

Glume. Poveşti. Vin bun. Alături de mine la masă o rusoaică plinuţă, văduvioara unui învăţător din sat. O clipă părea, că nu mă puteam împăca cu atâta risipă de bucurie. Mi-amintii de prispa aceia de casă străină, de sfatul sufletelor camarazilor mei, de umbrele lor triste şi ochii mei poate priveau străini bucuria altora. Văduvioara se uită la mine mirată:

— Eşti obosit de drum?

— Mă iartă... Aveţi dreptate să fiţi veseli.

Inchinai un pahar cu vin:

— In cinstea dumitale.

Văduvioara surâse. Surâs dulce. In obrazul drept avea o gropiţă. Ochii albaştri luminoşi.

— E bun vinul. Incep să uit oboseala şi stând lângă d-ta m'au prins iar amintirile. Surâsul d-tale 'mi-aminteşte de ceva îndepărtat din târgul nostru de pe Ialomiţa şi de cârciuma lui Moş Vişină de la Răscrucea Caprii. Ai şi d-ta sufletul cald. Ai în ochi ceva din nostalgia care creşte ca o floare în sufletele câmpiilor noastre arse de soare. E bun vinul. Pe vremea asta la noi înfloresc salcâmii şi dorurile rup din noi păgâne. Războiul l-am uitat. Am uitat toate durerile lui. Ii păstrez numai amintirile bune. Azi când mă gândesc înapoi, îmi pare că am trăit un basm, nu o realitate. Din tot războiul de sigur însă partea cea mai frumoasă au fost clipele de linişte când aşezat pe bancheta tranşeei visând, uitai moartea care te pândea dincolo de sârma ghimpată şi uitând toate, te vedeai acasă... Când faci teorii abstracte greu înţelegi dragostea de ţară. Dar totdeauna teoriile de pace socială sunt utopii pentrucă viaţa-i luptă şi omul şi popoarele sunt rele, pentrucă trebuie să trăiască luptând... Surâzi. D-ta trebuie să ai totdeauna dreptate când surâzi. Nu? Surâsul d-tale e de vină, că îmi alunecă vorba pe drumul dorurilor şi gândurilor mele...

De odată viorile ţipară violent şi o voce adâncă, sălbatecă de patimă începu un cântec nou.

Cel ce cânta era un ţigan cât uşa, cu pieptul de urs, cu părul de tăciune, creţ şi cu ochii cât pumnul:

„Când eram pe Ialomiţă...

Era un cântec nou. Era cântecul dorului de ţară. Mă uitai la ţigan. Mi-era drag. Mi-s dragi ţiganii lăutari. E o legătură fatală în viaţa noastră comună. Ei sunt slujitorii sufletelor noastre. Ei tămăduiesc şi aprind sufletele noastre...

Visam. Pe mâna mea simţii o mângâiere caldă. Tresării.

— Ţi-e dor? Cum ţi-aş stâmpăra dorul! — Şi ochii văduvioarei îmi priviră adânc sufletul.

Stăturăm apoi alături tăcuţi!

Şi 'mi-adusei aminte... 'Mi-adusei aminte de sufletul câmpului nostru, de o poveste — povestea mea sau a altora, — de povestea cârciumelor de pe Bărăgan, cu hoţii de cai şi cu hangiţele acelea durdulii, ca sufletul omului vesel. Mi-adusei aminte de nopţile petrecute cu cânile de porfiriu, în faţă, şi de Stănică lăutarul, care şi el era cât un urs şi avea şi el părul vâlvoi şi ochii negri de drac...

Stănică Lăutarul! Câte doruri n'ai alinat, şi câte nopţi nu ne-ai tulburat, tu credincios slujitor al sufletelor noastre! In cinstea ta Stănică, în cinstea arcuşului tău, în cinstea sufletului tău de hoţ de cai şi de hangiţe, închin un pahar cu vin bun, amintindu-mi cu drag de cârciuma lui Moş Vişină dela Răscrucea Caprii...

Aici îmi tulbură sângele în care port capriciul nostalgicelor noastre zări, un praf ca şi al tău şi buzele mele şoptesc de dragoste unei văduvioare din stepa Bugeacului, amintindu-mi toate dragostele mele din târguşorul nostru mic şi pierdut în zări....

10 Mai
„Fântâna Zânelor"

In zori de zi, calul meu mă ducea pe lângă coloana de marş, în bătaia vântului rece de dimineaţă.

Inaintea noastră stepa, în sufletele noastre amintirile. Şi era căldura văduvioarei ce mă mângâiase şi erau şi ecourile cântecelor ţiganului acela, care-mi vrăjise sufletul...

— Locotenent Baldovin!

— Ordonaţi, d-le Maior.

Mă apropiai.

— Dragă Baldovine, stai lângă mine. Mi-e urât şi nu sosim de cât după prânz.

— Dar trupa, d-le maior...

— Te rog, sunt trist azi. Uite...

Imi arătă o scrisoare. Maiorul V. era bucureştean. Slab, ascuţit, capricios şi bun. Un adevărat bucureştean.

— Ce scrisoare?...

— Tristă Baldovine. Noroc că mă bate vântul în faţă şi mă răcoreşte, altfel aş ţipa de durere.

Maiorul netezi cu mâna gâtul calului. Era un admirabil cal englezesc. După puţin spuse:

— Aveam dreptate când spuneam, că mai bine iubesc caii, de cât femeile.

— Ciudată apropiere. Deocamdată mi se pare că iubeşti o femeie...

— Nu, o urăsc.

... Şi maiorul începu să-mi povestească dragostea lui, iar eu priveam peste câmp şi mergeam alături de el tăcut.

11 Mai
Furmanea

Intrarăm în sat la nămiezi. Era un sat moldovenesc, bucuros de oaspeţi.

Primarul ne spuse:

— Azi avem târg de cai. Nu poftiţi să-l vedeţi?

Era un soare cald. Intrarăm pe uliţa care da în piaţa satului. De departe se auzia o lărmălaie neînţeleasă, şi târgul de cai avea un aspect bogat. Din tot ţinutul Ismailului şi al Cetăţei Albe venise lume. In mijlocul târgului văzui un colos de armăsar, care din când în când se ridica în două picioare şi necheza. Erau aici ţărani iubtori de cai, cari în gospodăria lor mică, se îngrijeau să aibă unul sau doi, cari să le facă fală.

Târziu după masă împreună cu Maiorul V. chemaţi de primar, ne duserăm la el acasă. Erau şi câţi-va oameni din sat. Erau faţa vesele. Venirea ostaşilor noştri îi bucurase. Era probabil în ei nădejdea unei vieţi mai bune.

Un ţăran ne arătară un cal slab, mic, cu coastele de parcă înghiţise un butoi cu cercuri. Il cumpărase în târg. Zâmbind sub mustăţi ne spune, arătând la vre-o două-zeci de paşi gardul dela grădină înalt de un stat de om:

— Vedeţi gardul cela! Il sare. Dar numai pentru vin.

Ceilalţi săteni zâmbiră şi ei. Iar noi priveam neîncrezători pe ţăranul care îşi răsuci mustăţile negre şi încălică dintr'o săritură pe cal, care strâns în frâu şi cu muşchii încordaţi, ne păru acum frumos.

Călăreţul îi şueră odată sălbatec şi calul într'o clipă ajuns în faţa gardului dela grădină, îl sări.

— Nu sări d-le Maior. Dar i-am şoptit la ureche, că o să bem puţin vin şi m'a ascultat...

Intrarăm apoi în casă. E o odaie curată, scoarţe basarabene, cu stilizări de crengi de copac şi păsări şi pe peretele din fund în cadre negre, defuncta glorie a Romanovilor, cu toate odraslele ei.

Ii întrebai:

— De ce ţineţi portretele astea?

— Sunt împăraţii!

— Bine, dar nu sunt ai noştrii.

Primarul păru puţin încurcat. Iar eu mă gândeam la mintea lui simplă ca şi-a altora ca el. „Sunt împăraţii!" Era în vorba asta tot fetişismul de care e capabil un popor. In viaţa lor simplă ei au nevoie de idoli, ei vor farmecul legendelor. Şi „împăraţii" aceştia cu hainele lor de purpură, erau pentru ei o legendă mai nouă, dar care le umplea un gol. Cine mai putea vorbi sub moscovita oblăduire de cucernicele figuri ale voivozilor Dragoş şi Ştefan... Pe aceştia asupririle străine i-au acoperit cu un văl de uitare şi le-a dat în loc idolii altora.

Era în răspunsul ăsta rezultatul tragediei unui veac de jug străin.

Ar trebui pe aceste plaiuri să redeşteptăm amintirea gloriei străbune. Ar trebui prin sufletele oamenilor de aici să facem să treacă alaiul voivozilor cu toată vraja legendară a trecutului.

Ne despărţirăm târziu în noapte. In faţa cănilor cu vin şi în liniştea solemnă a sărbătoarei sufletului, care se redeştepta, le povestii istoria pământului acesta cu durerile şi bucuriile lui. Le amintii de gloria moldoveană şi de atâtea sângerări pe hotarele acestea dinspre răsărit.

LIVIU OPRIŞ

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

Cărţi şi Reviste

MAXIM GORKI: *Souvenirs de ma vie littéraire (trad. de Grammont)*, Editions du Sagittaire, Paris, 1923.

Apărut de curând, noul volum al lui *Maxim Gorki* continuă „Ma vie d'enfant" şi „En gagnant mon pain". Dar dacă în celelalte două opere Gorki stă în planul întâi, în acesta de-al treilea autorul este mai puţin vizibil. Talentul lui stărue, în acest din urmă volum, să dea o serie de admirabile portrete. Cineva şi le-ar putea închipui reprezentând figuri mari din scriitorimea rusă, dintre artiştii sau muzicanţii timpului, cu cari Gorki să fi fost în contact intelectual. Dar lucrurile stau altfel: autorul a rămas îndrăgostit de acelaş proletariat, de aceeaş turmă a declasaţilor, a revoluţionarilor convinşi, a vagabonzilor idealişti, şi a unor tipuri, pe care franţuzul le-ar numi „va-nupieds" şi pe care le întâlneşti la toate răspântiile ţinuturilor ruseşti.

Ceeace este curios în această lucrare nouă a lui Gorki este faptul că nu găseşti nicăiri vorbindu-se despre ţărani, despre mujicii ruşi, în care el nu află nici o încredere. In sensul acesta este edificator un singur pasaj: *„Se pare că toţi aceşti oameni din sate trăesc între ei ca orbii, că au totdeauna teamă de ceva, că n'au nici odată încredere unii în alţii. Parcă ar sta lupul între ei"*... Este în toată această atitudine sufletul lui Maxim Gorki întreg, cu conduita fixată de împrejurările şi mizeriile nenorocitei lui vieţi.

Dacă majoritatea tipurilor descrise sunt dintre cele amintite mai sus, Gorki ne lămureşte în plus prietenia avută cu romancierul Korolenko, mort mai acum vre-o doi ani. Era între aceşti doi oameni trăsura de unire a unor suflete menite să se înţeleagă şi să se iubească.

Mai puternică decât „confesiunile" lui *Jean Jacques Rousseau* sau decât „Le fils de la servante" a lui *Strindberg*, autobiografia lui Maxim Gorki poate lua loc în orice bibliotecă, fie ea cât de redusă sau încăpătoare, fiind plină de un admirabil simt de observaţie şi de pătrundere sufletească a celor umili prin propria lor viaţă sau prin rigorile regimului ţarist.

ALMANACHUL ŞCOLARILOR PE 1924 este al doilea almanah pe care-l reprezintă publicului „Adevărul şi Dimineaţa". Dacă literatura copiilor a fost mai acum câţi-va ani bogat reprezentată, anul din urmă n'am avut de înregistrat mai nimic. Câte-va cărţi, apărute la „Cartea Românească", alcătuite în goană şi acelea şi urmărind mai mult câştigul material decât cultivarea conştiinţei celui mic, nu pot fi menite opere cărora să le cunoaştem o egală frumuseţe de suflet.

Şi totuşi se mai poate scrie pentru copii. Şi astăzi încă e mai multă nevoe de o literatură a copiilor. Intrigurarea continuă, tumultul vieţii de după răsboi, goana nebună după câştigarea unei existenţe la unii, după grămădirea de bogăţii la alţii, au făcut ca această parte însemnată din scrisul de totdeauna să fie aproape uitată. Pentru sufletul copiilor nu se mai îngrijeşte nimeni. Iată de ce la Crăciun sau Anul nou, în loc de o literatură plăcută, li se dă şcolarilor numai ceeace încântă ochii: jucării. Jucăriile pot fi la unii copii ceva care să le desvolte inteligenţa, la alţii ceva distractiv, la unii un motiv de ceartă, la alţii nimic. Literatura însă, pentru vârsta când copilul începe să buchisească, este o binefacere şi e păcat să-l lipsim de aceste bucurii, cu care am putea foarte uşor să-i deprindem. Odinioară d-na *Elena Farago* scria pentru copii cum nimeni n'a scris la noi. Astăzi nu se mai scrie aşa.

„Almanahul şcolarilor" vine să împlinească în mare parte acest gol. Scrisul d. *Teodor Castrişanu* şi *Moş Grigore Sfătosu*, pe cari-i cunoşteam din „Dimineaţa copiilor" (pagina de Duminică) nu numai că aduc contribuţia lor dar dă un almanah alcătuit după toate cerinţele sufleteşti ale şcolarilor. Versurile şi proza sunt rotunjite cu grijă, desemnurile instructive şi alese cu gust.

Il recomandăm cu plăcere părinţilor care vor să dea copiilor o lectură plăcută şi folositoare.

LES NOUVELLES LITTERAIRES (29 Dec. 1923) aduce un număr de Crăciun bogat, cu amănunte şi date asupra obiceiurilor de Crăciun în Franţa şi provinciile ei precum şi asupra unora dintre obiceiurile ţărilor streine: Rusia, Spania, Scandinavia, Germania, Italia, Anglia, România; obiceiurile acesteia din urmă sunt descrise de către d. *P. Sergescu* într'o franţuzească proaspătă, vioae. Un articol al lui *Jacques Calmy* pune în lumină personalitatea lui *Bernard Shaw Frédérich Lefevre* în „Une heure avec M. Pierre Lasserre" smulge criticului informaţiuni asupra tuturor mişcărilor literare.

Ceeace este interesant, acum în atmosfera sărbătorilor, este articolul lui *Noel Sabord* despre „Crăciunul popular francez". După ce face un istoric al obiceiurilor, dela primele manifestări în limba franceză şi până mai în zilele din urmă, Noel Sabord constată că, dintre marii poeţi ai Franţei, *Moréas, Verlaine* şi aproape întreg simbolismul până la *Tristan Klingsor*, toţi au primit influenţe din aceste manifestări ale poporului; unii împrumutând măcar acel misticism religios pe care ni-l poate dovedi mai precis Moréas şi în parte Verlaine.

Un erudit ca *La Mannoye* a încercat şi a reuşit să imite aceste cântece vechi în cartea apărută de mult „Noëls bourguignons". Reproducem unul în care, pe lângă faptul cunoscut, ni se arată tot spiritul, toată verva maliţioasă a lui La Monnoye:

Lorsqu'en la saison qu'il gèle,
Au monde Jésus naissait,
L'âne et le boeuf l'echanffaient
De leur souffle dans l'ectaule,
Que d'anes, de boeufs, je sais
Qui n'en auraient pas tant fait.
On dit ces pauvres bêtes,
Voyant le ponpon si doux
Se mirent à deux genoux,
Humblement baissant la tête,
Que d'anes, de boeufs, je sais,
Qui n'en auraient pas taut fait.
Mais le plus beau de l'histoire,
Ce fut que l'âne et le boeuf
Ainsi passèrent tous deux
La nuit sans manger ni boire.
Que d'anes, de boeufs, je sais,
Couverts de panne et de moire,
Qui n'en auraient pas tant fait,
Que d'anes, de boeufs, je sais,

CELE TREI CRIŞURI (Nov. Dec. 1923) ne soseşte dela Oradea Mare cu întârziere. Colaborează la acest număr d-nii dr. *Cassin Maniu, Al. T. Stamatiad, G. Rotică, Vasile Savel*. O nuvelă cu mult umor de d. *I. Dragoslav* şi versuri de d-nii *George A. Petre, Iustin Ilieşin, V. Corbasca, George Vâlcevidea, Savin Constant* şi *Dem. Gâlman*. Mai răsărită este poezia d-lui Savin Constant („Se revarsă zorii cântecelor mele") în care dacă nu găsim realizarea vreunei idei, întâlnim totuşi o expresiune mai nouă, mai plastică. Cronica mai bogată decât de obiceiu aduce, pe lângă note şi informaţiuni asupra faptelor literare şi artistice maghiare, câteva rânduri de adevărată revoltă asupra mutilării limbii româneşti în provincia alipită. Lăsăm loc cronicarului să ne spună cum stau lucrurile:

„Limba românească scrisă în noile provincii nici n'o putem recunoaşte. E o batjocură şi o sfidare. Nu ne gândim la publicaţiile româneşti, vorbim de traducerile din ungureşte ca: afişe, filme de cinematograf, etc... Aceste traduceri nu sunt făcute de oameni competenţi, ci de orice venit. Fiecare ungur sau altcineva, dacă se încumetă să îngâne câteva vorbe româneşti, crede că e în stare să facă şi traduceri în această limbă. Nu tăgăduim, poate, bunăvoinţa acestor oameni, dar ar trebui convinşi că orice certat cu gramatica, sau străin de ea, e chemat să tacă şi traduceri"...

SAPTAMANA *muncii intelectuale şi artistice* (5—12 Ianuarie) Cele două numere apărute până acum pun odată mai mult în evidenţă nenorocita stare a intelectualilor în această ţară, în acest oraş, mai ales, al bogăţiei şi al luxului. Răsboiul, care a distrus valori şi capitaluri, a creat numai capitaluri. Valorile existente, nu au fost create — cum se întâmplă, de obiceiu, aiurea — ci s'au creat ele-însile fără măcar acea recompensare meritorie care să-i înlesnească nu un trai pe roze, cu fazani fripţi la tavă şi cozonaci, dar mulţumirea unei vieţi tihnite, atât cât îi permite interminabila muncă de intelectual. Unui om care-şi poartă de dimineaţă până'n seară spinarea încovoiată de chinuitoarea muncă dela birou, căruia îi zac acasă copiii de scarlatină şi de toate molimele cuibărite în acest ciumat oraş—capitală, i se dă în schimb doar o ripostă obraznică: *N'am! N'am pentrucă am de întreţinut atâţia samsari şi întreţinute politice cu ajutorul cărora învârtesc neruşinatele afaceri din ţara asta!. N'am pentrucă trebue să cumpăr cu banii munciţi de voi muşamale întinse ca să acopăr tot ceeace nu trebue să cunoaşteţi voi!... Şi ţara e mare, muşamaua trebue să fie şi mai mare. Pentru voi am bătut milioane de medalii de tablă, care vă vor arăta, la timp, recunoştinţa mea.* In faţa unor asemenea insulte gândul, bietul gând al intelectualului, se întoarce flămând şi plin de scârbă.

Incercarea poetului *Camil Petrescu* trebue ajutată. Ne trebue o cât mai grabnică unire a tuturor asociaţiunilor profesionale, pentruca o voce mare şi sonoră să poată cutremura laşitatea potentaţilor. Asistăm la dezagregarea intelectualismului, vom asista curând la pieirea lui. Şi nu e bine să ajungem până aici; pentrucă ţara nu trăeşte numai prin creerul îngust al marelui om de afaceri.

GEORGE BAICULESCU

Mi-s ochii obosiţi...

Mi-s ochii obosiţi de-atâtea
Privelişti minunate. Gândul
Abia de le mai poate cerne
Demult, deatâţia ani, de-a rândul...

Sânt mări albastre, liniştite
Şi mări ce fierb, mări de cenuşă
Pe care fulgerele dese
Işi poartă spada jucăuşă..

Pe lacuri vesele, cu valuri
De 'nflăcărată ametistă
In dimineţi de primăvară
Eu mi-am purtat privirea tristă..

Cu Odiseu, pribeag, visat-am
In largul mărilor eline
Şi-am plâns pe dealurile sacre,
Pe colonadele 'n ruine...

Mi-e sufletu 'ncărcat de-atâtea
Cetăţi de piatră minunate,
De-atâtea chipuri zugrăvite,
De-atâtea statui desgropate...

De tine, numai, nici odată
Privirea-mi n'o să obosească
Iar sufletul mi te-aşteaptă veşnic
Imens şi gol,—să te primească!

VICTOR EFTIMIU

* * *

Ingenunchere

Astăzi
Mi-a plâns în suflet noaptea
Lacrima blondă a lunii...
Gândului am prins cunună petalele de umbră-albastră
Şi'n vârful degetelor prinzând
Făclii
Stelele care picau de sus,
Pe iazul amintirilor am căutat adânc iubirea noastră...

Astăzi mi-a plâns în suflet lacrima lunii...
Plopii melancolici
Işi leagănă pe vânt mătăniile de'ntuneric.
Din sghiabul de sub pleoape culeg mănunchi sărutările tale moi,
Şi ca un cioban nebun ce-şi paşte turmele de umbră
Visez la tine căutând sub lună
„Trifoiu'n patru foi"....

E timpul când nebunii râd crucindu-se cu limba 'n cerul gurii.

In mine râsul se rostogoleşte ca bulgării de humă pe-un sicriu,

In umeri vântul mi-a crescut ghirlande mari de umbră
Şi'n suflet simt cum ninge'ncet
Incet
Ca'ntr'un pustiu...

Genunchii mi se frâng şi chem prelung ca'ntr'o odae părăsită.

Din trecutul tânăr adun sfielnic visul
Petale — cu — petale
Acum mi-i sufletul o fluturare mută şi-albă de batistă
Şi'ncovoiat
Pe mâna mea sărut dureros
Amintirea
mânilor tale...

N. Milcu

ÎNSEMNĂRI

Teatrul rusesc

II

Zeci de ani noi n'am ştiut că în Rusia există *o* mişcare dramatică de cel mai înalt interes.

Ne duceam la Paris, unii mai treceam şi pe la Berlin, iar cei mai mulţi ne mulţumeam cu trupele pe cari le trimetea Italia la Bucureşti.

Cui îi trecea prin gând că la Petersburg şi mai ales la Moscova, visători şi cugetători îşi schimbau impresiile, discutau îndelung probleme de psihologie şi viziune teatrală, în care elementul de umanitate al marilor poeţi găsea ecouri de profundă simpatie şi generoasă repercusiune?

In cea mai desăvârşită linişte au lucrat Ruşii minunile lor de artă pentru ca, dintr'o dată violent, ca un torent căruia nimic nu-i poate rezista, să le trimeată în Europa sceptică, apoi uimită, — apoi buimăcită..

Costume furate celor o mie şi una de nopţi, procesiuni lente şi multicolore isbucniri de călăreţi sălbatici, reculegeri aproape religioase, în intimitatea celor trei ziduri, drame interioare jucate în infinite pauze, în tăceri mult vorbitoare, în priviri extatice; erupţiuni de baletiste şi dansatori, vii ca nişte flacări, decoruri aprinse: amurguri pe cupole de aur sau zăpezi albastre, prin ferestruica unei odăi; de la regizorul „Stanislawsky" la „Wsevolod Meyrhold", de la pictorul „Leo Bakst", „Egorof", „Kandintzky" până la ultra-modernul Mac Şagal şi până la actorii Cacialov şi Ghermanova, pe care Berlinul o proclamă azi cea mai mare actriţă a lumii — Ruşii au detronat toate artele, toate învăţăturile şi stăpânesc încrezători şi incontestabil întregul Occident artistic.

Prin lipsa oricărui fel de sistem sau teorie, şi numai prin revărsarea unui suflet fără pereche, generos şi fecund, surâzător şi tragic, îmbătrânit de suferinţe şi copilăresc de speranţe, poporul rus începând cu arta sa proaspătă ca o renaştere, pune temeliile lumii viitoare.

* * *

Excelând în balete, opere, scene fanteziste, neîntrecuţi în comedia realistă, plină de nuanţe — ruşii joacă mai slab drama istorică, gen intermediar, în care fantezia nu poate fi fantezie iar verismul artistic nu poate fi verism complect, fiindcă îi interzice textul.

Am făcut această constatare la reprezentaţia dramei „Ţarul Feodor Ioanovici", cu care Stanislawsky şi-a inaugurat scurta stagiune în ultimul Octombrie la Paris.

Am plecat de la primul spectacol al Teatrului artistic din Moscova foarte contrariat, foarte plictisit că înregistrasem o decepţie.

Căutam s'o explic prin faptul că ruşii jucau pe o scenă cu care nu erau obişnuiţi, fără confortul tehnic, fără instalaţiile de lumină, fără personalul lor de serviciu, fără publicul lor preferat.

Reflexii inutile.

Spectacolul fusese „pompier" în toată plina strălucire a cuvântului.

Şi-am avut confirmarea acestei impresii, chiar a doua zi comparând „Ţarul Feodor Ioanovici", cu fragmentul din „Fraţii Karamazov" jucată de aceiaşi trupă, pe aceiaşi scenă, cu aceleaşi mijloace, pentru un public ceva mai numeros, dar de aceiaş calitate.

Iar a treia seară, la „Livada cu vişini" a lui Cehov, — înfăţişată Duminecă unei săli aproape goale — e neînchipuită indiferenţa publicului şi a intelectualilor francezi faţă de tot ce e nou, de tot ce e străin — mi-am întărit convingerea că repertorul în care excelează ruşii, e comedia contemporană, fâşiile de umanitate smulse vieţii şi trăite pe scenă cu o putere şi un adevăr unice. Invăţaţi să joace teatru modern, cu mijloace simple, ruşii se cred obligaţi să umple tonul şi să cadă în convenţional, atunci când îmbracă vestmântul de epocă.

* * *

Versiunea „Fraţilor Karamazov" nu este cea teatrală, făcută de Jaques Copeau, mi se pare, şi interpretată de trupele franceze. Ca şi „Crimă şi pedeapsă" ca şi piesele extrase din romanele lui Tolstoi, dramatizarea franceză a „Fraţilor Karamazov" e de un mare efect, vecin însă, cu melodrama şi destul de depărtat gândirei poetului.

Aceste versiuni pot emoţiona marele public — care a rămas, vai publicul vechilor melodrame — dar nu redau atmosfera voită de autor.

Textul „Fraţilor Karamazov", prezentat de asociaţia lui Stanislawsky, e mai mult recitarea unei serii de scene: un lector explica acţiunea intermediară, iar actorii spun paragrafele din roman.

Cum le spun însă şi cum le joacă, — iată marea taină. Iată de unde vine renumele de cel dintâi teatru al lumii, acordat de toţi specialiştii, înjghebărei de la Moscova a lui Stanislawsky şi Wladimir Nemirovici Dancenko.

E un ansamblu acordat ca orchestra cea mai minunată; nici o notă stridentă, nici o notă falsă, în interpretare şi în decoraţiune.

(Chiar la „Ţarul Feodor" unde ne-a indispus stilul reprezentaţiei, nu se poate găsi un singur accent străin, o abatere de la unitatea realizării artistice).

Fiecare amănunt e studiat, fiecare atitudine şi cuvânt are tonul just, fiecare privire sentimentul ce-o animă.

Decorul e un perete alb-galben în fund, fără nicio podoabă, o perdea de culoare închisă, în faţă şi care se trage în faţa publicului. Intre ele, mobilierul necesar fiecărui tablou: odaia bătrânului Karamazov, tractirul unde petrece Mitia, sala tribunalului, etc.

Toate sunt simple şi sugestive, iar lumina trimisă din sală prin reflectoare, din dreapta şi din stânga, e bine împărţită şi dă un relief sculptural.

La acest teatru nu există stele, nu se dă nici un fel de preferinţă cutărui actor sau actrite.

Ceiace este pe primul plan, e autorul.

Stanislawsky, marele regizor, a ucis cabotinismul. Iată cel mai mare triumf al artei dramatice.

In ansamblul fără stele al Teatrului Artistic din Moscova, în care Stanislawsky joacă rolul secundar al unei secături din „Livada cu vişine", iar Moscovin — interpretul covârşitorului ţar Feodor Ioanovici — un servitor fără importanţă, există totuşi, un actor care se ridică peste camarazi: e Cacialov. A fost unul din „Fraţii Karamazov", a debitat un monolog, un tablou întreg, pe'ntuneric, lângă o lumânărică.

A vorbit mai mult de zece minute într'o limbă pe care majoritatea publicului n'o înţelegea. Dar n'a fost spectator care să nu-l asculte, să nu-l urmărească, încordat.

Felul de a detaila fiecare frază, de a privi, de-a gesticula, era un adaos de fiecare clipă interesului crescând al monologului.

Cacialov e un vrăjitor. Inchipuiţi-vă un Moisi blond, cu ochii albaştri, cu un surâs bun în privire şi cu mai puţine virtuozităţi aparente. El străluceşte, însă, fără să iasă din orbita celorlalte lumini ale ansamblului. Nu se simte înăbuşit acolo. In atmosfera de camaraderie sinceră, de cordialitate şi de respect reciproc al trupei, Cacialov n'are nevoie să se repeadă la roluri principale, trecând peste colegi, umilindu-i. Nu. Joacă ce i se dă. Nu rolul său era cel principal în „Fraţii Karamazov". Dar l'a adus el la primul plan prin intensitatea simţirei şi-a gândirei sale, prin mijloacele naturale cu cari a fost înzestrat, superioare mijloacelor celorlalţi camarazi.

* * *

In „Livada cu vişini", Cacialov figura alături de Stanislawsky ca interpret al lui Leonida Andrievici Gaef, fratele Limbovei Andreievna Rameoskaya, jucată de soţia răposatului Anton Cecov, autorul piesei, doamna Rnippes-Cecova.

Fiindcă în ajun fusese unul din „Fraţii Karamazov", Cacialov a fost înlocuit — fără nici un fel de supărare — din nici o parte — de directorul trupei.

Ce bine ar fi dacă s'ar introduce şi în lumea teatrală de la noi, aceste relaţii civilizate, frăţeşti, între actori.

* * *

„Livada de vişini" e singura avere ce-a mai rămas Limbovei, femeie bună, cam zăpăcită, cheltuitoare, ce-şi petrece vremea prin străinătate şi se întorcea acuma în casa copilăriei, plină de mobile vechi, înconjurată de vişini înfloriţi, în cari se joacă soarele şi cântă privighetorile.

Primul tablou e cea mai minunată realizare de interior patriarhal, cu ferestrele spre grădină, cu lumea de rude, prieteni şi servitori, cari-şi duc viaţa în încăperile acestea, fiecare suflet cu micile preocupări, cu neantul existenţei sale, fiecare.

Al doilea act — un peisagiu câmpenesc, în care evoluiază femei în rochi de-acum 20—30 de ani, la lumina lunei, e plin de efecte picturale, vrednice de cei mai reputaţi impresionişti.

In actul al treilea e o serată dansantă; în interior, printre sobe şi portrete vechi, amuzante, care ascultă par'că în extaz acordurile unei mici orchestre cântând „Barca pe valuri saltă uşor" şi alte valsuri celebre acum un sfert de veac.

Iată şi ultimul act.. tristeţea casei vândute, părăsite... Privighetorile nu mai cântă, floarea vişinilor s'a scuturat.. Portretele au fost date jos şi în locul lor, a rămas locul, desenul ramei mai puţin prăfuit de cât restul zidului mai puţin înegrit de vreme. Se'nchid obloanele. In casa goală e întuneric. Bătrânul servitor aşa trece ca o fantomă prin odăile pustii.

Undeva cade un ciocan, pe nişte scânduri. Parc'ar bate cineva un coşciug.

Nu, cade securea pe vişini..

O mare melancolie, o mare dezamăgire pluteşte pe această lucrare, ca peste tot ceia ce scriu poeţii ruşi. Nici o rază de speranţă nu licăreşte la orizont. Ai vrea să te agăţi de ceva, într'o nădejde de mai bine, ai vrea să afli un simbol, care să fie mijirea bunului liman. Dar nu-l găseşti.

Fiecare personagiu se plânge de ceva. Fiecare şi-a arătat existenţa. Fiecare vrea să trăiască o viaţă nouă. Dar îţi dai seama că se hrăneşte cu himeră. N'are de ce şi n'are cum să trăiască o viaţă nouă. Visul său e o minciună. După cum e o minciună şi „Livada" de care se desparte plângând nesocotita Limbova: vişinii aceştia nu dau roade decât la doi ani odată şi acele roade nu le cumpără nimeni.

Mai de mult vişinele erau uscate şi vândute în târguri depărtate. Acum însă, nu mai pot fi preparate ca odinioară: s'a pierdut reţeta...

VICTOR EFTIMIU

Contribuţii la istoricul „Junimei" dela Iaşi
Corespondenţa lui D. Petrino cu d-l Iacob C. Negruzzi
publicată de GH. CARDAŞ

IV

Cernăuţi în 14/25 April, 1874

Iubite amice!

Primind binevoitoarea D-voastră scrisoare, mă grăbesc a răspunde şi vă trimet de astă dată patru poesii ale lui Geibel şi anume: *Wie es geht, Rühret nicht daran, O sieht mich nicht so lächelad an* şi *Minnelied*, şi una a lui V. Hugo: *Chants du crépuscule* XXV. Am să vă trimit însă după rînd toate traducerile mele, de vreme ce îmi promiteţi a le tipări în prea onorata D-voastră foae. Dacă veţi avea timp, binevoiţi a compara aceste traduceri cu originalele şi observările ce mi le veţi face la vreme, le voi primi totdeauna cu multă mulţumire, ca de la un amic bine-voitor şi critic competent. De atâta vă şi las plină libertate a corege greşelile ce veţi afla. Ştiu pré bine, că ici, cole, metrul este greşit, însă cred că aceste greşeli sînt cele mai mici. Mă bucur foarte tare de numărul viitor al Convorbirilor şi îl aştept cu nerăbdare ca să-mi văd *de pe pragul morţii* 1) deşi regretez că n'aţi făcut coregerile, care vă par de trebuinţă. — Acum să vă zic, fără compliment cum că Satira II 2) este un cap de-operă şi sînt cu totul de opinia D-lui Slavici; noi nu avem încă în limba noastră asemine alcătuiri şi ar fi bine ca toţi acii carii introduc forme noue să-şi iee de esemplu această lucrare. Fiind-că nu este de ajuns a imita frumuseţi străine fără de a le potrivi spiritului limbei noastre, precum o fac mulţi. Insă cele ce le-a desemnat Boileau în oare-care privire ca tip de clasicitate pentru satiră sînt observate în totul în Satira II şi tot odată ea are caracterul şi originalitatea timpului şi spiritului nostru. Vă pot zice numai: Bravo şi curagiu, aice începe o direcţie nouă, originală şi artistică şi sânt curios ce va zice implacabilul nostru critic de pe totoliul ministerial 3): Oare nu va afla D-sa că numita satiră face mai mult onor literaturei noastre decât Epigonii 4) şi epigramele exametrice însă *de gustibus non est disputandum* şi de atîta eu şi aflu că Mihai Vereanu 5) n'ueste greşit în plan, după cum vă zice D-l Slavici, el are poate defecte, însă defecte de imaginare şi combinare poate, defecte artistice însă nu are ne loc, şi este pentru Români un model de roman; cugetul poate că place sau nu, asta este o altă întrebare. In tot cazul, poate vom mai ajunge încă a mai vedea şi critica criticilor, şi atunci cu bună samă nu vor urma cel puţin nemijlocit după „*Pasteluri*", „*Venerea şi Madona*".

Cu toate că aste m'am bucurat foarte tare de denumirea D-lui T. Maiorescu ca ministru, şi sînt curios ce influenţă va avea D-sa asupra aşa numitei Academii, oare nu va trimite D-sa pe învăţaţii noştri din Bucureşti să meargă să mai înveţe, în loc de a dicta? In tot casul este frumos şi bine că s'a venit şi guvernu Român la conştiinţă, că învăţătura nu poate spori sub direcţia unui general, cât de răsboinic ar şi fi acesta. Să videm acum or de Critica va şi pute pune bine în locul celor rele. Eu o cred şi sintem îndreptăţiţi a aştepta mult bine de la un om ca D-l Maiorescu. Spiritul care îl insufleţeşte este adevărul, şi aşta remâne calitatea cea mai mare. Am căpătat deunăzi cartea D-sale de critici 6), şi deşi poate îl aflu uneori pre sever şi uneori pre indulgent, trebui să mărturisesc că totalul este de mult merit, şi dacă D-sa poate nu este destul poet pentru a ierta detaliuri, totuşi are calităţi străine până acum la noi. Cartea D-voastră de poesii n'o am la mână, fiindcă se ocupă acum un Music (?) cu traducerea în limba armoniei a două din ele, însă când o voi căpăta înapoi, am să cat or de se află în ea şi idila Miron şi Florica, pe carea se vede că din nebăgare de seamă, n'o am cetit....... mi-a plăcut mai ales; însă drept să zic satira II, întunecă tot ce-am cetit pân acum.

Cu aceste vă salut frăţeşte, mulţumindu-vă de interesul ce-mi păstraţi şi vă rog să primiţi salutările mele pentru fraţii D-voastre. Am cetit cu mulţămire Resbunarea lui Leon 7) şi nici nu ştiam că şi el este de ai noştri.

Traducerile lui Heine o să vă trimit în rîndul viitor şi împreună cu ele „Der qull und die Rajadere" de Goethe şi un ceva sublim pe care nu ştiu de cunoaşteţi: „Verwirkles Leben' de Firks. Am auzit că s'a însurat nu demult un tânăr Negruzzi cu D-ra Sturza, nu cumva e fratele D-voastră George. Vă rog să-i faceţi fericitările mele. Cu cele mai distinse complimente pentru D-voastră şi toţi ai D-voastră vă strînge mâna al D-voastră devotat.

D. Petrino

Cum să se zică româneşte *Minnelied?* Dacă veţi cunoaşte ceva mai potrivit, decât cum am zis eu, taceţi bine şi puneţi în fruntea numitei poesii.

1) Poesie publicată de D. Petrino în „Convorbiri Literare" anul VIII.
2) Publicată de D-l I. Negruzzi în „Convorb. Lit. anul VIII.
3) Titu Maiorescu.
4) Aluzie la vestita poezie a lui Eminescu.
5) Romanul D-lui I. Negruzzi.
6) Titu Maiorescu: Critica ed. I. Iaşi 1874 un volum.
7) E vorba de nuvela „O răsbunare" publicată de Leon Negruzzi în „Convorbiri Lit." anul VIII.

Ardealul cultural, literar şi artistic
Teatrul

Nu voiu începe prin a face o recensie cutărei reprezentaţii din teatrele Ardealului, precum nu voiu încerca de pe acum să mă fixez asupra cuprinsului strict a unei cronici teatrale şi artistice aşa cum se obicinueşte.

Găsesc că ar fi nepotrivit să intru deodată în „medias res" prezentând cititorilor pomelnicul repertoarelor cari s'au afişat cuprinzând ordinea spectacolelor, căci mă simt dator ca din acest prim prilej în care ridic cortina scenelor teatrale şi artistice a Ardealului în faţa cititorilor, — să fac cuvenita introducere arătând în linii generale starea în care se găseşte astăzi Ardealul artistic. Cunoscând odată frânturi din mozaicul vieţii teatrale a acestei provincii, va fi, socot mult mai uşor să se înţeleagă viitoarele aprecieri ce vor urma la această cronică şi desigur că cititorii vor putea avea totdeauna o icoană limpede de ceeace se petrece pe scenele noastre, cunoscând circumstanţele întregei maşinării artistice dela noi.

Şi fiindcă Ardealul e nu numai leagănul celui mai neaoş românism, ci şi patria mai mică a celor mai civilizate din minorităţile întregei Românii, mă gândesc că nu va fi lipsit de interes, dacă alături de cronica românească voiu adăuga şi aprecieri privind amintitele minorităţi deacăror înaintate aşezăminte culturale şi artistice, cronicarul ardelean nu poate să nu ţie seamă.

* * *

Românii din Ardeal, până la Unire au avut prea puţine prilejuri de desfătare artistică. In afară de rarele turnee ale Teatrului Naţional din Bucureşti, cari se făceau în totdeauna cu multă anevoie, autorizaţia echivalând cu o întreagă campanie diplomatică — diletantismul era singurul mijloc cu ajutorul căruia se putea gusta arta teatrală. La oraşe ca şi la sate pătura socotită în drept a se constitui avantgarda culurală a localităţii — aranja la ocazii aşa zisele „petreceri teatrale" în cadrul cărora trecea la loc de cinste piesa aleasă pe gustul localnicilor. Era desigur mult mai frumos în intenţie decât manifestarea proprie ce se depăna pe scenele improvizate din nimic şi cu nimic — dar era totuşi o verigă în nesfârşitul lanţ al închinării ce se dă teatrului — fie că această verigă era tocmai la extremitatea începutului.

S'a ridicat însă cu încetul pleiada iubitorilor de frumos din sânul „Asociaţiunei" — oameni cari ştiau că teatrul nu e numai împodobirea cu o noutate a unui program de Crăciun ori de Paşte şi că între mijloacele cari stau la îndemâna omenirii pentru a-şi face cultură sufletească şi socială, teatrul stă la loc de frunte. Şi atunci s'au pus bazele „Fondului de teatru Românesc" din Ardeal cu scopul bine determinat de a se face teatru în toate centrele Ardealului românesc — şi până la realizarea acestei idei sub forma unor clădiri cuprinzătoare de artă — cari să fie ale noastre şi numai ale noastre—comitetul din fruntea „Fondului" să aranjeze an de an în alt oraş cu prilejul adunărilor „Asociaţiei" — reprezentaţii alese cu gust literar şi mai mult decât atâta primele reprezentaţii de operă să-şi ia începutul.

In viaţa noastră culturală, acesta a fost primul început într'adevăr românesc şi distins sub toate raporturile. Iniţiativa îmbrăţişa nu o localitate mai fericită prin circumstanţe cari făceau posibilă o viaţă teatrală — ci întreg Ardealul românesc, — ca darurile primelor începuturi de cultură teatrală să se reverse din tot puţinul lor, pretutindeni. Şi în fapt — realizarea n'a întârziat. Adunările „Fondului" cari coincidau cu ale „Asociaţiei" — erau prilejuri când fiecare om pe care împrejurări grele nu-l reţineau — să alerge în localitatea care găzduia atunci pe câteva zile toată floarea Ardealului şi aci să-şi ia partea nu numai din frăţia duioasă şi viguroasă de odată care cuprindea într'o centură puternică „toată suflarea" — dar şi din prestaţiile artistice ale celor mai răsăriţi şi mai distinşi din diletanţii Ardealului.

* * *

Aceste prilejuri, au fost singurele cari — exceptând turneele din Regat — au constituit legătura dintre Ardeleni şi Templul Thaliei. Vorbesc, bine înţeles, de acei cărora nu le-a fost dată putinţa să treacă hotarele ţării în căutarea hranei sufleteşti care simţeau că le lipseşte. In general posibilităţile de înainte de Unire, pe Ardeleni îi duceau prea arare-ori în altă parte decât la Bucureşti, unde îndrăgind dulceaţa libertăţii — cei mai mulţi rămâneau pe multă vreme legaţi de Ţara Românească. De aci, în Ardeal prea puţini reveneau să ne aducă noutăţi şi contribuţii în ale artei teatrale şi şcoala noastră am fost nevoiţi să ne-o facem singuri călăuziţi doar de simţul binelui şi al frumosului, în forma lui rudimentară...

Dar aşicomite o impietate dacă răsfoind cronica trecutului teatral nu m-aşi opri la câteva din splendidele creaţii înregistrate în istoria noastră artistică de dată mai recentă. Etapa înscrisă în câteva ocazii, ne-a împins deodată cu distanţe chilometrice pe cala progresului şi în scurta trecere a câtorva ani, o conştiinţă limpede a prins să răsară în încercările noastre primitive.

La adunarea din Braşov a „Asociaţiei" — maestrul George Dima azi Directorul Conservatorului din Cluj, ne-a surprins de odată cu o neaşteptată noutate: „Cavaleria rusticană" — reprezentată pe scena improvizată a teatrului de scânduri din Braşov. Intreg ansamblul alcătuit din diletanţi şi diletante, rolurile principale susţinute de d-na Triteanu şi d. Mărcuş. A fost nu un eveniment artistic, ci unul naţional. Dacă ar fi văzut cineva din cei cari să îndoiesc că noi ne-am născut cu dragostea de cântecşide frumos — ar fi avut e superbă dovadă în reprezentaţia din Braşov. Mii de oameni veniţi din toate colţurile Ardealului au ocupat întregul teatru şi nu o sută, ci nenumăraţi au fost cari erau mulţumiţi să asculte cum puteau pe la intrări, pe sală şi de afară prima reprezentaţie de operă cu ansamblu de diletanţi din Ardeal.

Este bine înţeles, că nimic nu deşteaptă gustul de cultivare a artei — ca un prilej ca acesta. Miile de reprezentanţi ai românilor din toate unghiurile Ardealului, răspândindu-se spre casă au dus nu numai amintirea unor zile neuitate, ci şi doruri de mai bine strecurate în laturea doritoare de frumos a sufletului. Noi încercări au răsărit pe ici pe colo, documentându-se că lumea românească se frământă, e în fierbere; evoluiază. La Blaj, regretatul Iacob Mureşanu a prezentat o altă perlă artistică în istoria Ardeleană. „Luceafărul" — opera sa originală, cu ansamblul de diletanţi cari au atins aceiaşi înălţime ca şi la Braşov.

Fondul de teatru începea să-şi justifice cu deplină măsură fiinţa şi românii din Ardeal prindeau să simtă nevoia de a se scoate din atmosfera primitivă a teatrului de sărbători pe gust localnic.

Ca o desăvârşire a venit tot pe acele vremuri trupa lui Victor Antonescu, bine argumentată cu prezenţa lui Brezeanu, având înscris pe repertoriu: Caragiale. Era ceva nou, — o undă de bucurie sănătoasă s'a răspândit repede pe întreg cuprinsul Ardealului şi teatrul a început să fie văzut şi de marele public, aşa cmu trebueşte...

Publicul obicinuit să stea în faţa scenei doar în două stări de suflet: Sau să râdă sgomotos de stupidele ciudăţenii ce i se înfăţişau, sau să tremure de groază în cursul unei piese în care fiecare om înjunghia cel puţin alţii doi, lăsând să se scurgă pe scena hodorogită bălţi de sânge din băşica ascunsă cu pretenţioasă deghizare subţioară — a prins să înţeleagă rostul intelectual al teatrului şi de atunci, respectul faţă de această instituţie şi-a luat locul de cinste în gândirea spectatorilor.

E cel mai mare şi mai greu pas de făcut în începuturile unei vieţi teatrale: să trezeşti în marele public conştiinţa frumosului în forma lui adevărată — depărtându-l din atmosfera obscură a convingerii că teatrul e circ.

Şi asta s'a făcut în Ardeal datorită „Fondului de teatru" şi turneelor din Regat. De acum, nădejdea unor vremuri de cinste pentru scena românească din Ardeal era deschisă şi nădejdea era, că dragostea de frumos va pătrunde cu încetul şi în periferiile acestei provincii...

Un teatru monstruos, s'a început însă pe scena lumii — şi cu el deodată s'au închis porţile Templului Românesc a Thaliei din Ardeal.

Războiul...

* * *

Astăzi, după cinci, aproape şase ani dela sfârşitul războiului, şi de la unirea neamului — ce distanţă uriaşă ne desparte de ceeace a fost. Lume cu gusturi rafinate s'a ţesut prin rândurile noastre şi ne-a dat să înţelegem că arta e în progres ca pas gimnastic şi noi rămânem în urmă cu prea mari distanţe. Deci eforturi mari să-şi facă începuturile şi să ne silim din răsputeri s'ajungem grăbiţii magi ai zeiţei Teatrului. Statul ne vin în ajutor cu instituţiile lui subvenţionate, noi n'avem decât să scoatem biletul şi să ne instalăm în confortul scaunelor de catifea cari ne aşteaptă. Aşa s'a zis, — şi aşa s'a făcut. Operă şi teatru de primul rang stă în inima Ardealului dovedind lumii că am ştiut scurta distanţa dintre noi şi progres şi mergem acum pe aceiaş cale.

...In fond nu e aşa. Un singur oraş din întreg Ardealul, are teatru şi operă Românească: Clujul. Peste această localitate s'au revărsat din belşug bunătăţile culturii şi artei, instituţii propovăduitoare se ridică mândre în mijlocul lui. Dar numai în el. Cealaltă parte a Ardealului, a rămas la halta ajunsă înainte de războiu şi nimeni nu se încearcă să o ajute mai încoace. Nici măcar ceeace s'a făcut înainte, nu se mai face. Lumea e lăsată pradă cinematografelor şi cabareurilor, cari au început a lua locul artei, cu titlu de monopol.

Nu vom spune că i se dă Clujului prea mult. Dimpotrivă vom insista asupra cronicelor, sărăcii cari se abat asupra bietelor instituţii lăsate prea de multe ori în voia sorţii.

Dar restul Ardealului încă are drept să ceară lumină din lumină şi oamenii cutropiţi de toate relele unui războiu au lipsă de un sprijin al civilizaţiei. Dacă teatre nu pot să se ridice în fiecare oraş, turnee pot şi trebue să se abată prin primitoarel orăşele. O lume întreagă aşteaptă să cunoască teatrul *de astăzi*, să-l aibă de model, ca în răstimpuri când e uitată să-şi poată face singură ceeace nui se poate da cu prea largă măsură.

* * *

Şi fiindcă singur Clujul e astăzi locul unde Thalia îşi are Templul de fiecare zi, cronicele viitoare vor ridica cortina scenelor lui, arătând cu amănuntul ce se face, ce se lucrează. Am ţinut de datorie să fac privirea în trecut ca să se ştie starea întregului Ardeal sub raport teatral, căci Clujul e doar un oraş ca orişicare altul, deşi e mai agreat de zei..

In cronicele viitoare voiu arăta şi starea teatrelor maghiare şi apoi rând pe rând toate manifestările culturale, literare şi artistice din Ardeal, ca să se poată oglindi şi această latura a vieţii ce trăieşte provincia asta în cadrele noilor hotare.

Tiberiu Vornic

Ziarul ADEVERUL LITERAR
Asociaţiunea pentru Literatura
română şi cultura poporului român
S. Revista „Transilvania"
str. Şaguna 6
Sibiu
—3

ANUL V — No. 164

5 Lei Exemplarul în ţară
0 Lei Ex. în străinătate

Duminică 27 Ianuarie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

STRIGOII

Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici,
Intre făclii de ceară, arzând în sfeşnici mari,
E 'ntinsă 'n haine albe cu faţa spre altariu
Logodnica lui Arald, stăpân peste Avari.
'ncet, adânc răsună cântările de clerici.

Pe pieptul moartei luce de pietre scumpe salbă
Şi păru-i de-aur curge din raclă la pământ.
Căzuţi în cap sânt ochii, un zâmbet trist şi sfânt
Pe buzele-i lipite ce vinete îi sânt.
Iar faţa ei frumoasă ca varul este albă.

Şi lângă ea 'n genunche e Arald, mândru rege.
Scântee disperarea în ochii-i crunţi de sânge
Şi încâlcit e părul lui negru., gura-şi strânge.
El ar răcni ca leii, dar vai! nu poate plânge;
De zile trei îşi spune povestea vieţii întrege:

. . . .

M. Eminescu

O scrisoare a d-lui N. Iorga

In numărul nostru de la 6 Ianuarie am publicat un artico, prin care un fost coleg de şcoală al d-lui N. Iorga dă amănunte asupra începuturilor literare ale acestuia.

Cu privire la acel articol d. N. Iorga ne adresează următoarea scrisoare care va fi citită cu mult interes:

ECOLE ROUMAINE EN FRANCE — 19 Ianuarie 1924
50, rue des Chataigniers
Fontenay-aux-Roses (Seine)

DOMNULE DIRECTOR,

O scrisoare prietenească pe care aţi publicat-o în numărul de Crăciun al „Adevărului literar" cere unele rectificări la care e silită sfiala ce simt de a atinge în public lucruri ce aparţin trecutului mieu.

„Erudiţia" mea şcolărească e un lucru foarte relativ. Datoresc puţina mea lectură unor împrejurări particulare: rămăşiţelor bibliotecei circulante a librarului Petrini pe care le lăsase tatăl mieu, fost advocat al acestuia şi colecţiei de cărţi variate pe care am găsit-o la Roman, în vacanţe, la fratele mamei mele, Em. Arghiropol, care a publicat un „Jurnal pentru toţi", „versuri şi nuvele gălăţene".

Virgolici, care, căsătorit întâia oară cu o depărtată rudă a noastră, din familia Alcaz, îmi purta un interes pentru care-mi e scumpă amintirea lui, a trimes din încercările studentului ce eram, la „Convorbiri literare" două încercări critice, despre I. Creangă şi Veronica Micle, pe care prietenul mieu Făgeţel le-a reprodus în „Pagini de tinereţă", carte de anul trecut, care mi se pare că nu s'a cetit de loc. Pe vremea aceia eram credincioşi ai „metodei ştiinţifice" în toate şi sistemul lui Hennequin, cu care găsiam mijlocul de a combina finele observaţii lui Bourget din „Essais de psychologie contemporaine", mă stăpânea. La revista „Junimii" era altă direcţie, şi de aceia s'a simţit oarecare reservă faţă de scrieri care nu se recomandau nici prin valoarea unei cugetări mature şi a unui stil format. Totuşi d. Iacob Negruzzi a făcut lui Virgolici plăcerea de a le publica. Vă asigur că nici mulţămirea mea n'a fost slabă. Iar, în ce priveşte pe Gaston Paris, am primit în „Philippe de Mézières" censura lui, care dintr'o lovitură care mi s'a părut dură a tăiat un capitol ce i s'a părut — chiar aşa scrie el cu creionul — „insensé" (erau genealogii care puteau fi evitate). M'a durut cuvîntul, şi am spus-o. Dar m'am supus.

Profesorilor miei li-am dat ascultarea cuvenită şi nu e unul de la care să nu fi învăţat ceva. De la mulţi m'am încredinţat pe urmă că aveam de învăţat şi mai mult.

Primiţi, vă rog, salutările mele. **N. IORGA**

* * *

Privelişţile amintirii

Uliţi largi, căsuţe cu scufii de stuh
Ogrăzi cu vite, pajişti cu soare,
Ceru 'nvesmântat în argint, sărbătoare,
Ingerii trâmbiţând în văzduh.

Cropoare de oiţe albe
Din urmă copii cu ochi limpezi, le mână
Cu fluere de soc în mână
La horă flăcăi vioi şi fete cu sânurile sub
ţi şi salbe

Boi odihniţi rumegând în ocoale
La mori apa creşte zăgăzuită 'n vad
Desprinse din nesfârşite rotocoale
Pe şuri berzele tocănind cad.

Linişţea dincolo de deal sub zăvor.
Soarele s'a cuibărit în sufletul copiilor
Piruitul ciocârliilor
Le sărută cu un murmur de isvor.

. . . .

Deschid viaţa trăită ca pe-o psaltire
Ştiută pe dinafară
Către aceleaşi privelişti însorite de ţară
Mă porţi, în rădvanul tău, Amintire...

ZAHARIA STANCU

Cum se scrie româneşte...

„Lui" şi „său". — „Vorbă" şi „cuvânt". — Vorbe invariabile

de IOAN SLAVICI

Sunt acum câte-va luni unul dintre cititorii „Adevĕrului Literar" mi-a adresat următoarea scrisoare:

Stimate Domnule,

Vă rog să binevoiţi a mă lămuri asupra următoarelor chestiuni:

1) Când se întrebuinţează pronumele posesiv „lui" *şi când* „său"?

2) ce deosebire este între „cuvînt" *şi* „vorbă"?

3) ce deosebire este între cuvintele flexibile *şi* variabile.

4) de ce „foame", „sete", „foamete", „fiere", *sunt flexibile, dar nu variabile?*

5) care dintre formele de mai jos sunt corecte:

a) să pui *ori să* pun,

b) supt *ori* sub,

c) să stee *ori să* stea,

d) simţeşti *ori* simţi,

e) de desupt *ori de* desub,

f) stâng ori *sting* (focul).

g) duşmanele *ori* duşmancele

h) vremile *ori* vremurile,

i) veşnic *ori* vecinic,

j) iar *ori* ear,

k) sălaşele *ori* sălaşurile,

l) jertvă *ori* jertfă.

Lămurindu-mă, vă rog să-mi spuneţi şi motivele, *pentru care se adoptă una sau alta din forme.*

Acestea le-am cules din cărţile autorilor români publicaţi recent.

Răspunsul vă rog a-l da sub forma unui articol în „Adevărul literar" pentru a fi spre folosul a cât mai mulţi.

Deasemeni recomandaţi-mi o gramatică bună a limbei române."

Pentru ca să dau răspuns *motivat* la toate aceste întrebări, ar fi trebuit să scriu — nu un articol, ci o carte întreagă. N'am făcut-o aceasta fiind-că nu cred, că cele ce-aşi fi spus ar fi interesat pe mulţi dnitre cititorii „*Adevĕrului Literar*". Mai stărui apoi în gândul, că lămuririle gramaticale sunt pentru unii de prisos, ear pentru alţii zadarnice.

De prisos sunt pentru scriitori ca Dragoslav, ca Militaru ori ca Visarion, care nu sunt în stare să se abată de la firea cea adevărată a limbii româneşti şi de aceea te'ncântă prin forma, în care-şi dau pe faţă gândurile.

Zadarnice sunt pentru cei cu desăvârşire mulţi, care sunt deprinşi a le face toate'n goană mare şi n'au timp să se gândească nainte de a pune vorba pe hârtie.

Am citit unde-va, — nu mai spun unde, — vorbele „*ucisă? vitarea lui PROTIVNICĂ, el să curme zilele ei?*" Pe aceeaşi pagină am citit şi vorbele „*amândoi năpraznici* şi *cu sângele iute, s'au simţit DEOPOTRIVA unul cu altul.*"

Cel ce le-a scris aceste ştie deci foarte bine, că una e „*PROTIVNIC*" şi alta „*DEOPOTRIVA*". Cu toate aceste pe aceea-şi pagină am citit şi vorbele „*Fără victorie IMPOTRIVA acestora*".

In altă revistă („Gândirea", pag. 181) am citit vorbele „*afirmarea ideii IMPOTRIVA puterilor haosului*" şi tot acolo de patru ori una după alta „*IMPOTRIVA*" cu acelaşi înţeles. Cu toate aceste pe pag. 222 citim: „*concepţie PROTIVNICĂ instinctelor noastre.*"

Ear în evanghelia lui Mateiu, atât ediţiunile mai vechi, cât şi cea din 1914, (cap. 5) citim: „*Fericiţi veţi fi când vĕ vor ocĕri pe voi, şi vĕ vor goni şi vor zice tot cuvĕntul rĕu IMPROTIVA voastră*".

Cu toate aceste cei mai mulţi scriu „*IMPOTRIVA*" când ar trebui să scrie „*IMPROTIVA*" şi-ar zice că nu ştiu româneşte dac'aşi îndrăzni să spun, că greşesc.

Aceia-şi oameni scriu „*rĕufăcĕtor*" în loc de „*FACĂTOR DE RELE*", şi „*reparaţiune*" în loc de „*REPARATURĂ*" ca „*corectură*" ori „*săpătură*". Pentru cei ce-şi dau seamă despre înţelesul vorbelor una e „*corectură*" şi alta „*corecţiune*", deci şi una „*reparatură*" şi alta „*reparaţiune*".

Mai găsim pe aceea-şi pagină „*hodină*" şi „*odihnă*", „*fasolele*" şi „*fasolea*", ca „*mazărea*" ori „*lintea*", „*coboară*" şi „*pogoară*", „*fulgerele*" şi „*fulgerile*".

Tot în biserică se cântă „*Din TINEREŢELE mele multe patimi se luptă cu mine*", ear scriitori cu mari pretenţiuni scriu „*tinereţii*", „*bătrâneţii*", „*frumuseţile*", „*resistenţii*" ori „*operii*" şi cu toate aceste „*ţerei*" ba până chiar şi „*legei*" ori „*gândirei*", ear unul vorbeşte despre „*plânsoarea tăioasă a CIOMEGILOR*".

Ear alţii, care nu cunosc îndeajuns limba românească văzându-le aceste, iau în serios vorba, că limba românească nu e încă definitiv formată. Mai ales pe aceştia îi am în vedere dacă răspund în cele din urmă la întrebările puse de cititorul „*Adevĕrului Literar*". Gândul meu e să arăt, că limba, în care au scris Eminescu, Coşbuc, Caragiali şi Vlahuţă şi'n care scrie Gala Galaction e desăvârşită'n toate amănuntele ei. Neisprăviţi sunt cei ce se folosesc cu uşurinţă de ea.

* * *

E, înainte de toate, foarte adevărat, că până chiar şi unii dintre scriitorii noştri mai de frunte se folosesc adese-ori fie de pronumele „*său*" în loc de pronumele „*lui*", fie de „*lui*" în loc de „*său*".

Aceasta dovedeşte însă numai, că am perdut cu toţii deprinderea de a ne da seamă de rostul vorbei, de care ne folosim. Adevărul e că două vorbe deosebite nu pot să fie întrebuinţtate în acela-şi înţeles.

Ori-şi-care dintre noi înţelege, că „el *işi* cumpără ce-va *sie*" şi „el *îi* cumpără ce-va *lui*", adecă altuia.

Tot aşa înţelegem cu toţii deosebirea dintre „un om ca *sine*" şi „un om ca *EL*" ori între „se vede pe *sine*" şi „îl vede pe *el*".

Aceea-şi e deosebirea şi între „*său*" şi „*lui*".

„Bărbierul *îşi* rade barba *sa*", ear în urmă „*rade barba lui*", adică a vreunuia dintre muşterii *sei*".

Tot astfel când popa vorbeşte despre soţia *sa*, ori-şi-cine înţelege pe preuteasa, care pentru alţii e soţia *lui*. Despre copiii *săi* nu poate să vorbească decât cel ce e părintele *lor*. Cain a omorât pe Avel, care era fratele *său*, ear pentru noi fratele *lui*, pentru dânsul fiul părinţilor *săi*, ear pentru noi fiul părinţilor *lui*.

Mai bine nu poate să fie lămurită deosebirea dintre pronumele „*său*" şi pronumele „*lui*".

Cetitorul „*Adevărului Literar*" mai cere însă şi *motivare*. Punctul de plecare al motivării e deosebirea dintre „*EL*" şi „*SINE*", amândouă pronume personale pentru persoana a treia la singular.

„*EU*" şi „*TU*" nu numai că nu se declină, dar nici nu sunt întrebuinţate de noi decât ca subiect în propoziţiune (rar la vocativ).

Zicem un „om ca *MINE*" ori „ca *TINE*", dar nu „ca *eu*" ori „ca *tu*". O singură dată în viaţa mea îmi aduc aminte să fi citit frasă ca „*cine cânta mai straşnic* şi *mai sus CA EU*" (Dragoslav: „Novele şi povestiri" pag. 72).

Dacă „*EU*", deci şi „*TU*" sunt la nominativ, tot la nominativ sunt şi „*mine*", „*tine*", deci şi „*sine*" care pot să fie declinate.

In deosebi „*mine*", „*tine*", deci şi „*sine*" au la dativ terminaţiune deosebită de a genitivului, pe când „*el*" şi „*EA*", „*ei*" şi „*ELE*" au aceeaşi terminaţiune la geniiv şi la dativ.

N. — Ca cine cântă? — ca mine, ca tine, ca sine
G. — A cui e cântarea? — a *mea*, a *ta*, a *sa*
D. — Cui îi cântă? — *mie*, *ţie*, *sie*
A. — Pe cine încântă? pe mine, pe tine, pe sine.
Prep. — De cine se bucură? — de mine, de tine, de sine.

E învederat, că genitivul pronumelui „*mine*", „*tine*" şi „*sine*" e întrebuinţat ca pronume possesiv, deci ca atribut determinativ, care se concordă ca adjectivul cu substantivul, la care se raportă. Zicem „*casa mea*", „casei *mele*", „casele *mele*", deci „calul *meu*", „caii *mei*" etc.

Pentru persoana a treia avem două pronume, care pot să fie declinate: „*EL*" (ea) şi „*SINE*".

Dacă voi zice „*EL*" *(ea)* vorbeşte despre „*SINE*", ori-şi-cine înţelege, că acela, care vorbeşte, e şi acela, despre care se vorbeşte. „*Sine*" deci are înţeles reflexiv: om ca *sine*, capul *său*, îşi dă *sie*, se vede *pe sine*, se bucură *de sine*. Intre „*sine*" şi „*el însu şi*" deosebirea e numai că „*sine*" are întrebuinţare generală, ear „*eu însu-mi*" (însă-mi), „*tu însu-ţi*" (însă-ţi), „*el însu-şi*" (ea însă-şi) sunt ca „*dânsul*" şi „*dânsa*" pronume, de care în înţeles propriu n'avem să ne folosim decât fiind vorba de persoane.

„*Ins*" va să zică *persoană*. E un substantiv, de care Românul nu se foloseşte în singular, nici la genitiv ori la dativ. Se zice „doi *inşi*", „*totinsul*", „*însu-mi*", „*însă-mi*", „*dânsul*" şi „*dânsa*", dar nu se zice „*un ins*", nici „*insului*" ori „*inşilor*", „*dânsului*" ori „*dânşilor*". Cu atât mai puţin se poate zice „*însu-şi*" ori „*dânsul*" când vorba e de un catâr ori chiar de un scaun, căci nu sunt „*doi inşi*" nici catârul şi cel ce-l mână, nici scaunul şi cel ce şade pe el.

Acela, care nu ţine seamă de aceasta, personifica fie chiar şi fără-ca să voiască.

De acela-şi fel e păcatul celor ce se folosesc de „*lui*" în loc de „*său*", ori de „*său*" în loc de „*lui*".

* * *

Care e deosebirea dintre „*VORBĂ*" şi „*CUVÂNT*"?

Zice ori-şi-care dintre noi „Am *cuvintele* mele de a face ce-va." Nu-i va trece însă nimănuia prin gând să zică „Am *vorbele* mele de a face ce-va".

Evanghelia lui Ioan începe cu vorbele: „La început era *cuvêntul*, cuvêntul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era cuvêntul". Am râde cu toţii de cel ce ar zice „La început era *vorba*, *vorba* era la Dumnezeu şi Dumnezeu era vorba". Lui Christos i se zice şi „Dumnezeu *cuvîntul*" ear nu „Dumnezeu *vorba*".

Zicem „Am să-ţi spun o *vorbă*" ear nu „Am să-ţi spun *un cuvênt*", ceea ce va să zică cu totul altă ce-va. „Un *cuvênt de'ngropăciune*" nu e „*o vorbă de'ngropăciune*".

Noi cei ce am umblat la şcoală mai ştim şi că'n toate manualele de gramatică se spune, că sunt „*zece părţi de cuvênt*", ear nu „*zece părţi de vorbă*". „*Ori-şi-care vorbă e PARTE DE CUVÊNT*", dar „nici o vorbă nu e cuvênt".

Sunt cu toate aceste mulţi scriitorii, care zic „*vorbă*" când ar trebui să zică „*cuvênt*" ori „*cuvênt*" când ar trebui să zică „*vorbă*. Scris-am şi eu pe ici pe colo câte ce-va şi nu mă'ncumăt să spun, că n'am căzut nici odată în asemenea păcat. Aceasta nu dovedeşte însă, că e neisprăvită limba românească, ci că pripirea, uşurinţa şi superficialitatea sunt note caracteristice ale fasei de desfăşurare, prin care'n zilele noastre trece societatea română — nu numai în ceea ce priveşte scrisul, ci'n toate amănuntele vieţii. E urmarea firească a relei îndrumări, pe care atât scriitorii, cât şi publicul cititor au primit-o în şcoala noastră stăpânită de oameni neisprăviţi care s'au făcut ori se fac renumiţi căpătuind pe alţi neisprăviţi.

Cum ar putea scriitorii şi cititorii să ţie seamă de deosebirea dintre „*vorbă*", şi „*cuvênt*", dacă'n manualele aprobate de ministerul instrucţiunii publice li se spune şcolarilor, că verbul e „*O PARTE de cuvênt* şi pe aceea-şi pagină urmează definiţiunea, că *CUVÊNTUL*, care arată ce face o fiinţă ori un lucru, e *verb*, deci că verbul nu e o *PARTE* de cuvênt, ci *cuvênt* în toată firea?

In faţa publicului îndrumat spre asemenea uşurinţă te miri, că mai sunt şi oameni, care mai ţin seamă dacă e ori nu este o deosebire între „*vorbă*" şi „*cuvênt*" şi dacă sunt ori nu'n limba românească şi vorbe flecsibile, care nu sunt variabile.

„*EU*" şi „*TU*" sunt vorbe invariabile, dar nici nu se declină; pronumele „*ce*" e însă vorbă, care se declină şi e cu toate acestea invariabilă, adecă rămâne „*ce*" atât la masculin, cât şi la feminin, atât la singular, cât şi la plural, precum şi în toate cazurile, la care ne folosim de ea.

Multe dintre substantive sunt în limba românească în felul acesta declinabile, dar invariabile.

Cel mai caracteristic dintre ele e „*nume*", pe cât ştiu eu singurul substantiv terminat în *e*, care e ambigen, „acest *nume*" şi „aceste *nume*".

In declinaţiunea nearticulată substantivele au două terminaţiuni: cele masculine şi cele eterogene una pentru singular şi alta pentru plural, ear cele feminine una pentru nominativ, acusativ, vocativ şi prepoziţional, ear ceea-laltă pentru genitiv şi dativ la singular şi pentru toate casurile la plural.

„*Nume*" rămâne deci la singular în toate casurile neschimbate fiind-că e masculin, şi tot neschimbat e şi la plural ca ori-şi-care substantiv.

Declinabile, dar invariabile sunt deci şi substantivele masculine, care ca „*aur*", „*iod*" ori „*oxigen*" sunt întrebuinţate numai în singular, precum şi toate substantivele, care ca „*cleşte*", „*foarfeci*" ori „*măruntăi*" sunt întrebuinţate numai la plural.

Sunt apoi ntre substantivele femenine terminate în *e* multe ca „*foame*", „*sete*", „*foamete*" ori „*fiere*", care se declină fără-ca să se schimbe.

Zicem „ninsoare-*ninsori*", — „unsoare-*unsori*", — „scrisoare-*scrisori*", — „strimtoare-*strimtori*", — ori „plânsoare-*plânsori*", dar alte substantive ori adjectivele terminate'n „*oare*", cum sunt „*învăţătoare*", „*muncitoare*" ori „*bocitoare*" au pentru toate casurile aceeaşi terminaţiune.

Substantivele terminate'n *LE* ca „*vale*" ori „*cale*" pierd pe l la a doaua terminaţiune, care e în *I*, „acestei *văi*", „acestei *căi*", — „*văile*", „*căile*". Substantivul „*jale*" rămâne neschimbat.

Aşi merge prea departe, dacă aşi voi să'nşir aici substantivele invariabile. E destul să stărui asupra adevărului, că n'avem să scriem substantivul ori adjectivul mai nainte de a ne fi dat seamă, dacă are ori nu în declinaţiune mai multe terminaţiuni şi care anume îi este a doaua terminaţiune — în usul literar.

Netiind îndrumaţi s'o facă aceasta, scriitorii pun pe hârtie „*cioare*" în loc de „*ciori*", „*moarele*" în loc de „*morile*", „*floarei*" în loc de „*florii*", „*florii*" (dela floră) în loc de „*florei*" ba „*scrisoarei*" în loc de „*scrisorii*", iar cititorii le mistuiesc toate fără de supărare — cum mistuiesc şi multe altele.

Astfel citesc în coloanele unui ziar ce mi-a căzut din întâmplare'n mână frasa „Presa dă o deosebită importanţă *scrisoarei ADRESATA* „d-lui Baldwin". Toţi cititorii trec cu vederea, că atributul „*adresată*" nu e concordat cu substantivul (scrisorii), la care se raportă. — S'a stabilit regula sintactică cum-că nu toate atributele au să fie concordate. Astfel în acelaşi timp citesc în coloanele unei reviste „Părerea mea asupra *situaţiei CREATA* în corpul didactic", — ba 'n altă revista „*în locul BODOGANELII INĂBUŞITĂ* a *cizmelor*". — Până chiar şi'n prefaţa scrisă de d. Ioan Al. Brătescu-Voineşti pentru „Moş Dorogan" (pag. 25) citim „*fără ajutorul* unei *prefeţe SCRISĂ* de mine".

Stabilind, că substantivele ca „*puiu*", „*ciocoiu*" ori „*sloiu*" au să fie scrise fără de *U* final, „*Academia Română*" a creat un întreg şir de substantive şi de adjective, care se declină, dar sunt invariabile: *pui* atât la singular, cât şi la plural, — tot aşa „*ciocoi*" ori toate cele masculine terminate'n „*oiu*" ca „*maimuţoi*".

Tot aşa unul dintre autorii de gramatică aprobată de minister le spune şcolarilor, că atârnă de bunul lor plac, dacă scriu „*coajă*" ori „*coaje*", „*vrajă*" ori „*vraje*", — „*mătasă*" ori „*mătase*". Deşi autor de gramatică, perde din vedere, că scrise cu e multe din aceste rămân cu o singură terminaţiune ca „această *moaşe*", „acestei *moaşe*", „aceste *moaşe*", ori ca „această *cocoaşe*", „acestei *cocoaşe*", „aceste *cocoaşe*".

Nu numai sunt, dar ne şi facem vorbe, care se declină şi rămân cu toate aceste invariabile.

(Va urma) **IOAN SLAVICI**

* * *

Chemare

A ruginit şi frunza de castan
Şi soarele are îngândurări de seară
Iar parcul — o natură moartă de Cézanne
E părăsit de-amanţi de-astă vară...

O, vin, vom fi noi singuri pe alei!

(Un gând satanic care înfloreşte
Odată cu surâsul crisantemelor,
Şi prinde rădăcini în suflet... creşte...
...Un gând satanic, ce mă urmăreşte
Sub chipul tău de zeu ispititor).

Vom fi noi singuri pe alei!
Nu! ironie

Chemarea mea — ci doar un pal reflex
Al zilelor, când gândul — azi, aşa complex
Erea o coardă de aur ce vibră
De-a sufletelor simfonie...

Păstrez scrisorile albastre — neprevăzuta 'nseninare
Ce-mi lămureau, aşa de plastic, o afa-ţi de subtil boem
Sălbatica împreunare a gândurilor — dintr'o frază
Fin giuvaer, ce'n amintire, ca diamante scânteiază,
Mă 'ndupleacă să te mai chem!...

Dar nu veni!..
Povestea-aceasta sfârşeşte ca un vis romantic

Scăldat în tot aurul toamnei şi'n bruma de argint
[a serei..
(Surâzi?... Ce clar se încrustează în sufletu-mi
[profilu-ţi antic!)
Nu... nu veni... căci s'ar începe din nou povestea —
[vis romantic
Scăldat în tot aurul toamnei şi'n brume de argint
[a serei

Gaby

* * *

Fântâna lacrimilor

— LEGENDĂ —

Izvorâse la marginea cimitirului, lângă mormântul cel mai părăsit, care ajunsese una cu pământul. Doar o cruce înnegrită de ploi şi aplecată de vremuri, gata să cadă şi ea arăta drumeţului că sub dânsa zăcea un maldăr de oseminte în care viermii de mult nu mai aveau ce căta. Izvorâse nu se ştie de unde şi nu se ştie cum, fântâna lacrimilor. Copiii din sat îşi făcuseră pe mormânt locul de joacă şi umpleau văzduhul cu râsul lor limpede ca susurul apei şi cântul păsărilor.

Natura îşi întindea asupra paşnicului lăcaş când mantia-i albă, când covorul verde cu pete multicolore, care îmbăta aerul cu miresmele lui. Iar când un călător trudit de drum şi de arşiţa soarelui de amiază, se odihnea la umbra unui pom, de pe lângă gardul cimitirului, şi-şi potolea setea la fântâna cristalină, el privea binevoitor şi blând la veselul cârd de copii, începătorii vieţii, cari ciripeau acolo unde aveau să plângă mai târziu şi apoi să-şi doarmă somnul odihnei.

Acel colţ de cimitir, unde iarba creştea mai mare în vecinătatea fântânei, unde florile se legănau mai molatec în adierea vântului, unde bătrânii pomi umbreau mai răcoritor sub crăcile lor stufoase, unde păsările îşi făceau mai cu drag cuibul, nu era numai locul de atracţie al copiilor ce-şi istoriseau micile lor bucurii. Când seara îşi desfăşura bogăţiile scânteetoare ale cerului şi florile îşi plecau obosite capul, câte poveşti de dragoste nu auziră bătrânii pomi, câte chipuri fericite nu se oglindiră în fântână la razele argintii ale lunei! Şi dacă şăgalnicul vânt speria prin foşnetu-i vr'o tânără copilă, ce alta putea face oare decât să se ascundă la pieptul ocrotitorului ei? Erau doar la colţ de cimitir, şi frica...

Şi anii se depănau. Se făcea iarnă şi iară vară, şi iar iarnă şi vară. In locul unei blonde fetiţe venea alta cu plete negre şi încă altele. Şi în locul tânărului cântăreţ al dragostei venea altul şi iar alţii. Fântâna asculta şirul planurilor aurite... şi anii treceau.

Peste pletele negre de odinioară ninsoarea îşi presărase fulgii. Gardul cimitirului îşi lărgea spărturile, crucile se înnegreau de ploi. Fântâna rămăsese aceeaşi cu apa-i rece şi cristalină. Se găsea întotdeauna cineva care să-i proptească o piatră căzută, să'i cureţe preajma de buruieni. Doar mormântul dispărea sub desimea erbei şi a mărgăritelor. Cum de izvorâse fântâna la colţ de cimitir?

* * *

In acea vale scăldată de apele repezi şi spumegânde ce se rostogoleau din culmea munţilor, trăia de mult un neam de ţăran înstăriţi, cu frică de D-zeu şi de legi. Băeţii erau crescuţi în datoria muncei şi nicăeri nu găseai lanuri mai aurite de grâu ce se resfirau alături de verdele puternic al păşunelor. Agricultori din moşi strămoşi, ei nu-şi călcaseră încă datinele. Lasă că nici n'aveau dece. Străinul şi-ar fi oprit minunat privirile, către seară, asupra turmelor de oi ce coborau behăind muchia munţilor. Răsuna valea de mugetul vacilor ce se întorceau grămadă de pe fâneţele aromate. Munca sârguitoare aducea belşug şi pace pentru toţi.

Şi mai aveau o datină sătenii de acolo. Işi căpătuiau copiii în satul lor. Nimeni nu-şi dăduse încă fată în sat vecin şi dacă se întâmpla să fie ales un mire de prin alte locuri, acesta se dădea pe lângă părinţii fetei. Dar mai ades părinţii îşi făgăduiau copiii de cum se făceau mai măricei şi nu s'a întâmplat vr'odată ca una din aceste înţelepte hotăriri să fi întâmpinat împotrivire.

Şi erau fete frumoase acolo, nu glumă. Mai rar horă ca la ei; nici nu ştiai la care să-ţi opreşti privirile. Dar parcă pe toate le întrecea Ilinca, fata fruntaşului Tudor, cea făgăduită lui Florea. Părinţii se cunoşteau de când copii şi mai târziu îşi văzură crescând copiii lor împreună. Cum ogoarele li se învecinau, îşi dădeau o frăţească mână de ajutor, ca tot omul. De la primăvară, lanurile lor aveau să fie unul. Atâta copil avea moş Tudor, pe Ilinca, şi-o dădea după băiatul mai mare al vecinului. Era băiat muncitor şi cu avere, frumos la chip şi bun la suflet. Avea noroc Ilinca. Şi cum să nu fi îndrăgit mândreţe de fată ca ea!

In cadrul acelei naturi neasemuit de frumoase, Ilinca era tabloul cel mai luminos. Cerul pe semne-şi furase albastrul din seninul ochilor ei, şi parcă trandafirii n'aveau petalele mai roze şi mai catifelate ca pieliţa obrăjorilor ei. Dar mi-te minunea de păr negru ce cădea în valuri peste mijlocu-i mai mlădios ca trestia legănată de vânt! Sprintenă ca o căprioară urca munţii, îmbătându-se de mirezmele brazilor şi ascultând îndelung glasul codrului.

— Ilinco maică, o certa blând mamă-sa. Nu mai e an până te faci mireasă şi tu îţi pierzi vremea prin pădure în loc să-ţi vezi de ale zestrei.

— Lasă, mamă, că la iarnă tot în casă oi sta. E atât de frumos pe acolo!

Şi se dădea bine pe lângă maică-sa.

Aceasta o sorbea din ochi şi-i trecea încet cu degetele prin păr. Atâta copil îi mai rămăsese la bătrâneţe, lumina zilelor ei. Şi parcă-i era greu să se despartă de ea, deşi n'o dădea mai departe de casa vecină.

Ilinca privea cu seninătate în viitor. Florea era drăguţ cu ea şi nu avea prietenă în sat care să nu-i laude norocul. Şi apoi, aşa era scris fetelor, să se mărite. Era una acolo rămasă tot fată, şi o arăta lumea cu degetul. Ilinca nu voia să fie arătată cu degetul. Dar nici de codru nu se despărţea. Mai avea timp să-şi coase năframa de mătase.

Decât, într'o zi, se întâmplă să nu plece de acasă numai de dragul copacilor. Auzise glas de fluer ciobănesc care suna nespus de duios, un glas care-i turbură şi liniştea şi somnul. Venea de undeva, din pădure şi înceta odată cu scăpătarea soarelui îndărătul muntelui. Se împlinise săptămâna de când Ilinca auzea acel cântec nespus de dulce care părea să coboare din ceruri. Işi îndreptă paşii după sunet. Nu era tocmai departe. Un luminiş în desimea brazilor, o pajişte de verde neumblat prin care şerpuia o dâră de apă argintie, şi colo în fund, lângă o turmă de oi, ciobanul ce-şi gonea din fluer urâtul. Se apropiă sfioasă şi când lătratul câinilor îl făcu să întoarcă privirea spre ea, ar fi voit mai bine să fugă, însă puterea ochilor negri şi adânci o ţintuiră acolo. Dar glasu-i! Ce frumos suna! Era cu totul altfel decât al lui Florea şi a tuturor celorlalţi flăcăi din sat. Şi-i vorbea mereu. O îndemna să şeadă, îi alese locul unde iarba era mai deasă, îi alungă frica, şi bine-bine nu ştia nici ea cum ajunse să asculte tot ce-i povestea din mica-i copilărie de băiat orfan, până ce ajunse să intre la stăpânul de acum, şi care-l trimisese cu oile în munte.

— Pleci? zise el tresărind văzând'o că se ridică.

— Da.

— Ce rău îmi pare! Dar vii mâine, nu-i aşa? Lungă-mi va părea noaptea în aşteptare. Eşti mai frumoasă ca o zână şi mai luminoasă ca soarele. Şi cum îţi zice?

— Ilinca.

— Ilinca! Ce frumos. Mie îmi zice Marin.

Şi se despărţiră.

S'au văzut des de atunci. Şi dragi şi-au fost unul altuia cum nici când s'a pomenit. Decât, venise toamna şi păstorul trebuia să-şi coboare turma. Ilincăi îi pierise veselia. Ii pieriră şi culorile; se topea văzând cu ochii. Zadarnice erau îngrijirile, zadarnice descântecele celor mai pricepute babe. Cine să fi dat de pricina bolii? Ilinca nu putea să spue nici blândei maică-sale de focul inimei. Nu se pomenise de când satul că o fată să iasă din cuvântul părinţilor. Şi ce ar fi zis taica dacă afla că fata i se dăduse în în vorbă cu un cioban sărac, când scris i-a fost să fie nevasta lui Florea. Nu; mai bine intra în pământ decât să-i facă ruşine ca asta. Tăcea şi se ofilea ca o floare pălăpândă.

Venise şi cea dintâi ploaie de toamnă. Marin trebuia să plece. Nu se putea să nu-l mai vadă odată, fie după aceea ce o fi. Il găsi jelindu-şi amarul din fluer. De mult ar fi trebuit să părăsească acele locuri dragi, dar cum să plece de lângă Ilinca. Pe semne c'aşa i-a fost hărăzit, să nu se mai întoarcă în satul lui.

Se făcu că Florea zărise pe Ilinca apucând drumul codrului. Ce căta fata în ploaie pe acolo? Se luă după ea, fără gând ascuns; vroia s'o sperie în şagă, s'o prindă în braţe pe la spate. Dar ceea ce a fost să vadă îi urcă sângele la cap. O scurtă clipă, şi păstorul atacat pe neaşteptate se rostogoli la pământ fără suflare.

De atunci cernite au fost zilele ce le-a mai trăit Ilinca. S'a stins în iarnă de atâta plâns şi jale. Urla vântul a pustiu când fu coborâtă în mormânt. Nu după mult o urmară, rând pe rând, părinţii. Florea îşi sfârşi zilele în ocnele întunecoase. Se dase singur pe mâna judecăţei.

* * *

Şi aşa a izvorât fântâna la colţ de cimitir. S'au strâns lacrimile ce le vărsa Ilinca zi şi noapte pentru Marin al ei şi din izvorul rece şi limpede sătenii au făcut fântână. Din mormântul căzut în părăsire, Ilinca aude perechile îndrăgostiţilor ce se perindă acolo dealungul anilor, le aude depănând ghemul planurilor şi plânge, plânge mereu...

MADELEINE B.

* * *

După Clacă

Umblă hora 'n loc bătut
Toţi la joc s'avântă
Curge vinu'n căni de lut
Lăutarii cântă.

Pe mormanele de jos
Stau bătrânii roată
Povesteşte-un moş sfătos
Cum a fost odată...

Şi flăcăi bătând din toc
Trag o sârbă'n grabă
Râd copii că's prinşi în joc
Un moşneag c'o babă

Saltă toţi înveseliţi
Ropotă pământul
Joac'o vreme vân'trudiţi
Conteneşte cântul

Atunci cănile cu vin
Umple cea stăpână
Şi paharele cu plin
Trec din mână'n mână

Beau cu toţii zic: noroc!
Până să meargă 'nruna
Când pe culme la mijloc
Răsărit-a luna

Se despart voioşi atunci
Luându-şi seară bună
Şi-o pornesc la drum, prin lunci
Calea lor răsună

Ţine cobza zdrângănind
Hangul la vioară
Iar clăcaşii hăulind
Spre cătun coboară.

I. Cernetz

O JALE

— SCHIŢĂ —

Casa mică, invelită cu şiţă 'negrită de fum şi de vac, cu două ochiuri mici de geam, unul spart şi altul cârpit cu hârtie, hohotia de plâns. In curte noroiu de ploile toamnei, de umblet de vite. O văcuţă negricioasă, cu coarnele mici, bilace, se sbătea 'n funie, sub pătul şi mugia prelung a viţel.

Stam in drum şi ascultam. O jale mare plutia peste bleaja românului. Se auziau tânguiri sfâşietoare, revărsate într'o duioşie de vorbe, ce-ţi storceau lăcrămi fugare din ochi.

— Ce necaz o fi izbit pe bieţii oameni? mă 'ntrebam eu. Ardea candela 'n perete, dar nu mirosea a tămâe, şi geamurile stau inchise ca 'n tot d'auna.

Subt icoana de lemn vechiu, ponosit, a maicii Domnului, femeea bătea mătănii. Omul a ieşit in tindă sta năuc pe tepşan, umbla fără de rost prin curte, frângându-şi mâinile, izbindu-se nepristan peste faţă.

Mă apropiai mai mult de poarta de nuele şi căutai să intru 'n vorbă cu el:

— Ţi-a murit cineva? intrebai eu rar.

— Murit! răspunse el scurt.

— Vr'un copil? indrăznii sfios.

— De unde? dete el din umeri.

— Vre-un bătrân?

— Aşi!

— Atunci?...

— Ghiţălu' domnule! şi 'ncepu să-şi reverse amarul sufletului intr'un plâns năvalnic, făr' de ostoi.

Era să zic: — Cine-i ăsta?; dar, de teamă să nu greşesc, să nu par căzut din cer, am tăcut.

Mă uitam lung, nedumerit. Nu ştiam ce să crez: n'am înţeles bine răspunsul, or omu' nu era 'n toate ale lui?!... Vream să aflu mai multe şi nu nimeriam cum să 'ncep.

— Şi ce a avut?... imi veni pe negândite pe buze.

— De unde să ştiu?... Boleşniţă d'asta, ce umblă p'in lume! Şi hohotia mai tare.

— A zăcut mult?... mai băigui eu.

— Ce să zacă, domnule?... se răsti românul. N'a mai supt d'asară, ş'acu s'a lungit jos şi a 'nceput să fâstâcăe din picioare. Abia am apucat să-l junghii.

— L-ai junghiat?... vorbii eu, fără să-mi dau seama ce zic şi rămăsei cu ochii holbaţi, cu gura căscată.

— Ce era să-i fac?... ridică omul din umeri. Să moară mortăciune?... Aşa, prinz barem ceva pe carne, pe piele!...

Par'că veniam d'acasă şi totuşi nu eram lămurit.

— Aşa-i! intării eu.

— Aşa-i, vită cu abur, de, azi e, mâine nu.

Aci prindeam să mă desmeticesc şi-mi venia să dau sfaturi, să poruncesc anumite măsuri, aci mă 'ncurcam mai rău in gânduri.

— Păi e bună carnea?... mă 'trebai eu.

— De ce să nu fie bună?... N'a bolit, nu-i sângerat. L-a izbit doru de gură şi n'a mai supt.

Şi n'ai putut să-l lecui?... stăruii eu.

— Cu ce? O mână de viaţă?... Vaca am mai spălat-o cu leşie cu ud.

In timpul ăsta, ieşi 'n curte şi nevasta, şi, pe uşa deschisă, am zărit şase-şapte copii de la un an in sus, claie peste grămadă 'n mijlocul odăii, jelind.

— Şi de ce plânge aşa, copiii? intrebai pe femee.

Şi ea, ştergându-şi pe furiş cu mâna ei ochii umezi de plâns, răspunse:

— Cum să nu plângă mititeii, de dragu' lui?...

— Bine, dar văz că şi dumneavoastră vă treceţi cu firea, pentru o... nimica....

— Cum să nu plângem, domnişorule, c'atâta aveam: văcuţ' asta. Acu ce să ne facem?... Cu ce o să mai ţinem o casă de copii?... şi 'ncepe să se căineze, trăgându-şi tulpanul pe ochi.

— Dar vaca poate să scape, că-i mai tare. S'o spălaţi mereu.

— Şi dacă?... răspund ei, innălţând din umeri, amândoi d'odată.

— Cum, şi dacă?... mă 'nfipsei eu la vorbă.

— Apăi, ce folos dac'o trăi ea şi n'o avea lapte?... S'o ţinem stearpă la uşe?...

— Bine, dar să n'o lăsaţi să 'nţarce, s'o mulgeţi! ii sfătui eu.

Ei holbară ochii mari la mine, au rămas nedumeriţi.

— S'o mulgem?... Cum? Cu ce? vorbiau repede, mânioşi, pe 'ntrecere.

— S'o mulgeţi, aşa singură!...

— Singură?... se mirară ei. D'apoi, crezi că stă?.. Şi nu lasă laptele!...

— Să-i daţi tărâţe, or ceva buruian d' inainte. Să-i bateţi ugeru' cu pumnu' şi să ţărcăiţi ţâţele. Azi aşa, mâine aşa, până s'o deda.

Se uitau la mine lung şi nu ştiau ce să crează: vorbiam de clacă, or cercam să-i îmbunez doar.

— Aşa?... De ce vă miraţi?... In alte părţi, pe la oraşe mai ales, oamenii tae viţeii de mici si mulg vacile făr' de ei. Iau şi laptele lor.

Ei se cruciau la auzul vorbelor ăstora şi dau să plece.

Ii oprii, spunându-le să bage de seamă, că se 'mbolnăvesc şi copiii, să nu mănânce din carne, să fiarbă bine laptele.

Femeea intră 'n casă ca o apucată din Rusălii şi 'ncepu să ţipe:

— Cu ce-o să vă mai hărăniţi, copiii maichii, făr' de noroc?... Şi toată pujdina se puse p'un urlet, de ridica casa 'n sus.

M'a mişcat atât de mult durerea lor, jalea asta firească a unor oameni amărîţi, nepricepuţi şi dezarmaţi in faţa necazului căzut peste ei, in cât, văzând c'ar insemna să torn gaz peste foc, să mai viu cu porunca să 'ngroape carnea, şi că nu pot să-i îmbunez cu sfaturi, cum să se ferească de boală, li-am cumpărat eu vaca, plătind-o c'un pol mai mult de cât au cerut, zicându-le să-şi ia alta, cu lapte şi să-mi trimeaţă, pe lângă vacă, şi viţelul tăiat.

Când au auzit asta copiii, s'au sculat de jos, s'au strâns in jurul mamei lor, o trăgeau de fustă, i se uitau in ochi:

— Şi o s'avem alt ghiţăl, mamă?... Şi o să mai mâncăm lapte?...

— O s'aveţi, maică; o să mâncaţi! Şi sucia cele patru hârtii noui de câte două-zeci p'o parte şi p'alta, se uita la ele, nu-i venia să crează.

Şi, când am văzut că 'ncep să luciască ochişorii de bucurie, că-şi sterg grăbiţi nasurile şi cată miraţi spre mine, am simţit subt gene strecurându-se ceva cald, şi, scuturându-mă d'un fior, am făcut câţiva paşi, am sărit in şa, şi m'am depărtat.

Se ridicase luna peste piscul Văii lui Bute şi-mi lumina cărarea, arătoasă, veselă, spinţară.

Când mi-am mai intors puţin capul îndărăt, nu ştiu, mi s'a părut, or am zărit pe toţi ai casei ingenunchiaţi la icoană. Am dat călcâe calului şi m'am depărtat. Ţăcăniala potcoavelor, pe pietrele dese ale văii Boharilor, imi izbiau neplăcut urechile, imi făcea rău. Şimţeam că mă 'nduioşasem şi nu vream să-mi par slab mie însumi.

Mi-am pironit ochii 'n lună şi mi-am făcut o cruce, mulţumind lui Dumnezeu, c'am picat la timp la o casă de român, să alin o jale, să 'nlătur un necaz mai mare, să las din sufletul meu o fărâmă de bucurie pe lumea celor amărîţi.

1924, Februarie, 5. **MIHAIL LUNGIANU.**

* * *

Bătrânii

Senină-i fruntea căruntefii voastre,
Bătrâni cu sfatul vremii de demult,
Cucernic gândul către voi mă poartă
Inţelepciunea vieţii s'o ascult.

Parcă vă văd şi azi cum staţi la umbră
Sub un salcâm la noi în bătătură
In graiul vostru potolit şi dulce,
Un sat întreg găsia învăţătură.

In jur de voi viaţa-şi poartă rolul
Stăruitor săpând o matcă nouă
Străjeri ai altor datini şi credinţe
Voi le păstraţi cu cinste pe-amândouă.

C'un gest blajin şi plin de bunătate
Ne evocaţi trecutul depărtat
Părerile de rău ce vă'nfioară
Vi le prindeam dintr'un adânc oftat

Ne povesteaţi isprăvi de prin războaie.
Din vremurile triste-ale zaverii
Induioşaţi, plângeaţi cu versul doinii
Când răsuna pe vale 'n faptul serii.

Şi tânguirea doinii 'nlăcrimate
Vă amintea de poteri şi haiduci
De freamătul pădurii înverzite,
De hanul vechi din deal dela răscruci.

Plângea în glasul vostru nostalgia
Şi'n ochii umezi vă ceteam fiorul,
Prin voi trecutul işi deschide taina
Şi luminează 'n cale viitorul.

I. Marian

Criptul lui Radu Negru şi sectele

Când pentru prima oară mi-a căzut in mână criptele de la Argeş, nu am crezut nici eu, că chestiunea criptografiei şi a sectelor va lua o estindere atât de mare. Cu toate intuiţiile şi sugestiele nu am gândit un moment, că intr'adevăr ele vor duce la concluzii precise, bazate pe documente şi mai precise. De data aceasta însă mă aflu in faţa unor probe irefutabile şi îndrăznesc să afirm, că inceputurile Istoriei noastre, dacă sunt intr'adevăr atât de nebuloase, nu se datoresc de cât existenţei sectelor, cari aveau tot interesul să nu lase multe urme după ele, de cât doar anume insemnări sumare pentru iniţiaţii lor. Mai mult, pot afirma, că tocmai secolul cel mai nebulos, al Istoriei noastre adică secolul XIII, este cel mai important pentru viaţa noastră naţională, in orice caz, mai important de cât cele următoare şi din cari avem documente mai mult sau mai puţin autentice. S'ar pune cert o intrebare cu toate că simplistă dar căreia trebuie neapărat să dau un răspuns. Dece anume, aceste secte işi ascundeau existenţa şi mai căutau să o ascundă şi urmaşilor lor? Răspunsul este cuprins in însuşi existenţa lor. De oarece erau secte secrete, nu pentru a o ştii succesorii au fost ele infiinţate. O chestiune însă mai trebuie lămurită. Secte au fost, cu tot cortegiul lor; dar dece au fost la noi stăpâne pe situaţie? Răspunsul, aici, poate fi mai uşor înţeles. Existenţa lor se explică prin necesitatea de expansiune a lumei dela Nord şi dela Sud în Evul Mediu. Colonizările Borusiei, Finlandei, etc. chiar a Poloniei şi Rusiei Mici, sunt din aceiaşi epocă. Şi numai descoperirea Americei a întors de la noi valul de lume, care-şi căuta un rost mai bun de viaţă. Ori sectele au contribuit enorm la colonizarea, şi a Americei, şi a ţărilor pomenite. Templierii, Teutonii, Zidarii liberi, etc., pe rând au căutat să creeze ţări noi pentru lumea nouă. Tot astfel şi ţările noastre au fost obiectul activităţei lor. Aceste ţări au fost in realitate mici **State popeşti,** in genul Egiptului, cu care au avut şi legături certe prin secta Pitagoricienilor. Colonizarea nu inseamnă bine înţeles că ţările româneşti erau deşerte.

Prusia s'a creat prin colonizarea ţărei Boruşilor de către Teutoni, şi, coincidenţa curioasă, aceşti Boruşi erau organizaţi şi conduşi de secte ca şi cele de la noi. Sectele lor se intruneau in păduri şi reprezentau rezistenţa naţională cavalerilor Papei, după cum şi pitagoricienii au rezistat, dar au invins pe Templieri şi pe aceiaşi Teutoni. Căci descălicătoarea nu este altceva, de cât ieşirea la iveală a sectei pământene, in urma acestor victorii.

Din amestecul pământenilor cu coloniştii aduşi de cavaleri a ieşit apoi statele din secolul al XIV.

Proba evidentă a celor ce inaintăm o avem azi.

Pe statul de piatră a lui **Radu Negru,** in partea lui laterală, se află un cript. Acest stat se afla in biserica Domnească de la Argeş deasupra mormântului, descoperit ulterior. El a fost adus la Muzeul de Antichităţi. Criptul de pe dânsul n'a fost cetit de nimeni, afară de o incercare a unui domn de la Monumentele Istorice, care de când decriptez eu, se dedă şi d-sa la operaţiuni similare, dar neisbutite. Getirea sa a fost: **Gherghe;** şi teoria tot a sa: că s'ar afla în faţa semnăturei cioplitorului, teorie susţinută şi cu ocazia inscripţiei **Akimu** de pe inelul aceluiaş Negru Vodă. Şi de data aceasta trebue să priceapă că in sec. XIII-lea şi mai târziu nu se semnau operele de artă, şi mai puţin mormintele. Cât despre morminte, atunci când nu se indică măcar cine se află sub piatra cioplită, ar fi o impietate şi azi a se semna de cioplitor opera, cu atât mai mult în secolul acela. In plin misticism nu se comitea faţă de un demn drept credincios asemenea impietăţi. Greşeala a fost că nu s'a remarcat deasupra criptului O FLOARE, care trebuia privită cu petalele in sus, nu in jos. Astfel văzută cetirea era uşoară. Dăm un desemn după acest cript pentru a orienta pe curioşi. **Literile sunt parte greceşti parte latineşti, inversate imprejurul axului vertical,** deci perfect in nota criptelor din epocă.

Iată cetirea lor: Un **rho** majuscul inversat; un **alfa** mic inversat; un **delta** cu coada puţin prelungită in sus — coadă, pe care se adaptă un **epsilon** inversat pentru a da cu ea un **U grecesc** incomplect; iar la urmă inversat un **L** mare latin. Urmează apoi doi **v** latini, unul mic, altul mare, ca un **u.** Mai limpede, nici că se poate. Deci: RADUL V. V.

Decriptarea aceasta pune capăt discuţiei deslănţuite cu atâta patimă imprejurul mormântului in chestiune şi a cavalerului ce doarme de veci în el. Cavalerul este fără discuţie Radul V. V. Porecla nu poate să i se scrie pe piatră, dar datele, cetite de d. Tafrali şi de mine pe două cripte, arată, că el nu este şi Radu de la 1350.

Să revenim însă la Secta noastră **pământeană,** nu mai puţin importantă de cât această descoperire.

Şi intr'adevăr, pe piatra, care de data aceasta fusese peste mormânt şi pe care iarăşi nu se află nici o inscripţie, se află insă pentru iniţiaţii vechilor secte mai mult de cât o inscripţie: **semne indiscutabile.**

In capul acestei **pietre funerare,** intâi: o **stea mare,** ca şi steaua de pe inel, deci coincidenţă. Steaua are 12 **colţuri,** şi e formată dintr'un dodecagon stelat, prin urmare din 3 **pătrate.** Steaua de pe inel avea opt colţuri, adică de două ori patru. Or toţi multiplii lui 4 au fost în onoare la Pitagoricieni, după cum cei a lui 3 au fost la Templieri, şi sunt la zidarii liberi etc.

Mai mult: dedesupt şi impărţind piatra în toată lungimea ei, **o coloană.** Iată, supramontată de un **eptagon,** în mijlocul căruia se află **un cerc.** Numărul 7 este in onoare la Indieni şi Teosofi (Dumnezeu a făcut lumea in 7 zile; săptămâna are 7 zile, etc.); coloana şi cercul reprezintă la aceiaşi teosofi: **Universul** susţinut de **coloana lumei.**

Iar pentru a nu se crede într'o bizară coincidenţă: **mormântul lui Voislav** ne probează până la evidenţa secta.

Pe piatra lui funerară, iarăşi fără nici o inscripţie, aceiaşi **coloană** longitudinală impărţind'o în două şi supramontată, de data aceasta, de un **triunghiu.** Diferenţa de grad de sectă, probabil este data de triunghiu.

Dacă şi după aceste probe se va găsi cineva să se indoiască de concluzia pusă in capul acestui articol, atunci desigur că in ştiinţa noastră domneşte altceva de cât buna credinţă. In ori ce caz, bătrânul Hajdeu trebuie să tresalte in mormântul lui, că intuiţia i-a fost cea adevărată. **Secta Dacilor a prezidat şi la fundarea Munteniei.**

Dar in afară de aceste probe mai avem şi altele.

Pe toate **monezile** până după **Mircea,** scutul are **patru grinzi,** şi invariabil patru.

Pe pecetea lui **Matei Basarab,** avem **patru stele,** exact ca şi pe inscripţia lui de la Plăviceni, unde are patru puncte.

Pe pecetea lui **Mihai Bravul** avem 12 stelişoare, inconjurând pe Sf. Constantin şi Elena.

Pe medalia aceluiaş **Mihai** din colecţia imperială din Viena (avers) avem **31 puncte.**

Atât pe avers cât şi revers, pe inscripţia **circulară,** avem câte **14 puncte** 2×7 (deci coincidenţă), in **centru** avem 17 puncte (un număr prim), iar pe tunică **3 nasturi.**

Pe un blid a lui **Neagoe Basarab** de la Mânăstirea Bistriţa, stema Munteniei are o floare cu **opt petale.**

Pecetea lui **Mihnea** are o serie de stele in cinci **şi şeapte** colţuri.

Mai mult, pe mormântul lui **Jupân Stanciu,** marele visternic a lui **Laiotă Basarab** (Verbilă), avem **hexagonul** format din două triunghiuri ce se taie. Cum el n'a fost evreu, acest hexagon este cel al teosofilor. Acest mare vistiernic a fost tăiat de **Radu Călugărul.** Unul era **dănesc,** celalt **drăculesc,** deci iată o **nouă descoperire** şi mai senzaţională. **Urmaşii lui Mircea erau din două tabere, din care una cea pământeană.** Ce era cealaltă? Rămâne, să-mi procur pecetea, semnătura ori inscripţia de pe mormântul a vre-unuia dintre ei. N'ar fi însă exclus să fie **Drăculeştii** urmaşi ai Templierilor lui Mircea. Foarte probabil chiar.

Şi dacă e vorba de **Templieri,** să complectez datele din celelalte orticole.

Castelul, aşa zisului Palat domnesc de la Iaşi, a fost al Templierilor, căci după stampa din sec XV, turnul este **patrat şi flancat sus de patru turnuleţe,** exact dar după tradiţie, şi la fel cu cele din Paris, Londra etc.

Cetatea de la Poenari, aşa zisă a lui Ţepeş, este **pentagonală** şi cu cinci turnuri, ceeace e destul de curios ca formă. (Numărul cinci să ştie a fi fost in onoare ca **şi trei** la această sectă).

Iar ca curiozitate, voi trece şi in **Moldova,** pentru a arăta, ca şi acolo **inceputul a fost prezidat de secte.** Una din secte are numere simbolice, asemenea **zidarilor liberi,** deci **Templierilor,** iar printre documente rămase, găsim şi urmele unei secte, probabil asemenea celei din Muntenia.

Aşa, **Ştefan cel Mare** pune (desigur pe morminte devastate ca şi cele de la Argeş) pietre funerare. Aceasta in mânăstirile din Bucovina. Stereotip titulatura înaintaşilor lui conţine **puncte,** iar restul inscripţiei din chenar, nici un punct.

Acel a lui **Steţko,** are de trei ori câte trei puncte; a lui **Laţko,** trei la început, trei la urmă, şi trei in linie al lui **Bogdan** cinci puncte; al lui **Teocsit Mitropolitul(?!)** de două ori câte trei puncte (Un mitropolit!)

Insă mormântul aceluiaş Ştefan, făcut de aceiaşi mână ca şi celelalte, nu are in titulatură nici un multiplu de al lui trei, ci inscripţia conţine: **o floare,** apoi mai departe **o inimă** cu ceva la mijloc, iar spre sfârşit iarăşi **o floare cu 7 petale.** Acest 7 ni-ar da **teosofia,** asemenea sectei pământene din Muntenia.

Apoi pe piatra lui **Bogdan Incrucişatul** de la Putna avem in inscripţie, **o stea, o ramură,** şi la urmă **trei puncte.** Steaua ar indica aceiaşi sectă pământeană. (Piatra este identică ca factură cu celelalte).

Curios, pe pecetea lui Gavril Moghilă (deci familia ortodoxilor) nici un semn.

Ar însemna, că şi in Moldova secta pământeană a învins pe Templieri, a domnit şi apoi a dispărut în **faţa** ortodoxismului, care se menţine şi sub **Vasile Lupu** (acesta n'are nimic, nici semnătură, nici in pecete) şi explică şi faimosul războí fratricid al acestuia cu pitagoricianul **Matei Basarab.** Un moment numai, ortodoxii sunt daţi la oparte şi anume sub **Mihai Bravul; căci numai cu secta pământeană se poate explica faimoasa trecere a celor 60,000 de soldaţi moldoveni la eroul dela Călugăreni.**

Dacă voi adăuga, că **monezile** până la **Ştefan cel Mare** au steaua in **cinci colţuri** intre coarnele bourului, şi că in cetatea Sucevei şi Mânăstirea Putna stema lui Ştefan **are floarea in opt petale,** cred că existenţa şi rolul **sectelor** şi in Moldova, e suficient probat.

Istoria, in urma acestor descoperiri, incepe să învieze, şi să ne arate adevărata viaţă din acele timpuri.

Cauzele evenimentelor se găsesc astfel, iar această **istorie** incepe să devie la noi o ştiinţă, in înţelesul adevărat al cuvântului.

EM. GRIGORAŞ

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

LITERATURA STRAINA

A. I. CUPRIN

Intâmplare Bizară

— Imi dai voe să stau aci, pe covor, la picioarele dumitale?

— Dacă iţi face plăcere!.. Dar cu o condiţie: să nu te uiţi la mine fix şi cu privirile aşa de dulci... Ei! acum i-a povesteşte-mi ceva interesant.

— Nu ştiu cum, dar mă pui intr'o situaţie atât de încurcată Când spui „povesteşte-mi ceva interesant", mă pierd cu totul...

— Bietul om!

— Afară de asta, când sunt aici, nu mă pot gândi la altceva. De un singur lucru aş putea să vorbesc

— Că sunt încântă oare şi că mă adori.

— Că te ador şi că...

— Eşti gata să-ţi dai viaţa pentru mine.

— Dece nu vrei să mă asculţi?

— Bine, dar astea le-am auzit poate de o mie de ori în şir.. Aceleaşi şi aceleaşi...

— Pe alţii îi asculţi cu atenţie prea mare.

— Nu, nu, aici te înşeli amicul meu. Cu dumneata sunt mult mai indulgentă de cum o meriţi... O!, ce ochii mari ai făcut!.. Da, da, sunt chiar prea bună... Căci fără nici o pedeapsă, te las să vorbeşti de iubirea d-tale; nu te refuz când mă rogi să-mi săruţi mâna, iar de-mi citeşti vre-o nuvelă, nici nu aţipesc măcar. Şi asta e puţin?

— Dând o coajă de pâine cerşetorului, socot că nu-i un merit... D-ta Nina Arcadievna, pricepi şi vezi foarte limpede cum te iubesc. Căci o femee niciodată nu se înşeală asupra simţămintelor pe cari le trezeşte intr'un bărbat — singură ai spus'o.

— Şi mă crezi?

— O! desigur. Ceeace însă nu pot suferi, este ironia rece cu care mă asculţi şi mă priveşti... Dacă vezi cum mă chinuesc şi dacă in inima d-tale nu e nici o scântee pentru simţământul meu, atunci dece nu mă goneşti — fie chiar din milă?

— Dar eu nu te ţiu. Eşti liber, liber de tot. Numai ştiu că preferi să te chinueşti lângă mine, decât cu depărtare... Şi asta cu dragă inimă o admit.

— Mulţumesc, eşti generoasă!

— Ca o regină?

— Nu, ca o tigresă!

— Devenim amândoi cam îndrăsneţi!

— Cum aşi dori să mă pricep a fi îndrăzneţ. Atunci, fără îndoială nu mai ironiza cu atâta linişte. Ro'urile imediat ar fi schimbate. M'aş arunca la pieptul d-tale, ţi-aş cere iubirea, poate chiar aş plânge... Nu râde, Nina Arcadievna. Ce ţi-am spus, nu-s glume, sau fleacuri necesare conversaţiilor de salon, ci în adevăr adânc; poate toată psihologia inimii femeeşti... In legătură cu asta, am să-ţi povestesc o idee a mea — adică mai bine zis, prinsă. La Sakhespeare în „Richard al III" îndrăsneala este redată cu un curaj genial, încât te cuprinde groaza doar citind... Iţi aduci aminte în primul act, după sicriul lui Ghenrich şi după a lui Eduart — amândoi ucişi de Gloster — vine plângând Lady Ana. Primul îi era tată ei, iar al doilea soţ.

„Fii blestemată în veci de veci, mână ucigaşă" strigă Lady Ana.

„Şi sânge celui ce a făcut să curgă sânge".

In acest moment se arată Gloster. Când îl vede, Lady Ana, cu un blestem ce numai la Sakhespeare se poate întâlni, îi scuipă în faţă toată ura. El însă răspunde blestemului prin cuvinte dulci de iubire. Şi iată cum, peste puţin Lady Ana nu numai că se domoleşte dar îi dă şi un inel ca dar.

„Spune-mi rămas bun". o roagă Gloster.

Atunci ea depărtându-se de sicriu tatălui său, îi răspunde: „Nu are să fie prea mult, căci te-am ertat". Singur Gloster este uimit de o astfel de victorie.

„Am venit la ea în clipa mâniei ucigătoare"
„Cu singura blândeţe, prefăcută"
„Eu ce i-am omorât şi tatăl şi soţul"
„Şi ea este a mea, numai a mea"...

Iată, Nina Arcadievna, tabloul stărilor sufleteşti ale femeii; un tablou schiţat cu o simplitate fără margini, dar de un uimitor adevăr. Numai pentru asta genii ca Skahespeare au curajul să desvăluie astfel de scene in faţa omenirii...

Şi în adevăr; frumuseţea, bogăţia sau talentul cuceresc pe o femee?... Doar singura dorinţă de a poseda.

„Iubeşte pe cel ce sărută mai aprins" a zis un poet rus. „Adevărată şi sinceră este numai prima întâlnire-sfioasă".

Poate ai să întrebi de ce atunci o femee iubeşte mai mult pe cei frumoşi, bogaţi, sau talentaţi?...

Astfel de oameni sunt cei mai asiguraţi... I-a spune-mi, te rog, cum să pun în cuvintele mele toată dorinţa şi toată puterea iubirii, dacă în aceste clipe sufăr din pricină că d-ta poţi observa o gaură trădătoare în ghetele mele. Sau cum, de exemplu, să am curajul să revărs în faţa iubitei, tot ce s'a adunat în sufletul meu, temându-mă de un cuvânt mai dureros, ce ar putea schimonosi mult faţa-mi ridicolă... Eu mă sbucium şi de aceea mă exprim, probabil, nelămurit... Dar d-ta mă înţelegi — căci este natural... Bărbaţii au atâtea: pasiune, entuziasm, ambiţie, sport, ştiinţă, iubite, idei... Pe când femeea trăeşte numai din iubire şi numai pentru iubire. Din cauza aceasta ea simte şi înţelege, cum noi bărbaţii nici nu ne putem închipui"...

Loiminov tăcu, aplecându-şi în jos capul mare şi creţ. Nina Arcadievna tăcu şi ea. Ochii îi erau îngânduraţi, iar degetele-i lungi, se jucau nervos cu ciucurii dela capotul gris.

— Să iubesc altfel nu ştiu nu pot şi să-ţi spun drept, nici nu vreau, începu din nou Laiminov. Noi nevropaţii, cu un fin simţ artistic, avem mai mult ca ori cari alţii, sentimentul femeii minunate în care este învesmântată... Iubirea mea, îţi povestesc cum este, numai pentru D-zeu, nu mai mă întrerupe cu sarcasmurile d-tale... Atâta-i de dureros...

Uneori mă aflu în vre-o societate. Vorbind ei, spun şi eu câte ceva... Dar îndată îmi fug gândurile aici, parc'ar fi gonite... Apoi când vin să te văd, totdeauna înaintea scării mă opresc o clipă; sfiala mă ţine legat... Numai acasă, rămânând singur, atunci mă simt liniştit... Imi apăs ochii cu mâna şi-ţi şoptesc numele: Nina, Nina Ninocica....

Mă crezi?.. In clipele acelea uimitor de lămurit te văd în faţă... Numai visul, visul nu vrea să te aducă niciodată... Cine ştie, poate opinuu...

— Imi rămâne doar să regret că ai înlocuit aşa de nereuşit simţurile d-tale fine, zâmbi ironic Nina Arcadievna.

— Dumneata niciodată n'ai avut astfel de griji şi astfel de bucurii... Căci nu ştiu de ai iubit pe cineva.,

— Ştii foarte bine că da!

— Şi l-ai iubit mult?

— Ah! cât eşti de curios! Aproape în fiecare zi mă întrebi de trecut.

— Niciodată n'ai să înţelegi cât mă chinuesc... Şi poate ai dreptate... De astăzi n'am să te mai întreb nici un cuvânt... Dar gândindu-mă mi se răscoleşte sufletul de invidie şi de ură... Aş dori să-mi spui tot, tot ce ţi se ascunde în suflet... Mi se pare că-i văd în rând pe toţi: soţul d-tale, tânărul cântăreţ italian, pe ofiţerul din gardă care aşa de mult te-a iubit încât de durere s'a împuşcat la degetul cel mic; apoi inginerul nebun, ce ţi-a risipit la picioare o întreagă avere...

— Mă rog, prea detaliat.

— Iartă-mă!... Eu într'adevăr n'am dreptul să mă leg de astea... Dar spune-mi sincer, în suflet nu ţi-a rămas nimic?

— Nimic, absolut nimic.

— Nu te ademeneşte de loc iubirea, buna, gingaşa, satisfăcătoarea iubire?

— Nu!

— Eşti încă tânără, frumoasă, liberă....

— Anume pentru asta. Preţuesc libertatea şi liniştea mai mult ca celelalte... Apoi în iubirea bărbaţilor totdeauna există ceva... cum să-ţi spun... „quelque chose de brutale" şi ei sunt sinceri până nu-i apropii.

— Acum nu mai iubeşti pe nici unul?

— Imi ceri prea mult! Sunt momente când se deşteaptă şi în mine dorinţa de iubire... Şi iubesc acele clipe atât cât ţiu la o cupă cu şampanie — nu dulce însă.

Loiminov se sculă brusc, plimbându-se cu paşi mari.

— Eşti o fire rece, Nina Arcadievna. Eşti prea egoistă.

— Şi d-ta prea îndrăsneţ!... Să-ţi spun drept, cam abuzezi, din pricină că eu îţi ert multe, ca unui scriitor tânăr şi de talent.

Loiminov nu răspunse. Se plimba cu paşi din ce în ce mai mari, iar Nina Arcadievna îl urmărea zâmbind şi muşcându-şi buzele.

— Dar ştii pe cine aşi putea să iubesc, întrebă ea foarte serioasă.

Loiminov se opri deodată în faţă, intr'o sbuciumată aşteptare.

— Mai întâiu trebue să fie frumos!... Nu ridica aşa sprinceana, pentrucă ştii că prezenţa d-tale îmi face plăcere... In al doilea rând să fie cuminte, gingaş, modest, talentat... Afară de asta...

— Afară de asta?

— Să mă iubească mai mult decât viaţa lui.

— Eu te iubesc aşa!

— Nu minţi!

— Cu ce să-ţi dovedesc, Nina Arcadievna? Vrei din porunca d-tale să mă lipsesc de viaţă?

— Nu vorbi prostii!... Sigur că ţi-ai adus aminte de istoria Cleopatrei, căci de ţi-aşi cere asta, n'ai îndeplini-o. D-ta iubeşti viaţa aşa de mult, încât i-ar fi prea greu naturei să te despartă de ea.

Faţa întunecată a lui Loiminov se posomori mai mult.

— E adevărat, Nina Arcadievna, iubesc viaţa... Dar să ştii, că numai eu în toată lumea, am un mijloc prin care îţi pot îndeplini dorinţa...

— Ce fel de mijloc?... Misterios!

— Nu-i deloc misterios... Dacă doreşti am să-l povestesc.

— M'ar interesa mult.

— Acum câţi-va ani, începu Loiminov, aveam un prieten. Intr'o bună zi am avut posibilitatea să-l ajut cu ceva bani cari i-au salvat onoarea întregii familii. De atunci, natural, că am fost mult mai legaţi unul de altul. Nu exista sacrificiu imposibil, pentru nici unul din noi... Intr'o zi el găsi o sticluţă cu otravă, cam cinci-şase grame...i Şi venind vorba de sinucideri am constatat că sunt unele momente în viaţă, pentru cari sinuciderea nu numai că este neinlăturabilă, dar chiar trebuitoare... Şi iată cum am făcut aproape jurământ, că atunci când va fi nevoe ajutorul îl vom avea neapărat... Nu râde, Nina Arcadievna, căci el ne va folosi odată — poate să trecem intr'o lume mai bună... De atunci purtăm amândoi semnul prieteniei, talismanul...

Şi Loiminov arătă Ninei Arcadievna o sticluţă de aur legată de lanţul ceasornicului... Ea râse:

— Intr'adevăr, o poveste romantică.

— Credinţa mea este contrarie — niciodată n'aş refuza... Nu mă crezi!

— Sigur că nu te pot crede, zâmbi batjocoritor Nina Arcadievna, şi sculându-se adăugă:

— Pururi scriitor romantic... Şi acum iartă-mă, te rog, dar trebue să te gonesc. Este ora 12 — de asta te poţi convinge uitându-te la ceasornicul d-tale cu breloc fatal.

Loiminov nu răspunse. Sărută mâna şi păşi spre uşă. Lângă prag, apucând clanţa, parcă se clătina; şi întorcându-şi puţin capul, cu un surâs amar întrebă:

— Va să zică mă pui la încercare, Nina Arcadievna?

Şi ciudat — deşi inima i se strânse de groază ea răspunse râzând:

— Da, da! Are să fie pentru mine ceva foarte interesant.

— Adio! a şoptit Loiminov.

Două săptămâni mai târziu, era ziua Anului Nou şi Nina Arcadievna primea vizite. Ultimul şi cel mai plictisitor musafir fu Coco Veleski, băeţaş de cincizeci de ani, cu chelie şi monoclu; fluturatec şi glumeţ era poreclit de toţi „Trăncănitoarea Capitalei.

— Ei! a-ţi descărcat toată rezerva, îl întrebă Nina Arcadievna folosindu-se de o mică pauză între cuvintele lui.

—A, da, da, uitasem, am o noutate interesantă... Poate vă amintiţi de... cum îl chiamă... tânărul scriitor.. Loiminov,,

— S'a otrăvit? exclamă îngrozitor Nina Arcadievna.

— Cum, ştiaţi? se miră Coco, deziluzionat.

Dar ea stăpânindu-se, răspunse liniştit:

— Da, auzisem de asta...

(trad. de GEORGE D. DUMITRESCU)

Din literatura Esperanto

Frumuseţe trupească

după K. de Karinty

A doua zi după moartea mea, am primit o citaţie, să mă prezint în biroul Comandamentului trupelor de rezervă cereşti. Mi-au stabilit un loc undeva, unde dinpreună cu alţii, aşteptăm să ne transporte pe Marte sau undeva într'a patra dimensiune. M'am plictisit. In a cincea zi, m'am întâlnit cu amicul meu Desideriu, pentru care fu stabilit acelaş loc.

— Ce mai faci — îl întrebăi eu, — ai de gând să stai mult pe aici?

— Nu ştiu. Sunt foarte plictisit. Ştii doar, că'n lumea ceastălaltă se tărăgăneşte totul. Nu sunt lucruri urgente, e timp destul pentru toate. Eternitatea doar niciodată nu se sfârşeşte. Şi pe tine te-a ales ca să stai până la sfârşitul eternităţii?

— Da. Oare aici e totdeauna aşa de plictisitor?

— Da, şi-ţi pierzi toată voia bună. De exemplu alaltăeri mi-am adus aminte, că am o însărcinare. Incă 'nainte de citare, am promis cuiva, unei cucoane, că a doua zi după moartea mea, o voiu vizita noaptea. Uite asta-mi veni în minte, m'am gândit, că şi aşa n'am nimic de făcut, să mă scobor, ca să mai discutăm puţin.

— Interesant. Ei şi ce-a zis dânsa?

— Câteva minute 'nainte de miezul nopţii am sosit, d-niaei dormea încă. M'am gândit s'o las să doarmă, şi am intrat prin părete, apoi m'am aşezat la oglindă, şi o priveam. Eu n'aveam corp, şi această stare era din mai multe puncte de vedere preferabilă; al meu şi aşa a fost cam prea gros, şi adeseori asudam. Dar pe aici nu se mai pomenesc dal'dastea.

— De sigur, ai dreptate!...

— Aşa dar, eram destul de curios de această întâlnire. Anume, i-am scris odată o scrisoare lungă şi patetică, în care i-am promis această întâlnire. I-am scris, că ne vom vedea pe lumea cealaltă.

Desideriu stătu pe gânduri.

Acum nu înţeleg, de ce am voit s'o întâlnesc tocmai pe lumea cealaltă. Mi se pare, că aveam să-i spun ceva important, dar pe Dumnezeul meu, c'am uitat. Şedeam acolo în odaia ei, şi-mi spărgeam capul, să-mi aduc aminte ce voiam să-i spun. Cu toate că ţineam aşa de mult la această întâlnire, — căci m'am împuşcat numai ca s'o întâlnesc, — închipueşte-ţi — eram acolo şi nu-mi venea nimic în cap.

Iarăşi stătu îngândurat.

— E femee frumoasă? întrebăi, în sfârşit.

Desideriu ridică din umeri.

— Numai Dumnezeu ştie! Inainte vreme îmi plăcea mult. Acum însă, în timp ce dormea, am privit-o mai bine. Spune-mi sincer, de când eşti pe aici, nu te-ai gândit ce lucru ciudat e corpul omenesc?

— E ciudat?

— O, da. Aşi putea spune, comic chiar. Mie 'mi părea ciudat faptul, că uite, oamenii ăştia îşi poartă incontinuu corpul, pe care eu de mult nu-l mai port! Asta-i ceva... ceva.... demodat, ca şi hainele uzate ale bărbaţilor. Sufletul îşi leapădă haina şi aceia o poartă încă....

— Se ascunde ceva în afacerea asta. Dar detaliile....

— Ei, ascultă, şi la astea m'am uitat. De exemplu, înainte vreme, eram nebuneşte amorezat de piciorușele ei. Dar te rog, ştii ce aspect are şi piciorul ăsta omenesc! Evident, că e ca o mână pipernicită. Dintru 'ntâiu a fost doar o mână, pe când omul mai era maimuţă. Degetele s'au deformat, palma s'a îngroşat, o umflătură diformată de carne. Intr'adevăr, nu înţeleg, cum de n'am remarcat eu astea mai înainte.

— Şi gura ei?

Doi cârnaţi roşii de carne. Cavitatea aceasta, cu care începe tubul digestiv e umflată de atâta mâncat. Inăuntru oscioare, dar nici acestea n'au formă regulată. Apoi nasul!... l-ascultă? oare poate să existe ceva mai diform, el are două găuri. Dar cele mai comice, mai mizerabile sunt cele două urechi. Cum de nu mi-a venit asta în cap până acuma! Două bucăţi de carne nedezvoltate, de deplâns, care se sbârceau şi se increţeau ca slănina friptă. Şi astfel de două excrescenţe atârnă la ambele părţi ale capului, şi astea-mi plăceau! Şi voiam să le sărut! Brrr!

— Ciudat, ciudat. E ceva adevărat în ceeace spui.

— Şi-am privit-o câtva timp. La fel era în întregime. Apoi din nou îmi munceam capul ca să văd de ce voiam s'o întâlnesc. Şi atunci, de ruşine ori nu, asta nu mai ştiu, dar m'am luat frumuşel şi pe tăcute am şters-o, înainte de a se fi deşteptat.

— Nu ma-şi mai duce înc'odată, nici să-mi promită... ştiu şi eu ce.

— De atunci, nu ţi-ai mai adus aminte de ea?

— Ce să faci?! Nu! Dar nici nu mă silesc, am vreme. Pentru asta este doar eternitatea. N'ai o ţigare?

— Ba, am, dar cum să fumezi, dacă n'ai gură?

— Adevărat. Vezi, iată singurul lucru pe care-l regret.

Trad. de GEORGE BUGARIU.

* * *

A. S. PUŞKIN

Dacă-i viaţa 'nşelătoare

Dacă-i viaţa 'nşelătoare
Nu te plânge, nu ofta;
Mângâe tristeţea ta:
Vin şi zile 'nălţătoare.

Gândul ni-i la viitor
Căci prezentu-i fără ţintă.
Tot necazu-i trecător,
Dar trecutul ne încântă.

F. I. TIUCEV

Lacrimi

Lacrimi umane, lacrimi duioase,
Curgeţi devreme, curgeţi tîrziu,
Curgeţi în taină, nestavilite,
Nenumărate, neistovite,
Curgeţi, cum varsă, în nopţi ploioase,
Toamna torente fără de frâu...

Din ruseşte de
Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchescu

Literatura bolşevică

Cele trei balene

de Ivan Ulianoff

(Dăm în traducere bucata de mai jos ca un document de noua literatură rusească cu tendinţi).

La noi în sat se credea că pământul e purtat de trei balene. Era o credinţă din vremuri vechi şi care trecuse din curte în curte, din gură în gură.

Oamenii se pierdeau în socoteli şi presupuneri, ca să afle cam ce mărime ar avea aceste balene, şi erau convinşi că ar fi trebuit să fie mari, afară din cale mari, căci de! nu e glumă să porţi pământul în spinare.

Intr'una din zile veniră în sat oameni cu multă învăţătură şi le ziseră ţăranilor:

„Dar ce oameni neştiutori şi necopţi la minte mai sunteţi şi voi ţăranii! Cum e cu putinţă ca pământul să stea pe trei balene? Cum aţi putut să vă închipuiţi aşa ceva?

— De bună seamă că poate să stea! se încumetară să-i răspundă cei mai îndrăzneţi dintre ţărani.

— Bine, să zicem şi noi că pământul stă pe trei balene; dar ia să ne spuneţi acum pe ce stau balenele?

Această întrebare a făcut ca ţăranii să-şi piardă curajul. Se scărpinară în cap, se gândiră, se frământară, dar nu găsiră nici un răspuns.

Puţin după aceia oamenii cei învăţaţi părăsiră satul, însă discuţiile şi certurile dintre ţărani nu mai aveau sfârşit. Unii îi dedeau înainte că e lucru sigur că pământul se sprijină pe trei balene, alţii că se învârteşte în jurul unei osii de fier.

Neinţelegerea aceasta împărţi satul în două partide. Dumnezeu ştie cum s'ar fi sfârşit lucrurile, dacă nu venea la noi în sat un lucrător de fabrică anume Ivanoff — Domnul să-l binecuvinteze!

„Pentru ce vă certaţi, ţăranilor?" îi întrebă el la o întâlnire cu dânşii.

Cei întrebaţi îi povestiră toată întâmplarea. Iar lucrătorul, după ce stătu puţin pe gânduri, grăi şi zise:

„Tovarăşi! Ştiţi dela părinţi şi dela moşii voştri că pământul stă pe trei balene. Să chibzuim şi noi, dacă e aşa sau într'altfel; să judecăm aşa cum ne taie capul pe noi, oameni din popor".

— Cum putem să judecăm? îi întoarseră vorba ţăranii. Noi suntem fără ştiinţă de carte şi neajunşi la minte

— Aveţi dreptate, tovarăşilor. Stăpânitorii pământului vostru nu s'au gândit nici odată să vă înveţe ceva şi pe voi ţăranii, începu din nou vorba Ivanoff. V'au ţinut în neştiinţă, pentrucă aşa li era mai uşor să vă înşele.

Tovarăşi! Părinţii şi strămoşii voştri nu v'au minţit, ci v'au spus sfântul adevăr. Numai atât că adevărul acesta trebue bine pătruns, bine înţeles. Aşa o să vă apară mai strălucitor decât soarele, mai înalt decât cerul cel albastru şi mai frumos decât livedea verde şi înflorită.

„In adevăr, cea mai mare dintre cele trei balene pe care se reazimă pământul este **ţăranul.**

„Această balenă ară pământul, seamănă pâine şi cu această pâine hrăneşte întreaga omenire.

„A doua balenă este **muncitorul.** El construeşte căile ferate şi carele, fabricile şi minele, el lucrează fierul, fabrică maşini şi arme.

„A treia balenă este **soldatul.** Cu arma în mână şi cu pieptul său apără pe cele două dintâi balene de toţi duşmanii cari vor să le fure tot ce şi-au câştigat cu sudoarea frunţii şi cu sângele lor şi tot ce li-se cuvine după legile veşnicei dreptăţi.

„Şi aceste trei balene, unite prin lanţul ce nu se poate rupe, prin lanţul muncii poartă pe umerii lor pământul întreg şi toată omenirea.

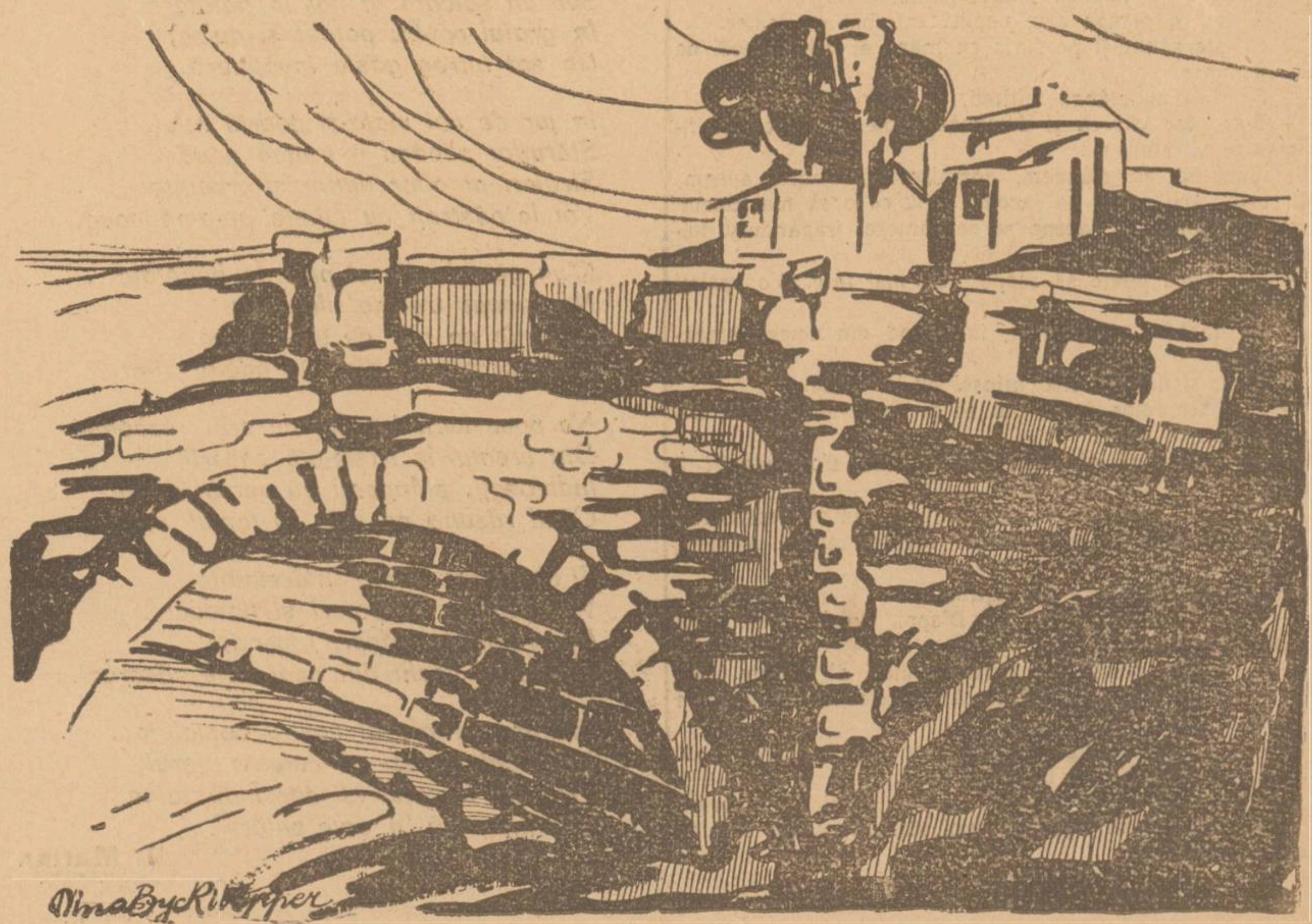
„Nu este, tovarăşi, nici o putere care să rupă acest lanţ de fier şi să despărţească una de cealaltă pe cele trei balene, căci de ar fi aşa, ar trebui ca întreaga lume să se prăpădească.

„V'aţi frământat şi v'aţi chinuit, ca să răspundeţi cărturarilor ce veniseră la voi şi cari vă întrebaseră pe ce stau cele trei balene. Ci este un răspuns foarte simplu şi limpede.

„Balenele stau pe pământ.

„Trăiască nedespărţita familie care prin lanţul muncei se străduește împreună sub steagul sovietelor de ţărani, muncitori şi soldaţi!"

Tradusă de N. B.

Din „O mie şi una de gândiri"

Ti se pare că dacă dai cuiva bani, eşti bun. Intreabă-te, întâi, dacă aceşti bani sânt un sacrificiu al tău, dacă i-ai muncit tu însuţi, sau alţii.

Căci dacă i-ai moştenit sau i-ai câştigat uşor, dând bani nu însemnează c'ai făcut o jertfă.

Numai dacă aceşti bani însemnează truda ta de fiecare clipă, o privaţiune, o renunţare, un ceas în care te-ai istovit când inima te-ar fi îndemnat să răsfoeşti o carte sau să visezi în parcul plin de lumină şi umbre, — numai atunci eşti un om bun.

Ai făcut asta vre-odată? Şi dacă ai făcut-o nu ţi s'a părut uneori o nedreptate faţă de tine însuţi?

* * *

Imi place comerţul cu avarii: respectând banul lor, ei respectă banul altora. Cei darnici sânt de cele mai multe ori, darnici pe punga altora.

Mi-o veni şi mie ziua, să ies din apa în care bălăcesc, să mă înalţ repede, sburând spre soare? se'ntreabă odată un peştişor.

Sărmanul peştişor!... Nu ştia că semenii lui care se'nnălţau aşa, erau prinşi de-o undiţă...

* * *

Exaltăm progresul maşinei, dar nu admitem evoluţia conştiinţei. Revizuim legile şi nu ne schimbăm sentimentele.

* * *

Orientalilor, francezii le par sgârciţi. Pentrucă orientalii, cari îşi permit luxul occidentului, nu cunosc valoarea banului, nu-l muncesc ei, ci trăiesc din munca altora. Această jertfă îndepărtată le permite lor să fie risipitori, să-şi dea iluzia generozităţei, care, de cele mai multe ori înseamnă o faptă de dezechilibru, iar nu o bună acţiune. De fanfaroni bineinţeles, nici nu vorbim.

* * *

Inventăm leacuri noui, dar nu permitem sufletului să evolueze şi prejudecăţilor să dispară.

* * *

Grecii vechi ne-au lăsat religia frumosului, evreii a dreptăţii, creştinismul a bunătăţii. Revoluţia franceză a trezit şi instăpânit conştiinţa libertăţii. Dintre aceste mari cuceriri, a creştinismului mi se pare cea mai relativă şi mai efemeră, căci e lipsită de virilitate, de justificare.

E mai puţin conformă cu firea omenească.

Bunătatea nu este necesară mersului înainte al umanităţei. Frumosul, dreptatea şi libertatea ajung.

Bunătatea rezidă în ele.

Când le depăşeşti, devine inutilă, imorală.

* * *

Nimic nu te face mai folositor societăţii decât convingerea că eşti o făptură excepţională, centrul universului, alesul. Dar nu e nimic mai păgubitor — ţie însuţi în primul rând — decât să socoteşti pe ceilalţi nişte imbecili.

* * *

Dintre arte, cea care pentru francezi înseamnă o sforţare e muzica. Francezul nu e muzicant. El vede ca nimeni altul. Arhitectura, pictura şi sculptura modernă îşi găsesc aici reprezentanţii cei mai iluştri. Sub cerul unic al Franţei, femeia are cele mai graţioase mişcări, peisagiul, colorile cele mai armonizate.

Spontan, aici, e numai ceia ce e vizual. Muzica şi dansul sunt numai nobile năzuinţi cerebrale.

* * *

Nici săpunul, nici tiparul nu înseamnă civilizaţie. Adevărata civilizaţie începe acolo unde animalele nu fug de om, iar vrăbiile îţi ciugulesc din palmă... Unde nu e suflet bun, nu se poate vorbi de civilizaţie.

* * *

Nu există rase. Există cel mult climate. Occidentul şi Orientul. Popoarele tinere şi cele bătrâne. Ruşii, noi şi alte neamuri, proaspăt chemate la viaţa umanităţii, facem tot, bine şi rău, frumos şi urât, din instinct. Nu beneficiăm, încă, de conştiinţă şi disciplină, cari sunt cuceririle supreme ale civilizaţiei.

* * *

De multe ori, cei ce dau au făcut o faptă rea: au semănat, încă odată neghina ingratitudinei.

* * *

Numai tinerii au idei. Ideile bătrânilor sânt ale altora.

* * *

Până nu se coace bine, rodul nu cade din pom. Sânt însă unele fructe cari încep să putrezească şi nu mai au dece să cadă.

* * *

Cei ce trăiesc în splendoarea arhitecturală a Parisului au tot dreptul să nu admită decât literatura, arta şi spiritul francez.

* * *

Să ne întrebăm dacă fapta bună pe care vrem s'o facem, n'ascunde puţină laşitate.

* * *

Nu există faptă bună. Există dreptate sau nedreptate.

* * *

Fii bun, fii foarte bun, dar vezi să nu împingi bunătatea până la nedreptate.

* * *

Proorocii, singurii oameni cărora Dumnezeu le îngădue să-l înfrunte...

VICTOR EFTIMIU

* * *

Requiescat

Poezia e a lui Ferdinand Freiligrath. O zicea minunat, cu tremur în glasu-i cald şi tânăr, o prietenă: Kaethe Hart, pe al cărei cosciug au căzut bulgări de pământ amestecaţi cu zăpadă, în posaca după-amiază a celei de pe urmă zile a anului trecut. Strofele acestei poezii spun, fără îndoială, mai mult şi mai vibrător despre viaţa proletariatului intelectual, decât coloanele Săptămânii muncii artistice. Tălmăcirea e făcută de către I. Şarvari, un muncitor cu multă carte şi care a tradus în româneşte din Petöfi, Longfelow, Edgar Poë, Ada Negri, Bryant, Bret Harte, Goethe, Gorki... Unul din volumele lui are un dublu titlu sugestiv: „Cântece de astăzi — Cântece de mâine".

BARBU LĂZĂREANU

Cel ce-avântă un ciocan,
Cel ce 'n mină se trudeşte,
Cel ce seceră în lan
Şi-o familie hrăneşte;
Cel ce depărtat de noi
Poartă năvi în larg de zare,
Cel ce ţese la războî
Ca să-şi crească fiul mare:

Vrednici sunt de cinste ei!
Cinste perlei de sudoare
Isvorită 'ntr'un bordei!
Cinste miinii muncitoare!
Biet plugarul e şi el
Vrednic de cinstire. Dară
Nu trebui uitat nici cel
Ce, flămind, cu mintea ară!

De-i plecat pe tomuri seci
Cătind taine să distrame,
De-i pierdut în cifre reci
Sau de scrie versuri, drame,
De-i un biet cuvîntător
Intr'o cauză străină,
De-i savant meditator
De grecească şi latină:

E şi el un proletar!
Foamea-i e şi lui stăpînă.
Păru-i e albit de-amar,
Grijile 'n mormînt îl mînă.
Cu nevoi şi neisbinzi
Luptă, ca tot muritorul,
Plînsul plozilor flămânzi
Ii paralizează sborul.

Mulţi am cunoscut aşa!
Năzuiau spre sferi albastre
Şi erau siliţi a sta
In mocirla lumii noastre!
Strimtoraţi şi îngrădiţi
Se trudiau, luptau zadarnic
De Nevoie biciuiţi,
De Destin bătuţi amarnic.

Palizi, ofiliţi scriau
Pagini multe — robi ai penei —
Pe când roze surideau
Pe cărările poenei.
Ciocârlii, privighetori
Trilu 'şi trimiteau departe: —
Ei, cu duhul salahori, —
Stau mereu plecaţi pe carte.

Dacă 'n piept şi sîngerau,
Ei răbdau cu bărbăţie
Şi cu 'ncredere-şi ziceau:
„E şi viaţa poezie!"
De-şi pierdeau curajul, el
Şi-l redobândeau îndată:
„Tot ce face e pentru-ai mei!
Cinstea-mi însă-i nepătată!"

Şi 'n sfârşit, fără puteri,
Scoşi din luptă se văzură,
Deşi 'nvingători mai ieri,
Biruiţi acuma fură.
Muza îi mai săruta
Doar în nopţile sihastre
Şi-atunci geniul lor sbura
Liber către zări albastre.

Dar sub verdele răzor
Dorm de mult acu 'n uitare.
Fără cruce-i groapa lor,
Somnul, — fără de curmare.
Fără sprijin rătăcesc
Fiii lor prin lumea toată...
Cerşetori, ei moştenesc
Doar un nume fără pată.

Cinste muncii, slavă ei!
Cinste perlei de sudoare!
Isvorită 'ntr'un bordei!
Cinste mânii muncitoare!
Biet plugarul e şi el
Vrednic de cinstire. Dară
Nu trebui uitat nici cel
Ce, flămând, cu mintea ară!

I. ŞARVARI

* * *

Mişcarea literară

O plimbare prin literatura rusească

de Claudia Millian

Cercetători de ideal în besna masşelor ameţite de alcool şi de superstiţii — scriitorii ruşi îşi răsfrâng sufletul, cheltuindu-şi spiritul în lungi şi torturătoare probleme de profeţie şi adevăr.

Plini de milă pentru mizeria poporului, îndrăgostiţi de pământul ţării, pe care îl iubesc cu acelaş inconştient fanatism ca şi pe Dumnezeu, scriitorii ruşi, au revelat o umanitate nouă şi necunoscută, aceia a poporului rusesc.

Slavii, compătimitori şi spontani îşi înalţă rasa pe umerii poporului rusesc, ai căruia scriitori, s'au deşteptat ca entităţi de generoasă creaţiune, deasupra Europei cucerită de romanul franţuzesc.

Dostoiewsky şi Tolstoi — profeţi luminoşi, aspri în caracterizarea individului dar inspiraţi în lupta sublimă pentru impunerea rasei, au văzut trecând pe lângă ei — nu fără o tresărire altruistă, atâţia noi apostoli, de poezie şi dramă, întru recunoaşterea neamului.

Te simţi pe nevăzute, luat de mână şi plimbat în peisagiile întunecoase ale Rusiei, binecuvântând nopţile lor mistice, legendele pline de vrăjitorii aurite, ploile triste şi egale sau speriindu-te de tainele închise ale unor suflete neînţelese şi mărginite; de dureroasa fatalitate, care leagă pe mujic de noroiul pământului, de vântul stepei, de umezeala din „isba"; te simţi purtat de aripi satanice, când alături cu Fédor Sologub, urmăreşti gestul meschin al răutăţii, dus până la crimă şi nebunie.

In plimbările astea ciudate, simţi alături de tine, într'o protoplasmă, care ţi-ar putea semăna până la un punct, agitându-se sufletul unei fiinţe fantastice, prin întunerecul şi lumina, care 'l mută dintr'un aspect în altul, cu virtuozitatea unui mecanism diabolic.

Sufletul rusesc iluminat până la viziunea întrupării lui Dumnezeu, răsfrânt în lumina unui soare descompus, trece brusc în opacul îndoliat al unei neguri de moarte.

Rusul îţi poate sugera figura lui Dumnezeu, în timp ce mâna lui aspră şi greoaie, poate sugruma respiraţia unui frate.

Legaţi de trecut prin pamânt şi deslipiţi unul de altul prin lupta pentru reînvierea individuală — ei între ei — trăesc şi se distrug, cu seninătatea şi convingerea zeilor, chemaţi să creeze o lume nouă.

Căci în vreme ce Rusia politică piere în mâini fără dibăcie, şi în calcule greşite, poporul rusesc se înalţă ameninţător şi durabil, deasupra tomurilor de piatră, din care va răsări sufletul lui fantastic şi piramidal.

Sufletul lui legat de stepă şi de „isba", refractar până la încăpăţânare dar cu forţe moştenite şi cu gânduri de răsvrătire, se ridică la fiecare răspântie a satului, ca un glas de clopot, ca o ameninţare de mormânt. Se simte legat de mâini şi de picioare, în întunerecul unei vieţi politice — înţelese prea târziu — dar ştie să se răscoale cu durerea unui Prometeu înşelat şi fiecare „mujic" e o piatră sau un pumnal, în armata formidabilă a unei fatalităţi întunecate.

Pitorescul peisagiului rusesc cu toată mizeria interioară, pe care Ivan Bunin ţi-l arată cu cruzime şi violenţă; substraturile sufletului civilizat desvăluite solemn ca o liturghie de durere de Leo Tolstoi, sau meschinul dureros, pe care ţi'l svârle ca o rachetă, Fédor Sologub, sau nuanţele de intimă dezorganizare cu care jonglează Cehov sau poezia luminoasă şi mistică a lui Balmont, cu care îşi aureşte peisagiul religios al ţării — toate aceste tentaţiuni noi să guşti din fructele arborelui necunoscut, nu sunt decât motivele unei fresce tragice, mici şi fragmentate în expunerea lor, pe lângă imensa şi formidabilă smoală de clocot şi viaţă care se sbate în uriaşa alcătuire a sufletului rusesc.

* * *

Biblioteca „Dimineaţa"

S'au dat la tipar şi vor apărea peste câteva zile primele numere din Biblioteca „Dimineaţa",—**publicaţie de popularizare literară şi ştiinţifică.**

Iată lista celor dintâiu cinci numere cari vor fi puse în vânzare:

GALA GALACTION: „Toamne de odinioară".
ION AGARBICEANU: „Diavolul".
P. J. JOUVE: „Spitalul", traducere de Victor Ion Popa.
M. SADOVEANU: „Războiul balcanic".
GERARD DE NERVAL: „Mâna vrăjită", traducere de Eug. Boureanul.

Poeme în proză

Visări

E linişte, în miez de noapte.

Ca pustnicul în jâlţ de piatră — privesc mereu, ca fascinat, la flacăra ce arde lin în lampa de pa masa mea.

Fiorul cald al oboselii, balsamic undoeşte — şi inima mi-o simt în piept, străină, ca un orologiu. Un cântec murmură 'n urechi, nesfârşit şi monoton, ca apa care curge'n veci pe-acelaş drum săpat...

Totul a pierit din juru'mi — şi greutatea pământească şi cugetul din mine însumi. Prin flacăra plăpândă, ce tremură ca infinitul, — cu lăcomie ochiul soarbe misterele ce se perindă în lumea dincolo de noi.

... Făpturi fluide ca mireasma sau ca năframe vaporoase, plutesc — cortegii liberate — prin profunzimile 'nstelate. Prin grădinile eterne şi prin palate cristaline, — prin magice metamorfoze, în triumfale-ascensiuni, — din univers în univers prin armoniile divine, mă simt purtat prin fascinarea micuţei flacări aurii...

Fericirea mă cuprinde în efluvii de uitare — şi făptura mea trudită de terori şi aspiraţii — o! fiinţa mea de sânge, în care Sufletul gemea! — ca o statuie uitată, zace 'n camera Visării.

Şi timpul n'are nici minute şi nici veacuri numărate...
Flacăra vibrează pură — în sânul veşniciei pure...

. . . .

... Cu 'n strigăt mut, sbucnit fierbinte, mă pomenesc în întuneric — şi iar mă simt în trupul meu, ca sub o stâncă prăvălită.

Şi tremurând de disperare, sub muşcătoarea nostalgie — văd înainte-mi că răsare o lună putredă, cuprinsă într'un hallos distrămat, ce lunecă pe zid şi urcă — şi iarăşi lunecă şi urcă... Mă întorc — şi apare, pe celalt zid, un chip de zână în aureola pătimirii... Răsărituri şi apusuri, în jurul meu se'ntrec mereu — iar ochi de linx, incandescenţi, prin fereastră mă privesc... Şi curcubeuri, ca reptile, se lănţuesc şi se sucesc — iar guri de monştri se deschid ca nişte peşteri fără fund...

Cu îndârjire strâng în palme ochii arşi de visiuni — dar ochiul aspru şi ironic: al Conştiinţei devorante, se iveşte'n mine însumi...

Şi rătăcesc apoi prin străzi pustii, înfrigurat, gonit mereu — să'mi ispăşesc păcatul: căci am pătruns, prin poarta'nflăcărată a Visării, în veşnicia spiritelor divine, — am încercat să evadez din mine, o clipă doar! — şi să mă 'nalţ deasupra fatalităţii pământene...

Metamorfoze

Zi de iarnă 'ntârziată. Intr'o grădină 'ncercuită de faţade mohorîte, sânt adunate cele patru anotimpuri. — Decorul morţii desgolite, prin straturi, tufe şi alei; statuile răsleţe par zăpadă modelată de un visător steril... Totuşi n'a căzut zăpadă — iar vântul Nordului nu muşcă.

... Nuanţe fragede, din ţări scăldate în parfumuri calde, pătează cerul preacurat; aştept să se desfacă, pe negre ramuri, flori de taine...

Copiii rozi cu bucle pale, işi cântă 'n jocuri neştiinţa — şi râd, căci soarele aşterne covoare aurii pe alei...

Femei cu dorul în privire, păşesc agale — par'că lasă, în urma lor, ca frunze uscate, iluzii una câte una...

O zi de iarnă 'ntârziată — şi-i primăvară, toamnă, vară...

Aş vrea să râd, dar plâng în mine; — mi-e cald, mi-e frig şi parcă-i ceaţă. Mă cheamă zările senine — mă tentează-apoi mormântul — şi iar mă dor speranţele...

Aş vrea să cânt, ba să gândesc; — sânt istovit şi totuşi lupt — dar nu ştiu ce-aş putea înfrânge: — nu e vreun dor în pieptul meu şi totuşi par'că e ceva...

Şi sânt mai trist ca orişicând. Imi pare că ce-a fost cândva, şi tot ce este şi va fi, trăeşte 'n mine, năzueşte — şi moare ca să'nvie iarăşi.

Ca un zeu ce şi-a pierdut atotputinţa, stau în grădina Reveriei.

Şi, nemişcat, eu simt Sfârşitul, cel de-apururi — dar trăesc...

Şi, nemişcat, simt Inceputul — ca aurora altei lumi — dar par'că 'n mine creşte noaptea....

O zi de iarnă 'ntârzată — când sufletul se sbate 'n mine.

E primăvară, toamnă, vară — şi în mine-i Visul slobod, ca nourii în nesfârşire şi care vor pieri curând, în tina noastră dureroasă, îndelung plângând ca ploaie, destrămându-se în ceaţă ori ca zăpadă 'nvârtejită...

EUGEN RELGIS

Dacia la începutul Evului mediu

CU PRILEJUL UNOR CARŢI NOUI 1)

de Prof. I. Andrieşescu
Conferenţiar la Facultatea de litere din Bucureşti
Sub director al Muzeului Naţional de Antichităţi

Dacă Dacia veche se poate zice că a fost în chip aproape continuu obiectul de preocupare, deşi cu lucrări rare într'o măsură inegală şi în nici un caz în raport cu multele şi grelele-i probleme, a tuturor generaţiilor de cercetări din trecut şi din vremea noastră, nu tot aşa se poate spune despre evul mediu la noi. Atât în ce priveşte partea lui ultimă, care are ca eveniment de căpetenie întemeierea Principatelor, cât mai cu deosebire jumătatea lui dintâi, cuprinzând aproximativ timpurile dela părăsirea Daciei şi până la venirea Ungurilor. B. P. Hasdeu şi A. D. Xenopol (cu intervenţia sa în faimoasa chestiune rösleriană); dintr'o generaţie mai nouă, D. Onciul (cu temeinicile salestudii asupra întemeerii Principatelor) şi d. N. Iorga (cu operile sale de sinteză a istoriei Românilor în limba germană, şi de curând, în eraducere şi în limba franceză, sunt singurele nume ce se pot cita. Excepţii foarte meritorii, dar de cuprins mai ales cultural-religios: opera postumă a răposatului învăţat dr. Augustin Bunea. (**Incercare de Istoria Românilor până la** 1382, Ediţiunea Academiei Române, 1912; cu material nou şi o revizuire a materialului vechi, d. V. Pârvan (**Contribuţii epigrafice la istoria Creştinismului daco-român,** 1911); în sfârşit, lucrăile Mitropolitului catolic R. Netzhammer. Nimic în domeniul istoriei politice. Singură excepţie, cercetările d-lui G. Murnu asupra istoriei medievale a Românilor din Pind, din **Convorbiri literare** (1905-1907) şi apărute separat subt titlul **Vlahia Mare** (980-1259), Minerva 1913. Este, fără îndoială, cel mai plastic simpton că, deşi anunţat de îndelungă vreme, un premiu mare al Academiei Române special destinat pentru cea mai bună lucrare, având ca temă: istoria noastră dela părăsirea Daciei şi până la întemeerea Principatelor, n'a atras nici o singură lucrare şi este în orice caz liber. Iată situaţia în care trebuesc privite următoarele lucrări ce vreau să rezum, ale d-lui C. Diculescu, cunoscut mai întâi prin unele lucrăi de filologie, trecut apoi la ustdii istorice, şi anume: 1) **Historisch-tipographische Forschungen zur Geschichte der Gepiden** (Cercetări istorico-topografice asupra istoriei Gepizilor) 1916, teză de doctorat la Berlin. 2) **Die Gepiden, Forschungen zur Geschichte Daziens im fühen Mittelalter und zur Vogeschichte de Rumänischen Volkes,** I Band, 1922 (Gepizii, Studii asupra Istoriei Daciei în prima parte a veacului de mijloc şi asupra preistoriei poporului român), în sfârşit, **Die Wandalen und die Goten in Ungarn und Rumänien** (Vandalii şi Goţii în Ungaria şi România), 1923 în însemnata colecţie a profesorului dr. Gustaf Kossinna **Manus-Bibliothek** (No. 34). Sunt lucrări cari, deşi de un caracter special, strict ştiinţific, cuprind, cum se va va vedea, numeroase date de interes deosebit pentru ori cine se interesează cât de puţin asupra trecutului nostru, mai ales din această epocă întunecată, la noi cu deosebire plină de lacune, la o totalitate cu totul inegală de izvoare de cea mai variată specie şi valoare. La aceasta să se adaoge că este vremea însăşi plămădirei noastre definitive ca naţie. Indelungul timp întrebuinţat pentru elaborarea acestor lucrări; locul ce au reuşit să-şi cucerească printre foarte puţinele lucrări referitoare la aceleaşi timpuri — în literatura istorică străină; în sfârşit cuprinsul lor bogat, analizat cu recunoaştere deplină în publicaţiuni speciale străine fie şi cu obicinuitele rezerve de caracter politic, în ce priveşte chestiunea **continuităţii** Românilor în Dacia, din revistele ungureşti (v. d. p. **Ungarischezahrbrücher,** 1923, III, Heft 2), autorul aducând şi Diculescu cu o minuţioasă grijă, pentru întâia oară, chiar faţă de străini, pe o arie mai întinsă, într'un cadru definit de aşezări variate, etniceşte deosebite. Prezenţa Vandalilor în regiunile arătate o mai documentează arheologiceşte lucrurile de la Gibart, (Comitatul Abruj), determinate ca vandalice de însuşi Kossinna, iar în şesul Tisei spre Răsărit, mormintele de la Apa şi Bela, din judeţul Satmar, alte urme de la Tisa de mijloc, greşit socotit de Hampel gepidice, ceeace refuză şi ritul de înmormântare şi inventarul ; sunt lucruri pe care, pe vremea sa Hampel nu le putea şti.

Determinarea aşezărilor lacringice şi hasdingice este clară. Ultimii ocupau aproximativ ţinutul comitatelor de astăzi Bereg, Ugocea şi Maramureşul nostru.

In anul 248, un grup vandalic participă la expediţia regelui got Ostrogota în Mesia. In anul 270, Vandalii năvălesc, sub conducerea a doui regi, în Pannonia. După lupte nehotărâte, Aurelian le îngăduie să se aşeze în Dacia de Apus până la Dunăre, în schimbul unui ajutor, de 2000 de călăreţi şi în afară de aceasta, ostateci.

Intre acestea, un cu mult mai mare pericol se ivi pentru provincie, anume Goţii.

Incă cu câţiva ani înainte de emigrarea Vandalilor din Silezia, Goţii începuseră să-şi schimbe şi ei locurile lor de la Marea Baltică. La începutul veacului al III-lea, ei apar pe coastele de nord ale Mării Negre, şi după lupte în curs de mai mulţi ani, cuprind ţinuturile dintre Don şi Carpaţi. Probabil, de la Caracalla, încep a primi subsidii anuale, subsidii cari, mai târziu sunt cerute şi de alţii, de pildă Carpii, — cari, cum pretindeau ei, sunt „mai viteji de cât Goţii". Zadarnic însă se acordă şi se retrag subsidiile. De la 214 şi până la Constantin cel Mare, se numără nu mai puţin de 22 invaziuni gotice în imperiu, în Peninsula Balcanică şi în Asia Mică. Deosebit de interesant e că, paralel cu năvălirile gotice, avem identice atacuri ale imperiului din partea Perşilor. Se va fi stabilit dar o înţelegere între unii şi alţii. Sprijinindu-se pe afirmările arheologului A. Goteze d. Diculescu ajunge la concluzia că din tezaurul de la Pietroasa, cele două vase cu toartele în formă de panteră şi ornamentele în formă de rozetă provin dintr'un atelier persan şi e un dar regal al Perşilor făcut principilor gotici.

In invaziunea din anul 238, Goţii distrug în parte Histria. In aceia din 249—251 „cea mai grozavă dintre toate", împăratul Desubsidii, făgăduind în schimb ajutor militar. Impreună cu ţara Costobocilor, Vandalii au de acum şi şesul dintre Tisa şi munţii Apuseni, până la Mureş, iar după părăsirea Daciei din anul 274, până la Dunăre; în Răsărit, nouii aşezaţi în cuprinsul şi coastele Daciei sunt Goţii. De la aceşti Vandali vor fi rămas vestitele rămăşiţi arheologice din mormintele princiare de la Ostropataka, atribuite de Joseph Hampel cunoscutul cercettăor ungur al antichităţilor preistorice şi medievale, în chip greşit Goţilor. Inventarul şi felul mormintelor, în potrivire cu date arheologice similare din alte ţinuturi germane (în cazul de faţă, Silezia) ne arată, zice d. Diculescu, că sunt vandalice. Ca şi în repetate alte cazuri, cum nu voi lipsi a menţiona, autorul înţelege a aduce în sprijinul datelor istorice, mai ales aşa de încurcate cu privire la aşezarea, succesiunea şi cooxistenţa diferitelor seminţii din cuprinsul Daciei romano-barbare şi apoi barbare, — şi datele arheologice. Cercetătorul transilvan mai vechi C. Goos şi Hampel, citat mai sus, dar şi alte cercetări făcute în Ardeal şi Ungaria sunt regulat puse la construcţie. E un fel nou de a face istorie medievală, întrebuinţat în Apus în cercetări preistorice şi mai noui, de profesorul berlinez Gustaf Kossinna (e aşa numita sa metodă **Siedlungsarheologie** cu axioma: noţiunea **grupă de cultură** şi noţiunea **popor** sunt identice) şi aplicată de d. C. în această privinţă fapte şi puncte de vedere noui, — atâtea motive în plus, ca să se facă şi la noi primirea cuvenită roadelor unei îndelungi şi răbdătoare munci idealiste, aşa de rare astăzi.

Să luăm însă faptele pe rând, în ordinea petrecerei lor, cea mai potrivită pentru o mai bună şi uşoară înţelegere. Excursiunea e cam lungă, dar merită, se va vedea, osteneala, cu prisosinţă.

Suntem în a doua jumătate a veacului al II-lea, în deplină continuitate, deci cu vremea în care ne-au lăsat lucrările d-lui Pârvan. Lumea veche este încă departe de a se apropia de al ei sfârşit, dar unul dintre elementele ei de dizolvare, Barbarii, dau tot mai des şi mutl de lucru la hotare împăraţilor romani. In ultimii ani ai domniei lui Marcu Aureliu, pe la 169, în Dacia de nord se aşeză Germanii Lakringi, cari pun mâna pe minele transilvane şi ameninţă Ulpia Traiană. Bogaţii ţinuturilor expuse îşi îngroapă lucrurile de preţ şi fug. Cu anevoie viteazul guvernator Claudius Fronto reuşeşte să-i respingă ca să-i îngăduie după aceasta ca federaţi în ţinuturile de la Tisa de sus.

Nu mult după aceste evenimente, în 171 sau 172, mânaţi de aceleaşi dorinţi, la hotarele Daciei vin Vandalii hasdingi. Urmaşul lui Fronto le refuză cererea de pământ şi-i aţâţă asupra Costobocilor dacici de la nord-vestul Tisei, tactică romană des practicată,—ceeace aceştia şi fac, luînd locurile Costobocilor dar neliniştind şi Dacia din apropiere. Spre satisfacţia politicei romane, Lacringii nu pot însă suporta pe nouii veniţi, se ridică împotrivă-le, îi înfrâng într'o luptă hotăritoare şi-i silesc să ceară şi să primească de la Marcu Aureliu locuri în Dacia şi cius pierde bătălia şi viaţa. Pacea se încheie ruşinoasă, cu deosebire, pentru Romani.

Dintre cele trei Dacii cea dintâi cade Transilvania. Anul va fi fost 260. Incă în anul 257 împăratul Gallien lua titlul de **Dacicus Maximus,** pentru rezistenţa cu succes împotriva Gepizilor. Goţii îşi aveau îndreptate privirile deocamdată în altă parte. In anul 258, Goţii năvălesc prin Mesia în Bitinia, timp în care nu se vor fi putut îndrepta şi în altă parte, deci spre noi. Anul 260, fixat în chip convingător de către autor, este şi altfel un an de nenorocire pentru Romani: Perşii prind şi duc în captivitate pe împăratul Vallerian. Când Goţii năvălesc în anul 261 în Iliria, ei vor fi stăpânind o parte a Daciei. Date numismatice, aduse în sprijin de autor, întăresc de asemenea această dată. Trupele romane mai ţin doar Banatul şi Oltenia. O recucerire a Transilvaniei de către Romani nu s'a mai făcut. S'a făcut, în schimb, o încercare de cucerire ca să ia Goţilor Transilvania, de către Gepizii, veniţi pe altă parte şi aşezaţi în părţile Daciei de dincolo de valuri. La Galt pe Olt, Goţii bat însă pe Gepizi, în anul 262 (**Die Wandalen,** p. 11).

Se înţelege astfel în ce condiţii stăpânirea romană încetează către sfârşitul domniei lui Aurelian şi în Banat şi în Oltenia, 12 ani după aceasta (274 sau 275) Ţara dintre Tisa, Dunăre, Olt şi Carpaţi este acum în întregime pe mâna Barbarilor germani. Autorii vechi şi noui numesc vre-o şase seminţii. Autorul român precizează cu erudiţie şi adânc spirit critic. 4 : Gepizii; visigoţii numiţi şi Tervingi (Transilvania, Moldova, Basarabia) ; Victovalii numiţi şi Hasdingi (nemijlocit la Apus de Tisa) ; în sfârşit, Lacringii numiţi mai târziu şi Taifali, atestaţi şi arheologiceşte în Transilvania de Sud. „După expediţia din anul 249 a Lacringilor-Taifali în Mesia ei nu se mai întorc în ţinuturile lor de la marginea de nord a Transilvaniei care e luată între timp de Gepizi, ci îşi schimbă locuinţele mai aproape de Mesia, sigur în Muntenia. Părţi dintre ei vor fi numiţi aici, târziu, alături de Visigoţi (**Ibid.,** p. 14—15). Această ipoteză, zice d. D., este întărită şi de împrejurarea, că Taifalii ajung către 274 în posesiunea nu a Transilvaniei vecine în chip nemijlocit ci a Olteniei. In Oltenia însă, nu vor fi pătruns din Transilvania, unde încă de la 260 era stăpâni Goţii, ci mai curând din Muntenia, în ale cărei şesuri ei s'au format ca popor de călăreţi. Hotarele de Răsărit ale nouei ţări a Taifalilor coincid după Ammian cu hotarele Munteiei cătr Moldova; spre Apus, se întindeau până la linia de hotar a Olteniei către Banat. Grosul aşezărilor taifalice totuşi îl avem după 274, nu în Muntenia — aici, locuiau, între alţii, Sarmaţii nomazi, ci în Oltenia şi foarte probabil în părţile vecine ale Transilvaniei de Sud, unde îi întâlnim dând ajutor Goţilor împotriva Gepizilor şi Vandalilor Hasdingi şi und s'au găsit şi date arheologice corespunzătoare. Situaţia e aşa : Moldova, Basarabia şi Bucovina aparţin Visigoţilor, în timp ce Oltenia şi Muntenia o aveau Taifalii, iar Dacia de Apus, adică Banatul şi Crişana, Hasdingii numiţi şi Vandali. Părţile nordice ale Daciei le aveau Gepizii (**Id.,** p. 15—16). Ca urme sigure ale aşezărilor gotice în Transilvania, autorul citează cimitirul de la Sântana de Mureş, 3 km. la nord de Târgu Mureş, folosit din jumătatea a doua a veacului al III-lea până în a doua jumătate a veacului al IV-lea.

In timpul ultimilor decenii ale veacului al III-lea, stăpânirea Goţilor se întăreşte în Dacia tot mai mult. Bastarnii de pe Siret, Prut şi din delta Dunării sunt bătuţi şi izgoniţi. Cam 100.000 de Bastarni fugari sunt colonizaţi de către împăratul Probus în Tracia, în anul 278, ca să dispară din istorie. In anul 290. Goţii cu ajutor taifalic resping un atac gepido-vandalic asupra Transilvaniei. In Moldova sălăşluiau încă în coastele Goţilor împiedicându-i, seminţia dacică a Carpilor. Goţii reuşesc să-i bată şi pe dânşii în aşa fel, în cât trebuiră să-şi părăsească locurile. In anul 295, Diocleţian îi coloniză, parte în Pannonia, parte în Mesia inferioară. Un **vicus Carporum** e pomenit de Ammian la Dunărea de jos, poate în ţinutul Silistrei.

Pentru întâia oară, mi-se pare, şi era firesc ca aceasta să o facă o cercetare spcială de solditatea lucrării d-lui D., se aduce atâta claritate în ce priveşte înfăţişarea nefericită a Daciei, în unul dintre cele mai însemnate momente ale destinelor ei : veacul părăsirei ei de către Romani. Să trecem însă mai departe.

In anul 314 era în toiu războiul civil între Constantin şi Licinius pentru împărăţie. Graniţa dunăreană fiind golită, Goţii profită şi pătrund în Dobrogea şi Mesia. Pentru scurtă durată, căci sunt respinşi (315). Oraşul Tropaum (lângă Adamclissi) este reclădit pentru asigurarea graniţei; Constantin ia numele de **Goticus Maximus.**

Opt ani mai târziu, Goţii aleg iarăşi un timp potrivit — căci din nou tulburări interne frământau imperiul, — trec Dunărea şi jefuesc Mesa până în Tracia şi Iliria; odată cu ei năvălesc în Mesia şi un popor sarmatic din părţile Azovului. Constantin cel Mare îi respinge însă până peste Dunăre, în Muntenia, cu o înfrângere cumplită a Sarmaţilor „la o colină acoprită de o pădure deasă". Cu dreptate, cred, autorul localizează această bătălie în câmpia munteană, plină de măguri, constatând prezenţa în aceste locuri, în veacul alIV-lea a unui popor sarmatic (**Id.,** p. 21).

Odată lupta cu Licinius pentru întâietate, terminată, — Constantin se ocupă de întărirea graniţei. Mai jos de vărsarea Iskerului, pune de construeşte un pod până la Celeiu, terminat la 328. In vara acestui an, Constantin însuşi a supraveghiat lucrarea. Pe ţărmul nordic al Dunării fură întărite castele, ca Drobetae, lângă Turnu-Severin. In faţa Turtucaei (locul nu e aşa de sigur cum vrede d. D. după Tocilescu) ei construi castelul Daphne. Deasemenea valul întărit de un zid, şi castele dintre Cernovoda şi Constanţa, pare a fi tot opera lui Constantin. In anul 231, Vizigoţii şi Taifalii încercară să gonească pe Sarmaţi din Muntenia. Aceştia cer ajutor lui Constantin, ale cărui oşti, în cele din urmă, repurtară o victorie deplină asupra Germanilor. Localizarea originală de către autor a acestor Sarmaţi în Muntenia şi nu între Tisa şi Dunăre mi se pare iarăşi convingătoare. Totul dovedeşte la autor o îndelungă cumpănire judicioasă. Condiţunile de pace nu sunt aşa de nefavorable Goţilor. Li se acordă iarăşi stipendii, în schimbul obligaţiuni de a păzi hotarul şi a da un contngent de oşti. Aceasta trebue să înţelegem prin „reoucerirea Daciei" — deci, în orice caz, zice d. D. nu o simplă vorbă goală. „Podul dela Celeiu lega acum nordul cu sudul. Inflorirea relaţiunilor comerciale se dovedeşte prin monetele găsite şi ţara di nnou realipită de imperiu slujea ca şi Egiptul. Iliricul şi alte provincii ca loc de surgiun al ereticilor şi tulburătorilor păcii". In orice caz, observă autorul, nu a fost chiar o reîntoarcere la vechile stări romen. (**Ibid.,** p. 24—25). Pentru întărirea Păcii Goţii dădură, potrivit cererii împăratului, ostateci de seamă, printre aceştia pe fiul regelui Ariaric. Taifalilor li-se acordară aceleaşi condiţiuni de pace. Mulţi, poate prizonieri, fură aşezaţi în Frigia mare, unde mai târziu se răsculară odată. Tot Constantin participă la potolirea unei răscoale a Sarmaţilor stăpâni dintre Tisa şi Dunăre. Aceştia din urmă fugiră parte la Quazi, parte la Vandalii din Dacia, o altă parte la Constantin (334).

In timp ce Taifalii apar în Dacia în chip continuu ca aliaţi al Goţilor, Vandalii-hasdingi ţineau cu Gepizii. Se ajunse chiar la o luptă pe malul Mureşului, unde Goţii cu regele lor Geberic bătură nimicitor pe Vandali, al căror rege Visimar căzu în luptă. Vandalii părăsesc de aceea Dacia de Apus şi se aşează ca federaţi, cu învoirea lui Constantin (împreună cu o seamă de Sarmaţi) în Pannonia (336—337), ca să rămâie acolo vre-o 60 ani. Aici iarăşi, pentru susţinerea localizării sale originale, d. Diculescu aduce şi datele arheologice cu putinţă: mormintele de la Kessthely, Dobogo, Fenek şi Pahok din Comitatul Zala, apreciate comparativ, după dispunere, rit funerar şi inventar, deosebite de mormintele gotice sau gepidice şi asemănătoare cu acelea vandalice dela Tisa şi din Silezia. Nu Goţii rămăseseră însă stăpâi pe locurile Vandallor, ci Gepizii, cari ocupară locurile lăsate mai mult de bună voe, ca neîndestulătoare. In anul 401 Vandalii părăsesc şi Pannonia. Autorul se întoarce însă la istoria Goţilor din Romania, în timpul de după Constantin cel Mare.

Pacea încheiată la 332 cu Constantin a durat 30 ani, timp în care Goţii s'au dedat unei vieţi aşezate, ocupându-se cu agricultura. Este timpul începuturilor creştinismului vizigotic şi acela de 7 ani de activitate a Episcopului Ulfila traducătorul Bibliei în limba gotică. Persecutaţi de Atanaric, Ulfila se aşeză cu o parte dintre dânşii şi învoirea lui Constantin în Mesia inferioară pe lângă Nicopole, patria lor cea din urmă.

Pacea se rupse pri naceea că, în luptele pentru imperiu dintre generalul Procopius şi Valens (a doua oară), Atanaric sprijini pe cel dintâi (365); zadarnic, căci acesta căzu. Atanaric ceru iertare, dar Valens trecu Dunărea în anul 367 pe un pod de vase pe la Turtucaia, pătrunzând în cîmpia munteană, acoperit de cetăţuia Daphne zidită de Constantin. Goţii se retraseră probabil în Moldova. In schimb Romanii găsiră aici pe Sarmaţii amintiţi mai sus, aici numiţi în special Serri, Romanio se traseră la sudul Dunării. Abia în anul 369, Romanii trecură din nou Dunărea, iarăşi împotriva Goţilor, de astă dată pe la Isaccea (Noviodunum). In interiorul Basarabiei, Goţii sunt bătuţi şi puşi pe fugă ; pricina slăbiciunei lor vor fi fost certele religioase. Atanaric ceru pace. O întâlnire avu loc între el şi Valens pe Dunăre. Impăratul acordă subsidii, cari nu mai fură acordate altor principi vizigoţi. Ceea ce este mai însemnat este că situaţia de federaţi a Goţilor încetează şi **Dacia nu mai contează de acum înainte ca teritoriu imperial.** O altă dată însemnată în istoria noastră. Comerţul cu Goţii nu mai fu îngăduit, ca mai înainte, pe tot întinsul hotarului, ci numai în două oraşe. Un martor ocular zice, totuşi, că s'a mai întors vremea, ca împăratul roman să acorde pace duşmanilor săi, şi nu să o cumpere. După încheierea păcii, Romanii lucrează aprig la întărirea cetăţilor de graniţă. Aşa se face d. p. la Hissarlâc, la castelul roman Cius — între Troesmis (Igliţa) şi Axiopolis (Cernavoda). Pe de altă parte, Atanaric persecută cumplit pe creştini. Acum moare ca martir Sf. Sava (12 April 372); tot aşa Sf. Nichita „Gotul" şi mulţi alţii. Mai târziu, de pe urma unei rivalităţi dintre Atanaric şi un alt principe Fritigern, Atanaric însuşi, pentru ca să capete sprijin roman, trece la creştinismul arian, — confesiunea lui Valens (**Ibid.,** p. 39).

Iată însă, că, în timp ce persecuţiunea creştinilor se urma cu furie în toate triburile gotice ale Daciei şi luptele civile sporeau şi mai mult tulburările interne, — năvălesc Hunii. După ce bat şi iau cu ei în cale cete de Alani (către 375), bat pe Ostrogoţi, însfârşit şi pe Vizigoţi cu Atanaric, care ieşise la Nistru. Incă mai dinainte, din lipsa hranei, şi alte pricini, o parte dintre Vizigoţi, sub comanda lui Fritigern şi Alaviv, cer şi primesc cu anevoie locuri de la Valens, în Mesia inferioară. Atanaric se hotărăşte însă să rămâie în ţară şi să reziste. Cu sforţări formidabile se ridică acum un puternic val de apărare, care nu e, nici cum credea Kaindl, dela izvorul Siretului până la Dunăre; şi mai puţin, marele val, care străbate Oltenia, Muntenia, până la Buzău, gura Siretului şi Prutului (C. Schuchhardt şi L. Shmidt), ci un val de apărare cu mult mai scurt şi anume, la hotarul dintre Muntenia şi Moldova, pe linia întărită de astăzi: Focşani-Nămoloasa-Galaţi. In dosul acestuia îşi caută Atanaric refugiu. Că autorul antic confundă Gerasis (resp. Siretul) cu Putna este, chiar fără legătura celorlalte argumente, aduse de d. Diculescu, cu totul probabil. Tot aşa de ingenioasă şi convingătoare mi se pare şi localizarea vestitului ţinut al Caucaland-ului, unde s'a retras Atanaric, care nu e de loc nevoie să fi fost Transilvania, sau o regiune a acesteia, cum a crezut slavistul Schafarik şi după el toţi, ci, aproape cu certitudine, şi aici autorul revine la o părere nebăgată în seamă a lui Alexandru Odobescu, pe care o întăreşte cu alte date la ţinutul Buzăului, unde—Pietroasa s'a găsit şi tezaurul regelui vizigot. „Faptul că Atanaric, afară de Sarmaţi, goneşte din locurile lor şi pe Taifali, este o indicaţie că noua ţară, după pierderea Basarabiei şi a Moldovei la Huni, nu cuprindea numai regiunea muntoasă şi şesul vecin din Muntenia de Răsărit, ci şi ţara Taifalilor, adică restul Munteniei şi întreaga Oltenie" (**Ibid.,** p. 43). Interesul lui Atanaric era să păstreze graniţa comună cu imperiul. La Transilvania nu se putea gândi, căci această ţară fusese luată între acestea de Gepizi. Taifalilor nu le rămase de cât să părăsească ţara. In anul 377, ei trec Dunărea în imperiul roman, probabil împreună cu Sarmaţii şi goniţi tot de Atanaric.

Dar şi Atanaric se apropiá de sfârşit. In nul 380, neînţelegeri interne îl silesc de astă dată să părăsească ţara şi să se refugieze cu suita sa sub protecţiunea împăratului Teodosiu I la Constantinopole, primit fiind în chip princiar. Inainte de plecare, va fi îngropat la Pietroasa tezaurul său cel mai mare şi mai preţios din întreaga epocă a năvălirilor—ca să nu-l mai revadă, căci moare sau e omorât în anul următor, 381.

D. Diculescu descrie apoi pe scurt tezaurul şi se opreşte asupra mult discutatei inscripţii runice : **gutaniowihailag.** Afiliindu-se la interpretarea lui Loewe : **Gutane Jowi hailag** — „lui Jupiter (Donar) Goţilor sfânt", d. D., inzistă asupra flecsiunii străine a numelui propriu păstrată în inscripţia gotică, — dar, cu mult mai mult de cât atât, sprijină interpretarea lui Loewe cu potrivite citate neîntrebuinţate din Sfântul Augustin, care arată jertfind zilnic aceluiaşi Jupiter, nu numai **pe un** vizigot, ci chiar pe un urmaş al lui Atanaric, Radagais. **Altfel** decât Loewe, care vede în întrebuinţarea fidelă a cazului în care e pus numele divinităţii o.... influenţă a religiunii păgâne a Romanicilor Peninsulei Balcanice asupra păgânismului Goţilor vecini,— d. D. ia o poziţie mai rezervată şi mai naturală, atribuind faptul numai culturei latine a aceluia căruia i-a aparţinut inelul cu inscripţia. Acesta a fost, zice autorul, tatăl lui Atanaric, ostatec pe vremuri, ţinut cu mare cinste, la curtea imperială a lui Constantin.

Soarta Vizigoţilor păgâni rămaşi în Dacia este, după cât se poate şti următoarea: Vizigoţii se retrag treptat sub presiunea Hunilor spre Apus. Un aventurier, de neamul lor, Gaina, întors de la Constantinopole, încearcă să mai reziste odată, dar cade pe câmpul de luptă (400). Vizigoţii păgâni se concentrară mai apoi cu ultimele lor puteri, cari nu erau puţine, şi sub conducerea lui Radagais pornesc către Italia, ca să aibă cunoscutul sfârşit de lângă Florenţa. Spre deosebire de toţi autorii, cari s'au ocupat cu această chestiune, d. D. se opune părerii că Radagais ar fi fost ostrogot, ci „dacă nu rivalul şi cel ce l-a gonit pe Atanaric, în orice caz urmaşul său" (**id.,** p. 49).

Cu retragerea ultimei jumătăţi a Vizigoţilor sub Radagais din Dacia, istoria Goţilor pe pământul României se sfârşeşte. In locul lor, în Muntenia şi Oltenia vine un amestec de popoare şi anume : o seminţie hunică, Sadagarii, şi o parte dintre Skirii germanici de Răsărit. De aici aceste amândouă seminţii, împreună cu carpodacii, întreprind în anul 409, o expediţie în Mesia. După căderea imperiului hunic (454) tot împreună ei primiră locuri în Mesia inferioară. (**Ibid.**)

Părerea finală a autorului în lucrarea citată este că părţi izolate dintre Goţi au rămas în Muntenia şi cu deosebire în Răsăritul ei pentru totdeauna. D. D. susţine părerea sa cu numele gotic al Ialomiţei, Helibakia, ingenios explicat şi cu o serie de alte nume (Gotes, Gotanul, Golta şi Sabarul) asupra cărora n'am nici o competenţă să mă pronunţ. Cred însă că ori care vor fi părerile asupra datelor filologice ale chestiunii, expunerea faptelor istorice, atâtea dintre ele, pentru întâia oară, într'o înlănţuire logică satisfăcătoare, va suferi puţin. In ce priveşte perzistenţa elementului gotic ca atare în timpurile următoare, autorul o crede probabilă până în al 12-lea şi al 13-lea veac, nu şi mai târziu.

Aceasta este pe scurt, după d. D., timp de un veac şi jumătate, soarta Daciei răsăritene. „Ţinutul Basarabiei, Moldovei şi Munteniei a fost, dup plcearea Goţilor, ţinutul de trecere a popoarelor nomade din Asia şi în parte, ţinuturi de colonizare slavă. Relaţiile etnografice ale acestor ţări încep să se lămurească abia din veacul al 10-lea, în timp ce încetul cu încetul şi definitiv, ele devin un teritoriu de colonizare românească (p. 53).

Să ne întoarcem însă înapoi în timp şi, călăuziţi de o altă lucrare, cu mult mai coprinzătoare, a d-lui Diculescu : **Die Gepiden Forschungen zur Geschichte Daziens im frühen Mittelalter und zur Vorgeschichte des rumänischen Volkes,** Leipzig, 1922, să trecem în revistă datele de istorie medievală, tot aşa de interesantă şi ale celei de a doua părţi a Daciei, Dacia Traiană sau de Apus. Faptul că autorul anunţă încă din prefaţă că, după mai mult de zece ani de studiu, a ajuns la convingerea cum că Gepizii au dreptul să li se înscrie în ce ne priveşte ca Români, pe locurile ce le-au stăpânit odinioară, însemnătatea Francilor pentru Francezi şi a Longobarzilor pentru Italieni, este, cred, de natură a ne atrage atenţiunea într'un chip cu totul deosebit. Dar chiar fără de aceasta, şi pentru a nu atinge nici cea mai fină susceptibilitate asupra purităţii de rasă... faptele sunt fapte şi soarta Daciei de la 250—567-71, de aici şi până în veacul al 9-lea, tocmai vremea de închegare finală a poporului român, nu ne poate fi de loc indiferentă. Această soartă a fost menit să fie legată în aceste timpuri de aceia a unui popor care deşi de alt neam, a trăit aici, aici şi-a îndeplinit o chemare istorică — vom vedea care, — şi aici s'a sfârşit, vom vedea iarăşi, — în chip tragic. Tragedii cunoaşte istoria multe, dar nici una petrecută pe pământul nostru nu ne poate fi străină.

— SFARŞIT —

1) V. „Adeverul literar", No. 162 şi 163.

Săptămâna teatrală

de Dim. Şerban

Teatrul Naţional: Năluca, de Calderon de la Barca, în versiunea Hofmanstahl

Debutul Teatrului Naţional în anul cel nou, s'a afirmat în mod strălucitor cu comedia fantezistă a clasicului autor spaniol, Calderon.

Mă entusiasmez — nu de interpretare — asupra căreia ar fi interminabile discuţiuni, ci de montarea realizată cu mult avânt tineresc şi ritm.

E cea dintâiu inscenare la Teatrul Naţional, a tânărului regizor — Soare Z. Soare — şi cea dintâiu nădejdă în eminenta primenire a unei mentalităţi vechi şi prăfuite.

Mişcarea şi coloritul expresiv, inaugurate pe o simplitate de planuri sintetice, alături de verbul rotund şi admirabil conturat al traducerii d-lui Emanuel Ciomac, fac din spectacol o mică realizare de artă.

Am fi putut avea o surpriză desigur mai mare, dacă alături de aceste două esenţiale calităţi, interpretarea n'ar fi lăsat nimic de dorit.

Deşi afişul nu promitea nici o decepţie, totuşi consumarea spectacolului, nu poate aduce tuturora elogiile noastre graţioase.

Nu micşorez meritele generale ale actorilor interpreţi, din Năluca, dacă remarc cu o observaţiune cinstită, cât de obositoare a devenit pentru spectatori, apariţia lor în toate distribuţiile de până acum ale Teatrului Naţional.

Aproape, n'aşi putea spune că am văzut un spectacol în această stagiune, fără doamnele Agepsina Macri şi Toto Ionescu, sau fără domnii Critico, Tălvan şi Baldovin.

Oricât ar părea de bine aşezaţi pretutindeni, în dauna mulţilor angajaţi ai primei noastre scene, totuşi ei înşi-şi se resimt în gest şi atitudine, în verb şi interpretare.

Nu este acesta singurul mijloc, să speculezi talentul în avantajul instituţiunei şi al individului.

Au obosit cu toţii. Dicţiunea fiecăruia e greoaie, gestul repetat şi monoton, iar memoria suferă eclipse şi lapsuri, în ciuda răbdărei şi amuzamentului din sală.

Un fel de „demonetizare" ameninţă pe bieţii actori, care trebuesc neapărat lăsaţi să se odihnească, intre culise; iar cei leneviţi — să apară.

Să sperăm însă că lacuna se va îndrepta, că Direcţia Teatrului Naţional singură, s'a sezisat de obositoarea să distribuţie şi că în curând, nume mai proaspete şi mai odihnite se vor anunţa pe afişele colorate şi subvenţionate de Stat.

* * *

Pe sinteza planurilor, pe simplitatea culoarei şi a regiei, pe ritmul şi mişcarea verbului şi gestului, se întocmeste cadrul, pentru îmbrăţişarea şi desemnarea totală a caracterului scenic.

Dar atâta nu ajunge. La technică trebue adăugată colaborarea actorului — nu ca inovaţie — ci ca fragment al mecanicei. **Năluca** sau femeia lui Calderon sau ideia de demon, trebue sugerată prin ritm.

O lunecare uşoară, ca o dantelă suflată de duhuri, un pas de menuetă sub orchestraţia invisibilă şi aeriană — din juru-ne — o împletire de vis şi realitate, de minciună şi de adevăr, un arabesc minunat de cuvinte şi de paşi — iată ce trebue să sugereze Năluca.

Dar oboseala sistematică, omoară rutina şi inspiraţia — constatări mult prea dureroase, pentru o artistă conştientă ca d-na Agepsina Macri.

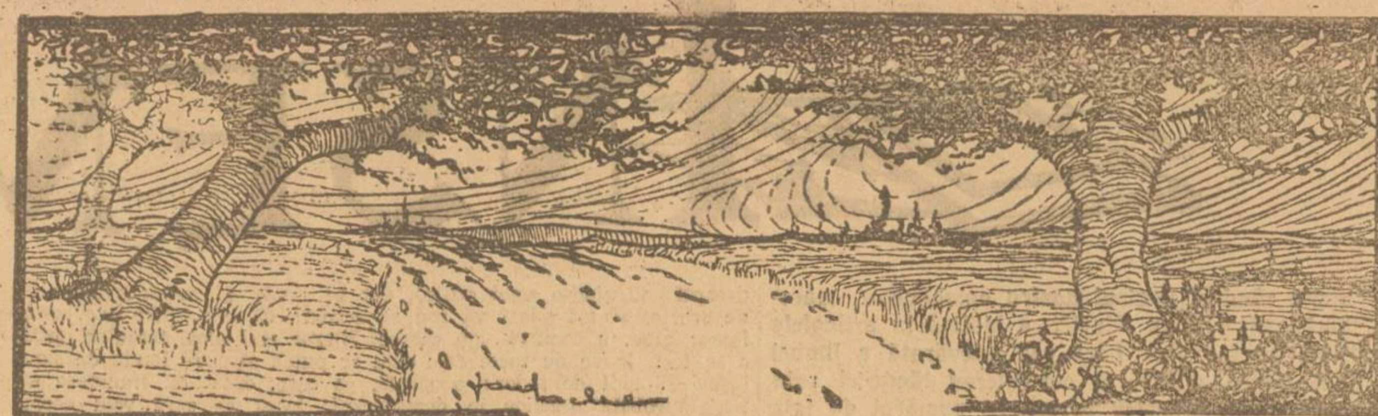
D-l Tălvan, pripit şi nervos, cu obstacole în dicţiune, nu mai are timpul să-şi înfăţişeze în mod diferit pe eroii săi, aşa că toţi seamănă şi toţi se încurcă.

Puţină autocritică n'ar strica la actorii Teatrului Naţional şi nici prea târziu nu este.

Spectatorul ştie să răsplătească la timp pe fiecare, deci nu e cavaleresc să violentăm admiraţia lui permanentă şi necondiţionată.

D. ŞERBAN.

Influenţa italiană în literatura română

(CONTRIBUŢII DE ISTORIE LITERARĂ)

I. IANACHE VĂCĂRESCU

Literatura poporană, deşi lipsită de stabilitatea formei şi de posibilitatea unei transmisiuni nealterate, se poate mai uşor urmări istoric, punând-o în legătură cu studiul literaturilor popoarelor balcanice, sau spre mai multă siguranţă, prin cercetări folkloristice, in mod ştiinţific organizate

Când vroim să aprofundăm cercetările noastre din punct de vedere evolutiv-istoric, la literatura scrisă, întâmpinăm greutăţi neaşteptate. Originalitatea scriitorilor dacă nu e de multe ori pusă la îndoială, atunci când o căutăm în însăşi esenţa scrierilor analizate estetic, nu ne e îndeajuns atestată, decât de amănunte biografice şi psihologice.

In domeniul literaturii scrise, putem iarăşi stabili mai uşor criterii de conducere, în ceeace priveşte epoca veche decât în faza de zămislire a poeziei culte, deşi durează mai puţin timp.

Atunci, când — în parte, — limba noastră scapă de semnele slavoneşti şi vieaţa noastră, mai mult culturală, decât propriu zis literară, e deşteptată de o generaţie căreia însuşi jugul străin îi deschidea porţile occidentului, — tendinţa scriitorilor era: călăuzirea literaturei românești, spre splendoarea romană de odinioară. Nu numai cei din Şcoala Ardeleană, ci şi scriitorii de mai târziu, spuneau cu mândrie că alfabetul latin, noi nu l'am împrumutat, ci am luat ca de la o mamă.... 1)

Cât s'a realizat din ceeace şi-au propus latiniştii se ştie; în orice caz, meritul primei generaţii venită în contact cu cultura occidentului şi mai ales cu cea de la Roma, nu poate fi micşorat în ceeace priveşte progresul culturei generale româneşti. Şcoala ardeleană a fost în evoluţia istoriei noastre literare, ca o revoluţie care rupând zăgazurile principiilor învechite — prin exageraţie şi-a grăbit fatalul sfârşit, dar a deschis un drum bun, pentru orientarea viitorului.

Drumul bun şi înlăturarea unei influenţe revărsate peste făgaşul ei, încep odată cu sfârşitul veacului al XVIII-lea, când frumuseţile nebănuite ale literaturei populare, îndeamnă pe poeţii Văcăreşti, să lase erudiţia şi trezirea conştiinţei naţionale pe cale politică, în seama Ardealului, iar ei să-şi instruneze lira, cântând simţiri delicate şi frânturi de gânduri mai înnalte.

Dar şi aici forma primitivă a versurilor populare, nu mai putea dăinui mult, deoarece nici mentalitatea lor nouă creeată de vremuri tot atât de noi, nu se mai putea împăca mult timp numai cu literatura grecească a lui Krisilopolul, care moderniza pe Anacreon, poetul vinului şi al femeilor, ci se simţeau atraşi către forma poesiei aristrocatice apusene.

Dacă s'a vorbit mult, în repetate rânduri şi cu ocazia studierii operei multor scriitori de influenţa franceză, fiind socotită drept cea mai veche şi necontenit înoită, dintre influenţele apusene, în literatura românească rămâne una, dacă nu cu desăvârşire neglijată, de-abia pomenită în treacăt.

Tăcerea păstrată în jurul influenţei italiene, nu cred să fie datorită exagerărei absurde a lui Eliade, ci modului în care ea s'a manifestat. Privind mai mult substratul invizibil al literaturei la prima cercetare: forma şi uneori inspiraţia în legătură cu sufletul intim al scriitorilor, mică în aparenţă, prin amănuntele greu de sintetizat, dar bogată în explicaţii interesante, în privinţa legăturilor culturale de la noi şi de aiurea, — influenţa italiană merită un capitol special, în istoria literaturii noastre. Şi cum cele dintâiu repercusiuni se ivesc în limbă, apropierea de filologie, nu e de loc surprinzătoare.

E un fapt cert, că alături de influenţa franceză şi mai înainte de ea, s'a afirmat influenţa italiană. Părerile istoricilor literari se întâlnesc în ce priveşte enunţarea ei, dar nimeni nu s'a gândit să caute o continuitate.

D-nul Ramiro Ortiz, în introducerea scrierii d-sale: „Per la storia della cultura italiana in Rumania", vorbind de influenţa italiană în literatura românească propriu zisă, o mărgineşte la „Ienăchiţă Văcărescu, Ioan Heliade Rădulescu şi Gheorghe Asachi", premergător cel dintâiu, încurajator cel de-al doilea, şi continuator, cel de-al treilea.

1) Literatura română modernă vol. I.

Bine înţeles, scriitorii influenţaţi nu sunt numai aceştia, şi că amănuntele cari fac o legătură între punctele principale, sunt tot aşa de multiple, ca şi căile de pătrundere, pe care d-sa le dă mai mult relativ la cultură în general şi din care însemn numai pe cele privitoare la literatură şi limbă.

Indirect primele manifestări le găsim în epoca fanariotă, când limba greacă era considerată la noi ca limbă literară — per excelenţia — prin intermediul numeroaselor traduceri în greceşte ale operelor scriitorilor italieni, mai puţin cunoscuţi.

In al doilea rând, d-nul Ortiz, notează următoarele focare culturale, des vizitate de scriitorii români:

a) Viena, unde personagii însemnate româneşti (şi în special Văcărescu), se găsiră în contact cu învăţaţi şi literaţi italieni, unde mai întâiu Zeno şi apoi Metastasio, fură poeţii favoriţi ai Împăratului şi unde, în sfârşit, multe opere italiene, apărură traduse în limba greacă;

b) Transilvania, legată de veacuri, prin sânge, prin limbă şi prin tradiţii, de Românii Principatelor dunărene şi în acelaş timp, parte din imperiul habsburgic, care se întindea până în Italia, Ardealul a fost apoi în contact cu Roma şi prin desele vizite ale prelaţilor italieni.

c) Franţa de mijloc, care în veacul al XVIII-lea, era însă sub influenţa gândirei, artei şi mai ales a poeziei italiene.

Calea cea mai evidentă, însă, rămâne contactul direct sufletesc al scriitorilor, cari au vizitat Roma monumentelor vechilor latini, Roma artelor plastice şi în special a poeziei lui Petrarca.

O expunere mai pe larg a împrejurărilor în care cultura italiană s'a infiltrat în opera scriitorilor noştri, nu poate fi secţionată de la început, în capitole filologice, poetice sau dramatice.

Evoluţia istorică a literaturei, e singurul fir conducător căruia îi putem — vorbind de fiecare scriitor, sau pleiadă de traducători şi scriitori mai mărunţi — alătura ramificaţia genurilor.

Vom începe cu părintele literaturei româneşti, numit astfel, pentru meritul de a fi cel dintâiu în scara istoriei literaturei moderne, care face trecerea de la poezia populară la poezia cultă.

Ianache sau Enăchiţă Văcărescu, trăind într'un mediu în care starea sa de boer vechiu nu-i cerea decât petreceri presărate cu versuri uşoare, cari avea poate şi scopul practic al bileţelelor de amor, şi având o educaţie dintre cele mai îngrijite, câştigată în ţară, şi în străinătate — dacă a avut talentul trebuincios creaţiei desăvârşite, a fost în stare să înţeleagă ceeace e frumos şi înălţător.

In privinţa contactului cu o cultură italiană, găsim îndestul dovezi:

D-nul Ovid Densuşianu, vorbind de educaţia, rară pentru acea vreme, a lui Văcărescu, ne spune că „a avut profesori pentru învăţarea limbei latine, limbei greceşti, italieneşti, turceşti, franceză". 1)

In altă parte găsim că „un german anume Weber, îi explică regulele limbei latine, alţi profesori îl învăţară italieneşte, franţuzeşte şi hogii îl familiarizară cu limba şi literatura otomană, pe care o cunoştea foarte bine.

Fără îndoială, cunoştea şi pe cronicarii vechi şi se entuziasmase de sforţările cu care aceştia se străduiau să dovedească latinitatea neamului nostru, aşa cum trebue să fie cunoscut şi apreciat, până la un punct, şi activitatea „Şcoalei Ardelene".

Atestarea o găsim în prefaţa „Gramaticei rumâneşti", vorbind despre cucerirea Daciei de Traian şi de romanizarea ei, prin „colonii din Italia, partea cea mai cinstită atunci din Europa, a stăpânirii romaiceşti", adaugă:

„Şi cu acestu mijlocu politicescu, sau mai bine să zicu înţelepţescu, voindu să-ş facă stăpânire ohabnică şi fără de nici o îngrijare, au adusu mulţime dă Latini şi dă Italieni aici".

2) Th. D. Speranţia: Scriitorii vechi (Bibl. p. toţi).

Căutând mai departe să explice desvoltarea lipsită de principii savante a limbii româneşti şi făcând confuzie între „colonii italici şi poporul italian de astăzi, ne arată ce l-a hotărit să-şi alcătuiască gramatica lui.

„Dar ce folosu că de au şi lăcuitu aceste frumoase eparhii, Romanii au fostu pre cumu să vede, oameni din cei ce potu lesne a să muta, adecă proşti şi ţărani şi nu cu ştiinţă dă şienţă (şic), ci şi fără de gramatică au grăitu ei latineşte şi talineşte (sic) ca oameni proşti. Dar crezu că dă la fii loru au începutu a să şi mai dăjghină limba, şi fiindu Dachii împreună lăcuitori cu dânşii, Sârbii şi Bulgarii vecini, a ăté limbi dăosebite şi a lor fără gramatică, ce urma să fie altu limba noastră dă câtu aceia ce vedemu astă-zi? Căci dă ar fi fostu măcaru un dascăl dă gramatică, astăzi amu grăi toţi limba latinească sau italienéscă, cu carele au venit acei stăpânitori dă atuncee aice".

„Să cunoaşte adevărul arătărilor mele din doao lucruri mai cu dédinsul, cel dântâiu dân strămutaré şi dejghinaré limbii, ne fiindu gramatică, cel dă al doilé, din a lipsi dân limba noastră toţi termenii ştiinţii şi câte ziceri au luatu Italienii dă la Latini şi Latinii dân isvorul cel mai desăvârşitu, adecă din limba Grecilor".

Intrebându-se, cum vreme de 1601 ani, nu s'a gândit nimeni să alcătuiască şi să dea la iveală o gramatică românească, el arată cât e de necesară intervenţia unei limbi apropiate prin origină de a noastră, în împrumutul termenilor technici, pe care atâta vreme i-a oprit influenţa bisericească slavă:

„Ar fi lucru dă mirare şi poate al socoti fieşteş-cine cumu în vreme dă 1601 ani, nu să află vre-un omu ca să grijască, să coprinză staré limbii prin mijlocul a vre unii gramatici, şi să adune termenii filosofii prin vre-un dicţionariu, ca să poată tălmăci cu înlesnire cărţile dă şienţă, în limba rumânéscă; şi să nu mai pue în ostenélă pă lăcuitorii acestoru eparhii ce voru pohti să fie ştiutori dă şienţe şi dă filosofie, ca să înveţe altă limbă streină, întru care să le aflé aceste. Cu toate aceste eu pociu face dăzlegaré aceştii mirări în oareş-ce chipu cu o chibzuire socotită dă adevărată. Toţi acei vechi lăcuitori a acestoru eparhii, neavându altă limbă în urma acestoru strămutări care să fie înlăţită ca şi acé latinéscă păntru jărtocele închinăciunilor bisericeşti (mai vârtosu după ce ne-au datu Botezul şi ne au îndestulatu de lumina credinţii şi a legii ce avemu, marele împăratoru şi sfântu Constandinu, pre cumu ne încredinţează şi un istoricu adevăratu, întru toate însă la istoriciile sale şi la politiceştile arătări numai) au îmbrăţişat limba sârbească".

Desigur, căutând să vedem întrucât s'au răsfrânt principiile enunţate de el în prefaţa gramaticei, în poezia lirică, nu vom găsi ceeace vom găsi mai târziu la Eliade Rădulescu.

Totuşi acest scriitor în ale cărui scrieri în proză, scrisori sau acte, „se iveşte influenţa deosebitelor limbi ce el cunoştea şi ziceri uzuală turceşti se găsesc alăturate cu cuvinte luate din limba italiană şi scrise de autor, chiar cum se pronunţau în această din urmă limbă" 1) îşi publică şi producţiile sale poetice la sfârşitul „Observaţiilor şi băgărilor de seamă..." din 1787.

Şi Văcărescu ne dă ocazia să vedem tot cu acest prilej, că citise poezie italiană, căci iată ce ne spune despre Metastasio:

„....prea înţeleptul şi plinul dă Istorie şi dă ştiinţă şi mai vârtos de duhu născătoriu Metăstăsie păntru care îndrăsnescu a zice că nu s'au (sic) împodobitu acestu Poetu cu poezia italienească ci am împodobitu poezia italienească, cu duhul şi cu condeiul său" 2)

Şi nu numai a cunoscut această literatură ca fond, ci a făcut şi câteva observaţii asupra ritmului versului italian, lucru ce reiese din următorul pasagiu în legătură cu cel de mai sus:

„Limba talienească n'au obişnuit a aveà stihuri cu număru dă picioare, ci numai cu număr de sulabe şi cu multe feluri, altele dă şase, altele dă optu, altele dă BI (—12 şi până la EI (—15). Acestea totu cu o formă de glăsuire la pronunţie totu cu o curgere, cu potrivire de sulabe la sfârşit şi aceasta dă multe chipuri cu mari gândiri precum suntu dintr'ale multor alţi autori, ale lui Tasu şi Ariostu şi Petrarcha, şi ale prea înţeleptului... etc... Metastasie..." 1).

Scopul lui Enăchiţă Văcărescu nu a fost să dea el modele poetice şlefuite de influenţa altor literaturi, ci s'a simţit dator să aprofundeze firea limbei româneşti, ajutând la creşterea ei, pentru acei urmaşi cari aveau să o scrie mai târziu. Şi pentru aceasta, dând la lumină umilele sale observaţii asupra gramaticei, găseşte adevărata cale unde italienismul i-a folosit într'adevăr. Iată cum se exprimă în această privinţă, L. Şeineanu, în a sa „Istorie a filologiei române": 2).

„Scriind prima gramatică românească, autorul avu să întâmpine din capul locului o mare greutate în nomenclatura ştiinţifică. Din ce limbă să împrumute? Văcărescu familiarizat mai mult cu limba italiană, caută a dă o soluţie practică cestiunii, adoptând această limbă, pentru nomenclatura gramaticală".

Putem stabili la Enăchiţă Văcărescu, aşa dar că în afară de cultura sa individuală, influenţa altor literaturi e oglindită în gramatica sa, care nu e complectă, fiind lipsită de cestiuni privitoare la ţesătura limbii, şi e totuşi îmbogăţită cu un mic tratat de poetică în care poeziile sale servesc numai ca un document prin care arată înrudirea limbei noastre cu cea italiană, spaniolă şi franceză, iar în chestiile de terminologie gramaticală, numai influenţa italiană, e vădită.

CONST. C. CRISTEA.

1) Odobescu „Scrieri literare şi istorice, I. Socec 1887 pag. 268.
2) Ienache Văcărescu: Observ. sau băg. de seamă. (1787) pag. 167—68.
1) Ibidem op. cit. p. 167.
2) Op. cit pag 94. (Seineanu Cristea).

Din istoricul epigramei româneşti

Culegeri de Paul I. Papadopol

Iacob Negruzzi (1)
(N. 1842)

Sfat (2)

„Toţi sânt răi şi lumea-i seacă"
Nu 'nceţezi a tot striga;
Vezi cu tine de te 'mpacă
Şi cu toţi t-ei împăca.

Indată

De ai o idee — în scris s'o pui îndată,
De ai o iubită condu-o la altar;
Căci lesne, trecând timpul, iubita e uitată,
Căci lesne, sburind gândul — ideile dispar.

De simţi vre-o bucurie (3)

De simţi vre-o bucurie, la nime să n'o spui,
Ci cu lăcate de-aramă în suflet s'o încui,
Căci fără de păsare, de nu cu pismuire
Priveşte reaua lume înnalta-ţi fericire.

De simţi vreo durere, tu iarăşi să n'o spui,
Ci tot aşa, puternic, în suflet s'o încui,
Căci făr'de îndurare, de nu cu mulţămire,
Priveşte reaua lume a ta nefericire.

Un vis e fericirea

Un vis e fericirea: visăm neîncetat,
Când vom atinge scopul pe care l-am sperat
C'atuncea vom găsi-o, având ce am dorit,
Vedem că ea acolo n'a fost de întâlnit,
Şi cu melancolie ne 'ntoarcem spre trecut
Visând la fericirea ce-odat'am fi avut;
Căci palid e prezentul; trecut şi viitor
Le colorăm în visuri cu verde 'nfloritor,
Şi când atingem malul eternului abis
Vedem că fericirea şi vieaţ'au fost un vis.

1) Din: Opere complete. (Fragment din „Antologiea epigramei româneşti").
2) Titlurile primelor 2, date de noi.
3) Titlurile autorului (epigr. a III—IV-a).

Creşti la librării

Almanahul Ştiinţei 1924

apărut sub direcţiunea
d-lui L. FLORIN

Redacţia şi Administraţia: Bucureşti, Pasagiul Imobiliara

Sanatoriul „CENTRAL"

Medico-chirurgical

Calea Călăraşi No: 16 (în plin centru al Capitalei)

Operaţiuni chirurgicale	Boli de ochi, naşteri, Boli interne, genito urinare, venero-sifilice şi boli nervoase neturbulente.
Tratament anti-sifilitic	Pe cale venoasă, intramuscular şi electr nedureros, cu mecol (Ionizare) Roscosi.
Laboratorul Central de Analize medicale	Analize complecte de urină, sânge, spută suc ... ple şi orice produse pr tol... Reacţ. Wasserman şi Sachs Georg... pentru diag nostic ... bacteorologic ... Autovaccinuri şi stockvaccinuri, antigonogogic stafilococic, polimicrobian, gripal, etc.
Instalaţiuni speciale	Pentru ionizare, radiografie, radioscopie radioterapie, diatermie, electroterapie, masaj vibrator, hidroterapie.

Bucătărie dietetică pentru diabet şi boli renale

Pacienţii pot să se trateze cu orice medic internist sau chirurg

In secţiunile speciale se îngrijesc bolnavi atât intern, cât şi extern, de către medici specialişti: radiologi, sifilis şi boli nervoase.

Orele de tratament 9—11 şi 3 | 6 p. m.

INSEMNĂRI

In mai multe rânduri ilustrul nostru colaborator, maestrul prozei româneşti d. Ioan Slavici a indicat în articolele sale abaterile ce se fac dela firea cea adevărată a limbei româneşti. Unii dintre cititori îi cer mereu lămuriri prin scrisori adresate nouă. Maestru începe în numărul de faţă interesantele răspunsuri la aceste întrebări şi „Adeverul Literar şi Artistic" este fericit, nu numai să-i pună la îndemână mijloacele necesare fixărei unor anumite reguli gramaticale, dar să şi contribue prin aceasta la lămurirea unui şir de chestiuni privitoare la limba românească.

Străinii

La Paris, lumea teatrală începe să-şi deschidă tot mai mult porţile în faţa elementelor străine.

Autori, actori, decoratori de altă origine pătrund din ce în ce şi se impun în Capitala lumii, colaborând la mersul înainte al civilizaţiei.

In special Orientul, ca o recunoştinţă pentru tot ceeace Apusul l-a dărui odinioară, îşi trimite solii frumosului să se măsoare cu vechii crainici din cetăţile bătrâne.

Aceste altoiri, departe de a vătăma spiritul unui popor, îl fecundează îi dau un farmec nou, constitue o rodnică violentare a temperamentului naţional, o minunată reînoire.

După cum pentru limpezirea şi echilibrarea sufletelor lor, cei dela Nord au nevoie de civilizaţia clară, logică, armonioasă, lipsită de echivocuri, a meridionalilor, tot aşa, mediteranienii — suntem şi noi printre dânşii — trebue neapărat să-şi impună contactul cu sufletul grav, sever cu gândirea îndrăzneaţă, adâncită, plină de nuanţe, a oamenilor blonzi.

Numai din aceste fecundări reciproce se pot realiza, luând aspecte de universalitate marile figuri ale omenirii.

Trăesc dincolo de graniţe numai acele plante cari, păstrând seva pământului lor, şi-au întins frunzele şi-au învăţat să respire şi alt aer, venit din alte orizonturi.

Eflorescenţele locale îşi au farmecul lor, numai într'un cerc redus. Cel ce este numai ţara sa, nu poate fi al omenirei: laponii, turcii, chinezii, africanii, etc...

Spirit francez

Această tendinţă de universalitate face şi forţa francezilor.

Literatura lor şi mai ales piesele de teatru, scrise cu o claritate, cu o ştiinţă a compoziţiei, cu un spirit de universalitate fără pereche sânt traduse şi reprezentate pretutindeni.

Asemeni lui Shakespeare, francezii sânt mari în arta lor, sânt citiţi şi înţeleşi pe întregul glob, fiindcă operile lor n'au un caracter agresiv naţional.

Incepând cu autorii contemporani în teatrele de pe marile bulevarde şi ai căror eroi sânt mai mult tipuri de mare oraş, decât francezii, şi urcând până la marea pleiadă Corneille-Racine-Molière, cari îşi luau subiectele din antichitatea greco-romană sau din teatrul medieval spaniol, majoritatea autorilor francezi, şi-au purtat fantezia pe alte limanuri, căutând şi adaptând spiritului lor arhitectonic, luminos, subiecte străine de istoria sau de legenda lor, realizând figuri sintetice, reprezentative în marea frescă a umanităţei.

Gordon Graig

La Londra, metropola spectacolelor grandioase, cu tot ceiace a produs, mai complicat maşinăria teatrală, — publicul se mulţumeşte în materie de artă, cu interpretările unor actori de forţă, cum a fost genialul Irving.

Ca gust artistic, englezii sânt mult mai boşi decât nemţii. Ei au predilecţia colosalului, a inscenărilor cari uimesc ochii şi distrează spiritul fără să-l preocupe.

Numărul spectatorilor fiind imens pe malurile Tamisei, directorii pregătesc cu mari cheltueli şi multă minuţiozitate în căutarea efectelor, spectacole cari vor ţine cu lunile, cu anii.

Londonezii sânt neîntrecuţi în montări de reviste şi de feerii.

Nicăeri, ca la ei, nu vei vedea atâtea păduri adevărate, cu copaci de cauciuc, care la un moment dat se desumflă şi pădurea dispare atâtea scări de cristal, luminate pe dedesubt, trenuri cari se ciocnesc, vapoare care se 'nceacă, atâtea furtuni, zăpezi sau vârtejuri de nisip, reale, atâtea apariţii, atâtea dispariţii mirobolante.

Cam la aceasta se reduce în Londra arta regizorului.

Totuşi, un nume mare ne-a fost trimes de-acolo, acela al lui Gordon Graig, teoretician subtil, actor şi pictor, inventatorul decorurilor simple, impozante prin înălţimea şi masivitatea lor, şi în mijlocul cărora pasiunile omului, în contrast cu persoana sa fizică, devenită minimă, par imense.

Tot de la Gordon Graig — al cărui volum de nebuloasă estetică teatrală a apărut de curând în ediţie franceză — a rămas sistemul perdelelor — decor, practicat foarte mult în Europa centrală.

Cum nimeni nu e profet în ţara lui, Gordon Graig, şi-a pus prea puţin în practică la el acasă teoriile şi a călătorit când la Berlin (1904) unde lucrează cu Otto Brahm, la Lessing-Theater, când la Moscova unde a inscenat Hamlet (1912) când la Paris unde n'a primit să monteze nici o piesă, căci atmosfera teatrală din capitala lumei îl cam decepţionase.

Totul i se părea învechit şi nu e nimic mai greu pentru un regizor modern, decât să lucreze cu material vechi.

— Dă-mi voie să-ţi închid teatrul pe cinci ani, lasă-mă să fondez o şcoală de actori, o şcoală de decoratori, o şcoală de costumieri şi de maşinişti; altminteri, în câte-va săptămâni, n'aş putea să fac decât lucruri mediocre, pe cari le poţi realiza d-ta însu-ţi! a declarat el lui Jacques Rouché, directoorul Teatrului des Arts, când acesta l-a rugat să se ocupe, la el, de regia unei piese.

Din 1903, Gordon Graig conduce revista teatrală „Masca" care apare la Florenţa, unde, în 1913, a întemeiat o şcoală de artă dramatică.

* * *

Sânt mulţi ani de când Gordon Graig trăieşte la Florenţa, dirijând o şcoală de artă dramatică. El nu poate găsi un teatru în care să-şi realizeze planurile de artă scenică, considerate de cei mai mulţi ca nişte utopii.

Gordon Graig e primul din seria regizorilor complecţi, adică a oamenilor perfect înzestraţi pentru arta lor: el e şi actor şi director de scenă şi pictor decorator.

Aceşti supra-regizori se pot număra pe degete: la nemţi e Karlheinz Martin car-şi face singur schiţele decorurilor, iar la Paris e George Batty dela Odeon şi rusul Petoeff, care conduce repetiţiile, joacă şi face schiţele decorative la Theatre des Champs Elysées.

VICTOR EFTIMIU

Contribuţii la istoricul „Junimei" dela Iaşi
Corespondenta lui D. Petrino cu d-l Iacob C. Negruzzi
publicată de GH. CARDAŞ

Cernăuţi în 11/6 1874.

Prestimate amice!

Am cetit şi recitit scrisoarea D-voastră critică, şi mă grăbesc a respunde, pentru a Vă încredinţa că departe de a mă descuraja (precum se vede că credeţi) ea îmi impune dătoria foarte plăcută de a Vă urma pe acest teren, pentru a susţine în faţa tuturor pân' şi în contra D-voastră, acele, ce-mi par drepte, şi de-a combate în însuşi interesul literaturii, păreri greşite şi neîntemeiate în alta, drecât în gustul subiectiv al Junimei, care pe lângă toate meritele sale, nu încetează a fi failibilă ca tot ce-i omenesc. Vă cer dar scuză, dacă mă voiu sili a slăbi o critică, ce-mi pare nedreaptă, supuind-o unei critice, cât se poate de nepărtinitoare şi de scurte, şi tot odată vă rog să credeţi, că *pro domo sua*, este foarte greu, a combate, pe câmpul literar mai ales, trebuind întâi a se feri cineva de toate cele care ar putea să pară laude de sine însuşi şi apoi de teoorii generale, pe care, orcât de frumoase să fie, îndeobşte practica le dementează, lucru pe care voiu cerca al demonstra în urmă. Mă mier că traducerile din Geibel şi Hugo au avut nenorocirea de a displace Junimei şi că nu s'au primit; mă mier însă şi mai mult, că D-voastră, (care îmi vorbiţi despre traducerile cele din Heine şi care sînt fără îndoială mai slabe) nici nu-mi spuneţi ce oare va putut displace în traducerile dintâi, între care *Minelied* şi *Wie es geht*, îmi par chiar *foarte bine* traduse; aş dori să binevoiţi a le critica şi pe aceste într'o srisoare şi să-mi spuneţi causa neprimirei lor. Sînt curios s'o cunosc şi o aştept cu nerăbdare, crezând că numai o neînţelegere poate a putut face să blamaţi pe acete şi să menţionaţi pe altele, care le sînt inferioare în orce privire. Greşeli pot să fie poate şi în ele, însă cu bună samă nu aşa mari ca în celelalte, care încă nu sînt aşa rele precum ziceţi şi în tot casul, fiind toate traduceri exacte (pe când cele ce s'au publicat pân'acum în Convorbiri, nu sînt de loc traduceri, ci numai imitaţii) au preţul lor şi s'ar fi putut publica fără nici o sfială. Puţine exemple numai pentru a dovedi că traducerile cele publicate nu sînt traduceri:

Komm zu mir und sehze dich nieder [Vin lângă mine dragă
Wir nosen Hand und Hand... [Să uit chinul amar.

Hat. Sturm und Ebb und Tlath. [Furtuna o sdrobesc.
Aufangs wollt ich fost verzugen [De o dată am desperat
Und ich glaubt ich trüg es mi [Că voiu pute răbda.

Deodată nu este aufangs! răbda este absolut fals şi apoi: că voiu pute răbda ce? Neamţul zice *es* şi fără de acest *es* fraza este lipsită de sens.

Numărul din 1 Mart. 1874 are două exemple din care unul din Heine unul din V. Hugo, unde nici forma nu este păzită. Mar Hirtenknabe este o imitaţie mai mult decât liberă şi însfârşit toate câte le-am cetit până acum şi pe care nu le am la mână pentru a vă cita. Imi mai aduc aminte, Rolla, din Muset şi Primblarea de Schiller. Se înţelege că cu aşa libertăţi traducerea este uşurată şi că atunci greşeli de germanisme şi barbarisme se pot mai lesne evita; deşi D-voastră mai bine decât oricine veţi şti cine a întrebuinţat într'un roman original, în loc de a învăţa de-a rostul, a învăţa pe de-afară; asemine D-ul Maiorescu zice: o formă izbutită, în loc de nimerită sau potrivită lucru ce Românul nu admite, fiindcă el zice am isbutit, nici odată însă sînt isbutit etc. Deci dar daţi-ne voe şi noue celor criticaţi până acum de a întoarce fila şi a ve zice: la critique est aisee, mais l art est difficile. Care sînt dar acele produse în locul celor dărâmate? Dece nu este o critică pentru toate şi mai ales un răspuns la toate?

La noi Români critica încă nu a produs nemic şi cii, ce-au fost naintea ei, sînt şi acum cii mai buni scriitori şi sînt poate chiar mai pe sus de dânsa. Cu toate aceste critice nu poate strica nimărui, fiind-că publicul nu este un ce artificial, ci natural şi nu se ţine de opinii particulare.

Pentru ce marmură şi nu marmor? Dece nu mă sdrobiră? Cât despre tupilat, mărturisesc, că nu este cu totul *elend*, însă mai mult decât neferice, şi în sensul figural însemnează cam tot aceaş şi nu numai plecat, cum ziceţi D-voastră. Deci dar în interesul memoriei lui Heine, (fiindcă Junimea o protejă) o traducere exactă deşi poate ici colea mai puţin bine urcătoare de metru este mai admirabilă decât prelucrări care pretind a fi bune. Apol D-voastră chiar ştiţi cu bună samă că pe vremea lui Heine mulţi critici l'au blamat, cu toate aste înse criticile s'au uitat, Heine însă a rămas. Cât despre ceeace ziceţi cu frasa „să facem nu multe, ci bine", asta îmi pare mai mult frasă decât critică, fiindcă ea nu exclude, că unii pot face şi mult şi bine, alţii însă numai puţin şi rău. Insfârşit aveţi să mă faceţi critic fără voe şi am să mă pun de hatîrul Junimei, să critic Cartea criticilor a D-lui Maiorescu.

Resultatul acestor este că de vreme ce traducerile mele nu vă plac, lucru pe care îl regret, vă rog să nu publicaţi nici una şi să bine-voiţi a-mi întoarce manuscriptele, pe care le-am trimis nu *Junimei*, ci D-voastră.

Nainte de a vă trimite traducerile mele v'am întrebat or de sînteţi de gând a-mi deschide coloanele stimatei D-voastre foi, lucru pe care mi l'aţi afirmat, şi de atâta vi le-am trimis; căci să fi ştiut că ele vor fi supuse judecăţii unor domni, a căror idei nu au onorul a cunoaşte, atunci nu le-aş fi trimis. Insfârşit, aştept manuscriptele, pe care le voiu publica aiure, şi vă rog să binevoiţi a mi le trimite cât mai curând, fiindcă peste câte-va săptămâni am de gând să plec în străinătate şi de acolo la Bucureşti, unde sperez să găsesc pe un tânăr pe care voesc să angajezu pentru a înfiinţa la noi o foae română.

Cred că nu-mi veţi lua de rău acest respuns şi că veţi fi drept în judecarea sa, vă string mâna frăţeşte şi remân, suferind de a nu Vă pute avea de confrate, însă cel puţin mîndru de a Vă avé ca adversar literar, al D-voastre devotat amic.

D. PETRINO

Constantin Brâncuşi

Sub titlul acesta ziarul „Prager Presse" publică într'unul din ultimele sale numere, un articol datorit lui Iosef Kalmer.

Iată cum vorbeşte colaboratorul marelui ziar din Praga despre sculptorul nostru.

Mihelangelo, prin opera sa „Sclavul" din Uficiile florentine, prevesteşte teoria modernă a plasticei, Strigătul după forma de bază îşi găseşte în această statue aproape cilindrică, ecoul său, Nimeni din cei vechi, nu a arătat mai bine decât el, că nu e vorba de arabescuri numai. Tot ceiace trebue să facă impresie, trebue să fie apropiat sufletului. Omului de cultură primitivă îi va părea ritmul de mai multă importanţă şi mai uşor de înţeles decât statica. Monumentalitatea nemişcată răspândeşte în jurul ei miros de cadavru. Cu arabescul începe descoompunerea.

Brâncuşi, un român locuind la Paris, ştie sigur că în primul rând e nevoe de formă, nu de împodobire. E ciudat. A lucrat-o „Cariatidă".

Incă îl stăpâneşte pe artist impresionismul. Nu însă pentru lungă vreme. In curând plastica va veni către arhitectură. Nu în felul acela, ca plastică să se alipească în mod armonic primei — ci va trebui să facă parte integrantă din esenţa arhitecturei însă-şi, nu ca până acum o copie, ci o *operă*.

* * *

La graniţa dintre orient şi occident primului mai apropiată din punct de vedere cultural, România a învăţat mult dela Bizanz. Trebue să fi fost greu românului să se lepede de partea înflorată a acestei arte, pe care el o are sub ochii dela fresca religioasă până la altiţa cămăşii ţărăneşti. Şi dacă a isbutit totuşi, se datoreşte desigur spiritului lui romanic, care nu a învins degeaba şi fără luptă liniştea asiatică. Din clipa însă, când influenţa mediului patriei a putut să fie aruncată la o parte, în ajutorul spiritului a venit tocmai această linişte. Sculptorul a putut să stăruiască în recunoaşterea dobândită şi putu să traducă această recunoaştere prin operă.

Când am văzut la Paris pentru prima oară „Muza adormită" a lui Brâncuşi, m'am gândit la Medardo Rosso. Ce stângaciu eram! Rosso lucra, ca de altfel şi Cezahnes, într'un punct culminant al operei, pe un pisc foarte înalt, efectul său era adesea numai un amănunt, Brâncuşi lucrează la efectul *întreg;* şi îl ajunge prin aplicarea formei de bază.

„Muza adormită" e întrucâtva un ou stilizat din marmoră, Dar aşa cum dintr'un corp rotund din toate punctele suprafeţii se resfrâng aceleaşi energii, se resfrâng din acest volum având o intensitate egală.

Mai există o lucrare a lui Brâncuşi: un „Copil" lucrat în lemn. Din nou forme de bază: cilindrul şi bila. Cât timp, răbdare, osteneală şi încercări trebue să fi costat această lucrare! Nici nu se poate recunoaşte calea, de care a fost nevoe ca să se ajungă dela redarea credincioasă a unui model uman până la noţiunea abstractă a acestui „copil". E reducerea cărnei la oase, dela relativ la absolut şi totuşi a rămas intactă partea izvorâtoare în viguroare omenească a obiectului e viaţa şi rămâne ca atare credincioasă tainei creaţiei creatorului.

Să vorbesc în sfârşit despre „Pasărea". O alamă lucioasă ridicându-se ca pântecul unei mierle ce cântă.

Croit în material de seamă, e minunat în redarea de ordin psihic. In faţa strălucitoarei lumini a acestei imaginaţii realul e uitat, atât de uitat, încât el dispare rămânând doar splendida redare abstractă.

* * *

Inchipuiţi-vă vre-o cincizeci de plastice ale lui Brâncuşi, aşezate una lângă alta într'un atelier. Am avea vederea generală a unei mine în plină activitate a muncei. Şi totuşi mie lucrul acesta mi-a lăsat-o impresie cu mult foarte mult mai profundă decât mi-ar fi putut să-mi dea cincizeci de sculpturi într'un muzeu mort.

Cărţi şi Reviste

ANUARUL SOCIETAŢII LITERARE „GR. ALEXANDRESCU" *a elevilor de curs superior din Liceul „Unirea", Focşani, număr jubiliar, anul şcolar 1922—1923.*

Este al patru-ea anuar pe care ni-l trimete poetul *I. Raşcu*, dela Focşani. Felul cum e alcătuit acest anuar ne îndreptăţeşte să credem că în oraşul de pe Milcov sunt elemente care pot birui toată ingratitudinea vremilor de azi. Căci nici o altă şcoală din ţară nu ne-a trimes vreodată un alt anuar asemănător în bogăţie celui pe care ni-l oferă d. I. M. Raşcu.

Deschidem volumul şi dăm întâi de rezumatul şedinţelor săptămânale, printre care strălucesc conferinţele d-lui Raşcu şi d-rei profesoare M. Rarincescu. N'a fost eveniment din lumea universală a literilor sau ştiinţei care să nu preocupe gândurile celor dela Focşani. Sub titlul de comemorări au fost studiaţi *Marcel Proust, Alphonse Daudet, Pierre Loti, Pascal, Tagore, Molière; dela noi: Coşbuc, Eminescu, Iosif, Creangă, Delavrancea, Anghel, Duiliu Zamfirescu.* Pretutindeni cuvântul d-lui Raşcu a ştiut să precizeze, să claseze, să ierarhizeze.

Deoarece în anul trecut societatea a împlinit douăzeci şi cinci de ani dela înfiinţarea ei, s'a ţinut o şedinţă festivă la Teatrul Comunal din Focşani, la care au luat cuvântul d-nii I. Raşcu, Mihail Rarincescu, V. V. Haneş; la sfârşit, succesul şedinţei a fost încoronat de conferinţa d-lui profesor universitar *Ovid Densuşianu*, care a desbătut problema raportului dintre „Literatură şi viaţă", cu notaţie specială asupra poeziei simboliste, pe care a împământenit-o la noi curentul dela „Vieaţa Nouă". Anuarul mai are o parte de producţiuni literare originale ale elevilor. In afară de traducerile elevului *C. Graţa* din lirica lui *Rabindranath Tagore*, întâlnim câteva schiţe („Urmăriţi de lupi": In luncă, Câteva oase, Singur) semnate de *I. G. Diamandi*, ceeace ne arată încă un rezultat al societăţii de pe urma cultivării talentelor reale ivite în sânul tinerimei. In proza tânărului de mai sus găsim o plastică realistă demnă de un scriitor consacrat. Şi gândiţi-vă că eroul nostru nu este decât în clasa... a cincea. N'ar fi, cred, inutil să-i cunoaştem talentul. Şi o jumătate de pagină ne-ar fi de-ajuns:

„Multă trudă au mai avut până să-i descleşteze mâna. I-o dat vin, ba rum, ba coniac, ştii!... tot lucruri bune, nu glumă! D'apoi, vorba ceea... orz pe gâşte! Tot degeaba! Gligoraş mut şi cu bâta în mână. O dat Dumnezeu într'un târziu, de şi-o venit omul în fire, şi-o dat drumul ciomagului. Apoi s'o trântit pe-o laviţă. Boerul şi toţi împrejurul lui.

— Mă! ce-ai păţit tu? Ce-i cu tine?

Da' Gligoraş: Sfrrrr!!! Dormea dus!

Tocmai a doua zi s'o deşteptat. Atunci o povestit ce-o fost cu lupii. Da n'o vrut nimeni să-l creadă, nici măcar boerul.

— Conaşule, zice omul... Ştiu că lupul o căzut în râpa de sub nuc, când l-am izbit în cap. Hai acolo, şi de n'o fi, să mă iee dracul, să n'am parte de sănătate, să-mi sară ochii, să fiu...

— Ho! Stai! Destul! Hai la râpă!

Pune boerul caii la sanie şi pornesc cu toţii, unii oameni cu săniile lor.

Când ajung la râpă au şi văzut lupul, colo în fund, cu capul spart. Dar tot mai mişca!

Mare mirare pe toţi,... dar să-l scoată de-acolo, nici unul nu îndrăsnea".

Astfel cum se înfăţişează, din an în an mai bun, anuarul pe 1922—23 al societăţii literare „Gr. Alexandrescu" face cinste d-lui I. Raşcu. Noi îi dorim să meargă pe drumul început şi, desigur roadele se vor arăta la timp. Dar mai aşteptăm ca încă alţi profesori de limba română să facă la fel.

* * *

LA NOUVELLE REVUE FRANCAISE (Ianuarie 1924) căreia direcţia lui *Jacques Rivière* i-a dat un avânt demn de invidiat şi o editură, aduce la acest început de an, un număr bogat din care reţinem articolul asupra lui *Maurice Barrès* scris de unul din criticii cei mai erudiţi ai Franţei de azi: *Albert Thibaudet*. In douăzeci şi patru de pagini Thibaudet rezumă tot ceeace s'ar putea spune despre Barrès: biografie, amintiri, caracterizări asupra operelor precum şi acea perfectă analiză a caracterului, a atitudinei generale pe care a avut-o în viaţă Barrès. Este în scrisul lui Thibaudet ceeace nu este în scrisul obişnuit: o eleganţă desăvârşită, o pătrundere a obiectului până în cele mai mici amănunte, dar căruia îi dă, în total, o singură înfăţişare, de largă şi bogată caracterizare. De vre-o două luni, de când a murit Barrès, recunosc că n'am întâlnit un articol mai edificator asupra complexei personalităţi a poetului, afară de acela pe care ni-l dărueşte astăzi Albert Thibaudet.

Al doilea articol care merită să fie relevat este scris de *Jacques de Lacretelle*, autorul lui „Silbermann" şi este închinat cunoaşterii celui mai tânăr romancier francez. *RaymondR adignet* mort anul trecut numai în vârstă de 20 de ani. Despre romanul acestuia „Le diable au corps" ne-am ocupat mai acum câteva câteva luni în urmă. La cele ce spuneam atunci ne place să adăogăm judecata lui Jacques de Sacrettelle: *„In „le diable au corps" sentimentul", adică dragostea d'ntre Marta şi iubitul ei, nu părăseşte niciodată planul întâi. Personagille au un aer real, trăesc, dar aparenţa lor omenească, suflarea lor de fiecare clipă trebue fixată numai asupra sentimentului. Nu există nici o descripţie sau ceva care să lege firele aventurii cu pământul. Nu e nici o cercetare tainică, nici un rafinament în analiză, nici un efect în stil".* Mai departe Jaques de Lacretelle stărue să scoată în evidenţă admirabilul simţ de observaţiile pe care Radiguet l'a manifestat în cartea sa şi încheie cu o nedumerire: ori autorul a trăit ceeace a scris, ori a urmărit acţiunea de foarte aproape.

In restul numărului numeroase recenzii de Albert Thibaudet, G. Marcel, Benjamin Cremieux, Emma Cabire, Roger Allard. Un articol al lui Henri Pourrat despre „W. B. Yeats" încheie numărul.

* * *

GAZETTE DE PRAGUE (12 Ianuar 1924). Intr'un foileton al lui H. Jelinek, pe care l'am mai întâlnit în câte-va periodice franţuzeşti (în Revue bleue de pildă) se discută personalitatea literară a unui poet al revoluţiei ceho-slovace: *Rudolf Medek*. Poetul a fost ofiţer în armata austro-ungară, a trecut dela începutul răsboiului la Ruşi unde a luat comanda grupului de ceho-slovaci cari luptau contra Germano-Austro-Ungarilor.

Poet al libertăţii naţionale ceho-slovace Medek a cântat acest sentiment cu un avânt uimitor. A luat parte apoi la legendara epopee siberiană unde a publicat primul volum din triologia sa: „Le Dragon de feu" unde face istoricul oamenilor Bohemiei. Venit de curând în ţară Medek a publicat al doilea volum, poate cel mai puternic, intitulat „Les Grandes Journées" unde îmbrăţişează istoria soldaţilor ceho-slovaci în Rusia. Este aci toată povestea luptei pentru liberarea naţiunei sale, dusă pe pământ strein. Ca în mai toate romanele de răsboi, opera lui Medek nu are un erou propriu zis. Ci este acea descriere a luptelor; personagiul principal apare de o dată mulţimea întreagă de luptători, aşa cum a redat-o *Barbusse* în „Le Feu" sau *Dorgelès* în „Les Croix de Bois". Cu toate acestea între romanul ceho-slovac şi cel francez e o diferenţă destul de mare: Barbusse, de pildă, nu vede decât grozăvia răsboiului, deslănţuirea instinctelor de brută omenească, pe când eroii, mulţimea eroilor lui Medek apar halucinaţi pentru ideea liberării naţionale. Cartea este scrisă într'un stil vioiu şi atrăgător. In al treilea volum din această „Trilogie ceho-slovacă" autorul va cânta de sigur opera constructivă de astăzi a ţării sale.

* * *

GANDIREA (20 Ianuarie) aduce într'un număr triplu (8, 9, 10) materie aleasă. Un articol de fond al d-lui Nichifor Crainic argumentează, pe baza ideilor emise de Spengler, pericolul civilizaţiei occidentale şi lasă să se întrevadă nevoia întoarcerii cât mai mult spre cultura mistică a răsăritului. Cronica, în scrisori, a „Manevrelor de toamnă" pe care ne-o dărueşte de sărbători spiritualul *Al. O. Teodoreanu* complică o intrigă amoroasă. Scoate la iveală mai puţină originalitate, dar mai mult umor, uneori întrecând pe d. *G. Brăescu*, alteori apropiindu-se de *Caragiale*.

Pentru lămurirea d-lui F. Aderca, d. *Cezar Petrescu* republică nuvela „Unchiul din America" împreună cu nuvela lui Maupassant: „Unchiul meu Iuliu". Problema „ciupelii literare" pusă de d. Aderca în revista „Omul liber" nu e deloc dreaptă. S'ar fi putut pune în sensul dacă nuvela d-lui Cezar Petrescu e superioară sau nu nuvelei lui Maupassant şi atâta tot. Că a luat, dacă a luat, ceva din ea, nu importă. Oare d. Aderca să fie atât de curat?

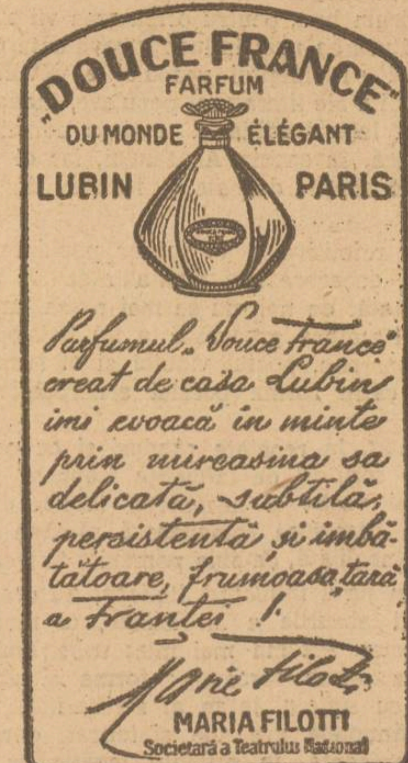
Versuri semnează d-nii *Adrian Maniu, I. Pillat, Lucian Blaga, D. Minulescu* este acelaş:

Şi femeea cu privirea fumurie
A intrat suspectă şi umilă
Ca o mincinoasă profeţie
De Sibilă.
A intrat,
Şi-odaia mea 'ntr'o clipă
S'a 'ncălzit ca un cuptor de pâine
Numai cu spirala unui fum de pipă
Şi cu sărutarea Toamnei, care mâine
O să moară bolnavă de gripă...

..Numai că şi cuvântul d-sale prinde să capete o expresivitate nouă.

GEORGE BAICULESCU

Cuvântul Liber
va fi un îndrumător autorizat şi sigur în artă, politică şi viaţa socială
Cereţi şi răspândiţi această revistă în adevăr independentă
Apare la 25 Ianuarie

Asortat cu
Ultimele creaţiuni ale model
Lenajuri, Mătăsuri, Fantaisie-uri, Parfumerii, Ciorapi, Mănuşi, Batiste, etc.

